БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ . ACADÉMIE BULGARE DES SCIENCES
РОДОПСКИ СБОРНИК V . RECUEIL DU RHODOPE V
София, 1983 . Sofia, 1983

РОДОПСКИ РЕЧНИК

Второ допълнение*

Тодор Стойчев

Настоящата ми работа е второ допълнение на Родопски речник, публикуван в „Българска диалектология. Проучвания и материали", 1965, кн. II, с. 119—314; 1970, кн. V, с. 152—221.

Подбудите, които са ме подтиквали в напреднала възраст да продължа събирането на лексикален материал, съм изтъкнал в споменатите си работи и не ще ги повтарям. Родопското лексикално богатство е огромно — неизчерпаем рудник, който няма да се изземе лесно. Нужни са много усилия и труд в продължение на много години. Всяко бавене обаче е пагубно, защото книжовният ни език стремително настъпва и измества диалектите.

И тази ми работа в сравнение с първата е по-малка. Изградена е почти по същия начин, както и първите две. Внесени са някои подобрения, плод на придобития вече опит.

Докато материалите на втората ми работа изхождаха предимно от Западните Родопи — Чепинското корито, настоящата ми работа е плод на обиколката ми из Югоизточните Родопи — Кърджалийски окръг, който в момента обхваща бившите Кърджалийска, Момчилградска, Крумовградска, Ивайловградска, части от Ардинска, Златоградска и Маданска околия. Българското население от този район е проявило истински героизъм, за да запази своята вяра и език. Онези, които не са успели да запазят вярата си, са запазили езика на прадедите сравнително самобитен и чист. Това е подвиг, достоен за възхищение.

В този принос е включен разнообразен лексикален материал:

1. Думи, записани от по-възрастни хора или от народното творчество.
2. Думи от по-ново време, взети от живата реч чрез пряко устно и писмено общуване със съвременниците.
3. Отделни думи, които се срещат и в неродопските говори, но в Родопите имат по-друго значение.

Има също отделни думи, дадени и в миналите ни работи, но тук те са с други значения.

4. Срещат се думи от други части на Родопите, които съм пропуснал в първите си работи, но техният брой е малък.

В печатаните по-рано приноси съм правил тълкуването по два начина: пряко, т. е. думата е тълкувана на място, и чрез препращане, т. е. думата е

* Трудът на покойния Т. Стойчев е редактиран от ст. н. с. Максим Младенов.

препратена към дума със същото значение. Тук всяка дума тълкувам отделно. След тълкуването в много случаи привеждам подходящи текстове от информатори или от народното творчество. Посочено е разпространението на всяка дума.

Използвал съм последното административно деление на страната ни на околии. Във връзка с географията на думите са направени някои подобрения и улеснения за използуване на работата ми от специалисти и неспециалисти.

При някои заглавни думи се срещат и няколко варианта. За да се разбере кой вариант в кое селище е разпространен, читателят трябва да има пред вид, че ако заглавната дума е последвана от един вариант, а селищата са две, първото селище се отнася за заглавната дума, а вариантът — за второто селище. Ако вариантите са повече, заглавната дума се среща в селищата на първата група скоби; първият вариант — в селищата на втората група скоби; вторият вариант — в селищата на третата група скоби и т. н.

Например: *жа̀рда, жѐрда, жъ̀рда ж.* Тънка дълга обла или дялана гредичка (**Шм**, Сол, **Чак**, **Юг**, Дб), (Дци, Дм, Зв, Дж, Ег, Гб), (Рвн).

Думите са записани съобразно установената от Института за български език транскрипция. Редукцията на гласните звукове не е отразена, тъй като не е проведена последователно.

Не се дава списък на информаторите, защото те са много и ще утежнят текста. На тях от сърце благодаря за ценната услуга, която правят на българското езикознание и култура.

Посвещавам труда си на героите и жертвите от Илинденската и Преображенската епопея, които дадоха живота си за свободата на България.

с. Славейно, Смолянско

А

А *мест.* Аз. *А̀ бе̂̀х тога̀ва байа̀ деликанли̇̀йа и си̇̀чко мо̀жеф да пра̀в'а* (Сч).

Аба̀, або̂̀ *ж.* 1. Домашен вълнен плат. 2. Къса вълнена мъжка дреха от домашен плат с ръкави (Девци).

Абанда̀ *нарч.* 1. Далече. 2. прил. Далечен, чужд. *Кра̀жбаса ни йо̂̀ абанда̀, от во̂̀тре̂шнисе̂ йе̂* (См, Ар, Ас, Мн, Дев).

Ава̀н *м.* Ситно нарязан тютюн (Лн, ДолД, Сч).

Авда̀л *м.* Дърво и плод на особен вид синя слива по-едра от кюстендилската (Лн, ДолД, Ог, Сч).

А̀врика *ж.* Фабрика (Зб, Нр, Пв, Слв).

Аглъ̀к *м.* Широка ивица, неостригана вълна на овен или козина на козел. (Ав, Чер).

Агра̀дам *гл. нсв.* Изграждам. *Ту̀ка ше агради̇̀те пле̂̀вн'ата* (СмлР, Смл, Кр).

Агу̀пка *ж.* Черна дребна риба, която се въди в Кирковската река (Кир).

Агу̀рт' *м.* Кисело мляко (Шм, КирР).

Агъл *м.* Кошара за дребен добитък (Ав, Чер, Пок).

Адак *м.* Оброк — курбан, вещ, пари (Ав, Чер, Зв, КирР).

Азадно̂̀шка *нарч.* Изведнъж (Бк, Ср).

Азга̀ *нарч.* Сега. *Азга̀ го и̇̀ма мло̀го* (ШлР);

Ази̇̀к *мест.* Този. *Ази̇̀к бѐй ша на из адѐ* (Зб).

Азло̂̀к *м.* Цигаре (См, Мн, Девеци).

Айа̀н *нарч.* Пеша. *Айа̀н не мо̀же да варви̇̀. . .* (н. п. — Зл).

Айа̀нски *прил.* Болярски. *Три̇̀ста си мо̀ми зал'у̀бил и айа̀нското пу̀кналче и каймака̀мското девди̇̀че* (н. п. — Вг).

Айа̀т *м.* 1. Голяма дървена тераса на втория етаж (Сч. 2. Преддверие в долния етаж, през което се минава, за да се отиде в стаите за живеене (См, Ар, Ас).

Айсе̂̀й, айте̂̀й, айне̂̀й *нарч.* Така, тъй. *По̀-ху̀баво йе̂ айсе̂̀й да ста̀не* (См).

Айсо̀лкова, айто̀лкова, айно̀лкова *нарч.* Съвсем малко *Да̀й ми айсо̀лкова* (См).

А̀йта *ж.* Скитник, безделник. *Голе̂̀ма си а̀йта!* (Сч, Лн, ДолД, Ог).

А̀йшинка *ж.* Женско собствено име Айше им. Насекомото калинка-малинка. *Ба̀за̀м, ба̀за̀м, а̀йшинко, кадѐ ше са жѐн'а!?* (н.п. — Чак, КирР).

Акѐл' *м.* Южен вятър. *Акѐлат наду̀ и снега̀т са стопи̇̀* (КирР).

А̀кибет' *нарч.* Навярно. *А̀кибет'штат до̀ и те̂̀ с на̀с да и̇̀дим вадно̂̀ш* (См,Ар, Мн).

Àк-колàк *м.* Голям нож с бяла кокалена дръжка (Гб).

Аксѝ *прил. неизм.* Опък. *Ни сồм вѝд'вал сồлкова аксѝ чилѐчиште!* (См, Чп, ШлР).

Ал *м.* Тънка разноцветна забрадка на млади жени (КирР, Ав, Девеци).

Àла *ж.* Стихиен вятър (Брн, Бщ).

Алàй-малàй *нарч.* Лесно (Пг, Чп, Мм, Сок).

Алвàрник *м.* Разредено есенно гъсто овче прясно мляко (Лв).

Алѐй го рê! Виж го бре (Девеци).

Аленềйа са *гл. нсв.* Червенея се. *Каквồ йê слồнце огрềло ср'àшту ф ср'ồшнана махалồ, каквồ са аленềеше, дồли йê мồма лѐфтера или йê млàда нивềста* (н. п. — Рво, Ус, Смл).

Алềте *мн.* Органите на човешкото тяло (Ав, Чер).

Àлиште *с.* Козяк (Ав, Чер, Девеци, Ег).

Аллàховото *прил.* Зъл дух, който според поверие у българите с мохамеданско вероизповедание правел пакости (Зб, Дн).

Алайкѝн'а *ж.* Домашна прислужница (Бк, Нд, Мър).

Алѝнден' *м.* Религиозен християнски празник, чествуван на 2. VIII, Илинден. *На Алѝнден' бồлгарете от Македồнийа вдѝгнали бỳнт да са ослобод'àт от тỳрското теглồ* (Рво, Ус, Чп, Слв, Сч).

Алồсан *прил.* Гледжосан. *Алồсано гърне* (Гб).

Àлта *ж.* Кръгла пръстена плоча за печене на тестени изделия (Ег, Лм).

Алтàн *ж.* 1. Златна монета алтън 2. Пендара, златна монета, която се носи от девойки и млади жени на верижка (Шм, Сол, КирР).

Алтồнен *прил.* Златен. *И чồрква си му оградѝ с алтồнени дерѐци. . .* (н. п. — Ус, Рво, Слв, Пт, Чп).

Алък *м.* Широка неостригана ивица вълна на овен или козина на козел (Шш).

Алчѐк *м.* Пустиняк, негодно за използване място (Чн, Кам).

Анàй *м.* Коридор на втория етаж на къща (ДК, ГК).

Àнго *с.* Амвон в черква. *Пồпан са искàчи на àнгото и з'ồ да вàзи* (Ус, Рво, Чок, Смл).

Анѝй *нарч.* Така. *Тогà анѝй варв'àше* (Зц, Бг).

Анồд'а *гл. св.* Изобщо правя (Девеци).

Антерѝйа *ж.* 1. Горна риза (Сч, КирР). 2. Горна риза от фин домашен плат (Девеци).

Анъйка, асъйка, атъйка *нарч.* Така. *Стồри го анъйка* (Др).

Арàпка *ж.* Царевица. *Ồди да зарàв'ам арàпка* (КирР, Ав, Девеци, Ег).

Арàпски *прил.* Мъчен, труден, опасен. *Ни мồ йê стрàх, нилѝ прирѝпнахме арàпското!. . .* (Слв, Пт, Кт, Вв).

Арàпчетина *ж.* Царевичак (Девеци, Ег, Ав)

Арàпчин *прил.* Царевичен (Ав, Ег, Девеци)

Аркà торбасъ Торба за носене бебе на гръб (Девеци).

Àркма, àрпма *ж.* Котел с различна големина (Ег), (Шм, КирР).

Арменѝк *м.* Женска болест, която се лекува с пшеничени зърна от хвърлената при венчаването на младоженците пшеница (поверие — Ох, Мл).

Арнаỳтче *с.* 1. Албанче. 2. Червена лютива чушчица (Кв).

Арпалѝен *прил.* Накъдрен. *Бѐл арпалѝен д'ул'бѐн'* (Мл, Ох).

Артисàлка *ж.* Огризки в ясли от неизядена храна (Ав).

Архàнгелскът *м.* Месец ноември (Гб).

Арчѝл *м.* Врабче (Девеци).

Ататồрква *гл. нсв*, **ататồрка** *св.* Изгаря с голям шум. *Тарбỳховен кồн' ồшто бѝл сѐрт', фс'ồкал ồган' от пѐталите, та фồркни ѝскра, та са потпàлил Стамбồл и ататồркал* (СмнР, Смл).

Аткачѐ *ж.* Совалка (СмнР, Мд, Рд, ЕР).

Атồл, атъл *м.* Най-ниска част на покрива от вътрешната страна (Лн, Сч).

Ау *межд.* За обаждане при повикване на жена (Шм, Зв, Дм, Жер, Чак).

Аỳч *м.* Шепа. *Дàй ми адѝн аỳч брàшно на зàем* (Шм, КирР).

Ахрềнтиште *с. ув.* от *ахрềнин.* Оскърбително название, с което българите-християни някога обиждаха българите с мохамеданско вероизповедание (См, Ар, Ас).

Ачѝколукопарàн *м.* Къса мъжка дреха, отворена отпред с ръкави, отпуснати отзад, украсени с много гайтан, коприна и сърма (Гб, Кп).

Àчинка *ж.* стринка. *Ачинка си ѝма мандѝнка* (Шм, Сол, Чак, Дм, Зв).

Ашовѝйа *ж.* Кухня (Брн, Бщ).

Б

Баалбỳк *межд.* Звук, който се чува, когато празен съд потъва и внезапно се напълва с вода (Пг, Чп, Слв, Пт).

Бàбини зъби Бодливо многогодишно тревисто влачещо се растение (Шш)

Бàбин пồйас Небесна дъга (Ус, Рво, Смл).

Бàбина рѝза Небесна дъга (Ус, Рво, Дун, Сф).

Бабỳл' *м.* Див мак (Мар).

Бабỳна *ж.* Огън с висок пламък (Юг, Нр).

Бабỳч курбà Жаба, от която народните лечители в миналото правели лекарство против хемороиди (Девеци).

Бàбушка[1] ж. 1. Непукнала се пуканка (ДК). 2. Тревисто растение с едри листа и виолетов цвят (Шм, Сол, Дм, Дж, Чак).

Ба̀бушка[2] *ж.* Бодливо многогодишно тревисто влачещо се растение (ДК, Шм, Жер, Дм, Дж, Сол, Дци).

Ба̀деноф *прил.* Розов като бадемов цвят. *Пѝй, йуна̀че, за мо̀мино, за мо̀мино бе̂ло лѝце, бе̂ло лѝце ба̀деново, чѐрни ѝдчи чере̂шови, тъ̀нки вѐжди гайта̀нови. . .* (н. п. — Дрб).

Ба̀ена во̀да Светена от ходжа или има̀м вода, която пият болни като лечебно средство (Шм, Сол, Чак, Зв, Дм, Дж, Жер).

Бажинѝка *гл. нсв.* 3 л. **Бажинѝкне** *св.* Бръмчи. *Като̀ о̂са бажинѝкна* (Юг).

Бажу̀ркам са *гл. нсв.,* **Бажу̀ркна са** *св.* Жабуркам се (Ав).

Ба̀зам, ба̀зам *гл. нсв.* Бръмча — със значение „бръм, бръм“ — да литне калинката, за да види момичето, което ѝ пее, в коя посока е бъдещият ѝ избранник (Чак, ДК, ГК, Жер, Зв, Дм).

Базанѝково гро̀зде Бъзов плод (Шм, Сол, Жер, Зв, Дм).

Базѝнка *ж.* Майски бръмбар (Шм, Дм, Зв, Сол, Жер).

Базу̀на *ж.* Зелен лъскав бръмбар (Шш).

Базъка *гл. нсв.* **базъкне** *св.* Бръмчи (Пок).

Базънка *гл. нсв.* **базънкне** *кв.* Бръмчи (Шм, Зв, Дм).

Базънкал *м.* Зелен лъскав бръмбар (Девеци).

Байран *прил.* Стръмен. *На байрна нѝва зо̂р са ра̀боти* (Шм, Сол, Дм, Зв).

Байрско пѝле Горско птиче (Девеци).

Ба̀йан крушу̀м Разтопено олово, което се сипва в светена вода и отделни форми се носят на гърдите като амулети за здраве (Шм, Дм, Сол, Жер, Зв, Дм, Дж).

Байр'а̀к *м.* 1. Знаме, 2. Сватбено знаме, направено от украсен червен мъжки пояс (Ав). 3. Сватбено червено знаме с ябълка на върха, която младоженците трябва да изядат по половина (Шм, Зв, Дм, Жер, Дж, Дци).

Ба̀йшофца *ж.* Жената на големия брат (Девеци).

Ба̀кал *м.* Бъклица (Сол, Шм, Жер, Дм, Дци, Зв).

Ба̀клица *ж.* Бъкел с две чучурчета, в който се носи вода на полето (ДК, ГК, Зв).

Б'а̀ла а̀ша Горна бяла женска дреха, нощница. *Ба̀ба Ва̀на намѐтната със ста̀ра б'а̀ла а̀ша мѐсаше на светѝца* (Бат).

Ба̀ла *ж.* Бълха (Шм, Сол, Дм, Зв, Дж, Жер).

Бала̀ *ж.* Мъка. *Голе̂ма бала̀ ѝмаме* (Девеци).

Баласту̀нка *ж.* Светулка. *Баласту̀нката изльо̂за по жо̀тва* (Девеци, Ег).

Б'а̀л иглѝч Бяла иглика (ДК, Шм, Сол, Жер).

Балинѝ *мн.* 1. Мъки. 2. Грижи (Девеци).

Балка̀нски га̀лап Сив горски гълъб с бяло петно на шията (Сол, Шм, Жер, КирР).

Ба̀лносте *мн.* Мъки, грижи *Очѝте̂ хи истѐкли от со̂лзи и ба̀лносте* (н. п. — Рво, Ус, Смл)

Ба̀л панайр Религиозен празник Богородица (28. VIII) На този ден по стар обичай на трапезата се слага мед (Гб, Кп).

Б'а̀л пра̀пул Бяло траурно знаме, което върви начело на погребално шествие и се оставя на гроба на починалия (Гб, Кп).

Банжу̀к *м.* Мънисто на гердан (Шм, Сол, ДК, ГК, КирР).

Ба̀пки *мн.* Млади изродени плодове (ДолД, Гм, Вак, Юг).

Барабо̀нка *ж.* 1. Дребна заразителна пъпчица по тяло (Девеци). 2. Хвойново плодче (Ав, Ег).

Бараштум̀ *нарч.* Пипайки. *Варвѝ бараштум̀* (Девеци, Ег, Ав).

Барбо̀рка *ж.* Шум, говор, глъчка (Шш).

Барбу̀кан *прил.* Бъркан. *Барбу̀каната ка̀ша врѝ с пл'о̀кале и при бъркането хи па̀к ста̀нват пл'о̀кале* (Юг).

Баргу̀л' *м.* Булгур (Шм, Сол, Дм).

Ба̀рза *прил.* 1. Шарена — (за коза) (Девеци). 2. Черна с жълти вежди (за коза — Дб, Кво, Мар).

Барзѝл *м.* Пъргав, бръз човек (Девеци).

Барзѝца *ж.* Бързей (Юг, Нр).

Барзу̀с *прил.* Който винаги бърза. *Барзу̀ста девойка* (Шм, Дм, Зв, Дж, ДК, ГК).

Ба̀ркан *прил.* Смесен. *Ба̀ркано жѝто с чинѝца* (Шм, Сол, КирР).

Барка̀чка *ж.* 1. Предмет, с който се бърка. 2. *Прен.* Досаден човек, който обича да се меси в чужди работи. *О̂ти си ни гл'о̂даш тво̀та ра̀бота, амѝ ста̀нваш барка̀чка ф чу̀зди ра̀боти* (Слв, Пт, Кт, Вв).

Ба̀рне̂с *прил.* С дебели устни (КирР).

Ба̀рс *м.* Букови или други широколистни неразвити пъпки за храна на добитъка през зимата (КирР).

Ба̀рце *с.* Планински склон, малка могила (КирР).

Баршу̀м *нарч.* Пипайки, с пипане. *О̂ди баршу̀м* (Гб).

Басма̀к *м.* Стъпало (Девеци, Ав, Чер).

Баскѝйа *ж.* Окастрено дърво (Девеци).

Ба̀фка *гл. нсв.,* **ба̀фне** *св.* Джавка. *Ку̂чето ба̀фка упре̂ш на̀с* (Пв, Хв, Мл).

Бахана̀ *ж.* Агнешка кожа. *Баханѝте наро̂сват с пѐпел и хи простѝрат да со̂хнат* (Чп, Бг, Зц, Мм).

Бачда̀рница *ж.* Постройка при влизане в града, в която в миналото чиновник събирал такса за превоз на товар за продажба (Бч, Юг, Нр, Лс, Яв, Хв, Пв, Мл).

Бачо̀нка *ж.* Малка бъчва, с която се кара вода при засаждане на тютюн (Ав, Девеци, Чер).

Баш *прил. неизм.* Най-хубав. *То̀й ми йѐ бàшен ф кѝткине. . .* (н. п. — Стр).

Башàк, башѐк *м.* Царевичен кочан със зърна и листа (Шм, Сол, Дм, КирР, Ав, Ег, Девеци).

Башкало̂к, башкалъ̀к *м.* Гостна стая на втория етаж (Ус, Рво, Мм, Слв), (КирР).

Башлѐндерка *ж.* Малка непрелетна птичка, която прилича на синигерче (Девеци).

Бебѐк гезесѝ Понуда с баница за близки и съседни жени у родилката (КирР).

Бегержѐ, бергежѐ, бержѐ *ж.* Фасул (Ав, Ав), (Шм, Зв, Дм, Дци, Чак, ДК).

Бе̂да *ж.* Клевета. *То̀ нѐ йѐ, мàле, за тѐбе, ам си йѐ, мàле за мѐне, че са ма бе̂да бедѝли, главàта да ми йобзѐмат. . .* (н. п. — ДЛ).

Бежѝроф *прил.* Намазан с ленено масло. *Мàйка ке йа откупѝти сас две̂ зарнà босѝлкови, сас трѝ сърпа бежѝрови* (н. п. — ДЛ).

Бѐжовица *ж.* Жената на втория брат (Девеци).

Безерг'àнски *прил.* Търговски. *Хàйде штим да го вòдиме на безерг'àнски д'ук'àне. . .* (н. п. — Рво, Ус).

Белезѝк *м.* Широка гривна от дребни разноцветни мъниста (Ав, Девеци, Лм).

Белѐк *м.* Щръклица (Ав).

Белѝлка *ж.* Място на река, където се перат и белят дрехи и платна (Лн, Сч, ДолД).

Белѝца *ж.* 1. Дърво и плод на вид светложълта слива (Юг). 2. Дърво и дълъг бял плод на слива (Ав).

Бе̂л кукумàр Вид бяла ядивна гъба (Ав)

Белѝчес *прил.* Бял. *То̀й фàта аднò белѝчеста дфца и прис срѐбарен пòрстен йа издойàва да ни фàта марàс. . .* (Чп, Бг, Зц).

Белу̀шка *ж.* Девойка с необикновено бяло лице. *Гроздàнке бе̂ла белу̀шко, Гроздàнке вàкла ваклу̀шко, дрàго ли ти йѐ, Гроздàнко, с Дѐл'а вѝно да пѝеш* (н. п. — Дрб).

Белъ̀к *м.* Белтък на яйце (Шм, Зв, Сол, Дм, Дж, Дци, Чак).

Бѐнове *мн.* Тъмни петна по лице на възрастен човек. *На стàр чуле̂к излѝзат бѐнове* (Чак, Шм, Сол, Жер).

Берекѐт' *м.* 1. Плодородие. 2. пpeн. Дъжд (Шм, Сол, Чак, Дм, Дж, Дци, ДК).

Бержовѝна, бержотѝна *ж.* Шума от зелен фасул (КирР), (Девеци).

Беру̀чка *ж.* Малка локвичка в течаща вода (Зв, Дм, Дж, Дци, Шм, Сол).

Бѐсолна пѝта Пита без сол, която три дни след раждането се поднася на поканените жени, а младенецът се осолява от бабата (Дб, Кво).

Бѐчка *ж.* Момчешка игра с камъчета в трапчинки (Ав).

Бѐшка *ж.* Момичешка игра с пет камъчета (Зв, Дж, Дм, ДК, Ав, Шм, Сол, Жер).

Бибѐр *м.* Пипер. *Червѐн бибѐр* (Девеци).

Бѝбена бержѐ Вид фасул с разноцветни зърна (Шм, ДК Сол, Дм, Зв, Жер).

Бидѐ *ж.* Баница с различна плънка: ориз, булгур, картофи, зеле, месо, тиква, спанак и др. (Бз).

Биџ у̀р *м.* Чучур. *Вѝш каквѝ би у̀ре текàт от стре̂хата* (Зл).

Билàр *м.* Знахар, лечител, билкар. *Мѐне йе билàр кàзувал, чи ште да си зàгина на двàдесте и три годѝни. . .* (н. п. — Ус, Рво, Смл).

Бил'àшки *мн.* Окови. *Бòлан лежѝ, марѝ, вързан сидѝ, на ногѝне, марѝ, букайне, на ракѝне, марѝ, бил'àшкине. . .* (н. п. — Зл).

Бѝнкам *гл. нсв*, **бѝнна** *св.* Качвам дете на гърба си. *Бѝнкам го, чи са уморѝ* (Шм, Сол, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Бѝраско *нарч.* Съвсем малко. *Дàй ми бѝраско сол'чѝца!* (Гб).

Бѝстар *прил.* Чист. *Бѝстра рàбота* (Девеци).

Битвѝта рѝза Женска риза, украсена с фигури и шарки с битова тематика. *Битвѝта рѝза нòс'ат мòмите и млàдите жѐни на голе̂мите прàзници* (Ав, Чер).

Бѝчкам са *гл. нсв.*, **бѝчна са** *св.* Яхвам. *Бѝчнах са на кòн'а и фъ̀ркнахме* (Хв, Пв, Нр).

Блàги *мн.* Шини за превързване на счупена кост (Девеци).

Блàк кòрен Сладка папрат (Юг, Дб).

Блàго-мѐдено *с.* 1. Невестулка (Мм, Пг, Чп). 2. Зъл дух, който при разгневяване според поверието прави пакости на хората (Слв, Пт, Мм).

Благòсвам, благòсувам *гл. нсв.*, **блàгосам** *св.* Превръзвам счупена кост, шинирам (Девеци).

Благу̀нка *ж.* 1. Какъв да е сладък плод. 2. Светулка (Девеци).

Бл'айку̀ш *м.* Захласнат, залисан човек, зяпльо (Лн, Сч).

Бланзàф *прил.* Възсладък. *Бланзàва кру̀ша* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм).

Бл'àска са *гл. нсв.*, **бл'àсне са** *св.* Святка се. *Бл'àска са, ѝде берекѐт'*

Бласту̀нка *ж.* Стебло на тиква, диня, пъпеш (ДК, ГК, Зв, Дм, Кир).

Бласту̀нчинка *ж.* Светулчица (Ав, Девеци, Ег, КирР).

Бле̂скаво бѝле Билка със ситни жълти цветове, с която се боядисват прежди в жълт цвят (Слв, Кт, Пт).

Блискàвица *ж.* Светкавица (Бч).

Блѝска са *гл. нсв.*, **блѝсне са** *св.* Святка се (Бч).

Бòбалки, боберòнки, бòболки *мн.* Хвойнови плодчета (Девеци), „(Зв, Дм, Дж, Дци, Шм, Жер, ДК, Гк), (Чак, Кир). *От бòбалки прàв' от илàч* (Девеци).

Бòбал'ки *мн.* Топчета неразбито брашно в каша (Дк, Шм, Дм, Зв, Кир).

Бòбенка, бòбенина, бòбовина *ж.* Листа и стебла на зелен фасул. *Офце̂те и кòзите*

йада̀т бо̀бенката при̂с зѝмата (ДолД), (Бб), (Сч).

Бобо̀ец *м.* Паразит по едрия добитък. *На бла̀говец не̂ са̀ йадѐ бо̀п, че са ра̀ждат фно̀го бобдеци по айва̀нето* (Кор).

Бобор'а̀сва *гл. нсв.*, **Бобор'а̀са** *св.* 3 л. Набъбва от вода, нагизва. *От пранѐто ми бобор'а̀сват ракѝте* (Пг, Чп, Мм, Сок).

Боборџа̀н *м.* Вид едър фасул (Пок).

Бодла̀нка *ж.* Тревисто растение, чиито бодливи плодови кутийки лепнат по добитък и по дрехи на хора (Брн, Бщ).

Бодлѝфки *мн.* Листа на иглолистно дърво (Чак, Шм, Сол, Жер, Кир).

Бо̀џук *м.* Коледа (Бз).

Бозо̀ол *м.* Бръмбар (Пок).

Бойу̀ци *мн.* Мустаци. *Па си позна̀ла, позна̀ла нѐина сѝна Стойа̀на по тѝйа ре̂сни чомба̀си, по тѝйа ру̀си бойу̀џи* (н. п. — Дед).

Болезу̀вам *гл. нсв.* Боледувам. *Ка̀та годѝна през зѝмата болезу̀вам* (Ав).

Болне̂йа *гл. нсв.* Боледувам. *Џа̀ла сам зѝма болне̂ла. . .* (н. п. — Смн, Смл).

Бонжу̀р *м.* Къса вълнена женска дреха, обшита по краищата с кожа (Мар).

Бо̀пки *мн.* Хвойнови плодчета (Девеци).

Борѝкова гъ̀ба Вкусна гъба, която расте из борови гори (Юг).

Борѝкоф манта̀р Отровна гъба, която виреe предимно в борови гори (Дб, Кво).

Бо̀ринка *нарч.* Изправено, устойчиво (за бебе). *Де̂тето сидѝ бо̀ринка* (Гб).

Бо̀ро *ж.* Буря. *Та̀йа годѝна са ла̀хало, та изл'а̀ла бо̀ро ф морѐто, та гимѝйата са убо̀рнала и го извѐла на дру̀га зѐм'а, дѐто не̂ бил хдд'вал* (См).

Бору̀н *м.* Боровинка. *От бору̀ни пра̀в'ат мармала̀т* (ДолД, Лн).

Бору̀чки *мн.* Малки изворчета, топличка лековита вода по притока р. Лозенградци на Кирковската река (Шм, Сол, Дм, Зв, Дци, Дж).

Бо̀сница *ж.* Вид ябълка с ароматичен, едър, сладък и траен плод (Гъл, Бщ).

Босто̀нка *ж.* Светулка (Пок).

Бо̂фтам *гл. нсв.* Удрям, бия. *Бо̂фтам го, о̀ти не ра̀боти* (Вк).

Бо̀цур *м.* Неизлечима болест по конете. *Ше̂пан му фа̀нал офџѐте, бо̀цур му удрѝл ко̀нете* (н. п. — Пв, Хв, ШлР).

Бра̀в'а *гл. нсв.* Говоря на сън или в безсъзнание, бълнувам (Ав).

Бра̀давици *мн.* Пъпки по устата на дребен добитък, пасъл росна трева (Девеци).

Бра̀давичина тре̂ва Бурен с назъбени листа, ситни жълти цветове и семенца, чийто жълт сок лекува брадавици (Слв, Вв, Кт).

Бра̀зда *ж.* Граница, межда. *На̀й-у̀баво йе̂ да си ту̀риш плѐт на бра̀здата* (Пв, Хв).

Бразда̀ч *м.* Особен нож, с който се правят плитки бразди по боровете за изтичане на смола (Пг, Мм, Чп, ШлР, Сч, Плт).

Бра̀зн'а *ж.* 1. Бразда. 2. Пътека между тютюневи лехи (Шм, Сол, Зв, Дм, Дци, ДК, ГК, Ус, Рво).

Бра̀нка *ж.* Зелен клон от дърво, забит в ливада или градина като знак, че е забранено да влиза добитък (Девеци).

Бранчѝ *гл. нсв.* Бръмчи (Мар).

Брасна̀ч *м.* Бръснар. *Брасна̀чат затво̀ри и си отѝде* (Ав).

Бриса̀л'ник *м.* Кърпа за ръце (Шш).

Брѝчене *с.* Бръснене (Лн, Дс, Сч, Гб, Сб).

Бру̀з'а *гл. нсв.* 1. Хвърлям камъни. *Да ми не̂ йо̀диш по мра̀ковено, по мра̀ковено, по ка̀ловено, да ми не̂ бру̀зиш и ка̀менено* (н. п. — Муг). 2. Бруля плодове (Дев).

Бру̀ка *ж.* Пъпка (Рвн, Бб).

Бру̀л *м.* Брод на вода. *Дибѐла о̀фџа до̀с нѐма, длибо̀ка во̀да бру̀л нѐма.* . (н. п. — Ст).

Бру̀сажие *м.* Човек, който брули орехови и други плодни дървета (См, Зл).

Бру̀сене *с.* Брулене плодове (Пок, Ав, Юг, Девеци, Шм, Сол, Зв, Дм, Дж, Чак).

Бру̀ца *ж.* Подутина на главата (Брн).

Бръждѝ *гл. нсв.* Изтръпва (ръка или друг орган, допрян до трептящ предмет — Юг, Нр).

Бръ̀зен *м.* Бързей. *Посе̂ла мо̀ма на мо̀ре ло̀зе, на бръ̀зен д'у̀л'а, два̀ днѝ се̂ела, трѝ днѝ пла̀кала. . .* (н. п. — Пв, Хв).

Бръ̀нки *мн.* Пъпки на устните от току-що прекарана болест (Юг).

Бу̀бинка *ж.* Бащица (Дм, Зв, Дж, Дци, Чак).

Бу̀бр'асница *ж.* Вид слива с жълт овален месест сладък плод и дребни костилки (Кт, Вв).

Бу̀були *мн.* Големи огньове, които се палят на сирни заговезни, за да пропъдят злите духове (Гб, Кп).

Бугурдѝчна вичѐрна Тържествена вечеря срещу празника Богородица, когато се коли курбан, който се пече на шиш; сутринта се раздава диня, грозде и къс месо за здраве (Гб, Кп).

Бу̀дар *прил.* Свеж, зачервен, здрав. *Ке̂ ти наросѝ ру̀сите ко̀си, ке ти наросѝ бу̀дрото лѝце, ке ти наросѝ та̀нката сна̀шка. . .* (н. п. — СП).

Будѝн, будна̀, будно̀, буднѝ *мест.* Някой. *Будно̀ ру̀ка, дзвите са!* (Ав, КирР, Девеци).

Буднѝк *мест.* Някои. *Ста̀на щте̂ арга̀тин у буднѝк* (Чп, Пг, Бг, Зц, Слв).

Буедѝн, буедно̂, буедно̀, буеднѝ *мест.* Някой. *Буедно̀ де̂те фле̂зе во̂тре* (Лл).

Буеднѝ *прил.* Някогашни. *То̀ йе̂ билд буеднѝ годѝни* (Лл).

Буйна̀р-фенѐр *м.* Светлина от борина. *Йо̀твори ми чемшѝр по̀рти да фле̂за, за̀пали ми буйна̀р-фенѐр да горѝ, по̀стели ми ша̀рен, пѝсан пиштима̀л, на̀пални ми гарнѐ вѝно червѐно!. . .* (н. п. — Сит, Бок).

Буйнъ̀шен *прил.* Някогашен, отдавнашен (Сч).

Бỳкал'ка *ж.* Голямо мънисто за гердан (Стр, Нд, Мър). 2. Шишарка (Лв).

Бỳкове *мн.* Окови за човек или животно. *Йозѐха, кàраха двамѝна вързани, вързани, скован̀и, синжѝре на шѝйа, бỳкове на нòги* (н. п. — Пп).

Бỳковица *ж.* 1. Изобщо буково дърво. 2. Букова пръчка (Лл).

Бỳкоф квàс Подкваса от буков лист, сложена в прясно мляко (Юг).

Бỳкоф мантàр Ядивна горска гъба, която расте предимно в букови гори (Дб, Кво).

Букрѝш *м.* Букова гора. *Каквò йе пѝле запѐло в букрѝше гòра зелѐна* (н. п. — Ст).

Булабàше *ж.* Ядивна градинска билка, от която правят баница за Петровден. *От булабàще прàв'ат к'òрник за Петрофден'* (Гб)

Бỳлкувам *гл. нсв.* Ставам булка, невеста. *Макàр трѝ днѝ да жѝвам, макàр двà днѝ да бỳлкувам* (н. п. — Лл).

Бỳл'чица *ж.* Невестулка (Шм, Сол, Дм, Зв).

Бумбѝно *м.* Оранжев цвят (Ав, Чер).

Бỳнза *ж.* Буза. *Царвѐна бỳнза* (Ав).

Бунзàт *прил.* Бузест, с големи бузи. *Бунзàта мòма* (Ав).

Бỳниште *с.* Отходно място, клозет (Дм, ДК, ГК, Шм, Сол).

Бурàло *с.* Вада, по която тече вода (Шм, Сол, Зв, Дм, Дци).

Буранѝйа *ж.* Гозба, приготвена от фасул, царевица, жито и някоя черна слива за трапезата срещу Богоявление (Гб, Кп).

Б'ург'ужѐ, б'уржѐ *с.* Фасул (Девеци).

б'уржетѝна *ж.* Шума от зелен фасул (Девеци).

Бурмà *ж.* 1. Винт 2. Сребърен пръстен (Нд, Мър, Зл, Стр, Вв).

Бурузàн *м.* Тръбач. *Ох да са збѝрат сѝчки ми бурузàнê да надỳйат жълтитê бурỳи. .* (н. п. — Чн).

Бурỳчка *ж.* Локва със застояла вода (Шм, Сол, Зв, Дм, Дци, Дж, Чак).

Бỳтен *м.* Съд, в който се бие мляко за масло (Брн).

Бутнирàзин *м.* Наивен, глупав човек (Лв).

Бỳт'о *м.* 1. Пълен тежък човек. 2. Мълчалив, забутан човек (Гб).

Бỳфа *ж.* Пълна отпусната мързелива жена (Рвн).

Бỳфка са *гл. нсв.* Ражда малки — за свиня (Брн).

Бухà *ж.* 1. Бик. 2. Прен. Едър, груб, мълчалив човек (ДК, ГК, Зв, Дм, Дж, Шм, Сол).

Бухан̀ак *м.* Проливен дъжд. *Голѐм бохан̀ак, пàдна, та сѝчко отнѐса* (Юг).

Бỳче с. Гора от букови дървета (См).

Бỳчим *мн.* На буките. *Бин кишѝ млàди йунàци сѐдем нивѐсти вòдеха, сѐдем байр'àка нòсеха, агà йунàци пѐеха, бỳчим са вòрше свѝваха* (н. п. — Рд, Ел, Смн, Гош).

Бỳчка *ж.* Подуто място на главата от удар, оток.

Бъбр'ам *гл. нсв.* Ям неохотно, без апетит (Ох, Мл).

Бъва *гл.* Бива. *Бъва, шê дòйда* (Девеци).

Бъжлек *м.* Стършел (Юг, Нр).

Бъзга *гл. нсв.*, **бъзне** *св.* Бръмчи. *Пчѐлиците бъзгат* (Ав).

Бъзгал *м.* Насекомо щръклица (Девеци).

Бъзово пукàло Бъзова тръбичка с буталце и кълчищени тапички (Сч).

Бълвам, бъл'вам *гл. нсв.* Повръщам (Пок, Гм), (Юг).

Бълсва *гл. нсв.*, **бълсне** *св.* Блесва, грейва (ГК, ДК, Зв).

Бълосѐрка *ж.* Изпражнение на бълха (Брн).

Бъмбар *м.* Бръмбар. *Бъмбарат фърка и базѝ* (Шш).

Бърнес, бърнеф *прил.* С дебели бърни (Ег), (Юг).

В

Вàгêлка, вàгулка *ж.* Бавачка на дете (ДК, ГК, Дм, Зв).

Вàда *ж.* Бръчка по челото и лицето (Мар).

Вадѝло *с.* Малко въженце, с което се води добитък (Девеци).

Вазвир'àвам *гл. нсв.*, **вòзвир'а** *св.* Преграждам вода на извор, за да се образува вир. *Вазвир'àвам водòта да стàне голѐм вѝр за кòпане на офцѐте* (Слв, Вв, Ус, Рво, Мм, Сок).

Вазгайгàн'вам *гл. нсв.*, **вòзгаган'а** *св.* 1. Нападам, 2. Нагрявам, напичам (ШлР).

Вазглàмница *ж.* Възглавница (Брн, Бщ).

Вздл'òк *прил.* Дългнест. *Нѝвана йê вздл'òга* (Слв, Мм, Сок, Ус, Рво).

Въздъшам *гл. нсв.*, **вòздахна** *св.* Дишам (Девеци).

Вазрѝване *с.* Второ окопаване на растение (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Жер).

Вайà *ж.* Върба (Гб, Кп).

Вайàчка *ж.* Бавачка на дете (ГК, ДК, Як, Шм, Сол, Зв, Дм).

Ваклошàрци *мн.* Чернооки хора. *Ф кòрена си ѝма до трѝста мòмка, до трѝста мòмка сѐ ваклошàрци* (н. п. — Дрб).

Ваклошѝнка *ж.* Овца с черно петно около очите. *Врѝт' офцѐте ваклошѝнки, врѝт' кòзите гарошѝнки* (н. п. — Чер, Ав).

Ваклỳшка *ж.* Бяла овца с черно петно около очите. *Г'ò да та мòл'а, Стойàне, акò й чернòка момàна, чъ кàрай сѐстра ваклỳшка. . .* (н. п. — ШлР).

Ваксỳшка *ж.* Вихрушка (Гм).

Вàл'а *ж.* Топ плат, платно. *Брàтене ѝштат, сѝно лê, до двѐ вàли копрѝна. . .* (н. п. — Бн).

Вàл'ак *м.* Свитък сено, слама (СмнР, Чок).

Вàл'ам *гл. нсв.* Правя топка от козина, пластелин или глина (ГК, ДК, Чак, Шм, Сол, Жер, Зв, Дм, Дж).

Вàле *с.* Воал. *Пак йàс са лèйтъй нê мàм'а, дур н'àмам фустàн копрùнên, дур н'àмам вàле зелèно* (н. п. — Муг).

Вàленик *м.* Сукман от дебел вълнен домашен плат (Бч).

Валмè *с.* Влачена вълна, наредена на пластове (Брн).

Вàло *с.* Топ плат или платно. *Л'у ку са фàне за вàло, чи ни йê чаỳш мòмече. . .* (н. п. — См).

Варгàл'ам са *гл. нсв.*, **вàргол'а са** *св.* Търкалям се, валям се (Шм, Сол, Зв, Дм, Чак, ГК, ДК).

Вардàч *м.* Кантонер (Ас, См).

Вардинòги, варжинòги *мн.* Кокили (Дм, Зв), (Шм, Сол, Чак, Др).

Варжò *с.* Въже (Девеци).

Варзỳл'ам *гл. нсв.*, **вàрзулна** *св.* 1. Връзвам. 2. Прен. Поминавам. *Сỳлум варзъл'ам двàта крàйа* (Вв, Кт).

Варù *гл. нсв.* Става задушно. *Одвòн варù, варù, ни мòжиш да ваздòхниш* (Слв, Пт, Мс, Дв, Вв, Кт, Мм, Чп).

Варùл *м.* Буре за вода при засаждане на тютюн (Бз).

Варл'àк *м.* Стръмна нива, градина, ливада (Дб, Кво).

Вàрнувам *гл. нсв.*, **Вàрна** *св.* Изпреварям. *Акò ли ма тòй вàрне, мòе кòнче штê му дàм, сарàй с ханъмки, сарàй с ханъма, тавлà с кòнете* (н. п. — Дс).

Вартелèшка *ж.* Лека врата на кошара, която се отваря и затваря, като се върти около една ос (Чп, Бг, Зц, Пг).

Вартигазùчка *ж.* Птица стърчиопашка (Девеци, Ав).

Вартижòфка, вартжòфка *ж.* Обикаляне с кон или муле в кръг (Дб).

Варт'òнко *с.* 1. Дете, което постоянно се върти, не стои на едно място 2. *прен.* Безхарактерен човек (Гб).

Вартỳл *м.* Място във вир, където водата се върти (ДолД).

Варъц *нарч.* Внезапно, ненадейно (Чп, Пг, Зц, Бг).

Варфцè *с.* Въженце за връзване на добитък (Девеци).

Вархуòк *прил.* Който гледа от високо, високомерно. *И чèрни вàкли цùганки и вархудки гъркùни. . .* (н. п. — СП).

Варшùло *с.* 1. Харман. 2. *Прен.* Детска игра „куц крак“ (ДолД. Вак), (Лн).

Варшинàк *м.* 1. Върхове да дървета (Пв, Хв, Мл). 2. Сухи клони от дърветата (Сч).

Вàсеник *м.* Гъсеница (Жер, Шм, Сол, Дм, Зв, Дж).

Васпрашèн *прил.* Окопан втори път. *Компùран йê васпрашèн* (Слв, Пт, Вв).

Вàстрап *м.* 1. Място, на което се нарежда чеиз на младоженка. 2. Нареден чеиз на високо *Двà вàстрапа àлишта и двà вàстрапа йургàне* (КирР).

Васỳл'вица *ж.* Притка на фасул (Юг).

Васỳлина, васỳл'вина *ж.* Шума от зелен фасул (Вак, Гм, Кв, Рвн).

В'àшка *ж.* 1. Вежда (Рвн, Слв, Мм, Сок, Ус). 2. *Прен.* Черни фигурки, прилични на вежди, с които девойката украсява везмото си (Ав, Чер).

Вêене *с.* Трептене на въздуха — мараня. *Вдê йе вêене на парùте* (Пт, Слв, Мр, Тик).

Вèжна *ж.* Снопче от слама, поставено върху плетено пчелно кошерче (Девеци).

Вèза *ж.* Украсяване на вещи с разноцветни конци (Ав).

Вèчером *нарч.* Вечер. *Вèчером ма бъхте да л'àгам, ỳтирно ма бùе да стàвам. . .* (н. п. — Муг).

Вêйка *ж.* 1. Зелен клон от дърво, забит в ливада, градина, като знак да се пази от добитък (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Дци). 2. Клон (Девеци).

Вêйкова мèтла Метла от клони (Ав).

Велùденче *с.* Ясночервена буболечка колкото светулката (Дб).

Велùкденат *м.* Великденски кравай (Брн, Бш).

Верỳл'ке *ж.* Вихрушка (Лв).

Вершè *с.* Вземане (Зб, Пв, Хв).

Вèсло *с.* Две заковани успоредни хоризонтални или вертикални греди, прерязани по права линия и съединени с трета във вид на буквата П (Слв, Пт, Мм)

Вùйа *гл. нсв*, **Вùйна** *св.* 1. Изкривявам, огъвам. *Вùйа òбрач за кàца* (Мс, Дв). 2. *Прен.* Бродирам, украсявам с прежди тъкан на домашен стан (Ав, Чер).

Вилàк *м.* Навиляк (Ус, Рво, Смл, Кр).

Вилàч *м.* Дълга вила за подаване сено, слама, шума (Ав, Шм, Сол, Жер, Кир, Дм, Зв, Чак, ДК, ГК).

Вилàчин *м.* 1. Дълга вила. 2. *Прен.* Необикновено висок човек (Зл, Стр, Нд, ЕР).

Вилùден-душùца Прекалено добър и кротък човек, добряк (Зл).

Вùл'уф *прил.* Който се вие около нещо. *Вùла са лòза вùл'ува òколо дòрво крỳшово, òколо грàда Крỳшово. . .* (н. п. — Бок, Сит).

Вилỳшка *ж.* Вилица. *Дàйте òште вилỳшки за софрòта!* (Тп).

Височêе са *гл. нсв.* Издига се. *Височêе са голèма чèрква с камбанарùйа* (Пт, Слв).

Вùтел *м.* Буково или дряново дърво, с което се затяга тел или синджир на натоварена с дърва кола (Кам, Кор, Чн, Вг, Чп, Пг, ШлР).

Вùто òро Хоро, на което играчите се хващат за пояса или колана през един играч, а стъпките се кръстосват (Кв, Сем).

Вихрòва *гл. нсв.* Много силно духа. *Врем'ȍсо вихрòва от наштèска* (Чр).

Вѝхровица *ж.* Виялица, снежна буря. *Сакàва вѝхровица скòро нê йê ѝмало* (Чр).

Вихролòм *м.* Място, където се разбива вятърът. *Айсàйа канарȍ йê вихролòм* (Чр).

Вл'àк *м.* Стебло на тиква, диня, пъпеш, кратуна (Гм, Брн, Бщ).

Влечỳга *ж.* Вид билка, чиито листа се разлистват по земята и се използуват за чорба и баница (Юг).

Влѝцка нидèл'а Страстната неделя (Гб).

Внагрѝзвам *гл. нсв.* **внàгриз'а** *св.* Нападам (Лл, Сит).

Вȍгарца, въгарца *м.* Въгърец. *Вогарцȍт сè кȍрф от крàфто и мỳлето* (Девеци), (Ав).

Водàчке *ж.* Кобилица (Дб, Юг, Мар).

Вȍден пъжлек Охлюв без черупка (Брн).

Водѝф *прил.* Който съдържа много вода. *Водѝва тѝква* (Девеци).

Вȍже, въже *с.* 1. Стебло на тиква, диня, пъпеш, кратуна (Слв, Рвн). 2. Въже (Ег).

Вȍзгланца *ж.* Възглавница (Ег).

Вȍзлаве *ж.* Възглавница *Ни лѝ ти са йê додèло на вȍзлавено лижàние. . .* (н. п. — Кр, Тн).

В'ȍзла *ж.* Възел (Девеци).

Войȍвам *гл. нсв.* Приказвам повече, отколкото е нужно (Лн, Сч).

Воловàрка *ж.* Ядивна гъба, която расте из торените с оборски тор ниви и градини (Мар).

Вȍлска мỳха Стършел (Ав, Пок).

Вȍрал *прил.* Сетен, последен. *Стойàнê, вȍрло сиромàхче, и тѝ са збѝраш, тȍрнуваш, ам мèне кȍму оставàш?. . .* (н. п. — Сф, Ус, Рво, Чок).

Вȍрве *мн.* Лоши постъпки (Слв, Пт).

Вȍржо *с.* Въже (Девеци, Лм).

Вȍрзва, вȍрзува *гл. нсв.*, **варзè** *св.* Набира, угоява се. *Офцȍта вȍрзува и м'ȍсо и лȍй, га хи йê арадйсало м'àстото* (Ус, Рво, Мм, Сок, Чок).

Вȍрзвам, вȍрзувам *гл. нсв.* **вȍрза** *св.* 1. Връзвам. 2. Съдя, отсъждам (Чп, Бг).

Вȍр насѝй *гл. пов.* Иди нататък (Девеци).

Вȍрх *м.* 1. Връх. 2. *Прен.* Каймак, сметана на прясно мляко. *Нимȍй обѝра лу вархȍ, рàзбаркай го!* (Ус, Рво, Чок, Мм).

Воскèт' *м.* Завещание. *Жȅлан штё воскèт' да прàв'а на мȍено млȍчко имàне. . .* (н. п. — Вр).

Вȍтрашен *прил.* Близък, свой. *Нè сме вȍтрашни, затвà са тàчим* (Слв, Пт, Мм).

Враговѝт *прил.* Хитър, дяволит, който не пропуща удобен случай да го използува за лични облаги (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм, Ус, Рво, Лев).

Врагỳша *ж.* Зла жена, която само зло мисли (Слв, Вв, Кт).

Врàнгажие *м.* Човек, който лъже, лицемери и хитрува (Шм, Жер, Зв, Дм, Кир).

Врàнчово магàре Юношеска игра, в която участвуват две групи от по пет-шест души и един пазач. Юношите от първата група се хващат за ръце в кръг като за хоро. Всеки от втората група се стреми да се качи на гърба на някого от първата и ако успее, без да го удари пазачът, печели; после групите си сменят местата (Гб, Кп).

Врàнеста *прил.* Черна (за коза — Дб, Кво, Мар).

Врат'àсвам *гл. нсв.*, **врат'àсам** *св.* 1. Надебелява ми вратът. 2. *Прен.* Привиквам на мъки и страдания (ШлР).

Вратѝна *ж. презр.* Врат. *Дебèла вратѝна* (Рво, Ус, Мм, Сок, Слв).

Врàтник *ж.* Пътна врата на двора (Гм, Лн, Сч).

Врах *м.* Жито, колкото за едно вършане на харман. *Имаме снȍпе ȍште за дèсет врàха* (Брн).

Врàшке *ж.* Знахарка, врачка (Зб, Зц).

Врȅт *мест.* 1. Всички. *Мейдàн'а цървн от ȍра поцърн'à и врȅт са спѝра на нèго.* 2. *Нарч.* Всичко (Сч).

Врештенàк *м.* Вид многогодишно тревисто растение храна на овце и кози през зимата (Дб, Кво).

Врѝзалък *м.* Последният отрязък нишки от основата на тъканта, които са били вързани за кросното (Кл).

Врѝпкам *гл. нсв.*, **Врѝпна** *св.* 1. Скоквам. 2. Дохождам. *Тѝ не сѝ от хỳбаво врѝпнал до мèне* (Лл, Лв).

Врỳтчекат *мест.* Всичките. *Врỳтчекат са вȍрнаха от байре* (Ус, Рво, Чок).

Вурдунжѝйски *прил.* По който свличат дървени трупи с волове. *Вурдунжѝйски път* (Пв, Хв, Зб, Чп).

Вỳтрум *нарч.* Сутринта. *Тръгнала йе Именỳша вỳтрум рàно по росàта, по росàта прис полèто. . .* (н. п. — Вг).

Вỳт'урно *нарч.* Сутринта. *Вỳт'урно рàно стàнала. . .* (н. п. — Зл).

Въгар *м.* Малка бучка под кожата от подути лимфни жлези (Гб).

Въгарца *ж.* Въгарец (Ав).

Въже *с.* Стебло на тиква, диня и др. (Пок).

Въза *ж.* Тънка плетена вълнена връв на престилка или на торба (Ав, Юг).

Възврат'ки *мн.* Обичай — вземане чеиза на младоженката от родителите ѝ, което става във вторник или четвъртък, ако сватбата е била в неделя (Гб).

Вълнес, вàлнес *прил.* Космат (Ав), (ДК, ГК, Чак, Кир).

Върх *м.* Начало на хоро (Сч, Гм).

Вършѝло *с.* Облекло, което се облича над шалвари (Зл).

Въсреп *м.* Мястото, където се съхраняват постелки и покривки (Кл).

Въхкам *гл. нсв.*, **въхна** *св.* Охкам, пъшкам. *Што си в дъно исъхнала, што си по върше въхнала?. . .* (н. п. — Зл).

Г

Габрòк *м.* Габрова гора (Пв, Хв).

Гàбурка *ж.* Украшение за тантели на поли и пазви (Дб, Кво, Юг).

Гагàл' *м.* Кука за хващане клони от високо дърво (Дб, Кво, Юг).

Гагàлче *с.* Стрела на детска играчка (Дб, Кво).

Гàгарица *ж.* Въгарец (Жер, Шм, Сол, Зв, Дм, Дци, Чак, Кир).

Гадѝф *прил.* Нечист. *Гадѝва чинѝца* (Ав).

Гаџелàнче *с.* Малко дете по ризка, без гащи (Шм, Сол, Дм, Зв, Дж, Кир, ДК).

Газòс *м.* Лимонада (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК, Дци).

Гàйганица *ж.* Питка от течно тесто с квас, печена на кръгла плоча и мазана с масло (Зв, Дм, Жер, Дци, Дж, Чак, ГК, ДК, Кир).

Галагòнка *ж.* Черен плод на трънка, която расте по синори (Тп).

Галадѝсвам *гл. нсв.*, **галадѝсам** *св.* Калайдисвам. *Да дадѐм саàните и лѝците да хи галадѝсат* (Шм, Сол, Зв, Жер, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Кир).

Галбỳнке *ж.* Малка трапчинка, ямичка (Дб, Кво).

Галгỳн' *м.* Кука за отмятане в ралото (Чп, Зц, Бг, Пг).

Галгỳнеф *прил.* Направен в трънката. *Галгỳнева хралỳпа* (Зл).

Галдъ̀ркат *гл. нсв.* 3 л. Куркат. *Червàта галдъ̀ркат* (Ав).

Гàленик *м.* Любовник (Дор, Гб).

Ганòсвам *гл. нсв.*, **гòносам** *св.* 1. Лъскам. 2. Калайдисвам. *Сигà Смòл'ан ганòсва шошѐтата с хасвàлт* (Нд, Зл, Мър).

Г'àпка, г'ồпка *ж.* Пречка, спънка. *Млòго г'ồпки прàв'ат ф канцêлàриисе* (Бч), (Слв, Мм, Ус, Рво, Пт).

Гàрбан *м.* Гарван (Девеци).

Гарбỳч *м.* Ръжен — железен прът с дървена дръжка за разравяне на огъня в пещта (Ав, Чер).

Гàрга *ж.* 1. Гарван. 2. *Прен.* Най-горен сноп на кръстец (Бан, Бщ).

Гард'àт *гл. нсв.* 3 л. Обаждат се, куркат по някаква причина — глад, простуда, болест. *Червàта ми гард'àт* (Шм, Сол, Жер, Цр, Дм, Зв, Дци, Дж, ГК, ДК).

Гаржêф *прил.* Слаб, сух като гарга. *Болестà го стòри гаржêво да ни мêса на чилêк* (Бч).

Гарџỳк *м.* Ледена висулка (Кир, Шм, Сол, Жер, Зв, Дци, Дм, ГК, ДК, Чак).

Гарм *м.* Дъб. *Гол'àм и дибѐл гàрм* (Кир, Шм, Жер, Сол, Дм, Зв, Дци).

Гармадàр *м.* Несръчен зидар. *Ни дàвай йа, Рỳске, д'улгѐр'у гармадàр'у* (н. п. — Рво, Ус).

Гармелѐшка *ж.* Гръмотевица. *Чỳе са гармелѐшка* (Кир, Шм, ГК, ДК, Зв, Дм, Дж).

Гàрмес *прил.* Кичест. *Гàрместо дàрво* (Кир, Шм, Сол, Жер, Зв, Дци, ГК, ДК).

Гармỳчка *ж.* Дъбов храст (Кир, ДК, ГК, Шм, Сол, Дци, Дж).

Гарнàта *ж.* Свирка от върбови кори (Жер, Сол, Шм, Кир).

Гарòпалник *м.* Тиквена баница само с две кори (Лн, Сч, Гм).

Гарошѝнка *ж.* Бяла или червена коза с черно петно на шията. *Врѝт' козѝци гарошѝнки, а офцѐте ваклошѝнки. . .* (н. п. — Чер, Ав).

Гартлàк *м.* Гръклян (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, Шм, Кир, Сол, Жер, ГК, ДК).

Гарчумàлник *м.* Гръклян (Девеци, Ег).

Гасѝлка *ж.* Малка метличка, с която ковачът гаси огъня (Рво, Ус, Слв, Мм).

Гафтàн *м.* Гъсти жички от тъмночервена вълна, дебело усукани, които горе се закрепват за шарен колан. *Гафтàнат йе зàдна престѝлка* (Ав, Чер).

Гàча *гл. нсв.* Правя масаж, разтривам. *Кръ̀ста ма болѝ, йàла да ма гàчиш* (Жер, Шм, Сол, Зв, Дм, Дж, Кир).

Гàчено бѝли Ястие, приготвено от спанак, лобода, лапад (Гб, Кп).

Гàчка *ж.* Закачалка за дрехи (Ав).

Гàшкове *мн.* Малки гащички (См, ШлР).

Гашòглаф *прил.* Гологлав. *Сѐ гашòглаф хòди и нѝщото му не стàнва* (Ав).

Гàште, гàшти *мн.* 1. Долни гащи (Девеци). 2. Днести потури с къси крачоли (Жер, Шм, Сол, Кир).

Гѐгалийа *прил. неизм.* Който носи тояга с кука, гега. *Йотòпкаха ми зелѐна трêва врѝт' арнаỳте, врѝт' гѐгалийе* (н. п. — Зб).

Гегѐчка *ж.* Гега (СП).

Гѐги *мн.* Кокили (Девеци).

Гѐленџик *м.* Невестулка (Ав, Девеци).

Гѐнка *ж.* Стара жена, баба (Гм, Сщ).

Генчлѝк *м.* Младини. *Как сме са дрỳгуш гàл'али на нàши млàди генчлѝци* (н. п. — Дс).

Герàсвам *гл. нсв.*, **гѐрасам** *св.* Засрамвам (Сч).

Геренлѝф *прил.* Възсолен. *Тревồта ф Ѐижêнско пòле йе геренлѝва и офцѐте са ни кồрм'ат сас сòл'* (Чп, Рво, Ус, Чок, Мм, Бг, Зц).

Гѐрм'а *ж.* Кошара за овце на закрито място. *Офчѐрете избѝрат м'àсто за гѐрм'а и колѝба за т'àх си* (Чп, БГ, Зц, Мм, Сок).

Гѐџам са *гл. нсв.*, **гѐџна са.** *св.* Люшкам се заедно с друг, седнали на дървен лост с опора в средата (Бщ, Брн).

Гибѐли *мн.* Чимове, които се нареждат на купчинки в ливада или градина, за да означат, че мястото се пази от добитък (Брн).

Гийк *м.* Кожна болест краста. *Офчѐрете свар'àват сѐрт' т'ут'ỳн' и с водồта млàжиш мàжат бồлните от гиџѝк дфѝџе* (Чп, Бг, Зц, Пг, Мм, Чок),

Гѝдински *прил.* Лудетински *Брê гѝдинско, лỳдо млàдо, самà си сам, домà си сам. . .* (н. п. — Бок)

Гил'г'ô *ж.* Купчина подкастрени ели или борове (Чп, Зц, Бг, Мм, Сок, Чок, Ус, Рво).

Гѝна *гл. нсв.* 1. Загивам, изчезвам. 2. *Прен.* Работя седнал. *Брàла, мòма зелèн здрàвек, дè го брàла, там гѝнала, на кѝтки го навѝвала* (н. п. — СП).

Гѝхане *с.* Дъхане, дишане. *Га гѝхаш ф стугèно врèме, стàнва ѝн'о* (Кос).

Глабòчетина, глабòчетинка *ж.* Попова лъжичка (Ав), (Ег).

Глàва *ж.* 1. Глава. 2. *Прен.* Горна крайна част на вретено, където има жлеб за жичката (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Дуи).

Главанàк *м.* Упорит, твърдоглав, инат човек (Дб, Кво).

Главѝн *прил.* Годèн. *Нêсам главѝна, нê сам жѝнêна, тỳрчине, с главѝнине ни сам главѝна, с жѝнêнине нê сам жѝнêна* (н. п. — Зл).

Глàдно ми йе *гл. безл.* Яде ми се (Дб, Кво).

Глàто *с.* Длето (Жер, Шм, Сол, Зв, Дм, Дж, Чак, Кир).

Глет *м.* Зеница на око (Ав).

Гнилòк *м.* 1. Прогнило дърво. 2. *Прен.* Болно място (Слв, Пт).

Говедàрник *м.* 1. Място в планината, където нощуват ялови говеда през лятото (Дб, Кво). 2. Място, където всеки ден се събира селският добитък и говедарят го подкарва на паша (Дб, Кос, Ав).

Говнêн *прил.* 1. Изцапан с човешки изпражнения. 2. *Прен.* Гузен, виновен. *Говнêн йе, затвà б'àга, ни ѝште да дòйде* (Слв, Мм, Пт, Кт).

Годежàре *мн.* 1. Пратеници на момъка да искат девойката (Дб, Кво). 2. Поканените от момкова страна, които отиват да доведат девойката по време на сватбата (Зв, Дм, Дж, Кир, Жер, Шм, Сол, Чак, ДК, Гк).

Гòдеш *м.* 1. Изпратените дарове от младоженеца на девойката в деня на сватбата (Зв, Дм, Дж, Дци, Жер, Кир, Сол, Чак, Кир). 2. Угощение, което родителите на младоженката дават вечерта преди сватбата на момковите близки (Слв, Мм, Ус, Рво, Смл, Чок).

Годешнѝк *м.* Лицето, което в събота вечерта срещу сватбата носи премяната на девойката заедно с момковата пита (Кир, Шм, Дм, Дж, Зв).

Гòдиш *м.* Дарове на годеницата при годежа (Гб).

Годѝшен дèн Един път в годината. *Адралèс йе годѝшен дèн* (Ав).

Г'оцà ашъ Каша от смляна на едро царевица, смесена с черен фасул, месо и други добавки (Бз).

Гòзб'а *гл. нсв.* 1. Приготвям гозба. 2. Гощавам някого с гозба. *Снòшти сам гòзба гòзбила и вèчер'а сам варѝла. . .* (н. п. — Муг).

Гôзер *м.* Дръжка на тиква, кратуна, диня (Девеци).

Г'озлè *ж.* Второ сено (Жер, Кир, Сол, Шм, Дм, Зв, Дци, Дж, Чак, ДК).

Г'òл'а *ж.* Царевица на зърна, варена за Андреевден (Бз).

Гол'àм ручòк Сутрешна закуска (Брн, Бщ).

Голêмъйт пèтак Първият петък след Великден (Гб).

Големòглаф *прил.* Горделив, надут. *Нѝкак ни йȍ големòглаф* (Слв, Пт, Кт, Вв).

Гôл'фам *гл. нсв.*, **гôл'фна** *св.* Гълтам, ям, бързо (Рк).

Гòл шòмбал Охлюв без черупка (Бщ).

Гôрам *м.* Дъб (Ег, Девеци).

Горàни *мн.* Пет малки овални пръстени топчета, с които играят момиченца (Гб).

Гордопỳлци *мн.* Паунови пиленца. *Вав върше им вѝе паỳн гнêздо, паỳн гнêздо, паỳн пѝлци, паỳн пѝлци гордопỳлци. . .* (н. п. — ДЛ).

Горèда *ж.* Гурел (Девеци).

Горêнѝца *ж.* Детска игра с пет камъчета (Дб).

Горѝда *ж.* Див хмел, повет (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК, Цр).

Гòспод'ово *с.* Дух-пазител на черква, мост, река, къща и други, който според поверието, ако се разгневи, прави злини (Гб, Кп, Смн, Рд, Мд).

Гòсчинка *ж.* 1. Гостенка. 2. *Прен.* Невестулка (Ав, Девеци).

Гошòгло *прил.* Гологлав (Жер, Кир, Сол, Шм, Зв, Дм).

Грабнѝйа *ж.* Молебен. *За дȍш прàв'ат грабнѝйа, агà йе сỳша* (Ус, Рво, Лев, Дун).

Грабỳч *м.* Ръжен (Кл).

Градовл'àнка *ж.* Гражданка (Пв, Хв, Нр).

Грàмнувам *гл. нсв.*, **грàмна** *св.* Откраднвам, грабвам. *Т'à ку ни кайл' стàнува, стàнува и престàнува, тогàва си йа грàмнувам* (н. п. — ДЛ, СК).

Грамнỳм *нарч.* Грабвайки. *Т'à ку ни кайл' стàнува, тогàф йа грамнỳм грàмнитê. . .* (н. п. — ДЛ, СК).

Грàнин лỳк Кукуряк (Дб, Кво).

Грàнка *ж.* Зелен плод от дърво (Дб, Кво).

Гр'àхма *нарч.* Без да иска, без да ще (Лл, Сит).

Гребенàр *м.* 1. Човек, който прави или продава гребени. 2. Шарена вълнена престилка (Кор).

Грêда *ж.* 1. Дебело дълго дялано дърво за строеж 2. *Мн.* Двете основни хоризонтални дървета на домашния стан (Ав).

Грецѐк, Гръцѝк *м.* Втулка на духов инструмент (Дб), (Кво).

Грѐнка *ж.* Теменужка. *Пот тръ̀нката мно̀го сѝни грѐнки!* (Рвн).

Греховѝт *прил.* Грешен. *Тѝ си вѝно про-дàвала с вòда си го долѝвала, та ти йе дỳша греховѝта. . .* (н. п. — ДЛ, ГЛ).

Грехòвно *нарч.* Грешно. — *Нòсите ли бѝле раздѐлно?* — *Нòсиме, бàбо, нòсиме, йалà йе мно̀го грехòвно* (н. п. — Дед).

Грѝбн'а, грѝмна *ж.* Гривна (Пок), (Ав).

Грѝбн'а *ж.* Грива на товарен добитък (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж).

Гривàк *м.* Гълъб с бяло на шията (Дб, Мар).

Грѝже *с.* Домашен вълнен плат за дрехи, шаяк (Ав).

Грѝжена тъ̀рба Шаячен домашен плат (Шш).

Грѝжове *мн.* Безпокойство при мисълта, че ще се случи неприятно нещо. *Допàдна Стойàн, допàдна, грѝжове Стойàн тàжове* (н. п. — Сб).

Грипѝди *мн.* Малки четвъртити каменни плочки, които се закрепват под стряхата с хоросан и цимент така, че да образуват корниз (Чп).

Гриш[1] *м.* Втулка на духов инструмент (Ох, Мл).

Гриш[2] *м.* Домашен или фабричен плат за дрехи, шаяк (Девеци).

Грòзен *прил.* Зъл, лош (Зв, Шм Сол, Кир, Дм, Зв, Дж).

Грознàф *прил.* Възгрозен. *Момàна йе грознàва, нимòй ми йа фàли* (Лев, Рво).

Грòзно *прил.* Болно, болезнено. *Кòл-кото глѐдам Димѝтра, мѐне пò-грòзно пàд-нува, хỳбава нê мѝ дохỳда* (н. п. — СК).

Грòчово човѐте *с.* Горско алено планинско цвете, гороцвет (Дб, Кво).

Гръклàк *м.* Гръклян (Кир, Шм, Сол, Жер, Зв).

Гръп *м.* Издадена част на главната артерия на тютюнев лист. *Нѝжи прàво ф гарбà* (Ав).

Гръснàчка *ж.* Метла от клони (Кл).

Гỳгал' *м.* Вид ядивна планинска гъба (Кир, Шм, Сол, Чак, Жер, Зв, ГК, ДК).

Гỳги *мн.* Кокили (Ег).

Гỳгла *ж.* 1. Калпак. 2. *Прен.* Китка от разни цветя, приготвена от песнопойките за даряване на сватовете по време на сватба (Ох, Мл).

Гугỳфка, гугỳшка, гỳгушчук *м.* Гугутка-птица от рода на гълъбите (ДолД, Гм, Вак, Бб), (Жер, Зв, Шм), (Кир, Дм, Дж).

Г'умрỳк *м.* Мито, такса *Тѝ ли са нàйде, Елѐнко мòме, на дрỳм да сидѝш, Елѐнко мòме, г'умрỳк да зѝмаш!. .* (н. п. — Чп, Бг, Зц).

Гỳне *с.* Бяла вълнена горна женска дреха без ръкави (Гб).

Г'ỳнка *ж.* Меден съд с различни размери за топлене на вода (Цв).

Гỳнке *ж.* Черно вълнено елече, което се носи над роклята, украсено по края с копринено везмо (Ав, Чер).

Гỳннат *прил.* Носен на гръб (Ав).

Г'унд'урѐн *м.* Слънчоглед (Девеци).

Гỳннувам *гл. нсв.* **гỳнна** *св.* Вземам дете на гръб (Девеци).

Г'ỳнчел' *м.* Слънчасване на дребен добитък (Ус, Рво, Мм, Чп).

Гỳргова *гл. нсв.*, **гỳргне** *св.* Издава звук на гугутка. *Што гỳрговаш, лѐтно пѝле, йỳтрин рàно, та разбòждаш, брê вàкло пѝле, лỳдо млàдо!* (н. п. — Дс).

Гурлѐйци *мн.* Вид сиви гълъби (Девеци).

Г'усл'ỳк *м.* Железен нашийник с бодли за овчарско куче (Дб).

Гỳхтаф *прил.* Несръчен, пипкав (Ох, Мл).

Гỳшеф *прил.* Който има гуша. *Цàлата махалô са гỳшеви* (Зб.)

Г'ушòглаф *прил.* Гологлав (Ав).

Гỳштерица *ж.* 1. Гущер. 2. *Прен.* Корен на иглика (Мар).

Гъгарица *ж.* Вагарец. *Гъгарицата про-дỳпчва кòжата на кràвата и вòла, рàни са с карфтà и хайвàнете услàбват* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Чак).

Гъжва, гъжова *ж.* Жилави пръти, свити на окръжност, които служат за затягане два кола на лека ограда или за връзване на снопи (Мар, Дб).

Гълдуп *м.* Гълъб, който се въди и живее в хралупи на дърветата (Ег, Ав).

Гъне *гл. нсв.* Втасва, набъбва (за хляб — Девеци, Ав).

Гърли *гл. нсв.* Боли (гърло). *Зѐйка йа гърло гърлеше. . .* (н. п. — Рк).

Гърм *м.* Дъб. *Висòки и дебѐли гърме, остàнали от буеднѝ годѝни* (Ав, Чер).

Гърмеш *м.* Гръмотевица (Дб, Кво).

Гърмоф *прил.* Дъбов. *Гърмов байр* (Ав, Чер).

Д

Дабѝци *мн.* Големи дъбови дървета (Бк, Нд).

Дак *м.* Плацента (Бб).

Далгà *ж.* Храст с дребни лъскави листа и дребни червени плодчета, който всяка година сменя корлта си и служи за храна на козите (Шш).

Далгòнка *ж.* Храст с дребни тъмносини плодчета, подобни на боровинките (Пок).

Д'àлка *ж.* Треска, съчка. *Зафъ̀ркаха бѐли поледѐни д'àлки от снега.* (Хв, Пв).

Дàнешник *м.* Дънер. *Дибѐл и гол'àм дàнешник* (Бч).

Дàно *с.* Дънер (Шм, Сол, Дм, Зв, Дци, Джи, Жер, Кир).

Даражàн *м.* Врабче (Зв, Дм, Кир, Жер).

Даракѝсвам *гл. нсв.* **дàракисам** *св.* Влача вълна, памук (Дб, Кво).

Дарвàл'ник *м.* Дръвник, пън, върху който се цепят дърва (Кво, Дб).

Дарвенѝйа *ж.* Дървен строителен материал, дървена част на строеж (Лл).

Дарвенѝк *м.* Място, дето се нареждат дърва за зимата. *Дарвенѝкат йе голѐм* (Девеци).

Дарвѝл'ник *м.* Дръвник, пън, върху който се цепят дърва (Пв, Хв).

Дарданѝсвам *гл. нсв.* **дàрданисам** *св.* Приказвам повече, отколкото е нужно. *Àртак мнòго дарданѝсаш!* (Кир, Шм, Сол, Жер, Зв).

Дàрек *м.* Дар, подарък. *Дàрек ждѐ да та дарѝме по рѝска, по копрѝнена* (н. п. — ШлР).

Даржѐло *с.* Халка на казан (Чп, Бг, Зц, Мм).

Даржовѝт *прил.* Държелив, жилав, който не се променя. *Даржовѝта бàба* (Зб).

Дарѝти *гл. инф.* Да дари. *Изл'àзаха на сабдòр йунàци, та вѝд'аха тàйами ти кокòна каквà ке ни дàрба дарити. . .* (н. п. — ДЛ).

Дàска *ж.* Мярка — част от декар тютюн или друга култура (Зв, Дм, Шм, Сол, Дж).

Дàска *ж.* Дъска по размерите на самара, приспособена за товарене на камъни (Шм, Сол, Жер, Зв, Дм).

Дахàр *м.* Гърне, в което се носи мляко на полето (Ав).

Дàше *мн.* Височини, планини. *Обигрàвам сѝнорене, сѝнорене по полéно, по полéно, по дàшено. . .* (н. п. — ШлР).

Двàш дванàдесете стотѝни Две хиляди и четиристотин. *Скòпа йе, скòпа, йунàче, двàш дванàдесте стотѝни. . .* (н. п. — Зл).

Двòр'а са *гл. нсв.* 1. Уговарям. 2. Съгласявам се, приемам. *Мòл'а са, мàйчо, двòр'а са* (н. п. — Зл).

Двòрска мѐтла Метла от клони (Юг, Нр).

Дѐбел *м.* Дънер. *Ф средѐ мòре чỳдно дърво, дѐбел му бѐ срѐбарно, стълбите му малàмени* (н. п. — Дрб).

Дебѐл *прил.* 1. Пълен, тежък. 2. *Прен.* Мъчен, труден, с големи последствия *Рàботата кàкто варвѝ щѐ стàне дебѐла* (Лл, Чп, Мм, Сок, Ус, Слв).

Девѐтник *м.* Игра с девет камъчета (Юг).

Дедѐйко *с.* Болест синя пъпка (Лн, Ос, Осн).

Дѐд'о *м.* Обръщение на правнучето към своя прадядо, а внучето с *д'àдо* (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Дѐничка *ж.* Звезда Зорница *З'òми ма до дрỳго л'ỳбе, до дрỳго л'ỳбе звѐзда Дѐничка. . .* (н. п. — Лев, Дун).

Дерàче *с.* Малко желязно гребло (Кв, Сем).

Дерѐн *м.* Железна вила (Шм, Сол, Жер, Кир, Дм, Зв, Дж).

Дерѝн' *прил.* Много дълбок (Девеци).

Дермѐнц'ййка *м.* 1. Воденичарка. 2. Невестулка (Зв, Дм, Кир, Шм, Сол).

Дермѐн чатъсъ Сграда с двустранен покрив като на водениците (Гб, Кп).

Дер'ồ-теп'ồ чилѐк 1. За лекоумен, безхарактерен човек. *Нимòйте му го фàта, той йе дер'ồ-теп'ồ чилѐк* (Слв, Вв, Кт, Пт, Ус, Рво, Мм, Сок), 2. Бърборко.

Дѐх, хàйде, дѐх *межд.* За пъдене и връщане на рогат добитък (Девеци).

Дѝва кокòшка Яребица (Ег, Девеци).

Дивѝл'а *ж.* Гулия, с високо стебло и жълти цветове (Дб, Кво).

Дивинồ *ж.* Дивеч. *Чỳваха хъ от вр'ỳ дивинồта* (ШлР).

Дѝво *прил.* Кисело, неприятно. *Твòсо вѝно йе дѝво* (Чп, Пт).

Дивокỳл'кѐ *ж.* Необлагородено дърво с горчив, дребен плод (Дб, Бок, Мар).

Дидаксѝйа *ж.* остар. Проповед (Ус, Рво, Слв, Чок).

Диканàрник *м.* Дълго дърво с халка, което се закачва на теглича при волската кола (Брн, Бщ).

Дѝкеле *с.* Садилка за тютюн и други растения (Бз).

Делѝм *м.* Мярка, четвъртина от декар (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Дѝмка *ж.* Железа. *Ѝмам дѝмка пот мѝшниците* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм).

Дѝмнува *гл. нсв.,* **дѝмне** *св.* 3 л. Дъхва. *Дѝмна му на фòйна и борѝка* (Пв, Хв).

Дин'òски *прил.* Светски. *Дин'òски залагàл'ки, акò нѐма, чилѐк са ште прибѝ* (Слв, Пт, Ус, Рво, Мм, Сок).

Дѝт *м.* Стебло на царевица, слънчоглед, тютюн и други (Девеци).

Дирсѐк *м.* Крива тръба, кюнец (Кир, Зв, Дм, Дж, Шм, Сол).

Дирỳга *ж.* Дълга следа (Брн).

Дѝско *с.* Поднос с пръстен и златна монета и много други подаръци от момъка и неговите близки на годеницата при годежа (Гб, Кп).

Дѝф трандрàфел Шипка (Шм, Сол, Цр, Кир, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Дѝша *гл. нсв.* Дъха, мирише неприятно. *Дѝша на лòшо* (Жр).

Длегàло *с.* Шина за връзване на счупена кост (Шм, Кир, Сол, Жер, Дм, Зв, ДК).

Длегỳрес *прил.* Въздълъг. *Длегỳрес òбрас* (Зв, Дм, Дж, Дци, Кир).

Добалѐва *гл. нсв.* **добалѐе** *св.* Заболява, домъчнява (Чц).

Добѐгвам си *гл. нсв.,* **дòбегам си** *св.* Тайно си идвам, като съм бързал.

Добѐгало си йе, нимо̀й го ха̀ла, то̀ си ште отѝ (Мм, Сок, Ус, Слв, Пт).

Добра̀ гъ̀ба Отровна силно миризлива гъба (Дб).

Добрина̀ *ж.* Силен сърбеж на главата, който се лекува с „добра гъба" (Дб, Кво).

Довѝца *ж.* Вдовица (Ег, Девеци).

Докуржу̀м *м.* Детска игра с по три или девет камъчета (Юг, Ег, Чп, Пг, Мм, Сок, Ус, Лев, Дун, Рво, Смл, Слв, Вв, Кт, Пт).

Д'о̂л'ва *ж.* Голяма глинена стомна (Лн).

Дома̀тче *с.* 1. Малък домат. 2. Овален плод на прецъфтяли картофи (Шм, Сол, Жер, Кир, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак).

Домновѝчко *с.* Обръщение към стопанката на посетената от коледарите къща (Гб).

Домо̂ *ж.* Една от стените в стая, на която са закачени много вещи. *За̀качи сакӯл'-ката на домо̂та* (Лн).

Дому̀с капусъ Малка вратичка, през която излизат издоените овце (Чп, Бг, Зц, Мм, Ус, Рво, Слв).

До̂рвена во̀рга Нарастък на дърво, от който се правят паници (Чп, Бг, Зц, Чок, Мм, Ус, Рво, Слв, Пт).

До̂ргал *м.* Стръмна камениста нива (Лн).

До̂рдал' *м.* Дърво и плод на дива жълта слива (Пт, Мр, Ор).

Дорѝ *нарч.* Докато, дорде. *Сѐстро Калѝно, Калѝно, по̀седи сѐстро, по̀седи дорѝ са ко̀сан покосѝ, дорѝ са жъ̀тва пожъ̀не!* . . . (н. п. — Сит, Бок, Лл).

До̀скал *м.* Учител. *Ко̀лко до̀скале ѝмате в учѝлиштето?* (Девеци).

До̂х *м.* Неприятна миризма. *Сѝренето има до̂х* (Рво, Ус, Бс, Сок, Мм, Слв).

До̂хнува *гл. нсв.*, **до̂хне** *св.* Излъчва неприятна миризма (Слв, Ус, Мм).

Дра̀га *ж.* Кобилица (Девеци).

Драго̀й *м.* Годежар *Залѝвай си л'ӯл'ак, грав'а̀н да ти растѐ, драго̀й да ти ска̀кне, сабѐр да ти ка̀же* (н. п. — СК).

Драго̀йник *м.* Любовник.

Драго̀йница *ж.* Любовница *Оглавѝ ти а л'убо̀вницата, л'убо̀вницата, драго̀йницата. . .* (н. п. — Пп, Тп, Дсл).

Дранка̀ло *с.* Лък за разчепкване на вълна памук (Шм, Сол, Жер, Зв, Дм, Дж).

Др'а̀нка *ж.* Дърво и плод на дрян (Кир, Шм, Сол, Жер, Зв, Чак, Дм, ГК, ДК).

Драпаза̀н *м.* Пруст на втория етаж (КирР).

Дра̀скам са *гл. нсв.*, **дра̀сна са** *св.* Чеша се (Ав).

Дра̀че *с.* Закелевяло дърво (Ав).

Дрѐбанки *мн.* Овцете в стадото в сравнение с овните. *Плӯвай ми, плӯвай йелчѝйӯ, дрѐбанки да ми изведѐш* (н. п. — Ус, Рво, Мм).

Дро̀бен *м.* Буца пръст (Ег, Слв, Вв, Кт, Пт).

Дружѝ *гл. нср.* Другарува, утешава. *О̀ставите ми Са̀нко да си ма друж ий расшен'а̀ва!* (Чп, Бг, Зц, Мм, Пг, Слв).

Друм'а *гл. нсв.* Пътувам, ходя. *Ако̀ ти нѝкне подрӯмо, фно̀го ке дрӯмиш по мѐне* (н. п. — СП).

Дуа̀к *м.* Изложба на чеиза на младоженката в дома на младоженеца, за да го видят другарките ѝ (Зв, Дм, Дж, Кир, ДК).

Дуйл'а̀н *м.* Ветровито място. *Качѝн-качѝн по дуйл'а̀на, та стѝгнахме на Йо̀дфчоф до̀л* (Лл, Сит).

Дукъ̀ршна вичѐрна. Богоявленска вечеря с различни гозби и обичаи (Гб, Кп).

Дукъ̀ршшѐ *с.* Празник Богоявление (Гб).

Д'улѐн *м.* Пъпеш (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, Дци, ДК, ГК).

Д'унержѝйа *ж.* Годежар. (Кир, Шм, Сол, Зв, Дм, Дж).

Дӯница-ба̀ница *ж.* Небесна дъга (Пок).

Духо̀вам са *гл. нсв.* Изповядам се пред духовно лице (Лев, Сок).

Д'ушемѐ, д'ушем'о̂ *ж.* 1. Дъсчен под. 2. Етаж. *Гра̀ди ми ко̂шта висо̀ка на двѐ ми на трѝ д'ушемѐ* (н. п. — Смн), (Вв, Кт).

Дъ̀нгале *мн.* Приспособление, в което стоят скрипците в домашния стан (Ав).

Дъ̀ника *ж.* Дънер на отсечено дърво (Пт, Слв).

Дъ̀рвен о̀ган' Огън, получен чрез търкане на две дървета (Ав).

Дъ̀рвена пасӯлка Дървесен червей (Ав).

Дърдӯн' *м.* Бръмбар, подобен на оса, но по-дребен (Юг).

Дъ̀ска *ж.* Тютюнева леха за разсад (Гб).

Дъ̀хка *гл. нсв.* **дъ̀хне** *св.* 3 л. Мирише малко (Пак).

Џамада̀н *м.* Къса дреха без ръкави (Смл, СмнР).

Џама̀л' *м.* Вечерен карнавал, който се прави след прибиране на реколтата (Девеци, Ег).

Џа̀налаџа̀н *м.* Вечерен карнавал, който се прави по Димитровден от дружина с музика, посещаваща всички къщи (Шм, Кир, Сол, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак).

Џанголо̀с *м.* Дълбок вир с водопад (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак).

Џа̀рда *ж.* Тънка дълга дялана или обла гредичка (Сч).

Џа̀свам *гл. нсв.* **Џа̀сна** *св.* 1. Удрям. 2. Мигновено извивам главата си, за да избягна удар (Сч).

Џебѐ *с.* Джоб (Девеци).

Џерахчѝѐ *м.* Народен лечител на счупени кости (Гб, Кп).

Џѝбри *мн.* Пръжки (Девеци).

Џигъ̀рцкат *гл. нсв.* Скърцат. *џигъ̀рцкат врата̀та* (Девеци).

Џилъ̀с *прил.* Слаб, мършав (Девеци).

Џимба̀р *м.* Зъбци на домашен стан (Девеци).

Џин *м.* Зъл дух (Вв, Кт, Смл, СмнР).

Џо̀бен *м.* Късче месо. *Ѐдо џ'обен* (Девеци, Ег, Ав).

Џокалдàйс *м.* Детска игра с камъчета в трапчинки. (Пок).

Џòмбалацийа, џемалцийа *м.* Карнавал на преоблечени лица, които през октомври или ноември в продължение на цял месец посещават всеки дом от селото и пожелават благополучие (Девеци).

Џòпе *мн.* Притки на фасул (Зв, Дм, Кир, Шм, Сол, Чак, Дци, Жер, ДК).

Џòфка *ж.* Дъвка. *Децàта дȍфчат џ'офка* (Лн).

Џòфкам *гл. нсв.*, **џòфна** *св.* Мушкам (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, ДК, ГК).

Џубè *с.* Горна женска дреха (КирР, Девеци, СмнР, Смл).

Џувȇзда *ж.* Звезда, обикновено зорница или вечерница (Зв, Дм, Кир, Дж, Дци).

Џумбỳрнувам *гл. нсв.*, **џỳмбурна** *с.* Хвърлям се със шум във водата при къпане (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Џумерѝнки *мн.* Пръжки (Брн, Бщ).

Џỳпки *мн.* Късчета създарма. *Клàй аф трàханата џỳпки!* (КирР).

Ŝàтка *ж.* 1. Детска играчка от бъзова тръбичка и буталце. 2. Запушалка, тапа (Брн).

Ŝѝнгал *м.*Дърво и плод на дива слива (Сч).

Ŝинѕèла *ж.* Кюстендилска слива (Лн).

Ŝънгърче *с.* Малко звънче, което се връзва на кон и муле (Сч).

Е

Еглàк *м.* Тънка и украсена кърпа, подарена на годеника с китка (Зв, Дм, Дж, Кир, Шм, Сол, Жер).

Еглàчка *ж.* Носна кърпичка, подарена на годеника (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Еглѝче *с.* Иглика (Бб).

Еглȍк *м.* 1. Бяла кърпа украсена със скъпи конци, която служи за украшение на дома 2. Кърпа за бръснене (Девеци).

Егỳрт' *м.* Кисело мляко (Девеци).

Еднòнко *ч.* Едничко (Ав).

Ȅџер *м.* Място, дето се крият риби в река (Шм, ьол, Кир, Жер, Зв, Дм).

Ȅжетинище *с. презр.* Таралеж. *Ф снòпето ѝма голѐмо ѐжетинище* (Ор, Бн).

Езѐк *м.* Забито дълго дърво, около което се складира сено, слама, шума (Девеци).

Езламà *ж.* Женско агне до една година след отбиването му (Девеци).

Езламчè *с.* Мъжко агне до една година след отбиването му (Девеци).

Езлȍк *м.* Прозорче на покрива за осветление на къща без прозорци и таван (Девеци).

Еймана̀ *прил. неизм.* С извити нагоре рога като на елен (Шш).

Ейнòзек *мест.* Оногова. *Ейнòзек освободѝха от рàбота* (Ср).

Ейнòзика *мест.* Онзи (Бз).

Ейсàва, ейтàва, ейнàва *мест.* Тази тук, тази, онази (КирР).

Ейсàз'а, ейтàз'а, ейнàза' *мест.* Тази тук, тази, онази (Девеци).

Ейсàй, ейтàй, ейнàй *мест.* Тази тук, тази, онази. *Ейсàй кȍшта да нȇ йе за ȍфце прàвена?* (Лл, Сит).

Ейсакà *нар.* Ето така (Ав).

Ейсàс, ейтàс, Ейнàс *мест.* Тази тук, тази, онази (Девеци, Лм).

Ейсѐзи, ейтѐзи, ейнѐзи *мест.* Тези тук, тези, онези (Девеци, Лм).

Ейсȇйкан, ейтȇйкан, ейнȇйкан *нарч.* Ето така. *Ие ште го стòр'а ейсȇйкан, ти го нàправи ейтȇйкан, пак тòй да го стòри ейнȇйкан, та да стàне хỳбаве* (Бк).

Ейсизѝ, ейтизѝ, ейнизѝ *мест.* Този тук, този, онзи (Девеци, Лм).

Ейсовà, ейтовà, ейновà *мест.* Това тук, това, онова. *Ейновà дȅте ми ѝзрукай!* (Шм, Сол, Кир, Цр, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК).

Ейсозѝ, ейтозѝ, ейнозѝ *мест.* Този тук, този, онзи. *Ейсозѝ чилѐк и дѐте са грòзни, брàни ма от тȇх* (Девеци).

Ейсузѝчко, ейтузѝчко, ейнузѝчко *нарч.* Съвсем малко. *Ейсузѝчко ми йе остàнало* (Девеци, Лм).

Ейтаквòзикана, ейсаквòзикана, ейнаквòзикана *мест.* Ето такова, ето онакова (Ис).

Ейтвàнка, ейсвàнка, ейнвàнка; ейсвàнкан, ейтвàнкан, ейнвàнкан *мест.* Това, това тук, онова; Това, това тук, онова (Ав).

Ейчѝнко *с.* Яйчице (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж).

Ȅк *прил.* Силен, здрав. *Ȅко мỳле* (Девеци).

Елѐк' *м.* Мъжка вълнена къса дреха с ръкави, обшита с много гайтан (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж).

Елелѝе *м.* Прозвище, с което българите от Кирковския район наричат българите с мохамеданско вероизповедание от Смолянско.

Ȅла *ж.* Широколистно дърво от рода на елхите (Шм, Сол, Кир, Чак, Дм).

Ȅловица *ж.* Ялово животно (Девеци).

Ȅлоф *прил.* Който е от елово дърво. *Ȅлово чучỳрче чучурỳка ф байран* (ШлР).

Елпизѝрам *гл. нсв.* Правя на бали тютюневи листа (Ав).

Елчѝйа *м.* Пратеник, посредник (КирР, См).

Ȅлчуш *нарч.* Когато, колкото пъти. *Ȅлчуш мѝна покрàй вàзи, тѐп нахỳдам на пòрти* (н. п — Зл).

Ȅлшов *прил.* От широколистното дърво елха. *Вàпцваше ги чѐрно с ѐлшови кòри* (Сч).

Емелѝнка *ж.* Паразитно дървенисто растение, което се развива върху стъбло на ела, бор и други (Дб, Кво).

Енòд'вам *гл. нсв.*, **енȍд'а** *св.* Свършвам. *Ендòдих рàбтата* (Девеци).

Ермитѝк *м.* Главоболие от уплаха (ШлР, Сщ).

Есàва, етàва, енàва *мест.* Тази тук, тази, онази. *Есàва жèна перѐ на рѐката* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Есвà, етвà, енвà *мест.* Това тук, това онова. *Есвà дѐте оди на учѝлиште* (Шм, Сол, Кир, Зв, Дци, Дм, Чак, ДК, ГК).

Есѝр *м.* Пленник. *Фчѐра прис мѐне минòха до трѝ синджѝре есѝре* (н. п. — Зл, Ст, Сив).

Естѐ *с.* Ястие. *За днѐс н'àмами пригдтвено естѐ* (Гб, Кп).

Ефѐнк *м.,* **ефѐнци** *мн.* Няколко тютюневи низи, изсушени заедно (Ег, Лм).

Ж

Жàбек *м.* Ядивна билка, която се използува за чорба, баница и в други ястия (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Жàгам *гл. нсв.,* **жàгна** *св.* Режа дърво с джага (Дб, Кво).

Жалавàк *м.* Множество от хора. *Жѐнъ, мòжъ, дъцà сас стотѝнъ, гол'àм жалавàк* (ШлР).

Жалбинò *ж.* Тъга, печал. *Дà си похòди, пошàри по мòйте дѐнê жалбинѝ* (н. п. — Чн).

Жàлка *ж.* Коприва (Лм, Девеци).

Жàлта бѝлка Жълто паразитно растение, кукувича прежда (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Жамадàн *м.* Къса мъжка дреха с ръкави (Гб, Кп, Брн, Бщ).

Жàмканица *ж.* Ястие, приготвено от хляб, олио, извара и полято с масло (Кор).

Жанлѝе *м.* Зъл дух (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци, Дж, Чак, ГК, ДК).

Жàнка *ж.* Малка ламаринена готварска печка (Пв, Хв).

Жаравѝна *ж.* Жарава (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци).

Жàрен *прил.* Горящ (Шш).

Жеблѝна *ж.* Зъбен венец (Юг, Чп, Пг, Зц).

Жѐбр'а са *гл. нсв.* Прозявам се. *Жѐбр'а са, че не спàх тàзи нòш* (Вк).

Жѐгнат *прил.* 1. Опарен, изгорен. 2. Засегнат морално, оскърбен (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво).

Жѐлба *ж.* Костенурка. *Варвѝ катò жѐлба* (Ег, Девеци).

Жѐлва *ж.* Жлеза. *Ѝмам жѐлва на шѝйата* (Ав).

Жѐлак *м.* 1. Жило на пчела, оса. *Òса ма ухàпа и жѐлака остàна вàтре.* 2. Дъбов или буков желъд (Шм, Сол, Кир, Цр, Дм, Зв, Дж, Дци, ДК, ГК).

Жѐлтило *с.* Желтък на яйце (Ав).

Жѐмала *мн.* Група кукери (Девеци).

Жержелѐ *ж.* Вид слива (Гб, Кп).

Жѐркам *гл. нсв.,* **жѐркна** *св.* Викам, крякам. *За бѝло и нѐбѝло жѐрка* (Юг, Дб).

Жерỳпка *ж.* Черупка (Дб, Кво).

Жѐштина *ж.* Силна горещина. *Одвàн ѝма голѐма жѐштина* (Кв, Сем).

Жѝбри *мн.* Пръжки (Шш).

Живàк *м.* Гулия с високо стъбло и жълти цветове (Шм, Сол, Цр, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Жѝвнувам *гл. нсв.,* **жѝвна** *св.* 1. Съвземам се от болест или голяма умора. *Фчѐра го вѝдех, стòри ми са да йе жѝвнало.* 2. Събужда се от зимен сън (за треви, цветя и дребни животинки).

Жигѐрник *ж.* Кървавица, пълнена с късчета черен и бял дроб (Юг).

Жѝжа *ж.* Леля. *Мòйата жѝжа йе сѐстра на мàйка, пак нѐговата е сѐстра на тàтка ми* (Хк).

Жилав'àк *м.* Здрав, силен човек. *Такъф жилав'àк р'àтко са срѐшта* (Кво, Дб).

Жилавѝк *м.* Многогодишно растение (метла), което през зимата се яде от дребния добитък (Дб, Кво).

Жил'àга *ж.* Жлеза (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Чак, ДК).

Жѝлка[1] Ж. Главна артерия на тютюнев лист (Ав).

Жилка[2] *ж.* Коприва (Зв, Дм, Дци, Шм, Кир, Сол, Жер).

Жингардàк *м.* Малко звънче на добитък (Дб, Кво).

Жѝневис *прил. неизм.* Упорит, своенравен, лош (Слв, Кт, Вв).

Жиф[1] *прил.* 1. Който живее. 2. *прен.* Възсуров (за хляб — Девеци).

Жиф[2] *прил.* Горящ. *Зòми жѝви вòгле и хи дгаси вав вòда, че му дàй водòна да йа испиѐ!* (Слв, Вв, Кт, Пт, Ус, Рво, Мм).

Жѝчка *ж.* Струна на инструмент (Лн).

Жлъ̀чка *ж.* Желтък на яйце (Кв).

Жовѐзда *ж.* Звезда, обикновено вечерница или зорница (Дб, Кво).

Жòлêзо *с.* Желязо (Девеци).

Жòро *м.* Пумпал, въртележка (Дб, Кво).

Жувàло *с.* Дъвка (Рб).

Жугàвица *ж.* Буболечка, която, като ухапе, мястото се зачервява и сърби (Мар, Слв).

Жỳгал *м.* Огризка (Бч).

Жỳгалчета *мн.* Четвъртити глинени подпорки, на които се поставя тава за печене (Ав).

Жỳжул *м.* Дърво и плод на черна много сладка череша (Зб).

Жужур'àне *мн.* Къси чорапи (Пг, Чп, Мм).

Жỳлеф *прил.* Слаб, сух, изпит. *Жỳлева мòма нѝкой йа не ѝска* (Кв, Сем).

Жулнàчке *ж.* Жилава пръчка (Дб, Кво).

Жумал'àк *м.* Юношеска игра, в която участвуват две групи от по 5—6 души и един пазач. Юношите от първата група се хващат за ръце в кръг като за хоро. Всеки от втората група се стреми да се качи на

гърба на някого от първата и, ако успее без да го удари пазачът, печели, и групите си сменят местата (Дб, Кво).

Жу̀нка *ж.* Люспа от картофи или ябълка (Дб, Юг, Кво).

Жу̀рко *с.* Атлазено женско палто (Ус, Рво, Чп, Пг, Смл).

Жу̀ркун *м.* Щурец (Кво, Дб).

Жусу̀р *прил. неизм.* Безстрашен, смел (СмнР, Смл, Кр).

Жълва *ж.* Костенурка (Дб, Кво).

З

Забазу̀квам *гл. нсв.,* **за̀базукам** *св.* Захвърлям с яд и пренебрежение (Ав).

Забашѐвам *гл. нсв.,* **за̀баш'а** *св.* Запазвам, закривам (Слв, Мм, Вв, Кт).

Забѝл'чек *м.* Гибел, нещастие. *Бра̀ни ми, ма̀йчо, кѝчица забѝл'чек да ми не ста̀не. . .* (н. п. — Зб).

Забѝрам *гл. нсв.,* **за̀бера** *св.* Подкарвам. *Забра̀х офицѐте и хи дока̀рах* (Чп, Слв, Чц, Пг, Мм, Рво).

Забла̀т'увам *гл. нсв.,* **за̀блат'а** *св.* Овлажнявам, намокрям сено, слама (Слв, Пт, Вв, Кт).

Заблѐвам са *гл. нсв.,* **за̀блѐйа са** *св.* Улисвам се, заигравам се. *Не бѝва да са заблѐваш, че си гу̀биш от ра̀ботата* (Чц, Рд).

За̀бодн'а *ж.* Забит в земята дълъг прът, около който се складира сено, слама, снопи и други (Лв).

Заборѐвам са *гл. нсв.,* **за̀бор'а са** *св.* Забравям се, изгубвам съзнание. *Чо̀стиш са заборѐва, дти болесто̀н му йе айнаква̀* (Слв, Мм, Ус, Пт).

Заборѐн *прил.* Изгубил съзнание. *Вдѝгните го, то̀ йе заборѐно, на̀парскайте го с вода* (Слв, Мм, Ус, Пт, Чп, Пг).

Забу̀н *м.* Женска дреха с ръкави до лактите, пълнена с памук (Дор).

Забу̀нче *с.* Къса женска дреха без ръкави (Мар).

Забу̀тан *прил.* Залисан, замаян (Зц, Зб).

Забъркквам *гл. нсв.,* **за̀бъркам** *св.* Преминавам, прегазвам високо жито или неокосена ливада (Ав).

Зав'а̀лка *ж.* Престилка (Кл).

Зава̀рва са *гл. нсв.,* **зава̀р'а са** *св.* 3 л. Загорява, полепва по съда (Шш).

Заварзу̀лка *ж.* Муска. *Будно̀ш ка̀та про̀с чилѐк но̀сеше заварзу̀лка* (Зб).

За̀вартка *ж.* Въртоп във вир. *Га̀ са ка̀пеш ф рѐката, чу̀вай са от за̀вартка* (Бч).

Завѝфка *ж.* 1. Шушулка на зелен фасул. 2. Стебла на зелен фасул (Девеци).

Завѝвам *гл. нсв.,* **за̀вийа** *св.* Покривам сграда, завършвам я (Гла).

Завѝва са *гл. нсв.,* **завиѐ са** *св.* 1. Покрива се. 2. Пораства ѝ вълна *Остри̇̀ганите офцѐ додѐ са завийо̀т, вѐчеру хи фка̀рват ф сайто̀та или в горѝцата на за̀вет* (Чп, Пг, Мм,

Завлѐчена чо̀рба Рядка каша (Гб, Кп).

Завра̀там *гл. нсв.,* **за̀врат'а** *св.* Прегъвам още един път ръба при шиене (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Заву̀ва *гл. нсв.,* **завуѐ** *св.* Почва да вие (куче, вълк — Шм, Сол, Кир, Зв, Дм).

Заглау̀чвам *гл. нсв.,* **за̀глауча** *св.* Захвърлям с яд и презрение (Ав).

Загор'а̀вам *гл. нсв.,* **за̀гор'а** *св.* Гурелясвам (Ав).

Заго̀реста *прил.* Черна с бели шарки по главата и врата (за коза — Дб, Мар).

Загра̀дам *гл. нсв.,* **за̀град'а** *св.* Започвам да правя нещо голямо, важно *Мѝт'о си сва̀дба заградѝ. . .* (н. п. — Дс).

Заградѐн *прил.* Задържан, арестуван (Др).

Загръ̀свам *гл. нсв.,* **за̀гръсна** *св.* Обсаждам, затварям. *Загръ̀свам го и нѐма да мърда* (Хк).

Загръ̀снат *прил.* Затворен, обсаден. *Загръ̀снат, та не мо̀же да мъ̀рда* (Хк).

Загу̀жва ма *гл. нсв.,* **загу̀жѐ ма** *св. безл.* Присяда ми. *Фсѐ ма загу̀жва ца̀рвичин лѐп* (Ох, Мл).

Загърл'ам са *гл. нсв.,* **за̀гарл'а са** *св.* Задавям се с храна (Ав).

Задмѐрвам са *гл. нсв.,* **задмѐр'а са** св. Скривам се зад нещо. *Слѝсни са, го̀ро, спу̀ши са, да си на, го̀ро, задмѐриш от кл'о̀ти ту̀рце женла̀те* (н. п. — Зл, Ст, Сив).

Заднишку̀м *нарч.* Назад. *Варвѝ заднѝш ку̀м* (Ав).

Зайу̀здвам *гл. нсв.,* **за̀йузд'а** *св.* Поставям оглавник на добитък, за да го заставя да върви по-бързо (Дб, Мар).

За̀йчи кѝтка Иглика. *Бѐла за̀йчи кѝтка* (Девеци).

Закла̀дѐн *прил.* Приготвен, натъкмен. *Йа̀ та̀м си, ма̀мо, намѐрих трѝ бу̀лки, трѝ закла̀дени* (н. п. — Пп).

Закла̀тка *ж.* Огън, който гори пред отворна пещ, за да топли сложения в нея хляб (Кос).

Заклѐштва са *гл. нсв.,* **заклѐште са** *св.* Извършва полов акт (за куче, вълк и други — Брн, Бщ).

Закопа̀ва са *гл. нсв.,* **закопа̀е са** *св.* 1. Навлиза дълбоко в земята. 2. *прен.* Закъснява с изпълнението на наряда си. *Ага̀ ни дойдо̀т офцѐте, ма̀ндрата са закопа̀ва* (Чп, Бг, Зц, Мм, Чок).

Закопча̀лка *ж.* Приспособление за стягане от всички страни (Лл, Сит, Слв).

Закро̀шва са *гл. нсв.,* **закро̀ше са** *св.* Запълва се, започва да се чупи, спира се. *Ура̀лото са закро̀шва . . .* (н. п. — Ус, Рво).

Зал'а̀звам *гл. нсв.,* **за̀л'аза** *св.* Навлизам. *Зал'а̀захмѐ ф бо̀лгарска зѐм'а нѐ пот ту̀рска вла̀с* (Слв, Пт, Пг, Мм, Чп, Зц).

Залагу̀нке *ж.* Дажба картофи, трици при доене на крава (Кво, Дб).

Залѝзувам са *гл. нсв.*, **зàлижа** *св.* Доближавам се плътно до някого. *Залѝзуват са и са варт'ȍт като калажѝе* (Чп, Пг, Зц, Пт, Слв).

Залит'àва *гл. нсв.*, **залитѐ** *св.* Уплашва се, та, сърцето му се обръща. *Като ги вѝд'а млат Лàзар, на Лàзар сърце залит'а* (н. п. — Пер).

Залȍжен *прил.* Застлан, приготвен за лягане. *Йà ти плȅвн'а, положѝ му, ѝскачи са на чардàци, постѐлено, залȍжено* (н. п. — Ус, Рво, Мм).

Залу̀аф *прил.* Замаян, не на себе си. *Тȍй женȍ йе залу̀ава* (Лн).

Замармȕл'вам *гл. нсв.*, **зàмармул'а** *св.* Увивам, скривам нещо (Кво, Дб).

Замбурà *ж.* Тамбура. *Бȅйко си кȕпил замбурà* (Кп, Гб).

Замбурѝсам *гл. нсв.* Свиря на тамбура. *Бȅйко вѐке замбурѝса* (Гб, Кп).

Замнѝ *гл. нсв.* Кънти, звъни. *Што ти двȍри замнѐха — Замнѐле са, замнѐле, мȍма кл'у̀чи ковѐше* (н. п. — СП).

Замȍрцквам *гл. нсв.*, **зàмарцкам** *св.* Овлажнявам, намокрям (Слв, Вв, Кт).

Занѐквам *гл. нсв.*, **зàнекна** *св.* Закривам. *Рàсти ми, рàсти, селвѝйко, да ми, селвѝйко, занѐкнеш Бȅл'офска чȍста махалȍ!. . .* (н. п. — ШлР).

Занѝца *гл. нсв.* Залязва, скрива се. *Слънцето занѝца* (Ав, Чер).

Зàницки *прил.* Западен. *Зàницки вȅтер ду̀е, затвà мрàзи. Зàницко слȍнце ни грȅе* (Рво, Ус, Смл, Слв, Пт).

Зап'àквам *гл. нсв.*, **зàп'акам** *св.* Започвам да развъждам животни, растения (Бч).

Зàпаршница *ж.* Неизлюпено яйце, запъртък (Девеци).

Зàпек *м.* Определяне датата на сватбата (Ав).

Запȅн'ва са *гл. нсв.* **Запȅн'а са** *св.* 1 Пуща пяна от устата си от силно напрежение при бягане (за яздитен добитък). 2. Бързо, стремително кара добитък (Лл, Сит).

Запетлàвам *гл. нсв.*, **зàпетлайа** *св.* 1. Замрежвам. *Запетлàвам здрàн царвȕл'.* 2. Обърквам започната работа (Лл, Слв, Вв, Кт, Мм, Сок, Ус).

Запѝхвам са *гл. нсв.*, **зàпихам са** *св.* Задушавам се, запъхтявам се (Гла).

Запѝцам *гл. нсв.*, **зàпеча** *св.* Нося подаръци на годеницата в деня преди сватбата (Ав).

Запѝча са *гл. нсв.*, **запѐче са** *св.* Заздравява (за рана — Дб, Кво).

Заплàвило го йе *гл. безл.* Нанесло утайка от водна стихия върху посев, затлачило, (Кво, Дб, Юг, Пв, Хв).

Запойлка *ж.* Билка, която упоява, замайва. *Че ми лѝбе ф сърце фл'àло, омил'àло бѝлки пѝло, запойлки да напой мàлка мȍма* (н. п. — Рк).

Зàпредак *м.* Вретено, върху което е напредено съвсем малко прежда (Дб, Слв, Кво).

Зàпретка *ж.* Пола на дреха, извезана така, че при запретване да се вижда украсата (Чер, Ав).

З'àр *част.* Нима. *Стàни ми стàни, девдѝйко, з'àр не мѝ са си наспàло. . .* (н. п. — Кес).

Зàранка *ж.* Паница с гозба, донесена от близки и съседи на младоженката в новия ѝ дом, която тя е длъжна да опита (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Зараржѝе *м.* Пакостник (Ав, Чер, Девеци).

Зàрафат' *прил.* Лош, заядлив (Мм, Слв, Кт, Вв).

Зарафлък *м.* Черна тантела, с която се обшивали забрадките (Дб, Кво).

Зарѝпа са *гл. нсв.* Затича се. *Зарѝпа са мȍма от сѐло на сѐло, от сѐло на сѐло, от мȍма на мȍма, мȍма да си трàси, брàта да ожѐни, брàта да ожѐни, низàм да не хȍди* (н. п. — СП).

Засемѐн *прил.* Който е в безсъзнание (Шм, Сол, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК).'

Засѝчам *гл. нсв.*, **зȍсека, зȍсеча** *св.* Разгневявам се, апострофирам (Чп, Пг, Зц, Мм, Слв).

Заслàн'ам *гл. нсв.*, **зàслон'а** *св.* Поставям нагорещени камъни пред отвора на пещ, когато хлябът се пече (Слв, Пт).

Заслȅн'а са *гл. нсв.* Започва да се пече, образува тънка коричка (за хляба в пещта — Гъл, Бщ).

Засмȍл'вам *гл. нсв.*, **зàсмол'а** *св.* Правя тесни каналчета по кора на бор, за да се стича смола в специални гърнета (Смл, Мм, Пв, ШлР).

Застѝпам *гл. нсв.*, **зàстап'а** *св.* Отстъпвам, обръщам се назад. *Ȍчи ти дàвам да глȅдаш пак ти назàт, назàт са застѝпаш* (н. п. — Дс).

Засу̀квам *гл. нсв.*, **зàсуча** *св.* Свивам, събирам около себе си. *Пȍстой, лѝбе, пȍчакай ма, да зàсуча сѝво стàдо, да ѝздойа прȅсно млȅко, да нàмажа бȅли рȍце, да си бръкна ф пàзухите* (н. п. — Чн).

Засу̀кан *прил.* Неразгадан, мъчен за изясняване. *Тàзи рàбота йе мнȍго засу̀кана* (Лл, Сит).

Затàпвам *гл. нсв.*, **зàтап'а** *св.* Запушвам (Мар).

Зàтен кàш Задна дъска на самар (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци, Чак).

Затракàл *м.* Човек, който с постоянните си въпроси, досажда, досадник (Лм, Ох).

Затрът'ува *гл. нсв.*, **затрът'а** *св.* Насища (за тлъста храна — Мар).

Зату̀пвам *гл. нсв.*, **зàтуп'а** *св.* Окопавам растение и слагам повече пръст около корена му (Ав).

Зафал'ам *гл. нсв.*, **зафал'а** *св.* Говоря хубави неща за някого. *Й д'восо ни йѐ за сакоф чилѐк, алà данò зафàл'а* (Слв, Мм, Пт, Ус, Рво, Смл, СмнР, Чок, Сф, Лев, Дун, Тн, Кр).

Зафатан *прил.* Хубав, напет (Лев, Бс, Сок).

Захартѐсва *гл. нсв.*, **захартѐса** *св.* Отслабва, става тънък. *Кỳчетата захартѐсват, агà са хрàн'ат л'у с цвйк* (Чп, Бг, Зц, Мм, Пг).

Захлупàк *м.* Сгъваемо ножче (Бч).

Захòжани *с.* Забременяване, спиране на менструацията. *Нивѐстата й в захòжани* (Гб).

Зачин'àвам *гл. нсв.*, **зàчин'а** *св.* Забивам колчета на земята и кръстосвам нишките на основата, за да я подготвя за тъкане (Ав, Чер, Девеци).

Зачỳвам *гл. нсв.*, **зàчувам** *св.* Опазвам, отглеждам. *Селàта са зачỳвали гòвора, пѐсните и българските носйи* (ДХ).

Зачумбѐрвам *гл. нсв.*, **зàчумбера** *св.* 1. Поставям обръчи на каче. 2. Затварям от всички страни, обсаждам (Лл, Сит).

Заштйк *нарч.* Защо? *Сйно ле, мòй сйно ле, заштйк ми го си довѐло* (н. п. — Нс).

Заштòкто *сз.* Защото. *Вартоломѐй са тàчъ за грат и фартỳна, заштòкто хъ дàва, акò го нъ тàчът, жда гъ накàжъ* (ШлР).

Збàлно *нарч.* С мъка, мъчно. *Йунàцка рàна крушỳмува збàлно са скрйва* (н. п. — Зл, Ст, Сив).

Збйра са *гл. нсв.*, **зберѐ са** *св.* Степва се в тепавицата при валяне (за аба, шаяк — Девеци).

Збйрник *м.* Бирник (Зб, Пв, Хв).

Збйротина *ж.* 1. Множество различни хора. 2. Много и най-различни неща на едно място (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Жер, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Заблàсвам *гл. нсв.*, **зблàсам** *св.* Залавям престъпник на местопрестъплението. *Зблàсах да пасѐ офцѐте ф чỳзда ливàда* (Ив, Хв, Мл).

Збòжувам *гл. нсв.* Сближавам се, приобщавам се към бога. *Данò не збòжуваш пред бòга дỳма да дадѐш!* . . (н. п. — Пер).

Збрỳсвам *гл. нсв.*, **збрỳс'а** *св.* Върша набързо и небрежно (Дб).

Збръскан *прил.* 1. Напръскан. 2. Сбръчкан. — *Што ти са, бàбо, зръскани дчи?* — *Снахà ми ги е с мѐтла збръскала, дти не съм кàштата смѐла* (н. п. — Чн, Вг).

Збързканко *прил.* Което слабее, крее, не вирее (Девеци).

Звỳница *ж.* Дива ягода (Рко, Бб).

Згажòсвам, згажòсувам *гл. нсв.*, **згàжосам** *св.* Открадвам. *Мѐне ми нѐма шелйна, коѐ йа свйне згажòса* (н. п. — Ох, Мл).

Згарг'òсвам, згарг'òсувам *гл. нсв.*, **згàрг'осам** *св.* Открадвам. *Мѐне ми нѐма шемйна, коѐ йа свйне згарг'òса!* (Мл, Ох).

Згардйква са *гл. нсв.*, **згардйка са** *св.* Заръмжава (Дб, Кво).

Згѐпен *прил.* Объркан. *Згѐпено прѐло не прàви рàбота* (Кв, Дб).

Згйп са *гл. пов.* Смести се (Девеци).

Зглàшам *гл. нсв.* Съгласувам, хармонирам. *Зглàшам цàлата дизййа чàнове* (ГД).

Зголòпар'авам са *гл. нсв.* **зголòпар'а** *св.* Събличам се гол. *Зголòпарихме са и са фърлихме фаф вйра* (Дб, Кво).

Зграмадар'àва са *гл. нсв.*, **зграмадарѐе са** *св.* 3 л. Сгромолясва се (Лл, Сит).

Згур *м.* 1. Сгурия. 2. Гурел (Чак).

Згърмѐчване *с.* Сборичкване. *Стàнало голѐмо згърмѐчване на збòра* (Сч).

Згърчило ма йе *гл. безл.* Схванало ме е — според поверието — наказание от разгневен зъл дух (Ав, Чер).

Здарвѐн *прил.* Премръзнал, вкочанясал. *Акò йàгнето йе здарвѐно, офчѐрат го фнйса вòтре до òган'а и го грѐе* (Мм, Слв, Чп, Пг, Бг).

Зейнàл *м.* Алчен, ненаситен човек (Цв).

Зелѐна грàна *ж.* Врана. *Агà дòйде зелѐната грàна, трѐбва да са садй рàпката* (Девеци, Ав).

Зеленйка *ж.* Храст със зелени през цялата година листа без тръпки, който се използува за паша на козите (Шш).

Зѐмен дъп Дъбово дърво великан, което рядко се среща (Пв, Хв).

Зензел'à *ж.* Земетресение (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Зил' *м.* Мъжец. *Зйл'ат ми йе пàднал, затвà сам бòлан* (Вн, Жъл).

Зинзйф *м.* Тънък памучен плат, тензух (Гб).

Зйфка *ж.* Тънък човкообразен прибор на поливалка, с който се поливат единични неразвити още растения (Бз).

Злà-и-добрà *прил.* Редувано вдяване по една и две жички във всеки зъбец на гребена при основата на тъканта (Слв, Пт, Вв, Кт, Тик).

Злàпка *ж.* Шина. *Привързали му ръкàта сас злàпки* (Ав).

Злàтен бръмбар Майски бръмбар (Пок).

Златокрйлца *ж.* Пчела със златни крилца. *Пчѐлите са разройха, врйт' пчѐлици златокрйлци* (н. п. — Чер).

Злогидййа *м.* Момче пакостник. *Чỳли, Дѐно, илй нѐ си, гдѐ са збйрат харамйи, харамйи, злогидйи?*. . . (н. п. — Дрб).

Змѐйник *м.* Митическо същество, змей (СмнР, Смл).

Змййна Мàра Място, дето се въдят много змии (Ав).

Змййче *с.* 1. Малко току-що родило се змийче. 2. Тънка плитчица от естествена коса на девойка-българка с мохамеданско вероизповедание в народните песни (СмнР, Чц, Рд).

Знѐене *с.* Знание *Чурѐшко цъ̀рна чурѐшко, штом прòлет цветѝш, чурѐшко, цъ̀рни чурѐши не родѝш? Дàли от бòга гòспода, илѝ от мнòго знѐене* (н. п. — Пп).

Знѐенин *м.* Познат човек. *От чу̀здо сèло знѐенин . . .* (н. п. — Чок, Тн, Кр).

Знакòм *прил неизм.* Познат. *Чилѐкас йе знакòм на сѝчки* (Ус, Рво, Смл).

Зòбалник *м.* Раничка на зъбен венец (Девеци, Лм).

З'ȍмам *гл. нсв.* Започвам. *З'ȍло йе да загнѐва* (Девеци).

Зонà *прил. неизм.* Слаб, недорасал. *Зонà ръш, зонà овѐс* (Кво, Дб).

Зȍнне *гл. св.* Дрънне, звънне. *Катò си рòвили, зȍннало еднò гȍрне с желтѝци* (Лл, Сит).

Зрȇе *гл. нсв.* 1. Зрее. 2. Съхне. *Имансъзат сѝрене, агà са прицадѝ, остàв'а са на пишк'ỳн'а на мàндрата да зрȇе* (Мм, Чп, Пг, Бг).

Зуленѝца *ж.* Муха, от чиито яйца червясват животинските продукти (Лв).

Зумбàк *м.* Перуника (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

З'умб'ỳл'че *с.* Цвят на царевица (Кир, Сол, Шм, Чак, Зв, Дм, Дж, Дци, ДК).

Зỳнке *ж.* Колан. *Стамбòлска чòмра чѐрвѐна, измѝрска зỳнкȇ зѐлѐна. . .*

Зỳнки *мн.* Плетени връзки с пискюлчета на края, с които се връзвали крачоли на мъжки шалвари в миналото (Гб, Кп).

Зърва *ж.* Овощно дърво от рода на мушмулите (Гб).

Зъбал *м.* Раничка на зъбен венец (Ав, Пм, Девеци).

Зъбалци *мн.* Зъбни венци (Девеци).

Зъпци *мн.* Пръчка с железни назъбени краища, която разпъва тъканта в домашния стан (Ав, Пок).

И

Ѝгла *ж.* 1. Игла за шиене. 2. Жило на пчела и оса (Жер, Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Чак, Дци, ДК, ГК).

Иглàк *м.* Кърпа за лице (Шм, Сол, Зв, Дм, Дж, Кир).

Иглѝч, иглѝчка, ѝглич, игл'ỳч *м.* Иглика (Дм, Вак, Рвн), (ДК, ГК, Чак, Дци, Зв, Дм), Лв).

Игрàло *с.* Играене. *Свà пỳсто игрàло е докàра двòйкисе* (Ус, Рво, Слв, Мм, Дж, Чп, Пг).

Ѝгрà на магàре Детска игра прескочибила (Зв, Дм, Дж, Чак, Кир, Дци, ГК, ДК, Шм).

Избàрзвам *гл. нсв.*, **ѝзбарзам** *св.* Изпреварвам (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм).

Избербѐт'вам са *гл. нсв.*, **ѝзбербет'а са** Падам лошо с цялото си тяло (Пг, Мм, Сок, Зц).

Избѝва са *гл. нсв.*, **избѝе са** *св.* Сбъдва се. *Мър, тѝ си лѐка лѐфтера тѐбе са сън не избѝва, стàн са, Тодòро, прȇмени с тòйата лѐпа прȇмена* (н. п. — СК).

Избỳтн'ат *прил.* Износен. *Избỳтн'ат хустàн* (Гб).

Извàдани *с.* Поднасяне подарък на девойката от момкова страна при черпене на гостите с цел да я накарат да не се скрива повече от тях (Гб).

Извѝвам *гл. нсв.* **ѝзвийа** *св.* 1. Завивам нещо във вид на дъга или колело 2. Свършвам много от запланираната си работа. *Айсàйа нидѐл'а си извѝх байà рàбота* (Слв, Пт, Вв, Кт, Мм, Тик).

Извѝдан тестемѐл' Бяла или цветна кърпа, с която в миналото кръстницата повеждала младоженката от бащиния ѝ дом към дома на младоженеца (Рво, Ус, Лев, Мм, Слв, Пт).

Ѝзводница *ж.* Алабаш, цвекло, зелка и други, които се сеят за семена (Дб, Кво, Лс).

Изврат'àвам са *гл. нсв.*, **ѝзврат'а са** *св.* Ставам лош, опак (Чп, Пг, Мм, Рво).

Изговàрештищ *нарч.* Изговаряйки (ШлР).

Ѝздебиште *с.* Място, откъдето най-често вълкът се явява и дебне стадото (ШлР, Чп, Бг, Зц, Мм).

Издȇвам *гл. нсв.*, **ѝздена** *св.* Страдам, изплащам. *Млòго грȇхове сам прàвил, та сигà ги издȇвам* (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм).

Издрабàнес *прил.* Едър, снажен, груб (Лв).

Иззàпнувам *гл. несв.*, **ѝззапна** *св.* Запъвам, залоствам. *Дòйди, дòйди, мѝло лѝбе, довѐчера, додѐ не сме вечѐрели, мàли пòрти иззàпнали* (н. п.) — Вг).

Ѝзигла *нарч.* Съвсем нов, сега донесен от шивача. *Нòва прȇмена, кадгà ѝзигла извàдена* (Слв, Пт, Вв, Кт, Мм, Ус, Рво, Сок, Лев).

Иззофт'àва *гл. нсв.*, **ѝззофтѐе** *св.* 3 *л.* Губи от съдържанието и аромата си на пролет (за кромид, чеснов лук — Девеци).

Изйòсмувам *гл. нсв.*, **ѝзйосм'а** *св.* Развращавам (Кв).

Ѝзлес[1] *м.* Раничка на езика (Ав).

Ѝзлес[2] *м.* Излизане, свършване, край. *Днѐс йе ѝзлес мȇсеца* (Пв, Хв, Чп, Ус, Рво, Лев, Мм, Лев, Мм, Слв, Тн, Зв, Дм, Кир, Жер, Шм).

Излòжвам *гл. нсв.*, **ѝзложа** *св.* Почиствам тиква от семките (Ав).

Излòчвам *гл. нсв.*, **ѝзлоча** *св.* Правя малка ямичка (Слв, Вв, Кт).

Излòчен *прил.* Издълбан. *Излòчено дòрво за корѝто* (Слв).

Излȍштвам *гл. нсв.*, **ѝзлашт'а** *св.* Излъгвам, измамвам (Рво, Ус, Смл, Лев, Слв).

Изл'ỳштвам *гл. нсв.*, **ѝзл'ушт'а** *св.* Удрям плесница (Чп, Пг, Чр).

Ѝзман'ýквъм *гл. нсв.*, **ѝзман'укъм** *св.* Убеждавам, измолвам някого да се съгласи за нещо (Гб).

Измикàч *м.* Тънка жилава пръчка, с която се подкарва добитък или се прави гъжва за плет (Дб, Кво).

Измѝсла *ж.* Мисъл. *Дòйде ми еднà измѝсла* (Шш).

Изнѝсам *гл. нсв.*, **ѝзнеса** *св.* Изхвърлям *Фòрли ми, Рàдо, гиздѝло и т'òшко срèбро от глàва, данò та Дýнаф изнесè* (н. п. — ШлР).

Изнѝца *гл. нсв.* Поникува. *Арàпката изнѝца* (Ав).

Ѝзницки *прил.* Източен. *Дýе студèн ѝзницки вèтер* (н. п. — См).

Изнѝчам *гл. нсв.*, **ѝзнича** *св.* Отличавам се, показвам се. *Вр'ý съ сас сòха червèна, пак ти вѝш нòсиш зилèна, та от дружѝна изнѝчаш!* (н. п. — ШлР).

Ѝзорка *ж.* Малък извор (Ав).

Икѝзе *мн.* Близнаци. *Родѝла йе икѝзе* (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Дци, ГК, Чак, ДК, Жер, Цр, Девеци).

Икиндýвам *гл. нсв.* Правя следобедна закуска (Брн, Бщ).

Ик'ýр *м.* Килер (Вк).

Илàдико *м.* Измърсена дреха с олио (Гб, Кп).

Илдѝза *ж.* Гранка гайтан. *Йà сам крàло мърва мнòго, мърва мнòго три илдѝза шèлен гайтàн да òпточа интерѝйа. . .* (н. п. — Зл).

Илдъс *м.* Градинско цвете гергина (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци, Дж, Чак, ДК, ГК).

Илъндѝсвам са, илъндѝсувам са *гл. нсв.*, **ѝлъндисам са** *св.* Забавлявам се. *Фсè голèмъ л'ýдъ са илъндѝсуват с нèго* (ШлР).

Имансъс кашкавàл. Обезмаслен кашкавал (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Жер, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Имѝш *м.* Плодове от дървета, овощия (Вак, Лн, Сч, Гм).

Имишлѝк *м.* 1. Овощна градина. 2. Плодове, овощия. *Йадèм от градѝната имишлѝк* (Вак, Лн, Сч, Гм).

Ѝнгилицки *прил.* Английски. *Пот червèна доламò ѝнгилицка ѝглица* (Рво, Ус, Пт, Слв, Чок).

Ин'ýца, инѝца *ж.* Телица (Ав), (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Интѝйа *ж.* Огризки от сено, слама (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Чак, Дж, Дци, ДК, ГК, Жер).

Ирàм *м.* Престилка (Сч).

Искàлчен *прил.* Извит, изместен — за крак, ръка (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Искамбýрен *прил.* Прегърбен. *Женàта е искамбýрена, сѝлум варвѝ* (Зб, Хв, Пл).

Исклас'àва *гл. нсв.*, **исклàс'а** *св.* 1. Цъфти — за царевица. *Мисѝрат и нѝвата исклас'àват* (Лн). 2. Извисява стебло, за да даде семена — лук, маруля, зеле (Мар).

Исклуѝл *прил.* Изгубил от съдържанието и аромата си (Зв, Дм, Дж, Дци, Кир).

Исклуфтàва *гл. нсв.*, **исклуфтèе** *св.* 3 л. Поникува, подава кълн (Лн).

Искрòт'вам са *гл. нсв.*, **ѝскрат'а са** *св.* Падам внезапно с цялото си тяло (Чп, Пг, Зц, Мм, Сок, Слв, Вв, Кт, Пт).

Искýквам *гл. нсв.*, **ѝскукам** *св.* 1. Подражавам с вик на кукувица. 2. *прен.* Измолвам, убеждавам. *Йагà мъ стàнъш голèмчък с кýкувичкана да хòгъш, Фатмѝнка да мъ искýкаш* (н. п. — ШлР).

Искýфин'ава *гл. нсв.*, **искýфинее** *св.* 3 л. Изгубва от съдържанието и аромата си напролет — за лук, чесън и др. (Кво, Дб).

Испарýлен *прил.* С мехури по тялото (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Зв, Дж, Чак).

Испарцалèва са *гл. нсв.*, **испарцалèе са** *св.* 3 л. Извисява стебло, за да даде семена (Ав, Девеци).

Испàсва са *гл. нсв.*, **испасè са** *св.* 3 л. 1.Прояжда се от молец. *Дрѝпите са испàсват.* 2. Изяжда се от червей. *Арàпката са испàсла* (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Чак, Дци, ГК, ДК).

Ѝспаска *ж.* 1. Молец (Шм, Сол, Жер, Кир, Зв, Дм, Дж, Чак). 2. Червоточина на червей дървояд (Девеци).

Испасýлка *ж.* Молец (Девеци, Лм, Ег).

Испèвам *гл. нсв.*, **ѝспейа** *св.* Прочитам. *Дàй ми пѝсмото да го ѝспейа!* (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Исплѝкнува *гл. нсв.*, **исплѝкне** *св.* Навлиза в лодка (за вода — ШлР).

Испирѝсвам *гл. нсв.*, **ѝспирисам** *св.* Украсявам с фигурки и шарки медни съдове (Ус, Рво).

Исплàкан *прил.* Измъчен, който дълго време е плакал. *Исплàкан чилèк* (Слв. Вв, Кт).

Исплàкнува *гл. нсв.*, **исплàкне** *св.* Изплува над водата (Чп, Пг).

Исплатнèвам *гл. нсв.*, **ѝсплатн'а** *св.* Изгубвам свежестта на лицето си, побледнявам. *Бèл'ки йе бòлна, затвà йе исплатнèла* (Слв, Мм, Ус, Рво).

Испòст'увъм *гл. нсв.*, **ѝспост'я** *св.* Полагам грижи за нуждаещ се. *Испòстих кòлкото ѝмъх сѝли* (Кп, Гб).

Испýл'ва *гл. нсв.*, **испýле** *св.* Измътва пиленца. *Кокòшката испýл'ва вèйке пѝленца* (Девеци).

Ѝспус *м.* Плодородие, изобилие (Дб, Кво).

Испýштвам са, испýштувам са *гл. нсв.*, **ѝспушт'а са** *св.* Развращавам се, падам морално (Чп, Пг, Зц, Бг, Слв).

Исталѝчквам са *гл. нсв.*, **ѝсталичкам са** *св.* Отслабвам (Слв, Вв, Кт, Пт).

Истàрпване *с.* Изтръпване на зъби поради ядене на кисели плодове (Зв, Дм, Дж, Дци, Кир, Сол, Шм, ГК, ДК).

Истòчен *прил.* Израснал високо, строен. *Истòчена като жòрда* (ШлР, Ус).

Истрѝва са *гл. нсв.*, **истрѝе са** *св.* Излиза наяве, открива се. *Одбàвили го са, алà рàботата са истрѝ пò-сèтанко* (Слв, Мм, Ус, Рво, Лев, Рд).

Исчегъртвам *гл. нсв.*, **ѝсчегъртна** *св.* Изкъртвам. *Исчегъртах си кàменчето от пръстена, та стàна грòзно* (Кво, Дб).

Исчепàтва са *гл. нсв.*, **исчепàте са** *св.* 3 л. Развращава се, пада морално (Нд, Зл).

Исчỳпва са *гл. нсв.*, **исчỳпе са** *св.* Измъртва се. *В дън ми лежѝ л'ỳта — змѝйа, върше кърши сиф соколи да ми вѝе вѝто гнѐздо да исчỳпи дрѐбни змѝйки* (н. п. — Бок, Сит).

Исчур'àва *гл. нсв.*, **исчурѐе** св. 3. л. Поврежда се вследствие на влага (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Исшеморѝквам *гл. нсв.*, **ѝсшеморикам** *св.* Измърморвам. *Исшеморѝка нѐщто, алà са ни разбрà кинà* (Слв, Пт, Ус, Рво, Мм).

Ичимѐн, ичумѐн *м.* Ечемик (Девеци, Лм), (Ав).

Ичемѝк *м.* Цирейче на клепача на окото (Девеци).

Ѝштем *гл. нсв.* Търся. *Тàрнал да ѝште крадѐца* (Зв, Дм, Дж, Кир, Сол, Шм, Кир).

Ѝштер *м.* Малко ножче (Тп, Длс).

Иштрàпвам *гл. нсв.*, **ѝштрапна** *св.* Изтръпвам (КирР)

Й

Йа, йас *мест.* Аз. *Йàс му вѝка да дòйде с мѐне, йалà откàчи* (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК), (ДолД, Гм).

Йагàл *м.* Кошара за дребен добитък вън от селището, където има и колиби за овчаря. *Та стàна Сèво, отѝде ф нèгови стàри йагàле* (н. п. — ДХ).

Йаглъ̀чи *с.* Кърпичка (Гб).

Йадовѝт *прил.* Гневен, ядосан. *Млòго йе йадовѝт, не гò закàчайте* (Шш).

Йàгне *с.* 1. Агне. 2. Бяла точица на нокът (Лн).

Йагнѝлница *ж.* Току-що обагнила се овца. *Йагнѝлниците двà-трѝ днѝ не хòд'ат сас стàдото, а са фкàрват да пасòт ф избуйàлата нѝва* (Мм, Сок, Чок, Ус, Рво, Слв, Пт).

Йàжба *ж.* Омраза, караница (Дб, Кво).

Йàзма *ж.* Малък неограден извор, аязмо (Пок).

Йактàш *м.* Другар, приятел. *Йактàше си му дỳмаха: хàйде си ѝдим нагòре* (н. п. — Чп, Мм, Бг, Слв, Пт, Ус, Чок).

Йалỳче, улỳче мн. Прозвище, с което българите от Средните Родопи назовават турците от Кърджалийско (Ус, Рво, Смл), (Слв, Вв, Кт, Мм, Пт).

Йалънка *ж.* 1. Кола, с която се превозва сено, слама и др. 2. Кола, с която в миналото превозвали хора през р. Върбица (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Йамỳр дувасъ Молебен за дъжд, извършван предимно с участие на деца край извор (Девеци, Ав).

Йат *м.* Обор. *Йà ти йàтен, вържи кòнен, йà ти плѐвне, пòложи му, ѝскачи са на чардàкан, постѐлено, залòжено* (н. п. — Сит, Бок, Дед).

Йàтка *ж.* 1. Семка на тиква, диня, пъпеш кратуна (Рвн). 2. Костилка (Вб).

Йатỳф *нарч.* Ето тук. *Йатỳф са дѐкето и мàйке му* (ШлР).

Йахаштѝм *нарч.* Яздейки. *Йахаштѝм отѝдаха и куцаштѝм са вòрнаха* (н. п. — Ус, Рво, Лев, Дун, Мм, Слв).

Йѐва *част.* Ето. *Тамàн товà издỳмале йѐва, оддòл до двамѝна, до двамѝна лỳди млàди* (н. п. — Вг, Чн).

Йѐкос *м.* Здравина, сила. *Нѐма надвѝване нѐгована йѐкос нѝкаде ф нàшаса окòлийа* (Ус, Рво, Смл, Мм, Сок, Слв, Пт, Вв, Кт).

Йелдъс *м.* Скъпоценен камък. *Че му йе млòго лишѐнан до деведесѐ йелдъзе. . .* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Дун, Лев).

Йѐр *м.* Седло на кон. *Прилѐга го катò на магàре йѐр* (Ус, Рво, Смл).

Йерѐк *м.* Кошара за дребен добитък. *Л'ỳбе ти плàче ф сарàен, кòнче ти цвѝли ф айàтен, офцѐне блейòт ф йерѐкен* (н. п. — Кес).

Йѐто *с.* Ядене. *Йѐто и пѝто да му мѝсли стопàнат.* (Думата се употребява само в съчетание с **пѝто** с. пиене — (Ус, Рво, Мм, Чп, Пг, Чок, Тн, Кр, Слв).

Йобрадàтничиште *с. ув.* Досаден старец с голяма брада. *Йажѐнила, йодомѝла ма си на накòва стàро йобрадàтничиште, брадѝште му бѝшка на йòстро фдòйниште* (н. п. — Муг).

Йòруска *прил.* Гергьовска (Гб, Кп).

Йос *м.* Сърцевина на дърво с възчервен цвят (Юг, Дб, Кво).

Йосмà *ж.* Скитница, лека жена (Кв, Сем).

Йувà *ж.* Птиче гнездо (Девеци).

Йỳда *ж.* Дух на неотдавна починало дете (Гб, Кп).

Йудлѝка *ж.* Разлика. *Тỳк нѐма твòйа прилѝка, прилѝка, йунàк, йудлѝка.* (н. п.— Чн, Вг).

Йузỳм *прил. неизм.* Дълъг. *Мòмнê ле мàри йỳбава, кòй бѐше снòшка йу вàзи на вàште йузỳм пòтоне, та си са крѐхто смѐехте* (н. п. — Сит, Бок, Лл).

Йулкѐр *м.* Съзвездие от седем звезди, което се явява между 17 и 27 май (Девеци, Ав).

Йумàк *м.* Малко кълбо скъпи конци за бродерия (Вк).

Йун'ỳчка *ж.* Двегодишно женско теле (Ав).

Йуреклѝе *прил. неизм.* Смел, сърцат. *Аднѐш адѝн йуреклѝе отишѐл да пасѐ мѝлетата ф чу̀зда ливàда, алà му изл'àло солѐно* (Слв, Тик, СмнР, Смл).

Йу̀рнувам са *гл. нсв.*, **йу̀рна са** *св.* Затичвам се, спущам се (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Йускъ̀ *ж.* Войска. *Цар поздѝга, йускъ̀ бѐрѐ* (н. п. — Дрб).

Йу̀чг'увелѝе *прил. неизм.* Който наследява цялото имущество на своя тъст, понеже е приведен зет и води най-малката му дъщеря (СмнР, Смл, Ус, Рво, Слв).

Йу̀чо *гл. нсв.* Чета. *Пòдайте ми, мѝла мàйко, бѐло кнѝга да йа йу̀чо, мѝла мàйко, да си вѝд'о* (н. п. — Чн, Вг).

К

Кабзумàлин *м.* Бирник (Гб, Кп, Шх).

Кавано̀с *м.* Дълбоко гърне с широк отвор (Чп, Пг, Бг, Зц).

Каваро̀ *ж.* Измислена смешна случка (Рво, Ус, Смл, Чок, Гла, ШлР).

Каваро̀вам *гл. нсв.* Измислям смешни случки (Рво, Ус, Смл, Чок, Гла, ШлР).

Каврàк *прил. неизм.* Стройна, напета, хубава (за девойка — Кир, Сол, Шм, Жер, Дм, Зв, Дци, Чак, ДК, ГК).

Каврамà *ж.* Сърп, на който острата част е почти права (Жъл, Бз).

Кàвурско петѐлче Пъстра птичка, поголяма от кълвача, която, щом кацне, започва да подскача (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Кадàф, кадàх *м.* Чаша. *С кадàф пийѐт сѝчко каквòто са пиѐ* (Ус, Рво, Смл).

Кадѝйка *ж.* 1. Непрелетна птичка колкото врабче (Ав). 2. Градинско цвете. *Да си ми вѝдиш, дру̀шке ле, кѝткине и кадийка.*

Кадѝлка *ж.* Прекадяване вечерта срещу Василовден, Коледа и Великден. *Мàйка с'àкога на кадѝлка е пригòтвила различни гòзби за трапѐзата* (Лн).

Кàднувам *гл. нсв.*, **кàдна** *св.* 1. Прекадявам малко. 2. *Прен.* Сръбвам по малко алкохол. *Мѐса да си кàднал мàлачко, хо̀ на бàс!* (ШлР).

Кадъ̀нка *ж.* 1. Девойка или млада жена туркиня. 2. *Прен.* Див мак (Чак, Дм, Зв).

Казàк *м.* Шейна. *Буднѝ децà ѝмат казàк и са вòз'ат по снегà* (Юг, Бщ, Пок, Мар).

Казъл *м.* Кошничка за устата на добитък, която не му позволява да яде, когато превозва снопи и др. (Брн, Бщ).

Кайк *м.* 1. Лодка. 2. Буталка. *Ò̀йноф кайк йе йàк и млòго трàе* (Бз).

Кайматлѝйа *прил. неизм.* Уважаван, тачен. *Л'у̀бено севгилѝена, д'ук'àнен кайматлѝйана* (н. п. — Ст, Гла).

Какàч *м.* Естествена дървена кука (Слв, Мм, Вв, Кт).

Калà *ж.* Острие на брадва (Девеци).

Калайдѝсва са *гл. нсв.*, **калайдѝса са** *св.*, 3 л. 1. Придобива лъскавина с калай. 2. *Прен.* Придобива лъскавина чрез заледяване (Брн).

Калап'àсвъм *гл. нсв.*, **калап'àсъм** *св.* Правя на пакети. *Калап'àсъхми т'ут'у̀на* (Кп, Гб).

Калбу̀к *м.* Облак. *Голѐми калбу̀ци ту̀рма* (Дб, Кво).

Калбу̀чкам са *гл. нсв.*, **ко̀лбучна, кàлбучна са** *св.* Премятам се презглава. *Калбу̀чнах са, та чàк ф падѝната са нàйдах* (Зв, Дм, Кир, Шм, Сол, Слв, Мм, Ус, Рво, Кт).

Калвàрка *ж.* Царевичен кочан със зърна (Гъл, Мар).

Калвàч *м.* Инструмент за издълбаване дърво, подобен на човка на кълвач (Брн).

Калвàчка *ж.* Малка брадвичка за кълцане на зеле и др. (Дор, Рк, Кос).

Калду̀пвам са *гл. нсв.*, **кàлдупна са** *св.* Премятам се през глава (Ав).

Калескàрска торбѝца Украсена торбичка, с която ходят да канят на годеж и сватба (Мар, Дб, Кво).

Кàлец *м.* Висок шит вълнен чорап. *Ру̀бана да йе с кàлец, чѝзмене да са с кичѝл'ки* (н. п. — Ус, Рво, Смл).

Калѝнка *ж.* Насекомо калинка-малинка (Девеци).

Кàл'ка *ж.* Става (Шм, Сол, Жер, Зв, Дм, Кир, Чак, Дци, ДК).

Кàл'о *ж.* Висок шит вълнен чорап *Зо̀н, Мàро, зо̀н кàл'о, шту ти гòра званѐше, зàйу то̀пан чу̀каше, мѐчка пѝта мѐсеше, во̀л'ко сѝна жѐнеше за мѐчкина до̀штера* (Ус, Рво).

Калòчка *прил. неизм.* Благата, честита. *Калòтичка тàйа мàйка, дѐто хрàни такъ̀ф сѝна; пò-калòчка девдѝчица, дѐто л'у̀би таквò л'у̀бе. . .* (н. п. — Ив.)

Калтàк *м.* Седло за язда (Вк).

Кàлци *мн.* 1. Женска дреха, която се носи под ризата, украсена със стари мотиви с черни конци (Ав, Чер). 2. Плетени чорапи без ходила (Рвн).

Калцу̀не *мн.* Два вълнени, окрайчени с гайтан плата, които се носят от ходилата нагоре и се закопчават отзад с телени копчета (Сч).

Кал'чу̀не *мн.* 1. Крачоли на потури. 2. Високи вълнени терлици, които се закопчават отзад с телени копчета (Шм, Сол, Дж, Дци, Дм, Зв, Кир, ДК, ГК).

Калъ̀к *м.* Извита сабя. *Ф ракѝне даржѝ калъ̀кан, на рàмо нòси сил'àхан* (н. п. — Жъл).

Калъ̀ч *м.* Дървена подпора на воище на рало (Девеци).

Калъ̀чка *ж.* Назъбена чукалка, с която се очуква лен, за да се очисти от стеблата (Сч, Лн).

Каматнѐйа *гл. нсв.* Хубавея, разхубавявам се. *Кòлкосо варвѝ пò каматнѐе* (Ус, Рво, Лев, Дун, Смл, Чп, Пг, Зц, Мм, Слв, Пт).

Каматнѝште *с.* Порой. *Стрàшно каматнѝште, дрỳгуш ни йò билò* (Зб).

Каматò *ж.* Бъркотия, неразбория. *Такàва каматò нѝкога не бѝвала* (Дб, Кво).

Камбỳла *ж.* Див мак. *Цѐла ливàда са йе червѐннала от камбỳли!* (Мар).

Кàмене *мн.* 1. Камъни. 2. *Прен.* Мъниста за гердан (Зл, Стр).

Кàменичка *ж.* 1. Камъче. 2. *Прен.* Вид врабче, което прави гнездото си в зидове (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Цр, Зци, Чак, ГК, ДК).

Каменòк *м.* Каменисто необработваемо място (Лл, Сит, Слв).

Камѝлска мрàфка Необикновено едра мравка. *Камѝлската мрàфка йе висòка и снàгата хи йе натрошѐна и издѝгната като на камѝла* (Шш).

Камшàн *м.* Див мак (Ав).

Кангàл *м.* Изсушени тютюневи низи, вързани заедно (Ав).

Кандарѝчка *ж.* Пръстена или чугунена котелка (Сч).

Кàнца *ж.* 1. Кучка с малки кученца. 2. Желязо, извито като сърп с остри шипове от вътрешната страна към върха, което се прикрепва към дълга върлина и служи за хващане на дървен материал във вода, за да се изтегли настрана (Сч).

Кандѝлка *ж.* Кандило за осветление (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж).

Кандилѝсвам са *гл. нсв.,* **кàндилисам са** *св.* Клатушкам се, залитам (Ав).

Кандѝлкам са *гл. нсв.,* **кандѝлна са** *св.* Клатушкам се, залитам (Чп, Пг, Мм, Слв, Пт).

Кàнêш *м.* Вид отровен плевел в житни растения (Шм, Сол, Зв, Кир, Зв, Жер, Дм, Дци, Чак, ДК, ГК).

Канкòнжер *м.* Вид едра мравка (Кир, Сол, Шм, Жер, Цр, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Канòсвам са *гл. нсв.,* **кàносам са** *св.* Боядисвам косата си с къна, изпратена от годеника вечерта срещу сватбата (Гб, Кп).

Кантармà *ж.* Юзда. *Тỳрих кантармàта на кòн'а и търнах на път* (Шш).

Кàнташи кàмен Червен камък за пръстен. *Испỳснал си сам срѐбаран пòрстен с кàнташи кàмен. . .* (н. п. — Ус, Рво, Смл).

Капалỳшки *мн.* Окапали на земята плодове (Мар).

Капѝново грòзде Плод на капина (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж).

Кàпка *гл. нсв.,* **кàпне** *св.* Тече на капки (Слв, Вв, Кт).

Кàпнало ми йе нàйум Дошло ми е на ум (Слв, Пт, Вв, Кт, Мм, Сок, Ус).

Капỳстра *ж.* Листа от захарно и кръмно цвекло, които се използват за сарми и баница (Лн, Сч).

Кàпчи *гл. нсв.* Тече на капки (Девеци).

Капчѝк[1] *м.* Околоплодници на зелен фасул (Ав).

Капчѝк[2] *м.* Шапчица на дъбов желъд (Ав).

Карабàш *прил. неизм.* Черна или червена с бели шарки по гърба (за коза — Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Карà-йанàк *м.* Болест по едрия рогат добитък. *Шѐпан йе фàнал офцѐне, карàйанàкан гов'ѐда* (н. п. — Мм, Сок, Ус, Рво).

Карàк *м.* Бразда, в която се пускат семена на боб, царевица и др. (Кир, Зв, Дм, Дж, Шм, Сол).

Каракàшка *ж.* 1. Сврака. 2. *Прен.* Фасул, чието зърно наполовина е бяло, а другата половина е червеникавокафява (Дб, Кво, Девеци).

Карà севдà Голяма любов. *Рàки порàки Зѐйка за Омѐр, да дòйде бербѐр Омѐр, да дòйде, карà-севдà сам мѐтнало за нѐго. . .* (н. п. — СП)

Карàча *гл. нсв.* Засявам боб, царевица, слънчоглед, картофи (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци, Дж, Чак, ДК, ГК).

Карàш *м.* Педя *Пѐт карàша са едѝн мѐтар* (Вн).

Карган'à *мн.* Дребни деца, малчугани (Сч, Гм).

Каржѝм *м.* Детска игра на двама души с три или девет камъчета (Зв, Дм, Дж, Дци, Шм, Сол, Кир, Жер).

Карклъ̀ци *мн.* Ножица за стригане на овце (Сч, Лн, Гм).

Карлѐбам са *гл. нсв.* Люлея се заедно с друг, седнали на двата края на дървен лост с опора в средата (Кв, Сем).

Карл'ỳк *м.* Овчарска гега (Вк).

Кармѝна *ж.* Коремна кухина (КирР).

Карнъ̀карце *ж.* Вид дребен фасул с кафяв цвят (Девеци).

Карòчем *гл. нсв.* Браздя (Девеци).

Карпàл *м.* Тояга (Дб, Кво).

Карпѝ-клашнѝк *м.* Есенен минзухар (Рвн).

Картỳпал' *м.* Градинско цвете латинка (Шм, Кир, Сол, Зв, Дм, Чак, Дци).

Карчилѝбам са *гл. нсв.,* **карчилѝбна са** *св.* Люлея се заедно с друг, седнали на двата края на дървен лост с опора в средата (Ав).

Карчинѐе, карчинѝе *гл. нсв.* 3 л. Слабее, крее (Слв, Вв, Пт), (Бч).

Карчỳк *м.* 1. Дръжка на тиква. 2. Ледена висулка (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж).

Каршилък *м.* Писмен или устен отговор на запитване (КирР, Вв, Кт).

Каръ̀ча *гл. нсв.* Окопавам растения с рало (Зв, Дм, Дж, Дци, Кир, Чак, Шм).

Каснàк *м.* Дървен обръч на сито, решето, дармон (Зв, Дм, Кир, Шм, Сол).

Ка̀снувам *гл. нсв.*, **ка̀сна** *св.* Хапвам, опитвам от ястие (КирР).

Кател'а̀свам са *гл. нсв.*, **кател'а̀сам са** *св.* Съсипвам се от умора (Тп).

Ка̀теричкина шѝкалка 1. Борова и елова шишарка. 2. Дъбов овален израстък на стъблото (ДК, ГК, Чак, Дци, ДЖ, Зв, Дм, Жер, Кир, Шм).

Катма̀рке *ж.* Лъжица, с която се сипва течно тесто върху плоча за печене на катми (Дб, Кво).

Катра̀лница *ж.* Яма, в която в миналото по примитивен начин са добивали катран (Нс).

Катран'а̀вам *гл. нсв.*, **катран'а̀сам** *св.* 1. Поставям белег на овца с катран. 2. Смазвам колелета на кола с катран (Шм, Сол, Кир, Жер, Чак, Дци, Зв, Дж, ГК, ДК).

Кахо̂р *м.* Грижа, мисъл за нещо (Девеци).

Кацаву̀р *м.* Кисел трън (Бч).

Кача̀к *м.* 1. Беглец от армията. 2. *Прен.* Кълцан контрабандно тютюн (Лн, Гм).

Качамакчѝе *м.* Човек, който прави качамак на мандрата (КирР, Чп, Пг, Мм, Сок, Ус, Рво, Чок).

Кача̀н *м.* Еднократно събаряне на камъни при играта „*Кал'а̀*" (КирР).

Кача̀рка *ж.* Място за поставяне на качета. *Йа̀с ти сам вѝд'ал д'умѐнен с алто̂ненине по̀ртици, с г'ум'у̀шенине пра̀гове, на трѝ полѝци каблѝци, на трѝ кача̀ре кача̀рки* (н. п. — Кес).

Качѝн-качѝн *нарч.* Стъпка по стъпка (Лл, Сит).

Ка̀чка *ж.* Безопасна игла (Девеци).

Качу̀л *м.* Неостригана вълна от глава на овен или овца (Брн).

Качу̀л' *м.* Кука за скубане на сено от копа (Сч).

Качу̀лка *ж.* Сноп от ръжена слама върху плетен кошер (Ав).

Ка̀ша, ка̀ше *ж.* Гъст качамак от царевично брашно, разстлан в тава и полят с масло (Ав, Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Кашла̀к *м.* Кошара за дребен добитък извън селището (Девеци, Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Кашло̀вам *гл. нсв.* Храня овце или друг добитък в егрек, където е складирана храната (Дб).

Ка̀шник[1] *м.* 1. Царевичена пита (Дб). 2. Царевично брашно, объркано с топла вода, мазнина и печено на плоча (Ав). 3. Течно царевично тесто, объркано с надробен кромид, саздърма и печено в тава (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК).

Кашнѝк[2] *м.* Ивица плат с ширина на домашния стан. *А̀лиштето ше ста̀не от два̀ кашнѝка* (Зв, Дм, Дж, Кир, Дци, Шм, Сол, Жер, ДК).

Ка̀шница *ж.* Царевично брашно, омесено с квас и печено в тава (Девеци).

Квоснѝк *м.* 1. Хляб с квас (Девеци). 2. Голям домашен хляб (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, Ав).

Кей *м.* Дърво, с което се чука в чутура (Чп, Пг, Зц, Бг).

Кекеледѝсвам *гл. нсв.*, **кекеледѝсам** *св.* Заеквам (Зв, Дм, Дж, Дци, Шм, Сол, Кир, Жер, Цр, Чак, ГК, ДК).

Келева̀к *м.* Ниски сплетени храсти (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, Дци, ДК, ГК).

Келенкѐр *м.* Вид едноцветна или многоцветна басма (Ав, Чер).

Кѐлефка *ж.* Прежда, свалена от мотовилката и сложена на вътрелката (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, Шм, Сол, ДК, ГК, Кир).

Келешо̀вам са *гл. нсв.*, **келѐша са** *св.* Упорствувам, инатя се. *Нимо̀й са келешо̀ва по̀вече!* (Слв, Мм, Пт, Сок, Ус, Рво).

Кендѝсан егло̂к Везана домашна кърпа за годеник (Девеци).

Кендѝсвам *гл. нсв.*, **кендѝсам** *св.* Бродирам. *Кендѝсвам ко̂рпа за главенѝка* (Девеци, Лм).

Кендисмо̀ *с.* Везмо, бродерия (Девеци).

Кенѐ *с.* Паразит по кожа на дребен и едър добитък (Ав).

Кѐненка *ж.* Тънка питка, печена на кръгла плоча от тесто на омесен хляб (ШлР).

Кѐнжера *ж.* Дълъг синджир, на който се окачва котле на огнище (Зв, Дм, Дж, Кир, Шм, Сол, Жер, Чак, ГК, ДК).

Кѐпе *ж.* 1. Къса горна вълнена дреха с ръкави, отворена отпред, обшита с гайтан (Ав). 2. Червено кичено халище с цветни ивици. 3. Таке за глава (Дм, Зв, Дж, Дци—Чак). 4. Черна вълнена завивка за един човек (Сч).

Кепѐнк' *м.* Капак — врата върху стълбище на някогашни родопски къщи (Дб, Кво).

Кепѐрка *гл. нсв.*, **кепѐрне** *св.* Трепери, трепка (за мараня — Кос, Рк).

Керва̀н-кра̀н *м.* Звезда вечерница или зорница (Шш).

Керва̀нка *ж.* Полярна звезда. *Йамѝ бѐше йа̀сна звѐзда, йаснѝ звѐзда керва̀нката. . .* (н. п. — Чн, Вг).

Керкенѝса *гл. нсв.* Издава звук на кокошка (Ав).

Керчѐ *с.* Скреж (Девеци).

Кесерѝйа *ж.* Кърпа с тантела и пулчета, която девойка подарява на годеника при тайния годеж (Мар).

Кесѝме *мн.* Украшения. *Инжѝи сѝни мержѐне и дру̀ги жѐнски кесѝме* (н. п. — Рво, Ус, Смл).

Кибу̀рес *прил.* Капризен. *Ни мо̀жиш хи угодѝ, дти йе кибу̀реста женà* (Слв, Пт.)

Киѐ *ж.* Железни куки, на които се поставят тютюневи низи да съхнат (Гб, Кп).

Кѝкам *гл. нсв.*, **кѝкна** *св.* Викам. *Ѐн'о вѝка, кѝка, марѝ, честѝта Велѝка!. . .* (н. п. — Дед).

Кикѐ *м.* Пелтек (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Чак).

Кикѝлкане *с.* Кикотене (Дб, Кво).

Кикиштѝсвам са *гл. нсв.*, **кикиштѝсам са** *св.* Смея се със слаб глас (КирР).

Кѝминка *ж.* Дърво ябълка с дребен, но много ароматичен плод (Гъл, Бщ).

Киндѝсан *прил.* Бродиран. *На върха на куртѝната ѝма киндѝсана кърпъ* (Гб).

Кинл'ѝк *м.* Количество снопи за едно овършаване (Бщ).

Кипчѝк *м.* Черпак (Рд, Мд).

Киркилѝго *с.* Цяла ядка от орех (Ав).

Кирлò *с.* Крило (Ав).

Кѝселица *ж.* Киселец (Брн, Бщ, Мар).

Кѝска *ж.* Кърпа-пачавра (Кв, Сем).

Кѝтенче *с.* Цвете (Др).

Кѝчена сакỳл'ке Украсена от годеницата торбичка, подарена на годеника (Дб, Кво).

Кишлàк *м.* Колиба вън от селището (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дци, Чак, ГК, ДК).

Кѝшлек *м.* Киселец (Ав, Кир, Шм, Сол, Жер, Дм, Зв, Дж, Чак).

Клàвам *гл. нсв.* 1. Поставям. 2. *прен.* Правя. *Жѐни ма, мàйчо, гòди ма, додѐ ти бел'à ни клàвам. . .* (н. п. — Рк).

Клàд'а *гл. нсв.*, **клàдна** *св.* Редя, подреждам. *Клàд'а снòпê* (Др).

Клàди *мн.* Рамки на домашен стан (Юг, Нр, Лки, Дн).

Кландỳр *м.* Ледена висулка (Кл).

Клàтом *нарч.* Клатейки. *Ѐлхо, ѐлхо, тѐнка ѐлхо, што ми си са клàтом, клàтом клàтиш* (н. п. — Рк).

Кл'àфка *гл. нсв.*, **кл'àфне** *св.* 3 л. 1. Лае, джафка, като гони заек (Ав). 2. Издава звук на пуйка (Кв, Сем).

Кл'àфка *ж.* Дървено райберче на прозорец. *Дрѐбните кл'àфки мòчно са прàв'ат* (Лн).

Клевѐтница *ж.* 1. Клюкарка. 2. *Прен.* Раничка на върха на езика (Дб, Кво).

Клѐнчи *гл. нсв.* Тича тръс (за кон, муле, магаре — Брн).

Клепàло *с.* 1. Коженаципа в свирка на гайда (Ав). 2. Биене на камбаната (См).

Клепàре *мн.* Подносени обуща (Кам, Чн).

Клепатòл *м.* Бъбрица, дърдорко (Цв).

Клѐпе *гл. нсв.*, **клѐпне** *св.* Едва блещука. *С'ỳл'ум си клѐпе* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК).

Клѐпка *ж.* 1. Клепач. 2. Кожена ципа в свирка на гайда (Дб, Кво).

Клетѝца *ж.* Нещастница. *Клетѝца, мàке ти не можѝ да те вѝди* (Пв, Хв).

Клефàчка *ж.* Момиче, което бързо приказва (Зл, Нд, Мър, ЕР).

Клѐченце *с.* Нещастниче. *Клѐченце на бàба* (Пв, Хв).

Клѐчка *ж.* Вършина на дърво (Зв, Дм, Шм, Сол, Кир).

Клѝнкаф *прил.* Припечен — за сварен обелен картоф, хванал тънка корица при печенето (Слв, Вв, Кт).

Клинчàвица *ж.* Бягане с малки крачки (Брн).

Клòн'ам са *гл. нсв.* Навеждам се, покланям се. *Бê Асàне, мѝло чѐдо, мòл'а ти са, клòн'а ти са* (н. п. — СП).

Клòпка *ж.* Клопотар, звънец (Девеци).

Клоптѝ *гл. нсв.* Клокочи. *Качамàкат клоптѝ* (Девеци, Ег).

Клоктѝ *гл. нсв.* Ври и издава звук (Девеци).

Клòпут *м.* Клопотар, звънец (Ав).

Кл'òсвам *гл. нсв.*, **кл'òсна** *св.* Бодвам (Зл).

Клосѝло *с.* Жило на пчела, оса, бръмбар (Дб, Кво).

Кл'ȍт *прил.* Лош. *Комшѝе йа кур'ȍт, че йе йѐца кл'ȍта, кл'ȍта и прокл'ȍта,* (н. п. — Ус, Рво, Смл).

Кл'ȍфка *гл. нсв.*, **кл'ȍфне** *св.* Кълве (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Чак).

Клохтѝ *гл. нсв.* Ври и издава звук. *Кà-шета клохтѝ* (Ус, Рво, Слв).

Клòче *гл. нсв.* Кълве, като издава звук (за кокошка — Ав, Девеци).

Кл'òчен *прил.* Скриван. *Фаф сандȍк ли си кл'òчена или фаф филжѐн кỳтена* (н. п. — См).

Кл'ỳнек *м.* Човка на птица (Бщ).

Кл'упàр *м.* Клюкар (Брн).

Кл'упàрка *ж.* Клюкарка (Брн).

Кл'ỳска *гл. нсв.*, **кл'ỳсне** *св.* Тича тръс (Гъл, Бщ).

Кл'уф *м.* Кълн. *Рàпката йе извàдила кл'ỳф* (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж).

Кл'уфтѐ *гл. нсв.* Кълве (Зв, Дм, Кир, Шм, Сол, Дци, Чак).

Кл'уч *м.* Кука за скубане на сено от копа или плевня (Цв).

Кл'учàт *прил.* Сгъваем. *Кл'учàта лажѝца* (Дб).

Кно, кну *мест.* Какво, що? *Кнò прàвиш?* (Ав), (Девеци).

Когѝ *нарч.* Кога. *Когѝ при Лàзар отѝде* (н. п. — Пер).

Кòжувленка *ж.* Едра шарка. *Бòлес си ма нàйде сѝпка кòжувленка. . .* (н. п. — Дн).

Кòзе брàда Вид тревисто многогодишно растение, чиито листа са кисели, приятни за ядене (Кво, Дб).

Кòзи крак *м.* 1. Дълъг железен лост за вадене на пирони, на единия край изкривен малко и прорязан подобно на кози крак така, че в прореза да минава шийката на пирона (Слв, Пт, Мм, Сок, Сф).

Козинàрник *м.*, **козинàрка** *ж.* Козяк (Лн, Гм, Сч).

Кòкал[1] *м.* Главна артерия на тютюнев лист (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж).

Кòкал[2] *м.* Кука (Ав).

Кòкал[3] *м.* Огризка от плод (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, Шм, Сол, Кир).

Кòкалка *ж.* Костилка (ДолД, Гм, Вак, Рвн).

Кокàрка *ж.* Иглика (Пок).

Кокорàк *м.* Закелавяло дърво, което мъчно се работи (Ав).

Кокорѝго *с.* Гребен на петел или кокошка (Кв, Сем).

Колàзолту *с.* Кокиче (Девеци).

Колàк *м.* Няколко ивици платно от разноцветна прежда (Зг, Дм, Дж, Шм, Сол, Кир, Жер, Чак).

Колѝб'а са *гл. нсв.* Свивам се от студ или от страх (Слв, Вв, Кт).

Кòлска вичèрна Бъдни вечер (Гб).

Колтỳк *м.* Плат на дреха под мишницата (Шм, Сол, Кир, Жер, Дж, Дм, Зв, Чак).

Колтỳча *гл. нсв.*, **кòлтуча** *св.* Чупя излишни израстъци на растения. *Колтỳча домàтите и лозѝте, за да дадàт пдвеке плдт* (Кв, Сем).

Кòлче *с.* 1. Малък кол за ограда. 2. *Прен.* Садилка за разсад (Девеци).

Кòлчи *с.* Вид юношеска игра: забива се колче, на което се връзва поясът на един от играчите. До колчето всеки играч поставя някаква вещ и се стреми да си я вземе, но пазачът, който се движи по радиуса на пояса, дебне и ако успее да удари някого, сменят си местата (Гб, Кп).

Комà *ж.* Сграда с тристранен покрив в старите къщи на с. Габрово, Ксантийско.

Комбалàк *м.* Бучка тесто, пържено в масло и захар (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци, Чак, ГК, ДК).

Кòмбалка *ж.* Малка медна топка, споена за дръжка на капак на меден съд (Ус, Рво).

Кòмбалче *с.* Овален зелен плод на картофите след цъфтежа им (Юг, Дб).

Кòмбица *ж.* Топлийка (Сч).

Комитàтска рàпка Царевичен кочан със зърна, обрасъл с влакна (Шм, Кир, Сол, Жер, Дм, Дж, Зв, Чак).

Компѝл *м.* Картоф (Ег).

Компѝроф клѝн Баница с картофи (Девеци).

Конàд'ам са *гл. нсв.* Нагласявам се да седна по-удобно (Пг, Чп, Мм).

Конакчѝйа *м.* Човек, който дава подслон на пътници (ШлР).

Конакчѝйке *ж.* Жена, която дава подслон на пътници. *Марѝйке конакчѝйчице, сегà за гèвек гогѝни откàк сам у тèп на конàк дỳма нъ сồм тъ продỳмал* (н. п. — ШлР).

Кондàк *м.* 1. Забрадка. 2. Лък със стрела (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци).

Кồндал'чиф *прил.* С увиснала козина на кичури. *Кồндал'чивото кỳче сѝлум хòди* (Ус, Мм, Чп, Пг, Зц, Бг).

Кòнска мрàфка Вид едра мравка (Брн).

Кòнци *мн.* 1. Конци. 2. *Прен.* Нещо, което е съвсем тънко, понеже е в своя зародиш. *Бержèто йе на кòнци и скòро ше фàти капѝчки* (Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК, Шм, Кир, Сол, Жер).

Копанàр *м.* Циганин, който прави и продава копани и други дребни дървени домашни потреби (Ав, Девеци, Лм, Ег).

Копарàн *м.* Къса женска дреха, която се облича над фустата (Гб).

Копелдàрче *с.* Весело, безгрижно момче (Вв, Кт).

Копѝца *ж.* Малък копен от 43 снопа (Девеци).

Кòпка *ж.* Малка мотичка (Ав).

Копрàлка *ж.* 1. Копраля. 2. *Прен.* Вид съзвездие с опашка (Шш).

Коптѝсвам, коптѝсувам *гл. нсв.*, **кòптисам** *св.* Откъсвам от сърце. *Кòлкото ти са коптѝса, тòлкова дàй* (Чп, Бг, Зц, Пг, Мм, Слв).

Кòпсува мъ *гл. безл.* Грижа ме е (Гб).

Копчѝло *с.* Тока за колан (Лв).

Корàче *с.* Чукче за подковаване на добитък (Лн, Сч).

Кòрдо *с.* Голям нож за разцепване на тиква, борина и др. (Кор).

Корèм *м.* 1. Корем. 2. *Прен.* Плоска страна на главна артерия на тютюнев лист. *Нѝжи прàво ф корèма* (Ав).

Кòрен *м.* 1. Стъбло на всякакво растение (Мар). 2. Стъбло на тиква, диня, пъпеш и други (Ав).

Корѝтница *ж.* Сковано от дъски корито като продължение на вада за вода (Лн, ПлТ).

Корѝто *с.* Сандък, в който пада смляно брашно във воденица (Шм, Сол, Кир, Жер, См, Зв, Дж).

Кормѝни *мн.* Коремна кухина с всички органи в нея (Девеци).

Корсàк *м.* Сирище, подкваса. *Нèму корсàкан йе от куркмàч* (ШлР).

Корфè *с.* Главна греда на покривна конструкция (Дб, Кво).

Кồршено бержè Чистен фасул за готвене (Девеци).

К'òс *м.* Игра със специално приготвени клечки от липа (Шм, Сол, Зв, Дм, Кир, Жер, Чак, ДК, ГК).

Косà *ж.* Влакно на царевица (Мар, Брн, Зв, Дм, Дж, Дци, Кир, Шм, Сол—Чак, ДК).

Косѝло *с.* Вид юношеска игра за десетина момчета, между които и един пазач, който застава в центъра на една окръжност. Около него всеки оставя някаква вещ и се стреми да си я вземе, но пазачът следи и ако удари някого с крак, удареният заема мястото му (Зв, Сол, Шм, Кир, Жер, ДК, ГК, Чак).

К'òснат *прил.* Чукнат, ударен обикновено по главата. *Рàботаса й боздѝсана, к'òснать сме* (ШлР).

К'остѐк *м.* Здрава връв за спъване на добитък (Девеци).

Кòстенски *прил.* С дръжка от кост. *На кòго плетѐш гайтàн'а? — Плѐта го, плѐта, бàйчо ле, на твòйто ножлѐ кòстенско* (н. п. — Вг, Чн).

Кòтал *м.* Бивол (Кл).

Кòталче *с.* Биволче (Кл).

Кòтенце *с.* Вид мъхесто сиво цвете (Мар).

Кòтетинка *ж.* Вид шарка на родопско халище (ЕР, Зл).

Кòтешти кòрен Многогодишно тревисто растение, чиито корени имат аромат на давилови капки и се използва против болки в стомаха (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Кòти са *гл. нсв.* Ражда — за биволица (Зв, Дм, Сол, Шм, Кир, Жер, Чак, ГК).

Кòтка *ж.* Желязна пластинка, извита под прав ъгъл, която се слага за предпазване от триене на дървената ос на волска кола(Сч).

Котловàр *м.* Накривено дърво с кука на края, забито в средата на огнището, на което се окачва котле (Сч).

Кòтуф, кòтух *м.* Полепнало мляко по съд, в който се вари прясно мляко (Ав), (См).

Коф *мест.* Какво, що. *Кòф тѐраш*? (Кч, Вак).

Кòцале *мн.* Отпадъци от изядено сено, слама и др. (Ков).

Коч'àн[1] *м.* Захарно цвекло (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Чак, ДК, ГК).

Коч'àн[2] *м.* Ряпа (Ав).

Коч'àн[3] *м.* Огризка от плод. *Йа из'àде йàбалката и фарлѝ коч'àна* (Кв, Сем).

Коч'àн[4] *м.* Оронен царевичен кочан (Пок).

Коч'àн'уф *прил.* Направен от кочан. *Ште ти кàжа, мàйчице, ф коч'àн'ува зѐлчица* (н. п. — Ус, Рво, Смл).

Кòчица *ж.* Току-що показал се малък кочан на царевично стъбло (Кос).

Кòчове *мн.* 1. Пуканки (Рк, Дор, Кос). 2. Фигури, везани с разноцветни вълнени конци на полите и ръкавите на празнична дреха (Ав, Чер).

Кош *м.* 1. Полско лилаво майско цвете без аромат, чийто цвят увисва надолу, откъдето идва и името му. 2. Луковично пролетно полско цвете със слабо лилав цвят, с което се подквасва прясно мляко (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Кòшен *прил.* Който се надува от вятъра. *На байр'àк рѝза кòшена* (н. п. — Псп, Жъл).

Кòшер *м.* Кръгла лека плетена ограда, в която се складира и добре натъпква сено, слама и други тревни храни (Дб, Кво).

Кошѐф *м.* Сушени плодове (Девеци).

Коштѝлка *ж.* Костилка (Кв, Сем).

Кравеек *м.* Крастава жаба. *Кравеекат сѐ кравите кàкто си лежòт* (Девеци).

Кравѐнчек *прил.* Буен, свеж. *Вùтруно рàнко да стàна, босѝл'чек да мъ й кравѐнчек* (н. п. — ШлР).

Крàйнка *ж.* Малко пространство с малки селца, покрайнина (Пт, Слв, Мм).

Кракà *мн.* 1. Рамки на домашен стан (Ав). 2. Подножки на домашен стан (Мар).

Крàстава жàба Сухоземна жаба (Пок).

Крастòвиште *с.* Кръстопът *Чàкай ма на крастòвиштето* (Ав).

Крàтане *с.* Свършване на месечината (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Кир).

Крàчки *мн.* Камъни, поставени във вода за минаване, брод (Зв, Дм, Дж, Дци, Кир, Шм, Сол, Жер, Цр).

Креслѝф *прил.* 1. Който много кряска. 2. *Прен.* Ярък, силен. *Креслѝви боѐ ни сò хùбави.*

Крѐчел *м.* Зеленикаво насекомо с кафяви петна, шест крака и тъмни криле, което през горещините каца по дърветата и църка като щурец (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дци, Чак, ДК, ГК).

Кривỳл *м.* 1. Крив, недъгав човек. 2. Криво дърво (Дб, Кво).

Крѝф дарàк Дарак (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК, Шм, Кир).

Крѝфце *нарч.* Накриво. *Та си ма крѝфце поглѐва. . .* (н. п. — Псп).

Крич *м.* Скреж (Брн, Бщ).

Крỳндел *м.* Ледена висулка (Ав).

Кр'ỳх *м.* Бучка. *Алà му бѐф клàла и дѐвет кр'ỳха сол'* (Сч, Лн, Ус, Рво).

Крỳче *гл. нсв.* 3 л., **крỳчне** *св.* Крякa — за квачка (Ав, Девеци).

Крỳчка *ж.* Квачка (Ав, Девеци).

Крỳшници *мн.* Кокоши изпражнения (Зв, Дм, Дж, Дци, ДК, Гк, Чак, Шм, Кир).

Крỳшовица *ж.* Жилава пръчка от крушово дърво (Лл, Сит).

Кръжница *ж.* Баница с точени листа, спанак, лобода или ливадска сладка билка, печена на кръгла плоча (Юг, Нр, Лки).

Кръпа саѐ Къса женска дреха от атлас(Гб).

Кръс-докàта *ж.* Старинна монета с кръст. *Не ти пѐем да ни глѐдаш, а ти пѐем да ни дарѝш вѝен колàк, кръс докàта* (н. п. — Чер).

Кръстом *нарч.* На кръст, с кръст. *Че му стòри злàтна л'ỳлка на трѝ стръка босѝлкови, че го л'ỳшна трѝш на кръстом. . .* (н. п. — ДЛ).

Кубѐ *с.* 1. Свод. 2. Небце в устата (Дб, Кво).

К'убл'à *ж.* Задна тъпа част на брадва (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК).

Кувàта-вàта *ж.* Вид игра за момичета, тунел (Гб).

Кỳзво *прил.* Усойно, неогрявано от слънце място. *Кỳзво мѐсто* (Вак).

Кузỳм *м.* Стомах на птица (Брн, Бщ).

Кузунтѝйа *ж.* Усойно, неогрявано от слънце място (Дб, Кво).

Ку̀ка[1] *ж.* Закачалка (Девеци).

Ку̀ка[2] *ж.* Закривен зъбец на нож на рало, който влиза в дупката на палешника (Дб, Кво).

Кукала̀ч *м.* 1. Закачалка. 2. *Прен.* Слаб, костелив човек или животно. *Ам дѐ го на̀йде, та го ку̀пи сд кукала̀ч да ти сто̀ри зѐн сенд̀то* (Вв, Кт).

Ку̀кал'ки *мн.* Кокили. *Висдки и йа̀ки ку̀кал'ки!* (Ав).

Ку̀кам *гл. нсв.*, **ку̀кна** *св.* Хвърлям топче или нещо друго нависоко и чакам при падане да го хвана (Рво, Слв, Гб).

Кукаржѐ *с.* Слаб, но много пъргав човек или животно (Гб, Кп).

Кукаржо̀ *ж.* Седянка за чистене на лук. *На мижо̀ на са ру̀кало, на мижо̀ на кукаржо̀* (Н. п. — Гла).

Ку̀ки *мн.* Кокили. *Ни мо̀жиш премѝна мо̀чура с такѝва ку̀ки, много са нѝски* (Пок).

Кукла̀ч *м.* Слаб човек или животно. *Сде кукла̀ч ште да напо̀лни нѐква падѝна, азък за парѝте, дѐто си да̀л за нѐга* (Слв, Пт).

Ку̀клички *мн.* Малки питки, които се поставят около голямата (боговицата) и се носят в черква (Дб, Кво).

Ку̀кнувам *гл. нсв.*, **ку̀кна** *св.* Клякам. *Сѝчките ку̀кнахме* (Шм, Сол, Кир, Цр, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК, Дци).

Ку̀ко *с.* Малко клъбце с хубава тънка прежда за бродиране (Вк).

Кукорѐшка *ж.* 1. Няколко плодчета на една дръжка—орехи, лешници (Ох). 2. Изпражнения на овце и кози (Шш).

Ку̀кувица рѝза Везана женска риза от домашно платно (Ав, Чер).

Ку̀кувичин л'у̀теш Тревисто растение с три листенца, подобно на детелината с приятен слабо кисел вкус (Дб, Кво).

Ку̀кувичка *ж.* Дълга сребърна игла с металическа топчица на края, с която се забождал тестемелът на фесчето на главата (Рво, Смл).

Ку̀куџук *м.* 1. Кукувица. 2. *Прен.* Носене дете на рамена (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК, Дци).

Кукулѐда *ж.* Ледена висулка (Ав).

Кукултѝ *гл. нсв.* 3 л. Клокочи, слабо ври (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Кукуно̀зе *мн.* Неканени, досадни гости. *Кмѐтат и дру̀гите кукуно̀зе отѝдаха слет нѐга* (Чп, Пг, Зц, Бг).

Куку̀тка[1] *ж.* Шепичка. *Да̀й ми едно̀ куку̀тка брашо̀нце* (Зб).

Куку̀тка[2] *ж.* Топлийка (Юг, Нр, Дн).

К'ул' а̀фка[1] *ж.* Снопче ръжена слама, поставено върху стар кошер (Кир, Сол, Шм, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

К'ул' а̀фка[2] *ж.* Най-горен сноп на кръстец (КирР).

К'ул' а̀фка[3] *ж.* Шапчица на дъбов желъд (ГК, ДК, Чак, Дци, Дж, Дм, Зв, Кир, Шм).

Кула̀ч *м.* Каша от царевично и пшенично брашно, замесена с мазнина и печена в глинен съд (Бз)

К'ул' л'у̀к *м.* Дълга с остро било висока купа сено, слама и други тревни храни (Брн, Бщ).

Ку̀л'н'а *ж.* 1. Крепостна стена. 2. Гранична застава (Лв, Зл, Смл, СмнР).

К'ул'у̀м *м.* Тясна мотика с остро шило отгоре (Сч).

Кум *м.* Придумник, сватовник (Цв).

Ку̀марка *ж.* Вечно зелен храст по южните склонове на Родопите — зимна паша за козите, а от плодовете им се прави ракия (Шш).

Кумбаро̀ *с.* Камбанария (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво).

Кумбѝнка *ж.* Бяло стъклено копче (Кп, Гб).

К'умѐ *с.* Голямо овче стадо. *Ка̀та сѐло си ѝмало агѝ, а тѐ си ѝмали к'умѐта* (Лл, Сит).

Ку̀на *ж.* 1. Дива котка. *Ку̀ната лов'о̀т за ко̀жата* (Чок). 2. Икона. *По сѐлото дд'ат с ку̀ните да ги дару̀ват* (Кв, Сем).

Кундѝр *м.* Ледена висулка. *По Ко̀лада ста̀нват кундѝре* (Шш).

Ку̀ндо *с.* Късо дърво, отчупено от дънера (Лн, Сч).

Кунду̀ле *мн.* Дребни подкожни мастни жлези по лицето (Кв, Сем).

Кундупа̀шка *ж.* Птица стърчиопашка (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак).

Кундурдѝсвам са *гл. нсв.*, **ко̀ндурдисам са** *св.* Настанявам се. *Кундурдѝса ма ф нѐговата одайо̀* (СмнР, Смл, ШлР).

Ку̀пан' *нарч.* Добре че, разгеле че, тъкмо (Рвн, Кам, Чн).

К'упѐк *м.* 1. Куче. 2. *Прен.* Салата от домати, лук и олио. *Нѐска йа̀ напра̀ви к'упѐк за пладнѝна* (Кв).

Купѐн *м.* 1. Сено, слама и други тревни храни, направени на копа на земята или на дърво (КлД, Чд, Ав, Девеци). 2. Купчина (КирР).

Ку̀пиште *с.* Отходно място, клозет (Девеци, Тх).

Кура̀н *м.* Игра между двама с по девет камъчета (Брн).

Курба̀нска ро̀па Яма, в която се колят обречени за курбан животни (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Курба̀тин *м.* Циганин чергар (Лн).

К'урк *м.* Къса горна вълнена женска дреха, обшита с гайтан и кожички (Ус, Рво, Смл, Сч).

Куркалѐйка *ж.* Игра на въртележка за мъже (Гб, Кп).

К'урпекѝн'а *ж.* Късно обагнила се овца, чието агне е малко и слабо (Чп, Бг, Зц, Мм, Слв, Пт, Ус, Рво, Сф).

Куруда̀н *м.* Израстък от двете страни

на носа на товарен добитък (Юг, Нр, Лки, Дн).

Куруџулу̀к *м.* Глоба за нарушение в полските имоти, събирана от полския пазач (Чп, Пг, Зц, Бг, Мм, Слв).

Ку̀рцул' *м.* Късо, чепато, обсечено от всички страни дърво, което не може повече да се цепи (Лн).

Курчуба̀н *м.* Стъбълце на лук и други подобни растения, което ще даде семена (Зв, Дм, Дж, Чак, Шм, Сол, Кир, ДК).

Куску̀к *м.* Домашно приготвен кускус от царевично или бяло брашно (Сч).

К'устѐк *м.* Гердан, направен от годеницата от най-ситни цветни мъниста, с който годеникът води хорото (Дб, Кво).

Куткашті̀м *нарч.* Удряйки и движейки плочката. *Тога̀ва зафа̀т'ат куцашті̀м и куткашті̀м и мѐст'ат ті̀клицата в градѝнката* (Ус, Рво, Мм, Слв, Пт).

Ку̀тно *прил.* Хубаво, красиво. *Варху̀ рѝзица ку̀тно кафта̀н'че, варху̀ кафта̀н'че сърмено кола̀нче* (н. п. — ШлР).

Кутну̀йа *ж.* Дълга женска шарена дреха (Зл, Мър, Нд).

Кутрѝе *мест.* Кой (Гб).

К'ут'уга̀ *нарч.* Като че ли. *К'ут'уга̀ йѐ му сам крѝф, та са со̀рди* (ШлР).

Куфнѝда *ж.* 1. Малък, дребен човек, дребосък. 2. Малко, но умно дете (Гб).

Куфто̀ *с.* Варено жито с чукани орехи с или без захар за трапезата вечерта срещу Богоявление (Гб).

Ку̀ц миндѝл Престилка с тъмночервени багри, носена в миналото от възрастни жени и вдовици (Ус, Рво, Бс, Чок, Смл, Сф, Сок, Мм, Чп).

Ку̀цку *с.* Игра на куц крак (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Чак, ГК, ДК).

Ку̀цку петѐлче Малка пъстра птичка, която, щом кацне, подскача (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК, Шм, Кир).

Куцума̀ника *ж.* Жена, която в топло време работи с къса дреха по риза (Гб).

Ку̀чета *мн.* 1. Кучета. 2. *Прен.* Фигури като кучета при украса на горна женска празнична дреха (Ав, Чер).

Ку̀чка *ж.* 1. Женско куче. 2. Попова лъжичка (Ег). 3. *Прен.* Кука (обикновено две), която се слага на двата края по една на ремък за опасване на навуща (Сч).

Ку̀чешта рѝба Риба змиорка (Ав).

Къйшински *прил.* Зимен. *Къйшински о̀ган', къйшинска одайо̀* (Девеци).

Кък'фу̀н' *м.* Човка на птица (Ав, Чер).

Къ̀нгалка *ж.* Приспособление, в което стоят скрипците на домашния стан (Ав).

Къпра̀л *м.* 1. Копраля. 2. *Прен.* Необикновено висок човек (Дб, Кво).

Къра̀н *м.* Кръвопролитие. *Ло̀ша сам со̀на санѝла, голе̂м щте̂ къра̀н да ста̀не. . .* (н. п. — Смл. СмнР, Рд).

Кърда, ка̀рда *ж.* Зелка (Сч), (Лн).

Кърклàцвам *гл. нсв.,* **кърклацам** *св.* Подстригвам овен, като му оставям неостригани ивици вълна (Девеци, Лм).

Кърнѝно *ж.* Кръвнина, кръвопролитие (Лл, Сит).

Кърстена во̀да Светена вода (Кп, Гб).

Кърстен дука̀т Старинна монета с кръстен знак. *Да хми даде̂ш вѝен кола̀к, вѝен кола̀к, кърстен дука̀т. . .* (н. п. — Кп, Гб).

Кънтенѝца *ж.* Трева с пръст, чим (Ав).

Кърца̀ло *с.* Играчка кречетало, правена от деца (Лн).

Кърчѐ *с.* Скреж (Ав).

Кѝтка *ж.* Цвете (Девеци).

Кътка *гл. нсв.,* **кътне** *св.* Издава звук (за кокошка — Пв, Хв).

Кътк̀ам *гл. нсв.* **кътна** *св.* 1. Галя, забавлявам. 2. Отглеждам, грижа се за дете (Бщ, Брн).

Л

Лагу̀шка *ж.* Детска игра на камъчета в трапчинки. *Деца̀та обѝчат да игра̀йат на лагу̀шка* (Пок).

Лажнѝца *ж.* Вид женска престилка (Чн, Кам, Кос, Дор).

Ла̀згам са *гл. нсв.,* **ла̀зна са** *св.* Пързалям се (Лн, Сч).

Лак *м.* Лък, с който се разчепква вълна, памук и др. (Зв, Дм, Дж, Кир, Шм, Сол, Жер, ГК, ДК).

Ла̀кат', лахт' *м.* 1. Лакът. 2. Мярка за дължина. *Або̀на йе широ̀ка два ла̀хте* (Дб, Кво, Пв, Хв), (Слв, Вв, Кт).

Лаку̀ди *мн.* Местно наименование на хайдути, бунтовници срещу османското господство (Рво, Ус, Лев, Чок, Смл, Сф).

Лалу̀да *ж.* Кокиче (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци, Чак).

Ла̀мбес *прил.* С широко лице и големи бузи (Ег, Девеци).

Ла̀нкам *гл. нсв.* Скитам, не се спирам на едно място. *По ца̀л дѐн ' ла̀нка по сѐлосо и не хо̀ди у дома̀ му* (ШлР, Сч).

Ла̀нкане *с.* Постоянно работене, непосилен труд (ШлР, Сч).

Ланг'у̀р *м.* Разхладително питие от вода, оцет и малко захар (Кп, Гб).

Ла̀нта *ж.* Буза (Девеци).

Л'ап *прил.* Хубав, красив. *Ста̀ни са, Зла̀то, пре̂мени с то̀йата л'а̀па пре̂мена* (н. п. — СК, ДЛ).

Ла̀са *прил.* 1. Черна с бял корем (за коза — Девеци). 2. Червена или черна с бели шарки по корема и ушите (за коза) (ДК, ГК, Чак, Дци, Дм, Дж, Зв).

Л'а̀ска са *гл. нсв.,* **л'а̀сне са** *св.* Святка се (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Л'а̂стовица, л'а̂стовичка *ж.* Луничка по лицето (Мар), (Кир, Сол, Шм, Жер, Чак, Дци, ДК, ГК, Дж, Дм, Зв).

Ла̀тка *ж.* Стомна, която запазва водата по-студена (Сщ, Рвн, Бат).

Лафчѝе *прил.* Приказлив. *Лафчѝе чилѐк ни итѐ та оста̀ви да малчѝш* (Вв, Кт, Слв, Пт, Ус, Рво, Смл).

Ла̀цкам *гл. нсв.*, **ла̀цна** *св.* Вечерта на сирни заговезни люлея вързана халва или обелено яйце и се стремя да ги хвана с устата (Ус, Рво, Слв, Сч).

Лачѝне, лапчу̀не *мн.* Вълнени терлици на височината на високи обуща (Гб), (Дв, Слв, Пт, Чп).

Ла̀шковете, вла̀шковете *мн.* Съзвездие от 6 звезди (ДК, ГК, Чак, Дци, Дж, Дм, Зв, Цр, Кир, Сол, Шм, Жер), (Пг, Чп, Зц' Мм, Ус, Рво, Слв).

Лѐе *гл. нсв.* Вали проливен дъжд (Кво, Дб).

Лежодрѐм *м.* Прекалено мързелив човек (Цв).

Лѐй *нарч.*, сз. Щом, като, както, само. *От сева̀'о да са умѝра бѝ ми шта ланѝ умрѐла, ам са лѐй нѝкак ни пра̀ви* (н. п. — Муг).

Лѐйко *нарч. и сз.* Само ако. *Лѐйко са фа̀не на патла̀к, че ми йе чау̀ш ко̀пеле; лѐйко са фа̀не за ва̀ле, че ми йе чау̀ш момѝца* (н. п. — Муг).

Лѐйене *с.* Лейка за поливане на тютюн и други растения (Кп, Гб).

Лейлѐк *м.* Малка дива прелетна патица (Девеци).

Лѐл'а са *гл. нсв.* Люлея се. *Фчѐра прис мѐне миндо̀ха до трѝстотини хайду̀те, чѐтиристотини девдѝки; ага̀ хи, ма̀йчо, во̀деха, та са горѝте лѐлеха* (н. п. — Чц, Рд, Ел).

Лелѐ *част.* Нали. *Лелѐ си йе пу̀сто жѐнско, милостѝво, жалостѝво. . .* (н. п. — СП).

Лелѐкнувам *гл. нсв.*, **лелѐкна** *св.* Извиквам олеле. *Тама̀н' бѐ Стойл приспо̀тен и вѝкна Стойл лелѐкна* (н. п. — Пв, Хв).

Лѐлчетина *ж.* Тревисто растение с листа като на фасул, но врязани към стеблото, което ражда малки меки кратунки (Девеци, Ег).

Леново чуклѐ Чукче, с което се чука лен (Девеци).

Лепа̀че *мн.* Изрязани отзад обуща като чехли, които се носят около къщи (Ав).

Лѐсички *прил.* С бяло на челото. *Врѝт' кобѝли, врѝт' лѐсички* (н. п. — Чер).

Лесѝчини парѝ Слюда (Ав, Чер).

Лесѝчино срѐбро Слюда. *Лесѝчиното срѐбро са хчу̀ква, бо̀рка са с бра̀шно и со̀л' и са да̀ва на офцѐте за лѐк* (Чп, Бг, Зц, Мм).

Лѐскаф *прил.* Който издава блясък (Ав, Шш).

Лѐтве *нарч.* Хоризонтално. *Кла̀ди го олѐтве! Мѐне штат лѐтве да ту̀р'ат* (н. п. — Смл, СмнР, Рд).

Лѐтничеф *прил.* Получен от пролетен посев. *Враговѝтите стопа̀ни на о̀фце хра̀н'ат офцѐте си с лѐтничево бра̀шно да надойо̀т по̀-мло̀го праснѝк на прѐдойа* (Мм, Пг, Чп, Бг, Зц).

Лѐфкам са *гл. нсв.*, **лѐфна са** *св.* Люлея се на греда с друг с опорна точка в средата (Кво, Дб).

Лѐфканица *ж.* Люлеене на двама души на греда, седнали по един на двата края (Дб, Кво).

Лѐштковичка *ж.* Лякова пръчка. *Лѐштковичката лѐсно са извѝва* (Пв, Хв).

Либѐр *м.* Пистолет. *Мано̀л иска̀чи либѐран, та си йе удрѝл Исейн* (н. п. — Зб).

Лѝгавец *м.* Киселец. *От лѝгавецат пра̀в'ат чо̀рба и сала̀та* (Ав).

Лѝгофца *ж.* Сладка ливадска билка, от която се прави салата (Девеци).

Лѝзнувам *гл. нсв.*, **лѝзна** *св.* Близвам, докосвам. *От плѐвн'ата пла̀мен'ат лѝзнал ко̀штата и йа запа̀лил* (Лл, Сит, Чп, Пг, Слв, Пт, Вв, Мм, Ус, Рво).

Лѝса *прил.* Черна или червена, която има бяло само на челото (за коза) — (ДК, ГК, Чак, Цр, Дм, Зв, Дж).

Лѝса бѐрже Вид фасул с пъстри зърна — едната половина един цвят, а другата половина — друг (ДК, ГК, Кир, Шм, Сол Жер, Дм).

Лисѝчин байр'а̀к Небесна дъга (Ав, Девеци).

Лѝсто *с.* Ивица плат с ширина на домашния стан (Ав).

Литтурѝнка *ж.* Специално хлебче за черковна служба (Гб).

Лѝхо *нарч.* Наклонено, полегато. *О̀дрежи го лѝхо, по̀-ху̀баво ште да йѐ* (Чок, Рво, Ус, Сф).

Лишѝчини парѝ Слюда (Зв, КирР).

Лѝшник *м.* Купчина дъбова шума, складирана върху чаталесто дърво или отделно, листник (Гб).

Ло̀бодово зѐле Лобода. *От ло̀бодово зѐле пра̀в'ат ху̀бава су̀па* (КирР).

Ло̀бушка *ж.* Многогодишна билка с големи до 30 см в диаметър листа с дебели артерии по тях (Зв, Дм, Кир, Сол, Шм, Жер).

Ло̀жа *ж.* Месеста обвивка, в която се намират семената на тиква, кратуна и др. (Кир, Шм, Сол, Жер, Зв, Дм, Ав, Гм, Вак, Рвн, Лн).

Лой *нарч.* Също. *Каква̀со йе адно̀са, ло̀й таква̀ йе и дру̀гата* (Мм, Вв, Кт, Слв).

Лойа̀сал *прил.* Изцапан с мазнина (Лл, Сит, Слв, Мм).

Локвѝна *ж.* 1. Локва с вода. 2. Трапчинка, в която се пущат семена, за да поникнат на гнезда (Девеци).

Локвѝнка *ж.* Локвичка с вода. *Йѐште ѝма локвѝнки* (Девеци).

Локмѝ *мн.* Няколко синджирчета на оглавника около устата на товарния добитък (Дб, Кво).

Локмо̀ *ж.* Голямо парче сланина, отрязано по размера на отвора на съда, в който

се поставя отгоре над наложената сланина (Кам, Чн, Вг).

Лòнсо *м.* Човек, на който липсва нещо в разсъдъка, не е в ред (Ус, Рво, Смл, Бс, Сок).

Лòпа *ж.* Яма, трап (Ав).

Лопàтка *ж.* Триъгълна плочка на палешник (Брн, Бщ).

Л'ỏскаф *прил.* Лъскав. *Л'ỏскави кỳндри* (Девеци).

Л'ỏтво *нарч.* На шега. *Йунàче лỳдо и млàдо, анàтема ти мàйка ти, мàйка ти и бобàйко ти, тèбе шта л'ỏтво да кỏлнам* (н. п. — Ус, Рво).

Лỏшковден' *м.* Първи април, по време на който се лъже (Ус, Рво, Слв, Пт, Мм, Сок, Смл, Чок, Тн, Кр, Сф, Лев, Чп, Пг).

Л'ук *м.* Лустро, лъскавина. *Мѐн са йе мòма присмѐла на л'ỳкан, на папỳцене...* (н. п. — Чп, Бг, Зц).

Л'умѝца *ж.* Къща. *Йуморѝ дѐвет' снашѝци, запустѝ дѐвет л'умѝци!..* (н. п. — Дед, Бок).

Лỳпенир-сѝрна Маслено сирене (Гб, Кп).

Лỳпнувам *гл. нсв.*, **лỳпна** *св.* Захлупвам (Лн).

Л'ỳсен *прил.* Лесен. *Л'ỳсна йе рàботата* (Лл).

Лỳспа *ж.* Орехова черупка. *Штê го нàйдиш, мàйчице, ф ỏрêхова лỳспа* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Слв, Мм, Пт, Вв, Кт).

Л'ут *прил.* 1. Кисел. *Л'ỳта бил'ка.* 2. *Прен.* Пъргав. *Нèтка йе билà л'ỳта пỏргава* (н. п. — Пт, Слв). 3. *Прен.* Стръмен. *Дѐли штê да са прѐмажа, ф кутрà ли л'ỳта усдỏйка* (н. п. — Стр, Нд). 4. *Прен.* Студен. *Л'ỳта усдỏйка* (Стр, Нд). 5. *Прен.* Силен, непреодолим. *Навалѝ йа л'ỳта дрѐмка, та лѐгнала ф лѐва лехỏ* (н. п. — Чн, Вг).

Л'ут'ургѝсвам *гл. нсв.*, **л'ут'ургѝсам** *св.* Извършвам черковна служба (Рво, Ус, Смл, Чок, Сф, Слв, Пт, Чп, Мм).

Лỳштене *с.* Обелване листа на царевичен кочан. *Лỳштене на арàпка* (Девеци).

Лък *м.* 1. Лък за разчепкване на вълна, памук, дреп (Ав, Чер). 2. Капан за птици (Гъл, Брн). 3. Бичкия за рязане на дърва (Бщ, Брн).

Лъкатỳшки *мн.* Лъкатушни фигурки, които се бродират на празнична дреха (Ав, Чер).

Лъ̀ска са *гл. нсв.*, **лъ̀сне са** *св.* Святка се. *Катò са лъ̀сне, тръ̀пвам* (Брн, Бщ).

Лъ̀чки *мн.* Сутрешно и вечерно сияние на слънцето преди изгрев и след залез. *Лъ̀чките сỳтрин ни рàдват, чи ште ѝма слъ̀нце презден'à* (Шш).

М

Магàмен *прил.* Направен от магам, сплав от скъпи метали. *Нѝе са, Хрàл'о, цàре броѝме, а си нѐмаме срѐбарни арабѝ с магàмени таркалà* (н. п. — Ус, Рво, Смл).

Магàрета *мн.* Подпори на нарове, за набързо приготвени легла, корито за пране и др. (Брн, Бщ).

Магàрешки сапỳн Водорасло, което при триене пуска пяна (Ав).

Магàрешница *ж.* Дърво и плод на едра жълта месеста слива (Ав).

Магàрешта мỳха Щръклица по товарния добитък (Ав).

Мàгерка *ж.* Готвачка на сватба (Тп).

Маглàрница *ж.* Парцалена черга. *Зѐхме си маглàрниците и тòрбите и търнахме* (Хв, Пв).

Мацàр *м.* Ключ. *Ỏтвори, мàйчо, ỏтвори, мỏено мацàр сандỏче!..* (н. п. — См,Ас).

Мàжа *гл. нсв.* Убивам, смазвам. *Ко йе за парѝ, мàжите, парѝте са в дисàгите* (н. п. — Зл).

Мажѝндра *ж.* Мъжага (Гла, Слв, Чп, Пг, Мм).

Мацр'àфка *ж.* Дърво осен. *Мацр'àфката йе млỏго здрàво и трàйно дỏрво* (Дб, Кво).

Мàзаница *ж.* Лепилка на стена с хоросан. *Вỏншната мàзаница йе з'ỏла да пàда* (Пт, Мм, Слв).

Мазѝлка *ж.* Парцал, с който жени измазват с пръст стени (Ав).

Майлник *м.* Гърне или сурова кожа, в която се пази мая за сирене (Мм, Чп, Пг, Зц, Бг, Чок).

Майà *ж.* Коластра (Девеци).

Мàйка *ж.* 1. Майка. 2. Стебло на тиква, диня, пъпеш, кратуна (Ег). 3. Двоен клас на житно растение. 4. Двоен лист на тютюн (ГК, ДК, Дж, Чак, Дци, Дм, Зв, Жер, Кир, Сол, Шм). 5. *Прен.* Самовила. *Догѐ нъ сỏ попѐлъ петлѝ, нашкѐ хдг'ат г'àволъ и мàйки* (ШлР).

Мàйна *ж.* Майка. *Сѝчки ни мàйна разделѝ, та па смê къшти прàвили* (н. п. — Пер).

Мàйшке *прил.* 1. Малко, мъничко. 2. Гальовно обръщение към мило същество — агне, яре, теле и др. (Сч, Лн).

Мàйшко *прил.* Малко. *Мàйшко и голѐмо от нѐго пропиштѐло* (Лв, Сч).

Мàкроливàда *ж.* Огромна ливада. *Айтовà са вѝка мàкроливàда, ỏти нѐма край и ф нѐйа мỏгат да пасỏт бил'ỳци ỏфце и хергелѐ* (Смл, СмнР).

Максỳни *мн.* Вдетинени възрастни хора (Зв, Дм, Дж, Кир, Шм, Сол, Чак).

Максỳнче *с.* Хилаво недоразвито физически и душевно дете (КирР).

Мàлачичек *прил.* Мъничък. *Алà ми йе мàлачичек, мàлачичек, глỳпавичек* (Чок).

Малѐе *гл. нсв.* Намалява. *Малѐе нàшето сѐло, отѝва в грàда* (Ав).

Мàлена *ж.* Малина (Вак, Гм, Бб, Рвн).

Мàлечко *нарч.* Мъничко. *Чилѐкат мàлечко по мàлечко са пристрашѝл* (Ус, Рво, Смл).

Мàлешек *прил.* Мъничек. *Пòвниш ли, знàеш ли, кàк си са гàлихме когà бѐхме мàлешки* (н. п. — Хв, Пв, Мл).

Мàлинчек *прил.* Мъничък. *Ймам сѝна мàл мàлинчек, мàл мàлинчек, глỳпавичек* (н. п. — Гуг).

Мàлка кòтара Оградено място с правоъгълна форма, където влизат издоените овце (Мм, Сок, Ус, Рво, Чп, Бг, Зц, Пт, Чок).

Малковѝна *ж.* Стъбло на царевица (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Чак, Дм, ГК, ДК).

Малчелйфко *м.* Човек, който малко приказва или изобщо мълчи (Ус, Рво).

Мамлйф *прил.* Примамлив. *Пустине ти òчи сỳрки, та мамлифки* (н. п. — Рво, Ус, Смл, Чок, Сф, Лев, Дун).

Мàмници *мн.* Митически същества, които според поверието правят злини на хората, като отнемат плодородието от нивите им и го дават на други (Яв, Лс, Дб, Кво).

Мамỳл'ка *ж.* Неоронен царевичен кочан (Ав).

Мàна *ж.* Мостче от здрава широка дъска (КирР).

Мангàл, мандàл *м.* Закрепено до средата на вратата дръвче, заковано, но подвижно, което се завърта на една посока при отваряне и друга при затваряне (Девеци), (Ав).

Мангàло *с.* Дръвче от вътрешна страна на врата отгоре, което отвътре се повдига, за да се отвори, и се сваля, за да се затвори (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Мандѝнка *ж.* Биволче (КирР).

Манѕарà *ж.* Дойна коза, която ходи с шилета, за да я доят овчарите (Пв, Хв).

Мàне *с.* Гальовна дума, с която се изразява симпатия към малко дете (Ков).

Манѝца *ж.* Уред за чукане на коноп (Сч, Гм, Лн).

Марангòзан *прил.* Дълбоко набразден със специален уред, за да се стича смолата. *Марангòзана борйка* (Сч).

Марàс *м.* Студ, мраз (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, Кир, Шм, Сол).

Мараỳл'ник *м.* Мравуняк (Шш).

Марàш *м.* Дебел вълнен домашен плат за дълги мъжки горни зимни дрехи (См, Дев).

Март'вѝци *мн.* Петна по лице и ръце на възрастни хора (Слв, Пт, Кт).

Масайл *м.* Хемороиди (Юг, Нр).

Масỳрка *ж.* Чучурче на бакъл (Юг, Нр).

Мастàр *м.* Дълга дъска, която се използува от мазачите при оформяне ъгли на сграда (Мм, Слв, Пт).

Матàн *м.* Бито, обезмаслено кисело мляко (Гб, Кп).

Матин'òк *м.* Развалено яйце, запъртък (Лв).

Мàтка *ж.* Една четвъртина от орехова ядка (Ав).

'Матòк *м.* 1. Развалено яйце, запъртък. 2. *Прен.* Бавен, пипкав човек (Кв).

Махàлка *ж.* Оронен царевичен кочан (Ег).

Махкỳл' *прил. неизм.* Кротък, хрисим (Кл).

Маховѝт *прил.* Обраснал с мъх. *Изнѝкнала вѝта ѐла, вѝта ѐла маховѝта, маховѝта, саковѝта. . .* (н. п. — Рк).

Махрà *ж.* Мухал. *Снàшка ми махрà фàтила, òчи ми змйика испѝла* (н. п. — Зл, Стр, Нд, ЕР).

Мачкàф *прил.* Недопечен, възсуров (за хляб, пита и др. — Ав).

Мѐденица *ж.* Обреден сватбарски хляб (Пп).

Меџàре *мн.* Лица, които участвуват в доброволен колективен труд в помощ на някого (Кир, Шм, Жер, Чак, Зв, Дм, ГК).

Меџѐ *ж.* Безплатно , колективно подпомагане на някого (Кир, Шм, Сол, Жер, Чак, Зв, Дм, ГК, ДК).

Мезайòвам са *гл. нсв.* Подигравам се (Слв, Чп, Бг, Зц, Мм, Вв, Пт).

Мѐкал' *м.* 1. Пеленаче, което много често плаче. 2. Агне, яре и други малки животни, които изразяват недоволството си с блеене, вряскане и т. н. (Пт, Слв, Мр, Ор, Бн).

Мѐлна ма *гл. безл.* Внезапно ми дойде на ум да стана и правя нещо. *Кадѐ та мѐлна, брѐ* (Слв, Вв, Кт).

Мѐлничка *ж.* Стомах на младо животно (Др).

Мѐлнувам *гл. нсв.*, **мѐлна** *св.* Удрям безогледно. *Бѐгай са, чи штѐ та мѐлна аднòш да ма запòвниш* (Пв, Хв).

Мѐм *м.* Влага. *Сенòто оп'àна мѐм, трѐва да са сушѝ* (Шм, Кир, Сол, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Мѐм'а *гл. нсв.*, **мѐмна** *св.* Бозая (ГК, ДК, Чак, Дж, Дци, Дм, Зв, Кир).

Мѐмишка *ж.* Цвете теменужка (КирР).

Мѐмка *ж.* Женска гърда (КирР).

Менѝи *мн.* 1. Плитки мъжки обуща. 2. Обуща за възрастни жени (Гб).

Мержелѐе са *гл. нсв.* Мярка се, препречва ми се пред очите (Сч, Гм).

Мерйиа *ж.* Събрани пари от данъци. *Йàс сам си чỳла, разбрàла, че ште да мѝне мерйиа, мерйиа, цàрска вергйиа* (н. п. — Кор).

Мѐрмела *ж.* Нелепост, измислици. *Раздокàзва мѐрмели и мѐсели* (Ус, Рво, СмнР).

Мермелѐшка *ж.* Цвете теменужка (КирР).

Мѐтам *гл. нсв.*, **мѐтна** *св.* Абортирам (за жена — Ав, Чер).

Мѐтане на скàкал Подхвърляне на дете, което стъпва на крака на възрастния, и той го подхвърля нагоре и умело го хваща (КирР).

Мета̀чка *ж.* Мокър парцал, вързан за прът, с който се мете пепел в пещ (Ав).

Метлѝка *ж.* Здраво жилаво и трайно дърво, което служи за дръжки на сечива (Дб, Кво, Мар).

Мѐтна ма ф о̀ган' Пламнах, хвърли ме в огън (Шм, Зв, Дж, Кир, Чак, ДК, ГК, Шм, Сол, Жер, Цр).

Меурлѝйа *прил. неизм.* С печат. *При рака̀та кървава кошу̀л'а, на рака̀та пръстен меурлѝйа* (н. п. — Вг, Чн).

Меч *м.* Топъл хляб, надробен и овалян в масло (Дб, Кво).

Мѐчкини у̀ши Паразит — главня в царевицата (КирР).

Миждѝл'ник *м.* Мъжец (Мар).

Мѝжинка *ж.* Детска игра на криеница (КирР).

Мижлѝф *прил.* Милостив, състрадателен (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Мижу̀рка *гл. нсв.*, **мижу̀ркне** *св.* Едва блещука (Брн).

Мѝзга *гл. нсв.*, **мѝзгне** *св.* Съблазнява (Сч).

Миз'у̀лник, миз'у̀л *м.* Най-малко дете на многодетни родители (Ох, Мл), (Слв, Вв, Кт).

Мийо̀свъм *гл. нсв.*, **мийо̀съм** *св.* Обшивам с особена бродерия, наречена фистон (Гб, Кп).

Мѝка-ка, мѝка-ка, га, га *межд.* За мамене на крава (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм).

Мѝки *мн.* Наименование на крава в детския говор (КирР).

Мѝлвам *гл. нсв.* Любя, обичам (Брн).

Милжѝе *м.* Придумник, сватовник. *С милжѝе ду̀ма ду̀маше: милжѝе мой, побра̀тиме, ага̀ нах мѐне до̀йдите, мло̀го сва̀тове йа̀лате* (н. п. — Бок).

Мѝлинек *прил.* Мил, свиден. *Йо̀й бра̀те, мѝлинек бра̀те* (н. п. — Дс).

Мѝ-му̀шка, мѝ-му̀шка *межд.* За мамене малко теленце (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, Кир, Сол, Шм, Жер, ДК, ГК).

Мин *мест.* Мене. *Мѝн ма̀йка на тѝп ни да̀ва, мин ма̀йка за тѝп ни хра̀ни. . .* (н. п. — Зл).

Мѝндалоф ила̀т' Бадемово масло (Гб, Кп).

Миндѝл *м.* Слабо същество — човек, животно (Кв).

Мѝнжурица *ж.* Женски срамни части (См).

Минц *м.* Австрийска златна монета. *Че му йе мло̀го лишѐнан, до седемдесѐ мѝнцове* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Слв).

Мѝр'ам *гл. нсв.* Бавя, успокоявам дете (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Цр).

Миса̀л'ка *ж.* Домашнотъкана пъстра кърпа за носене храна на полето (Кир, Сол, Шм, Жер, Чак, ДК, ГК, Зв, Дм, Дж).

Мисѝр ка̀шасъ Каша от царевично брашно (Бз).

Мислештѝк *нарч.* Мислейки. *Как са йе лѐто минбло с мо̀йно, ма̀йчо, мислештѝк* (н. п. — Псп).

Мѝтко *нарч.* Малко, мъничко (Девеци, Ав).

Мишелтѝнки *мн.* Къси стебла, които стърчат в нивата на орязана царевица (Шм, Сол, Кир, Жер, Чак, ДК, ГК, Зв, Дм, Дж).

Мѝшко *нарч.* Малко (Девеци, Ав).

Мѝшчетина *ж.* Пъпки по устни след болест (Ег).

Млѐко, млѐко *с.* Бито, обезмаслено кисело мляко, айрян. *Жѝтко млѐко* (Кир, Сол, Шм, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК), (Девеци).

Мо̀креш *м.* 1. Натопено във вода нещо. 2. Блато (Пв, Хв).

Молѝтва *ж.* 1. Молитва. 2. Понуда (Дб, Кво).

Мо̑л'кум *нарч.* Безшумно, угрижено, мълчешком. *Сла̀би ли са офцѐте, герг'о̀вден са пра̀ви мо̑л'кум* (Мм, Слв, Чп, Ус, Рво, Чок).

Момѝнка *ж.* 1. Девойче. 2. *Прен.* Кърпа за глава. *Бра̀те То̀доре, То̀доре, полѐка во̀ди хорд̀но, че мо̀мине поста̀наха, момѝнки си изгу̀биха* (н. п. — Бок).

Мо̀мкова пѝта Пита със захар без квас, която се прави в дома на момъка два дни преди сватбата и се дава на младоженката заедно с други подаръци (Сч).

Мо̀мно л'о Обръщение към мома. *Б'а̀л в'а̀тар ду̀йна, мо̀мно л'о йа̀балка па̀дна, мо̀мно л'о, ф мо̀мкови дво̀ри, мо̀мно л'о* (н. п. — Дрб).

Мо̑рва, мърва *нарч.* Малко (Девеци), (Ав).

Мо̑рвачко *нарч.* Мъничко (Девеци, Ег).

Мо̑рква са *гл. нсв.*, **мо̑ркне са** *св.* Стъмнява се (Девеци).

Мостѝк *м.* Мостче от едно или няколко дървета (Гм).

Мочурлѝф *прил.* 1. Мочурлив. 2. *Прен.* Недопечен, възсуров (за хляб — Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Мо̑тей *м.* Нечиста, мътна вода. *Гол'а̀м бѐ мо̑тей придошо̀л, та чѐках да са одмо̑ти да си на̀пойам ста̀дото* (н. п. — Ус, Рво, Лев, Сф, Слв, Пт).

Мра̀зе *мн.* Големи студове. *Ста̀наха незапо̀внени мра̀зе* (Ус, Рво, Смл, Слв, Мм).

Мра̀зи ме *гл. нсв. безл.* Студено ми е (Др).

Мра̀чно пердѐ Перде на окото, катаракта (Девеци).

Мрачу̀л, мрачу̀л'ник, мрашнѝк *м.* Прилеп (Зв, Дм, Дци, Дж), (Шм, Сол, Кир), (ДК, ГК), (Чак, Др).

Мрезгавино̑ *ж.* Сутрешен и вечерен здрач (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм, Ус, Рво).

Мрено̀к *прил.* С примрежени очи. *Йѐ ни со̑м, д'а̀до, санлѝва, ѐм сам черно̀ка, мрено̀ка* (н. п. — Псп).

Мукàм *м.* Луксозен вълнен плат за горни мъжки и женски дрехи (Слв, Пт, Дв, Мс, Ус, Рво, Чок).

Мукарлък *м.* Лък за стреляне — детска игрaчка (Ав).

Мулѐсва *гл. нсв.*, **мулѐса** *св.* Покрива се с мухъл (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв).

Мỳличек *прил.* Мъничек. *Децàта от дѐтската градѝна са мỳлички* (Смл, См, Вв, Кт, Ел, Рд).

Мунзурàк *м.* Копие. *Йут кòнче си кòмка зѝма, йут мунзурàк нàфорана* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Лев, Мм, Слв, Пт).

Мỳржеф *прил.* Сив. *Мỳржева домàшна тòрба* (Девеци).

Мурч *м.* Паразитно растение, което расте върху дъб, хвойна и др. (Девеци).

Мусàндра *ж.* 1. Открита купчина дрехи, подредена на височина върху маса (Ав). 2. Гардероб, бюфет (Шм, Сол, Кър, Жер, Зв, Дм, Дж).

Мустàк *м.* 1. Мустак 2. *прен.* Кошара във форма на равнобедрен триъгълник, в ъгъла между бедрата на който има две вратички, където се отделят овцете на двама стопани или стопанства (Мм, Чп, Бг, Зц, Рво, Ус, Чок, Слв).

Мỳстух *прил.* Измърсен, изцапан (Ох, Мл).

Мỳтли *мн.* Празно място между греди на гредоред на покрива и зидовете (Дб, Кво).

Мỳфка *ж.* Щрьклица (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, ДК, ГК).

Мỳхла *ж.* Прокиснато кисело мляко (Ав).

Муц, муц, муц *межд.* За мамене на магаре и муле (Девеци)

Муцỳн' *м.* Чучурче на стомна, бъкел (Вк).

Мỳчка *нарч.* Малко. *Дàй ми мỳчка, мỳчичка л'àп* (Зв, Дм, Дж, Кир, Чак).

Мушѐ *ж.* Сърцевина на дърво (Лв).

Мушѝнка *ж.* Мушица (Гб, Кп).

Мỳшка *ж.* Мишка. *Кòтето фàтло мỳшка* (Девеци).

Мỳшкат езѝк Мъжец (Цр, Шм, Сол, Жер, Кир).

Мỳшкат мѐсец Месец февруари (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж).

Мỳшки *мн.* Къси чорапи, само за ходилото (Слв, Вв, Кт).

Мỳшки бàпки Малки фигурки, подобни на вежди, които се бродират (Ав, Чер).

Мушкувѝ *мн.* Нощви. *Мòме, Петрàно, Петрàно, ти б'àла пѝта мѐсеше и мушкувѝте скàрцаха, бàрем да бѐше комшѝйче, а то йе мòмче ловджѝйче* (н. п. — Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Мушлỳк *м.* Сума, събрана от дарения при колективно коледуване, или сурвакане от хора на училището (Кп).

Мъ̀мар *м.* Мърморене, врява (Ох, Мл).

Мъ̀марца *ж.* Мъмрец (Ав).

Мъ̀нъх *нарч.* Само, изключително. *Пъ̀рвън бѐ синжѝр, мàйчице, мъ̀нъх млàди нивѐсти. . .* (н. п. — Зл).

Мързѝлка *ж.* Телесна и умствена умора (Ав).

Мърка са *гл. нсв.* 3 л. Естествено се оплодява (за овца — Ав).

Мъ̀рчк'ул *м.* Пролетна вкусна гъба (Дб, Кво, Юг, Нр).

Мъ̀хне *с.* Мъка, труд. *Бѐло кòнче, дѐто йàхаш, нѐгово мъ̀хне, гѝздава рỳба, дѐто нòсиш, нѐгово мъ̀хне йе* (н. п. — Зл, Сив).

Мъ̀шко *нарч.* Малко (Дн, Лки).

Н

Набабỳрчвам са *гл. нсв.*, **нàбабурча са** *св.* Сбръчквам се (Деецяи).

Набадàш *нарч.* Със скръстени крака. *Сѐднахме набадàш* (Ав.)

Набажỳрквам са *гл. нсв.*, **небедрѐ са** *св.* Пълня устата си с вода и се жабуркам (Ав).

Набѐдр'ува са *гл. нсв.*, **набѐдре са** *св.* Навежда се напред и ще падне — за стена (Дб, Кво).

Набѐсва ма *гл. нсв.*, **набѐсе ма** *св. безл.* Като луд ходя за нещо. *Набѐсва ма да са жѐн'а* (Ус, Рво, Лев, Смл).

Нàбирка *ж.* Плисе на дреха (Зв, Дм, Дж, Кир, Шм, Сол, Чак, ДК, ГК).

Набобỳрчва са *гл. нсв.*, 3 л., **набобỳрче са** *св.* Прави гънки по ципата, без да е уврял (за боб, грах — Зв, Дм, Дж, Кир, Шм, Жер, Чак).

Набобỳрчен *прил.* Намръщен, начумерен (Шм, Кир, Сол, Зв, Жер, Дм, Дж, Чак, ДК).

Набожỳрквам *гл. нсв.*, **набожỳркам** *св.* Напръсквам с вода с устата (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, ДК, ГК, Чак).

Нàбуй *м.* Навуща. *Нàбуй йе за аднàта нòга, нàбуе е за двѐте нòги* (КирР).

Набъзгова *гл. нсв.*, **набъзга** *св.* 3 л. Снася яйца върху продукти и ги прави негодни (за муха — Зв, Дм, Дж, Дци, Шм, Сол, Кир, Жер).

Навàл'а *гл. нсв.* 3 л. Оборва, налягa. *Навалѝ ме л'ỳта дрѐмка* (Чн, Вг).

Нàварвичка *ж.* Тясна кожена изрязка за направа на цървули (Ст, Вв, К).

Наварвѝчкан *прил.* Нанизан. *Байѐ наварвѝчкани годѝни ѝмам* (Сч).

Навѝлец *м.* Количество сено или слама, което може да се вземе с вила на един път (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дци, Чак, ДК, ГК).

Навѝртам са *гл. нсв.*, **нàварт'а са** *св.* Ходя около нещо, обикалям. *Одговòрникат са навѝрта около агòла* (Шм, Сок, Пг, Чп, Бг, Зц).

Навpàтен *прил.* Катурнат, обърнат наопъки, убит (Смл, СмнР, Сч, Слв).

Навъсадле *нарч.* Отгоре над товара на

добитъка. *Тỳри дѐтето навъ̀садле* (Дб, Юг, Кво, Пв, Хв).

Нàганно *нарч*. Вероятно, навярно (СмнР).

Нагарбанѝсвам са *гл. нсв.*, **нàгарбанисам са** *св.* Скупчвам се на едно място с други хора. *Л'удѐте са нагарбанѝсали на еднò мѐсто* (Дб, Пв, Лл, Сит).

Нагàчвам, нагồчвам *гл. нсв.*, **нàгача** *св.* Напълвам. *Нагàчвам чувàла с йургàна* (Шм, Зв, Дм, Дж, Кир, Жер, Чак, ДК, ГК), (Девеци).

Нагугỳшен *прил.* Омърлушен, свит, *Пѝлето йе нагугỳшено, бѐл'ки йе бồлно* (Слв, Кт, Вв, Мм, Бс).

Надàхнува *гл. нсв.*, **надàхне** *св.* Слабо мирише на лошо (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, Шм, Сол, Кир, Жер, ДК, ГК).

Надвѝвам *гл. нсв.*, **нàдвийа** *св.* 1. Побеждавам. 2. *Прен.* Обвинявам някого за нещо, за да го накарам да се защищава (Мм, Сок, Ус, Слв, Пт, Кт, Вв).

Надѐнвам са *гл. нсв.*, **нàдена са** *св.* Убождам се (Кв, Сем).

Надѝпл'ам *гл. нсв.*, **нàдипл'а** *св.* Постилам дебело. *Тà ще ми надѝпли хàлища* (Зл, Стр, Нд, Ер, Мър).

Нàдмет *м.* Разликата в надоено мляко от еднакъв брой кози и овци на двама стопани в някогашните мандри (Дб, Кво).

Надỳпвам са *гл. нсв.*, **нàдуп'а са** *св.* Лягам по корем (Шм, Сол, Кир, Ав, Чер, Жер, Зв, Дм, Дж, ЗДци, Чак).

Надỳрл'ам са *гл. нсв.*, **нàдурл'а са** *св.* Разсърдвам се (Лн, Плт).

Надỳрлен *прил.* Сърдит, начумерен. *Сѐ надỳрлен ѝдва от градà* (Плт, Лн).

Нажồнквам са *гл. нсв.*, **нàжанкам са** *св.* Напивам се с вода до насита (Лл, Сит).

Нажồрд'вам *гл. нсв.*, **нàжард'а** *св.* Изпъждам. *Чъ дтъ та й нажồрдил саквò рàно* (ШлР, Чп, Пг, Мм).

Нажỳл'вам *гл. нсв.*, **нàжул'а** *св.* Натривам с коприва. *Нажỳлих го с копрѝва, та махалồта збрà* (Мм, Ус, Рво, Слв, Чп, Пг, Лев, Дун).

На здрàвим *нарч.* Да е честито! *На здрàвим ти мồмчито* (Гб).

Найỳрвам са *гл. нсв.*, **нàйур'а са** *св.* Хвърлям се срещу някого, нападам (Бд, Слв).

Найỳрен *прил.* Съборен, разтурен. *Два клàденца насѝпани, насѝпани, найỳрени* (н. п. — Пв, Хв).

Накавàчвам са *гл. нсв.*, **нàкавача са** *св.* Обръщам се презглава (Ав).

Накàн'вам са *гл. нсв.*, **нàкан'а са** *св.* 1. Възнамерявам да спходя някого (Слв, Мм, Пт, Кт, Вв). 2. Заканвам се да направя лошо. *Накàн'ват са да запàл'ат сѐлото, чи билồ комѝтско* (Лв).

Накандỳпчен *прил.* Наведен с главата надолу (Ав, Сч).

Накаркỳнчва са *гл. нсв.*, **нàкаркунча са** *св.* Прегърбям се от тежест, която нося на гръб (Кво, Дб).

На кàсла *нарч.* Небрежно, повърхностно (Ав).

Накатрàн'вам *гл. нсв.*, **нàкатран'а** *св.* Нацапвам с катран. *Накатрàних пòртата* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Чак, ДК, ГК).

Нàкатро *мест.* Някое. *Нàкатро са изр'ỳка кòлкото имѐ глàс* (Рд, Чц, Ел, Смл).

Накàцвам *гл. нсв.*, **нàкацам** *св.* 1. Начупвам. *Накàцвам л'àба* и *сѝпвам мàнжата.* 2. *Възвр.* Добивам херния. *Накàцах са от дѝгане кàмане* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Накеркѐл'вам са *гл. нсв.*, **нàкеркел'а са** *св.* Накъдрям се (Брн).

Наклатỳшквам *гл. нсв.*, **нàклатушкам** *св.* Набрулям плодове с друсане на стъблото или клоните (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм Дж).

Наклепỳшва са *гл. нсв.*, **наклепỳше са** *св.* 3 л. Заоблачава се (Ав).

Наклỳва *гл. нсв.*, 3 л. Подава кълн, пониква (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК, Кир).

Накòва *мест.* Онакова (Зб, Дн, Лки, Пв).

Накồл'чен *прил.* Полулегнал, подпрян на ръката (Слв, Пт, Чп, Мм, Сок, Ус).

Накồцан *прил.* Дрипав, окъсан. *Дрѝпите му са накồцани* (Девеци).

Накòшен *прил.* Надут. *С накòшенине шалвàре, с накòшенине золỳфе* (н. п. — Ел, Рд, Смл).

На кỳку пѐт'о *нарч.* На рамена. *Сàмо дѐтето са нòси на кỳку пѐт'о* (Девеци).

Накунзỳпен *прил.* Наведен много ниско (Лн).

Накъ̀нвам *гл. нсв.*, **нàкъна** *св.* Начевам. *Накъ̀нахме фỳрника* (Брн).

Належѐва са *гл. нсв.*, **належѝ са** *св.* 1. Лежи повече отколкото трябва. 2. *Прен.* Наторява с овце *Агà сагмàлат са належѝ на нѝвата, примѐстват го дрỳгаде* (Мм, Слв, Чп, Пг, Бг, Зц).

Налетлем'ồ *ж.* Опък човек. *Нашồл сам стрàшна налетлем'ồ* (Ус, Рво, Смл, Мм).

Налѐтин *м.* Омразник. *Ồстави го тồйа налѐтин да са мàхка* (Чп, Бг, Пг, Мм).

Налѝсан *прил.* Слаб и продължава да слабее. *От годѝни насàм чилѐкас йе налѝсан* (Ус, Рво, Лев, Кр, Тн, Чок, Слв, Мм).

Нàлиф *м.* Нанос от порой. *Вчѐрашниет берекѐт' голѐм нàлиф е донѐл* (Девеци, Ав).

Намàмвам *гл. нсв.*, **нàмам'а** *св.* Повеждам. *Кадѐ икиндѝйа офчѐрат намàмва офцѐте нах колѝбата* (Мм, Сок, Ус, Чп, Слв, Вв, Пт).

Нам'àтам *гл. нсв.*, **нàметна** *св.* Поставям хляба в пещта (Брн).

Намѐсник *м.* 1. Заместник. 2. *Прен.* Жертва, която се прави за здравето на болен

човек. *Намѐсникат, овѐн, йа̀гне, тѐле са кòли ф ископàна на огнѝщето дỳпка, та сѝчката кòрф' да истечѐ в дỳпката*

На̀мерки *нарч.* Напосока, ако успея да намера (Мм).

На̀ми *мест.* Нас. *Йа̀ла у на̀ми да са вѝдим!* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

На̀минка *с.* Минаване, посещение. *По веднàш, мàле, да ѝдем, бройа̀т са дѐвет' на̀минки* (н. п. — Пер).

На̀мис, на̀лис *м.* Болезнено състояние, на непрекъснато слабеене. *Разбол'а̀ са Рỳжа, разбол'а̀, залежа̀ от гол'а̀ма бòлес, от тѐшкийа на̀мис* (н. п. — Пп).

Намица̀ло *с.* Нещо обещано на един се използва от друг. *Мѐне нарица̀ло, пак тѐбе намица̀ло* (само в поговорка — Слв, Мм, Ус, Пт, Рво, Чп).

Намỳжен *прил.* Разчорлен. *Снòшка ти йе повѐхнала, мòрна ти кòса намỳжена* (н. п. — ШлР).

На̀нис *м.* Наредени един до друг, обърнати навън цепени колове на четвъртата страна на егрека (Дб, Кво).

Наòстр'ам *гл. нсв.*, **на̀остр'а** *св.* 1. Остря. 2. Насъсквам кучета. *Надстрих кỳчетата към гора̀та* (Кво, Дб).

Напасòсан *прил.* 1. Снаден. *Рѝската му йе напасòсана.* 2. Нееднакъв (СмнР).

Напа̀стр'ам са *гл. нсв.*, **на̀пастр'а са** *св.* Прошарвам се (за коси — Ав).

Напа̀стрен *прил.* С луннички по лицето (Ав, Чер).

Напа̀струвам са *гл. нсв.*, **напа̀стр'а са** *св.* Излизат по лицето ми петна поради бременност (за жена). *Са̀йа жѐна вѝш ка̀к са йе напа̀стрила, òти йе непара̀тка* (Зв, Дм, Дж, Дци, ДК, ГК, Шм, Сол, Кир).

Напетѐл'чва са *гл. нсв.*, **напетѐлче са** *св.* 3 л. Разпуква се. *Патѐрoсо са напетѐлчи, ѝзвади го* (Слв, Мм, Вв, Кт, Мс, Пг).

Напѝскввам *гл. нсв.*, **на̀пискам** *св.* Насъсквам кучета *Напѝсках кỳчѐтата и вал'ка̀т изб'а̀га.* (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дци, Чак, ГК, ДК).

Напѝшкан *прил.* Убоден от тресчица, влязла под кожата (Ав, Девеци).

На̀плата *ж.* Желязно приспособление към рало, което отмята почвата надясно (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

На̀плетничка *ж.* Връв или гайтан, който се вплита в плитка на женска коса, за да се удължи (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм).

На̀плитка *ж.* 1. Снадена част на скъсан чорап чрез плетене (Г,б). 2. Вплетени в плитка на девойка или млада жена мъниста или други украшения в удължението ѝ (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК).

На пòдзор *нарч.* С наведени очи. *Гл'òда ма на пòдзор* (Пт, Слв, Рво, Ус).

Напрѐчен *прил.* Вирнат нависоко. *Напòрчени муста̀ки* (Бд, Кт, Вв, Пг, Слв, Чп).

На̀прасници *мн.* Партенки за ходилото на краката (Лв).

Напрѐбос *нарч.* На бос крак. *Нòси папỳцете напрѐбос* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Напрѐшни дѐн *нарч.* Вчера (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Кир, Шм, Сол, Жер).

На прѝтек *нарч.* По пряк път. *Йѐ щте да мѝна на прѝтек за пò бòрже* (Слв, Пт, Мм, Сок, Ус, Рво, Смл, Чп).

Напрòчвам са *гл. нсв.*, **на̀прача са** *св.* Нареждам се, правя редица като права пръчка (Чп, Пг, Мм).

Напỳква са *гл. нсв.*, **напỳка са** *св.* Започва да цъфти (КирР).

На̀пулу *нарч.* На половина. *Кинѝгата опшѝх на̀полу с б'а̀ло пла̀тно* (Ус, Рво, Лев, Мм, Слв, Пт).

Нара̀бан *прил.* Наяден, нахапан. *Нара̀бана крỳша* (КирР).

Нара̀нет *прил.* Упоен с билки, омагьосан (Девеци)

Нарѐдича *гл. нсв.*, **на̀редича** *св.* Поставям всяко нещо на място, подреждам (Зб).

Нарѝчам *гл. нсв.*, **на̀река** *св.* Нареждам. *Йоти, Йа̀нке, пла̀чеш и нарѝчаш* (н. п. — Рк).

На̀сарце *нарч.* В утробата си. *Дѐто си ма си нòсила дѐвет' мѐсеца на̀сарце и трѝ годѝни на̀ раце* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Слв, Мм, Пт, Лев, Чок, Дун).

Насѝй-наса̀м *нарч.* Натук-натам (Девеци).

На скла̀ване *нарч.* Кръстосано наредени, за да съхнат по-бързо — за дърва (КирР).

Насòрт *нарч.* Наредени по два или три, за да съхнат по-бързо — за снопи на нивата (Брн).

Насòсвам са *гл. нсв.*, **на̀сосам са** *св.* 1. Снаждам. 2. *Прен.* Изпъждам. *Насòсах го да ма запòвни* (Тп). 2. Нареждам се. *Насòсаха са като теспѝх* (Чп, Слв).

Насповàдам *гл. нсв.*, **на̀сповад'а** *св.* Клюкарствувам, клеветя (Слв, Ус, Рво, Пт).

Настѝпам *гл. нсв.*, **на̀стап'а** *св.* 1. Вървя напред, настъпвам. 2. Стъпвам върху някого (Чп, Ус, Рво, Пг, Мм, Сок, Лев, Дун, Смл).

На̀стойник *м.* 1. Домакин-разпоредител на сватбата при угощението (Кв). 2. Главатар на група деца играчи. *На̀стойникат збѝра деца̀та òколо нѐго си да са бройòт* (Ус, Рво, Смл).

Настра̀н'ам *гл. нсв.*, **на̀стран'а** *св.* Разпределям по равно тежестта на двете страни на товара (Ав).

Насърден *прил.* Сърдит, намръщен (Девеци).

Натàй *нарч.* Изправено устойчиво — за положение на малко дете, което се опитва да пази равновесие (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Чак, ГК, ДК).

Натàко *нарч.* Нататък. *От тàйа вèчер натàко мèне за лѝбе да знàиш.* (н. п. — Псп).

Наткачỳлен *прил.* Надвесен напред (за стряха — Дб, Кво).

Нàтратак *м.* Натъртване на ръка или крак (Ав).

Натỳрм'увъм *гл. нсв.,* **нàтурм'а** *св.* 1. Затоплям настинал човек на пàра. 2. Прекадявам родилка с тамян, за да се улесни раждането (Гб, Кп, Рво, Ус).

Нафилè *нарч.* Лошо напразно *Нафилè прàв'а рàботата* (Девеци, Ав).

Нафлȇнквам са *гл. нсв.,* **нàфленка са** *св.* Напивам се. *Нафлȇнкало са йȇ, та ни знàе каквò дỳма* (Ус, Рво, Лев, Дун, Смл).

Нахихѝквам са *гл. нсв.,* **нàхихикам са** *св.* Смея се до насита, на воля (Сч).

Нахохòрвам *гл. нсв.,* **нàхохор'а** *св.* Извършвам небрежно и повърхностно някоя работа (Ав).

Нахрỳчен *прил.* Набръчкан. *Нахрỳчено чèло* (Ав, Чер).

Нацед'àвам са *гл. нсв.,* **нàцед'а са** *св.* Мушкам се, въвирам се (Сч).

На чàтка *нарч.* Камъчетата са наредени така, че при първото им местене играчът печели (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

На чòйка *нарч.* Изправено, устойчиво — за положение на дете, което се опитва да пази равновесие (Ав).

На чòш *нарч.* По гръб. *Лежѝ на чòш* (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Кир, Жер).

Начòшвам *гл. нсв.* Вземам на гръб (Шм, Сол, Жер, Кир, Зв, Дм, Дж, Чак).

Нàчук *м.* Набито място на стъпалото на крака (Девеци).

Начỳфр'а са *гл. нсв.,* **начỳфре са** *св.* Нагъва се, набира се (за шев — Шм, Сол, Цр, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, ДК, ГК, Чак).

На чỳчка *нарч.* С кръстосани крака. *С'òднал стàрчек на чỳчка пот зелèна бỳчка* (н. п. — Сок, Мм, Бс, Лев, Пг).

Нашȇрвам са *гл. нсв.,* **нàшера са** *св.* 1. Правя си шарки по лицето. 2. *Прен.* Пия малко алкохол, колкото да се разприказвам. *З'òма ли парѝци и са нашȇрвам* (Слв., Пт, Кт, Вв, Мм).

Нашишòрва са *гл. нсв.,* **нашишòре са** *св.* Издува се дрехата от вятъра (Бш, Брн).

Нашишòрвам са *гл. нсв.,* **нàшишор'а са** *св.* Възгордявам се, надувам се (Брн, Бщ).

Наштарвèн *прил.* Който е свикнал да яде вкусни ястия и сладкиши (Ус, Рв, Мм, Сок, Бс, Лев, Слв, Пт, Вв, Кт).

Наштèрва са *гл. нсв.,* **наштèре са** *св.* 3 л. Навъсва се. *Тȇлото му са наштèри* (Ав).

Нашỳпен *прил.* Наведен напред (Сч, Гм).

Нвà дèн' *нарч.* Онзи ден (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Кир).

Небѝ *мн.* Зъбни венци (Кир, Сол, Шм, Жер, Цр, Зв, Дм).

Невȇстин д'ул'бèн' Червена копринена кърпа, с която невеста покрива главата си (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Жер).

Невȇстинка *ж.* Насекомо калинка-малинка (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Чак, ГК, ДК).

Невȇстичка *ж.* Невестулка (Пок).

Незнàен *прил.* Неизвестен, непознат. *Нòси ма, нòси б'àл Дỳнаф, йе вòг'а л'убè незнàйно, незнàйно и непознàйно* (н. п. — ШлР).

Неизлетȇно *нарч.* Облачно, на път да завали (КирР).

Нȇкво *с.* Нещо (Ав).

Нȇкничка *с.* Нещичко (КирР).

Нèкок' *м.* Нокът. *Голȇми нèкоке* (Кос).

Нè му са кàзва йỳмȇто. Невестулка — не се споменава името на това животно от страх да не го разгневят да им напакости (Лн).

Непарàт'ка *прил.* Бременна (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Кир).

Не пòмн'а са *гл. нсв.* В безсъзнание съм (Девеци).

Нèтръшен *прил.* Вътрешен. *На дèн' Ѐгус нъ бѝва да са рàботъ нѝкаква нèтръшна и вòнкашна рàбота* (ШлР).

Нештèзник *м.* Непослушник (Ав).

Нивèста *ж.* 1. Младоженка, булка. 2. *Прен.* Чума престорена на младоженка *Чи ни излȇзе кехеȇ, излȇзе млàда нивȇста* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Мм, Сок, Чп, ШлР).

Ниврȇден *прил.* Досаден, ненужен. *Ам'и ме дàдоха на стàро ниврȇдно.*

Нѝз'ум *нарч.* Надолу. *Йàсни му кърве лȇйнаха нѝз'ум басм'àно йалèче, нис сѝни койỳм шалвàре* (н. п. — Дс).

Нѝкатро *мест.* Никой. *Нѝкатро не тà рỳка* (Ср, Мд, Рд).

Нѝкничко *мест.* Нищичко (Девеци).

Нѝн'а *ж.* Игла за низане на тютюн (Бз).

Нинаỳздавица *нарч.* Ненадейно, неочаквано (Сч).

Нѝчинко *с.* Нищичко (Кир, Шм, Сол, Дм, Чак, ГК, ДК).

Нишàн *м.* Подаръци от момъка на девойката като знак за духовна връзка между тях (КирР, Гб, Ав).

Новòст *м.* Навуща. *На крацȇ йàки йопѝнци, на новòст йàки рèмене* (н. п. — Рк).

Ножѝчка *ж.* 1. Краче. 2. *Прен.* Кожена изрезка, която се поставя на вретено на чекрък (Слв, Вв, Кт, Мм, Ус, Рво, Чп, Мс).

Нòсене *с.* Премяна, облекло. *Нàйде ли мòйа прѝлика, нòси ли мòе нòсене* (н. п. — Ох, Ор, Мл).

Нòсне *гл. св.* Понесе *Когàто са ѝзмора, колелòто ште ме нòсне* (Зл).

Нош *м.* 1. Нож. 2. Черясло на рало (КирР).

Нòш на полỳна Полунощ. *Агà бȇ нòш на полỳна, мàлко тȇленце поревà. . .* (н. п. — ШлР).

Нугàвница *ж.* Крачол (Лн, Гм).

О

Обàен *прил.* Върху който е четена молитва. *Нарàнен с обàен л'àп, зам да му стòр'ат магè* (Зв, Дм, ДЖ, Дци, Чак, Шм, Сол, Кир, Жер, ГК, ДК).

Òбарка *ж.* Кърма за овце — трици със сол или брашно със сол (Мм, Чп, Бг Зц, Ус, Рво, Слв, Чок, Пт).

Обèсен *прил.* Стръмен, наведен. *М'àстото йе гàет обèсено, та трàктор не рàботи* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Чак).

Обжèжен *прил.* 1. Опарен. 2. *Прен.* Пострадал. *Тòй йе обжèжен аднòш, затвà го йе стрàх* (Рво, Ус, Мм, Слв, Вв, Кт, Мс).

Обибабỳл'вам *гл. нсв.*, **òбибабул'а** *св.* Увивам главата така, че само очите да се виждат (Слв, Вв, Кт).

Обибрàдам *гл. нсв.*, **òбибрад'а** *св.* Забраждам главата така, че да се вижда само част от лицето (Слв, Вв, Кт).

Обигрàдам *гл. нсв.*, **òбиград'а** *св.* Ограждам от всички страни (Слв, Пт).

Обѝдал *прил.* Обходил, забиколил (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Обѝдва ма *гл. безл.*, **обѝде ма** *св.* Полазва ме. *Обѝдва ма нàм канà* (Шм, Цр, Сол, Кир, Дм, Зв, Жер, Чак, ДК, ГК).

Обижàвам *гл. нсв.*, **òбижа** *св.* Спохождам, посещавам. *Стàна Тòдор, та обѝжа, та обѝжа трѝ кошàри. .* (н. п. — ШлР).

Обиклѝчам *гл. нсв.*, **òбиклече** *св.* Измамвам, пращам някого за нещо, което не съществува (Чп, Пт, Мм, Сок, Зц, Бг).

Обикòл'чам *гл. нсв.*, **òбикол'ча** *св.* Избягвам от работа. *Нимòй обикòл'ча, гл'òдай си рàботата* (Слв, Пт, Мм, Кт, Вв, Сок, Мс, Чп).

Обифàл'ам *гл. нсв.*, **òбифал'а** *св.* Непрекъснато хваля някого, говоря хубави думи за него. *Йѐца ма обифàл'аш, алà нѐма пòлза от товà* (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво, Лев).

Обичàртам *гл. нсв.*, **òбичарта** *св.* Правя кръг около нещо (КирР).

Обишòнквам *гл. нсв.*, **òбишанкам** *св.* Постоянно претърсвам, за да обсебя нещо чуждо (Слв, Вв, Кт, Пт, Мс, Мм).

Облèшт'ава *гл. нсв.*, **облèште** *св.* 3. л. Осветлява. *Лàмбата облешт'àва цàлата стàйа* (Чп, Слв, Мм, Сок, Пт).

Обнѝзвам *гл. нсв.*, **òбнижа** *св.* Украсявам с дребни сребърни парички или дребни многоцветни мъниста. *Рòшкове ште ти òбнижа с мòмински дрèбни трепỳшки. . .* (н. п. — Ст, ШлР).

Обòрен *прил.* Съборен, бутнат. *Мнòго обòрени кàшти* (КирР, Ав, Чер, Пок, Девеци, Ег).

Òбрас *м.* 1. Острие на брадва. 2. Предна част на глава, лице (Ав).

Образгав'àвам *гл. нсв.*, **òбразгав'а** *св.* Преграквам, губя си гласа (Ав).

Обрàстен *прил.* Кичест, разклонен (Ег).

Òвал'кова чòрба Супа от брашнени топчета (КирР).

Òве *нарч.* Добре. *Ѐс са òве* (Девеци).

Овълчва са *гл. нсв.*, **овълче са** *св.* Ражда (за вълчица — Брн, Бщ).

Òган' *м.* 1. Огън. 2. *Прен.* Пожар. *Агà чи аднò нòш тỳва стàна òган'* (Слв, Вв, Кт, Ус, Рво, Лев, Мм, Сок).

Òглуф *м.* Оглавник (Девеци).

Огнилà *мн.* Прибори за палене на огън — прахан, огниво и кремък (Ав).

Огнѝшше *с.* 1. Огнище. 2. *Прен.* Леха с разсад (Гб, Кп).

Огнѝло *с.* Огниво (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дж, Дци, Чак, Чак, ДК, ГК).

Огрòзовам *гл. нсв.*, **òгроз'а** *св.* Погрознявам. *Ке пордниш сѝтни ми сълзи, ке огрòзиш бѐло лѝце, ке сумалѝш рàвната снàга* (н. п. — Вг, Чн).

Одблѐва *гл. нсв.*, **одблѐе** *св.* Продължително тревожно блее. *Шту ми си жѐлно кахòрно и шту ми жѐлно одблѐваш* (н. п. — Рво, Ус, Мм, Слв, Сф).

Òдболесте *нарч.* От болка. *Кѐл'ат фàнал йỳдата на лòшо мѐсто, та òдболесте баелдѝсала* (н. п. — Ус, Рво, Лев, Мм, Слв, Пт).

Òдварник *м.* Пръчка, с която се бърка суроватката за извара, когато е на огъня (Кво, Дб).

Одварѝ са *гл. нсв.* Пресече се — за прясно мляко (Брн, Бщ).

Òдерка *ж.* Чардаче върху плодно дърво в овощна градина, отдето пазачът наблюдава и пази (Зб, Пв, Хв, Юг).

Одзèмам *гл. нсв.*, **òдзема** *св.* Отнемам. *Та си Петкàна одзèли, чèрна са чỳма довèле* (н. п. — Пер).

Одичè *с.* Малка стаичка, която служи за килер (Кв, Сем).

Одметàч *м.* Малка метла от хвойнови или други клони, с която се отмита ситната слама при отвяване жито на харман (Дб, Яв, Кво).

Однапрèшка *нарч.* От по-рано (Бк).

Òдно, вòдено *с.* Разхладително питие за летните горещини, обикновено айрян, или вода с оцет и захар (Гб, Кп), (Слв, Тик, Мм, Кт, Вв, Пт, Мр, Ор).

Òдор *м.* Необхваната от ралото ивица земя, където воловете се обръщат (Кор).

Òдорка *ж.* Необхваната от ралото ивица земя, където воловете се обръщат (Брн, Бщ).

Одрехтèл *прил.* Окъсан (Сит, Дед).

Одривàлка *ж.* Обикновена мотика (Мар).

Одрѝвам *гл. нсв.*, **òдрийа** *св.* 1. Вадя картофи или други подземни плодове. 2. Откривам лозя от пръстта (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Òдръка *нарч.* С умение, с похват както трябва (Ав).

Òдуше *с.* Жито, счукано, сварено и под-

сладено със захар и орехи, което се раздава за бог да прости (Лс, Яв, Дб, Кво).

Оџа̀к[1] *м.* 1. Леха разсад изобщо. 2. Леха тютюнев разсад (Кир, Шм, Жер, Чак, Зв, Дм, Кп, Гб, Мус).

Оџа̀к[2] *м.*, Дълъг железен прът, с който се чисти жарта в пещта (КирР).

Оѐн *м.* Кастрирано мъжко шиле на повече от две години (Шш).

Ожа̀рва *гл. нсв.*, **ожа̀ре** *св.* Ухапва така, че се явява силен сърбеж и остава червенина (за жигавица — вид мравка — Мар).

Ожа̀рвам *гл. нсв.*, **ѐжар'а** *св.* Опарвам с коприва (Дб, Кво, Лс, Яв, Нн).

О̀йдѐ *гл. нсв.* Отиде. *На кадѐ ѐйдоха шеесѐ хайду̀ка. . .* (н. п. — Вг, Чн).

Ойу̀к *м.* Зелен клон, забит в ливада, градина като знак, че е забранено да влиза добитък (Ав).

О̀кам *гл. нсв.*, **о̀кна** *св.* Викам. *Ти о̀каш, ама̀ нѐма по̀лза* (Ез, Лен, Коч).

Окекѐрд'вам са *гл. нсв.*, **о̀кекерд'а са** *св.* Съвземам се от болест (Ав).

О̀кница *ж.* Отвор на пода на плевнята за спускане храна на добитъка, който се намира долу в приземието. *Пу̀снах сѐно и захлу̀пих о̀кницата* (Бат).

Околѐб'ам са *гл. нсв.* Съвземам се от болест и слабост (Мар).

Око̀нчва са *гл. нсв.*, **око̀нче са** *св.* Ражда конче или муле (Брн, Бщ).

Ол *м.* Кошара за дребен добитък, където има удобства и за зимуване (Девеци).

Ола̀н—вара̀н Има-няма (Бг, Зц, Тик, Сок, Мм, Пт, Слв).

Олашѝк *м.* Извара (Пок).

о̀л'бам *гл. нсв.*, **о̀л'бна** *св.* Сърбам. *О̀л'бам р'а̀тка ка̀ша* (Лн).

О̀л'чи *с.* Половин ядка от орех (Гб, Кп).

Ома̀йване *с.* Виене на свят, замайване (КирР).

Ома̀йник *м.* Човек, който не е в ред (Ав, Девеци).

Ома̀кнат *прил.* Оскубан. *Ома̀кната ва̀лна* (КирР).

О̀мала *ж.* Безвкусно, блудкаво ястие (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК).

Ома̀ри са *гл. нсв.* Затопли се малко (за вода — КирР).

О̀марса *ж.* Нечисто нещо, мръсотия (Ав).

Ома̀цвам *гл. нсв.*, **о̀мацам** *св.* Оцапам. *Ште о̀мацам, Фа̀то мо̀ме, йа̀лен шалва̀р басмалѝйа* (н. п. — Рк).

О̀мраза *ж.* Недобросъседски отношения (Брн).

О̀мразан *прил.* Неприятен, отвратителен (Шм, Кир, Жер, Сол, Зв, Дм, Дж, Чак).

О̀мрас *м.* Отвръщение, омраза (КирР).

Омраст'а̀ва са *гл. нсв.*, **омрастѐе са** *св.* Стъмнява се (Дб, Кво, Яв).

О̀мурна *прил.* Уморителна. *О̀мурна ра̀бота* (Ав).

Опайа̀нтвам *гл. нсв.*, **о̀пайант'а** *св.* Укрепявам от различни страни с дръвчета или камъчета, за да стане по-здраво (Чок, Сф, Слв, Рво, Мм).

Опѝрам са *гл. нсв.*, **о̀пра са** *св.* 1. Подпирам се. 2. *Прен.* Противопоставям се. *Ако̀ мно̀го ѝште да зна̀е, йѐ ште му са о̀пра* (Слв, Лл, Мм, Чп).

Опѝсвам, опѝшвам *гл. нсв.*, **о̀пиша** *св.* Украсявам, нашарвам (Ав).

Опѝцам, опѝчам *гл. нсв.*, **о̀печа, о̀пека** *св.* 1. Опичам. 2. *Прен.* Възпитавам, подготвям за живота *Вѝдиш ли ка̀к са опѐче айнва̀ дѐте, та ста̀на чилѐк* (Чп, Слв, Вв, Ус, Рво, Лев, Чок, Пв, Хв, ШлР).

Опкъ̀лцва са *гл. нсв.*, **опкъ̀лца са** *св.* Пресича се — за прясно мляко (Кво, Дб).

Опрата̀лан *прил.* Чрез който се изпраща. *Опрата̀лна кѝтка, ага̀ са то̀рнува на курбѐт'* (Мм, Сок, Слв).

Опрѐтнат *прил.* Трудолюбив, старателен, сръчен (Шм, Сол, Кир, Жер, Цр, Зв, Дм).

Опсида̀р' *м.* Едър бял фасул, който се сее на полето без притки (Юг, Нр, Лки).

Опсѝчанѐ *с.* Сватбен обичай — сватбеното шествие на път за дома на младоженеца спира на широко място, скупчва се и двама младежи с извадени ножове удрят ножовете си с тъпата страна и тичайки три пъти обикалят скупчените, като при всяка обиколка се удрят с ножовете, след което ги вдигат нагоре и застават единият отдясно, другият отляво на пътя, а шествието минава между тях (Ох, Мл).

Опсу̀кан *прил.* Изтрит, извехтял (Чп, Пг, Мм, Зц, Слв).

Опу̀шквам са *гл. нсв.*, **о̀пушкам са** *св.* Убождам се. *Опу̀шках са на то̀рн* (Девеци).

Ора̀тска кру̀ша Дърво и плод на ранна едра сочна круша, която вирее в долината на Кирковската река (КирР).

Орѐпка *ж.* Дърво и плод на дребна бяла слива (Сч).

Оро̀т'ва са *гл. нсв.*, **оро̀те са** *св.* 3 *л.* Свлича се — за земя (Девеци).

Осап'а̀ва са *гл. нсв.*, **оса̀пе са** *св.* Ражда малко — за кобила, магаре (Девеци).

О̀сахат' *нарч.* Бързо, на часа. *Йѐ са усѐтих о̀сахат' и рѝпнах* (Пг, Чп, Слв, Мм, Сок, Ус, Рво, Смл, Чок, Тн, Кр, Сф, Рд, Пт).

Оскатл'а̀вам *гл. нсв.*, **о̀скатлейа** *св.* Правя на много отделни ивици, които усуквам за корда на лък (Ав).

Оскрѐбват *гл. нсв.*, **оскрѐбнат** *св.* 3 *л.* Изтръпват — за зъби, когато се яде от кисели плодове (Девеци).

О̀скрума *ж.* Изтръпване на зъби при ядене на кисели плодове (Ав).

О̀срак *м.* Дълъг прът, около който се складира сено или снопи (Лв).

Ост, ост, ост *межд.* За пъдене едър рогат добитък (Ав).

Ȍстаре *с.* Острие на сечиво (Ор, Бн).

Осу̀л *прил. неизм.* Кротък, хрисим (Ус, Слв, Кт, Зв, Дм, Дж, Кир, Шм, Сол, Жер, Чак, ГК, ДК, Зл, Рд).

От'а̀дам *гл. нсв.* Отнемам незаконно от възнаграждението на работник (Пг, Чп, Мм, Бг).

Ота̀пва *гл. нсв.,* **ота̀пе** *св.* 3 л. Рита. *Му̀лето ма ота̀па* (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Кир, Сол, Жер, Цр).

Ȍтдум м. Отговор. *И нѝкакаф ȍтдум не са чу̀ от нѝкаде* (Пв, Хв).

Отѝл *прил.* Отишел. *Отѝл до касаба̀та* (Гб).

Ȍткуп *м.* Обичай в деня на сватбата да се хвърлят пари в нарочно поставена върху чеиза тава, когато се води невестата в дома на младоженеца (КирР).

Откуп на нȇвȇстата *м.* Сватбен обичай при извеждане на младоженката от бащиния ѝ дом, близките ѝ я затварят в една стая и докато не получат пари от младоженеца, не я предават на момковите близки да я отведат (КирР).

Отлежа̀вам са *гл. нсв.,* **ȍтлежа са** *св.* Излежавам се (Ав).

Отлѝвам са *гл. нсв.,* **отлȇйа са** *св.* 1. Отливам течност. 2. *Прен.* Отдръпвам се, оттеглям се. *Сѝчки са отлȇха наза̀т' и са пȍрснаха ф ра̀зни стра̀ни* (Зб, Лл).

Ȍт'ол'ке *ж.* Задна тъпа част на брадва (Дб, Кво).

Отпа̀д'ам са *гл. нсв.,* **ȍтпад'а са** *св.* Махам се, не оставам (Кч, Вак).

Отрова̀чка *ж.* Вид иглолистно дърво, което не дава шишарки (Пв, Хв).

Отру̀шка *ж.* Огрибка. *Отру̀шката е жȇлезна* (Шш).

Отсид'а̀вам *гл. нсв.,* **ȍтсид'а** *св.* Изслужвам военната си служба. *Йȇ ште да йдам за тȇбе аскѐран да ти ȍтсид'а. . .* (н. п. — Смл, СмнР, Рд).

Отсѝчане *с.* Споразумяване между момините и момковите родители за точната дата на сватбата (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Отсу̀й-нану̀й *нарч.* От тази на онази. *Д'а̀волат хрѝпкал отсу̀й-нану̀й стрȇха . . .*

Отсу̀тре *нарч.* Отзаран. *Нѐма йа, нѐма Аса̀не, т'а̀ йе Фатмѝнка отишла̀, от фчȇра йа са главѝли, отсу̀тре йа са одвȇли* (н. п.— Чц).

Оттуй̀-насъ̀й *нарч.* Оттук нататък. *Ни сȍ миновали вȇке оттуй̀-насъ̀й.* (Ох).

Отфучȇвам *гл. нсв.,* **ȍтфуча** *св.* Мигновено се изгубвам с шум (Мм, Сок, Бс, Ус, Рво, Смл, Тн, Лев, Слв, Вв, Кт, Пт, Кр, Чок, Сф).

Ȍцефки *мн.* Едри отпадъци, които остават в ситото или решетото при пресяване (КирР).

Оч! Оч! Оч! Очш *межд.* За спиране товарен добитък на път (КирР, Лм, Ег, Ав, Девеци).

Ȍчи *мн.* Малки трапчинки на тофкра, от които излиза кълн (Лл, Сит, Слв).

Очужд'а̀л *прил.* Изтръпнал, безчувстве *Очуждȇли ра̀ки и нȍги* (Зл, Слв, Ус, Бн).

Очу̀кана *прил.* Втвърдена, набита от дъжда — за земя (КирР).

Ȍчуш, ȍчуш, ȍчуш *межд.* За спиране товарен добитък (КирР).

Ȍшки, ȍшки, ȍшки *межд.* За мамене на крава (Ав).

Оштѐн'ва са *гл. нсв.,* **оштѐне са** *св.* Ражда малко — за кобила, магаре, кучка, вълчица, мечка, заек, лисица, катерица (Зв, Дм, Дж, ДК, ГК, Чак, Шм, Сол, Жер, Цр).

П

Паалѝф *прил.* Плесенясал. *И штȍ ми, бра̀те, мирѝсаш на зим'а̀, бра̀те, паалѝва* (н. п. — Пер).

Паза̀рска бабу̀л'ка Насекомо калинка-малинка (Ег).

Паза̀рски чу̀л Купено от пазара одеало (Зл, Нд).

Пазарлъ̀к *м.* Всички вещи, поставени в специална нова торбичка, които момъкът носи за годеницата на тържествената вечер. *Пазарлъ̀кат са нȍси за прѝтвърдък на годенѝцата* (Ох, Мл).

Пазва̀нт *м.* 1. Нощен пазач в селото (КирР). 2. Нощен скитник (КирР).

Пазла̀к *м.* Пъстра китка, приготвена от песнопойките за даряване на сватовете по време на сватба (Ох, Мл).

Па̀зуфка *ж.* Вратен пазвен отвор на женска дреха. *Па̀зуфката са опшѝва с цъ̀ран ширѝт* (Ав, Чер).

Па̀йа *гл. нсв.* Почиствам, като подхвърлям плосък съд с жито, ориз, фасул, леща, за да излязат на повърхността едрите отпадъци (Кв).

П'а̀йнувам *гл. нсв.,* **п'а̀йна** *св.* Удрям шумно плесница. *Да та п'а̀йна ли и на двȇте бу̀зи?* (Слв, Вв, Кт).

Па̀кла *ж.* Смола (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Па̀клес *прил.* Смолест. *Па̀клеста борѝка* (КирР).

Паламѝсан *прил.* Който не е на себе си (Лн).

Па̀лешници *мн.* 1. Палешници. 2. *Прен. подигр.* Ръце. *Па̀лешниците му са трасȍт* (ШлР, Гла).

Пангѐлица *ж.* Кожена кесийка за тютюн. *Да̀й ми пангѐлицата да си за̀пал'а!* (Лл, Сит).

Панѝца *ж.* 1. Дълбок пръстен съд. 2. Мярка за зърнени и бобови храни, която се равнява на две крини (Сч, Лн, Гм).

Па̀нта *ж.* 1. Безделник, нехранимайко. 2. *Прен.* Детска игра за десетина момчета, между които и един пазач. Той застава в центъра на окръжност, около която всеки оставя някаква вещ и се стреми да си я вземе,

но пазачът следи и ако удари някого с крак, удареният заема мястото му (Юг, Нр, Пв).

Панчу̀га *ж.* Пън, върху който дълго са цепени дърва и повече не може да се използува (Ав, Девеци).

Папаро̀ска *ж.* Угарка от цигара (КирР).

Папару̀да *ж.* Пеперуда (Рвн).

Папо̀н *м.* Пъпеш (Девеци, Ав).

Па̀ра *ж.* 1. Пара. 2. *Прен.* Ум, разсъдък. *Загу̀бил си па̀рана* (Ус, Рво, Лев, ДК).

Папрало̀к, папрато̀л *м.* Местност, обрасла с папрат (Лл, Сит, Дб), (Шм, Сол, Жер, Кир, Цр, Зв, Дм, Дж, Дци, ДК, ГК, Чак).

Папудѐ *с.* Фасул яхния. *Фасу̀л папудѐ йада̀т по̀-зенгѝните* (Гб, Кп).

Папу̀н'ак *м.* 1. Вид птица. 2. Гъба прахавица (Кв, Сем).

Папу̀чки *мн.* Домашни обувки, чехли (Ав, Девеци).

Папу̀чник[1] *м.* Място, където стоят обущата в къщи (Ав, Девеци).

Папу̀чник[2] *м.* Голяма жаба, която напада малките жабчета (Дб, Кво).

Парацѝк *м.* Скъсана или наядена от дивеч кожа. *Ско̀цан парацѝк нѝкому ни во̀рши за нѝщто* (Чп, Бг, Зц, Пг, Мм, Ус).

Парау̀л *м.* Пъпка на устни след болест, херпес (Шш).

Пардъе *ж.* Отсечена и окастрена връшина (Девеци).

Па̀ренка *нарч.* Преди малко, одеве (Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК, Шм, Сол, Кир, Жер).

Паржолѝни *мн.* Пръжки (Дб, Кво, Рн, Лс).

Парзала̀тка *ж.* Пързалка (Мар).

Парѝнка *ж.* Билка с дребни вкусни листа за супа и баница. *От парѝнки пра̀в'ът к'о̀рник* (Гб).

Парнару̀шка *ж.* Закелявял храст от пърнар, който вирее в южните части на Родопите (Кп, Гб).

Парна̀чкове *мн.* Пречки на прозорец. *Изва̀ди шта йо̀стра са̀б'а, сасѐк ти шта парна̀чкове, испра̀зни шта па̀лни йо̀чи* (н. п. — Муг).

Парпалу̀да *ж.* 1. Пеперуда. 2. Обичай в Кърджалийско при суша да се отправя молитва за дъжд, което се прави предимно от децата (КирР, Ав, Чер, Девеци, Пок).

Парпарѝкам *гл. нсв.* Работя по малко, трудя се. *Ста̀рката дште парпарѝка* (Кос).

Парпа̀тче *с.* Късче вълна или памук (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Па̀рстен *прил.* Глинен. *Па̀рстен саа̀н* (КирР).

Парта̀ле *мн.* 1. Парцали. 2. *Прен.* Вещи, багаж. *Зѐми си парта̀лете и си во̀рви* (Лн).

Парта̀л'ка *ж.* 1. Парцал. 2. Кръпка на дреха (Гб, Кп).

Партъ̀к *м.* Скъсани, износени дрехи (Пг, Чр, Чп).

Парху̀да *ж.* Гъба прахавица (Ав).

Парцака̀л', парцика̀л, парцу̀гал' *м.* Цвят на лук, маруля и зеле, който ще даде семена (Зв, Дм, Дж, Дци), (Шм, Сол, Кир, Жер), (ДК, ГК, Чак, Ир).

Па̀рчи са *гл. нсв.* Оплодява се (за коза) (КирР).

Па̀рша *ж.* Лишей по кожата на човек и животно (КирР).

Паршала̀ка *гл. нсв.* Вали ситен снежец (Ав, Чер).

Па̀ска *ж.* Пазва, нагръдник (Гб).

Паскалѐ *м.* Великден. На този ден скотовъдците носят сол и брашно да се освети и с него се кърми добитъкът, за да не го нападат вълци (Бз).

Па̀стра *прил.* С петна по лицето поради бременност (КирР).

Пастрѝло *с.* Шарен плат на раета (Гб).

Паструшка *ж.* Огрибка (Девеци, Сч).

Па̀стър *прил.* 1. Шарен — за фасул с едри различно обагрени зърна (Ав). 2. Шарена — за бяла кокошка с черни капки по перушината (КирР). 3. Шарена — за коза с черни и бели или черни и кафяви петна по тялото (КирР). 4. Шарена — за специално украсена с везмо кърпа, предназначена за подарък на годеник (ГК, ДК, Дци, Дж, Дм, Шм, Жер, Як).

Патарѝга *ж.* Тояга, бастун (Бт).

Па̀т'ат *м.* Съзвездие Кумова слама (КирР).

Пата̀ти *мн.* Картофи (Ус, Рво, Смл).

Пата̀тник *м.* 1. Нива с картофи (Ус, Рво). 2. Ястие с картофи в тава (КирР).

Патѐри *мн.* Картофи (Юг).

Па̀териги *мн.* Кокили (Юг).

Патѐровина *ж.* Зелена шума от картофи за добитъка (Слв, Вв, Кт, Мм).

Патрашѝлка *ж.* Билка петложилка (ДК, ГК, Дци, Дж, Чак, Кир).

Пашалѐ *ж.* Празнична рокля (Кор).

Па̀шка *ж.* Семка или костилка (КирР).

Па̀чи крак Ядивна горска гъба с форма на патешки крак (Дб, Кво).

Пейвано̀сан *прил.* Спънат с въже за преден или преден и заден крак, за да не се отдалечава. *Нѝкой до нѐго немѐше йот еднѝ ко̀нче ра̀нено на дѐсна ръка вързано, вързано пейвандо̀сано с коприѝнени пейва̀не със зелѐни ми гайта̀не* (н. п. — Лл, Сит).

Пела̀рка *ж.* Бухалка за пране (Брн).

Пелева̀нка *ж.* Сврака (Зв, Дм, Дж, Дци, Шм, Сол, Кир, Жер).

Пеперу̀га *ж.* 1. Пеперуда. 2. *Прен.* Ладуване за дъжд при суша (Юг, Нр, Пв).

Перà *мн.* 1. Лукови и царевични листа (Ав). 2. *Прен.* Клони. *Бу̀кове тъ̀нки висо̀ки, пу̀скайте перà широ̀ки, гра̀дите сѐнка дебѐла* (н. п. — Дс).

Пера̀чка *ж.* 1. Жена, която пере. 2. *Прен.* Бухалка за пране (Сч).

Пера̀лник *м.* Място на извор или река,

където жените перат в корита (Ав).

Перграда *жс.* Масивна стена или плет, които отделят имоти (Ав).

Пердàшка *жс.* 1. Изглаждане на груба мазилка. 2. Кръгла или правоъгълна дъсчица с дръжка отгоре, с която се изглажда груба мазилка (Мм, Сок, Ус, Рво, Чок, Слв, Пт, Мс).

Пердѝчка *жс.* Перде на окото, катаракта (КирР).

Пèрки *мн.* Млади лукови листа (Кв).

Пернàт *прил.* Кичест. *Мѝт'о са бдлан разбол'à пот пернàтоно дреше* (н. п. — Бч, Слв, Пт, Мм, Ус, Рво).

Перпелѝга *жс.* 1. Пеперуда. 2. *Прен.* Обичай ладуване за дъжд при суша (Пок).

Перпел'ỳга, перперỳда *жс.* 1. Пеперуда. 2. *Прен.* Обичай за дъжд при суша. Децата се събират при някой извор и пеят: *Перпел'ỳга, л'ỳга, лèтна перпел'ỳга, от вѝр на вѝр хòдиш, на кòго са мòлиш! Лèтни, дъждо, лèтни да залèеш рàпките пернѝчко* (н. п. — Ав), (Девеци).

Перустè *жс.* Пирустия, саджак (ДК, ГК, Чак, Дци, Дж, Дм, Зв, Шм, Сол, Кир, Жер).

Перцàл, парцàл *м.* Цвят на лук, маруля и зеле, който ще даде семена (Ав), (Девеци).

Перчèн *м.* Дълга коса над челото (Девеци).

Петà *жс.* Заден шип на крака на птица (Кв, Сем).

Петèле *мн.* Пуканки (ДК, ГК, Шм, Чак, Сол, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци).

Петèл'че *с.* Цяла ядка на орех (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Петèнка *жс.* Дупка за копче, илик (Кир, Сол, Шм, Цр, Жер, ДК, ГК, Чак).

Пèткофче с. Хризантема (Шш).

Петлàйа са *гл. нсв.*, **пèтлам са** *св.* Суетя се. *И двамѝната са петлàйат като загỳбени* (Мм, Ус, Рво, Слв, Пт, Мс).

Петлèко *с.* Голям петел. *Вас'òднала йе Хрѝстова мàйка, Хрѝстова мàйка кỳцо петлèко, та прѝпус, прѝпус ф Ивàнови двòре* (н. п. — Чп, Пг).

Петлѝ *мн.* Пуканки (Ав, Девеци, Чер).

Пèтлови мъде Сорт грозде с червени хрускави сладки зърна (Ав).

Петл'ỳшка *жс.* Петложилка, жиловляк (Ав).

Петрỳшка *жс.* Буря с облаци прах. *Дè са йе задàла сѝлна ветрỳшка, пò-сѝлна петрỳшка; рòсена посѝпа по чèрнине йòчи, по бèлоно лѝце...* (н. п. — ШлР).

Пèт'увен *прил.* Свиден, любим — за най-малкото дете в семейството. *Хàйде ми, хàйде, момѝце, чи сам йаднѝчек у мàйка и пèт'увен у баштà* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Дун, Лев).

Печèла *жс.* Печалба. *Печèлата делèхме по рàвно помèжду сѝчките* (Ус, Слв, Пт).

Пèштур *м.* Място в река, дето се крие риба, подмол (Ав).

Пиèица *жс.* Бурен в житото, който упойва (Ав).

Пийтка *жс.* Пиявица (Вак).

Пѝйница *жс.* Увеселение на девойки и млади жени със събраните пари при посещение с хорови песни на Богоявление и Ивановден за честито (Гб, Кп).

Пѝкал', пѝкул' *м.* Пикочен мехур (Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК, Шм, Сол, Кир, Жер, Цр).

Пикàл'ник *м.* Отвор на потури или гащи, за уриниране (КирР).

Пѝле *с.* 1. Малкото на кокошка. 2. Врабче (Юг).

Пѝленце *с.* Детероден орган на малко момченце (КирР).

Пилèф *м.* Варен кускус без сок с препържено масло (Лн, Сч).

Пѝло *с.* Пиене, питие. *Дàй му йèло и пѝло, от тèп пò-хỳбаф нèма на дин'òса* (Ус, Рво, Лев, Смл, Мм, Сок, Слв, Пт, Вв, Кт).

Пил'упàшка, пинд'упàшка *жс.* Птица стърчиопашка (Бб), (Юг).

Пинекчѝйа *м.* Ездач. *Испèчен пинекчѝйа си* (Ор, Бн, Вв, Кт, Слв, Пт).

Пѝнин *прил.* Виолетов. *Пѝнино мантò и пѝнина рòкл'а* (Сч).

Пѝпашше *с.* Помен за покойник с малка почерпка на близките (Гб, Кп).

Пирбъ̀рквам *гл. нсв.*, **пѝрбаркам** *св.* Прегазвам вода (Ав).

Пирвàл'ам *гл. нсв.*, **пѝрвал'а** *св.* Продупчвам (Ав).

Пирвàрзан *прил.* С вързана кърпа на врата (Ав).

Пирвѝвам *гл. нсв.*, **пѝрвийа** *св.* Кастрирам животно (КирР).

Пирдерàло ма йе *гл. безл.* Изгубил съм гласа си (Ав).

Пирдрàзгало ма йе *гл. безл.* Изгубил съм гласа си (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм).

Пиржѝва *гл. нсв.* Преживя — за преживно животно (КирР).

Пиркачàло *с.* Място за преминаване през дървена или масивна ограда чрез качване и слизане по стълбичка (КирР).

Пирпèвам са *гл. нсв.*, **пѝрпейа са** *св.* Плача, оплаквам смъртник (КирР, Сол, Шм, Жер, Цр, Чак, ДК, ГК, Дм, Зв, Дж).

Пиртовàри са *гл. нсв.*, **пиртовàре са** *св.* Обърна се самарът с товара заедно и падна (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Пѝртори *гл. пов.* Притвори. *Пѝртори капѝйата* (КирР).

Пирфàрн'ам *гл. нсв.*, **пѝрфарн'а** *св.* Приказвам глупости, дърдоря (КирР).

Пирфàтен *прил.* Полепнал по съда, прегорял — за прясно мляко (КирР).

Пиршѐне *мн.* Коси. *Расчѐса мо̀рни пиршѐне* (н. п. — Ус, Рво, Кр, Рд, СмнР).

Пѝсарници *мн.* Иглолистни дървета с много смола, от които се секат трески за борина (Пв, Хв, Юг, Лки).

Писк'ӯл' *м.* 1. Малка триъгълна фигурка, извезана с разноцветни ситни мъниста, която виси на плитката (Девеци). 2. Влакно на царевица (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Кир, Ег, Мар).

Пѝскун' *м.* Втулка на духов инструмент (Бн).

Пѝтен качемàк Качамак, разстлан в тава, намазана с яйца, извара, масло и отгоре полят с препържено масло (Юг).

Пѝтите *мн.* Религиозен празник на 4 и 5 декември — Варвара и Сава, когато се пекат пити, намазани с мед, и се раздават против „сипка", която Варвара лекува безплатно да минава „блага и медена" (Гб, Кп).

Пит'л'ӯга *ж.* Каменна плоча, с която се покриват сгради. *Кȍштите ф Лѐштêн са покрѝти с пит'л'ӯги* (Лн).

Пит'л'ӯшка *ж.* Малка кръгла изгладена от двете страни плочка, с която си играят децата (Лн).

Пѝфка *гл. нсв.*, 3 л., **пѝфне** *св.* Писука (Брн).

Пѝчове *мн.* 1. Извънбрачни деца. 2. Израстъци на домати, лози и други растения, които се чистят (КирР).

Пишѝнца *ж.* 1. Пшеница. 2. Жито, сварено за помен (Гб, Кп).

Пѝшкал' *м.* Лист на иглолистно дърво (Ав).

Пишкѝр *м.* Дълга домашнотъкана кърпа, която се пуща на трапезата при много гости (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Пишк'ӯн *м.* 1. Малка скамейка (Чп, Пг, Зц). 2. Дъсчен под, върху който работи звънчарят (ГД). 3. *Мн.* Масички и стари столове, поставени пред кафенета, на които сядат посетители (Ус, Рво, Смл).

Пѝшлек *м.* Втулка на пищялка и други духови инструменти (Лн).

Пишло̀к *м.* Каймак на мляко (Ох, Мл).

Пишнѝк *м.* Голям домашен хляб (Цв).

Пиштимàл *м.* 1. Дебело вълнено овчарско наметало, подобно на одеало (Вк). 2. Дълъг червен плат като пояс, който младоженецът увива около главата и шията си, за да не се вижда лицето му при венчавка (См).

Пишшенѝца *ж.* В тава изпечен хляб (Гб, Кп).

Плàве *мн.* Голям нанос от порой. *Сѝлна бê рѐка тѐкнала, тѐшко бê плàве вдѝгнала, вдѝгнала и доплàвила на нàште рàвни дво̀рове* (н. п. — Бок, Сит, Дед).

Плàка *ж.* Дебело дърво за траверси (Вб).

Плас *м.* Леха (Ав).

Плàска *ж.* Малко количество влачена вълна, памук и др., готово за предене (Ав).

Платненѝци *мн.* Памучни потури (Мар).

Плачештѝм *нарч.* Плачейки. *Манӯошфѝци плачештѝм си отѝдаха* (Чп, Пг).

Плевàрка *ж.* Вила с 6 рога за прибиране ситната слама на хармана (Брн, Бщ).

Плѐтам са *гл. нсв.* Спъвам се. *Рӯска испо̀слет йостàна, плето̀т йа жо̀лти папӯце* (н. п. — Кес).

Плетенѝца *ж.* Плетени с дебел канап дървени кръгчета с диаметър 25—30 см, които се прикрепят на ходилата за ходене по снега, за да не се потъва (Сщ).

П'ло̀ска *ж.* Каменна плоча за покриване на сгради. *Сегà не покрѝваме с пл'о̀ски, покрѝваме с керемѝди* (Бб).

Пл'ускàт *прил.* Плосък (Мар).

Пл'ӯсна *гл. нсв.* Взе едно камъче на противника си при играта „дама" (Зв, Дм, Дж, Дци, ДК, ГК, Кир).

Пл'ӯсук *м.* Удар с мигновен шум. *Мѐчкана ѝде пл'ӯсук в балкàна* (Вв, Кт, Слв, Мм, Пт, Ус, Рво, Смл).

Пл'уштàк *м.* Играчка от бъзова тръбичка и буталце (КирР).

Пл'ӯштаф *прил.* Чиято половин глава е бяла, а другата половина — друг цвят *Пл'ӯштаво кӯче* (Дб, Кво).

Плъ̀нна *ж.* Обед (КирР).

Плъхт *прил.* Плах. *Ша ма бѝе с тàнка пӯшка ф плъ̀хто сърце* (н. п. — Вг).

Побежàнкоф *прил.* Който избягва неприятни срещи. *Побежàнкова мàйка нѝкога ни плàче* (н. п. — Слв, Пт, Ус, Рво, Лев, Смл).

Побѐпсан *прил.* 1. Отслабнал, продължава да слабее. 2. Спрял развитието си (Гб, Кп, Мм, Сок, Слв, Ус, Рво, Тн, Кр, Чок, Сф, Лев, ШлР).

По̀вранка *ж.* 1. Гостуване на близките в дома на младоженците. 2. Гостуване на родителите на младоженката в новия ѝ дом (Ав).

Поврàштам са *гл. нсв.*, **по̀варна са** *св.* Почвам да слабея. *То̀ стàна, мàйчо, себѐп, да ти са Рàда пово̀рне* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Слв, Пт, Мм).

По̀вут' *м.* 1. Растение, повет. 2. Повой (Ав).

По̀газом фтàсал Достатъчно възмъжал. *По̀газом фтàсал за жѐнене* (Пт, Слв, Мс, Вв, Кт, Ус, Рво).

Поганàр *м.* Момче, което изкарва овцете от кошарата за доене (Кво, Дб).

По̀гарбом фтàсал Икономически възмогнат. *По̀гарбом фтàсал за домовнѝк* (Пт, Слв, Мс, Чп, Ус, Вв, Кт, Мм).

Подбазѝква *гл. нсв.*, **подбазѝкне** *св.* Разбръмчава — за пчели, оси (Ав).

По̀дбела *ж.* Разсъмване. *Стàни ми ӯтре рàничко, рàно ф рàна по̀дбела* (н. п. — Стр, Нд, Мър).

Подбѐл'ва са *гл. нсв.*, **подбѐле са** *св.* Започва да се разсъмва (Чп, Пг, Мм, Слв, Пт, Вв, Кт, Ус, Рво, Смл, Чок, Тн, Кр, СмнР).

Пòдбиф *м.* Отпадък от храна на добитък (Ав).

Пòдбрадник *м.* Металическо украшение от сребро, което се носи на главата и се крепи от изящно изработено сребърно синджирче, което минава под шията и е закопчано отляво и отдясно на украшението (Ус, Рво, Смл, Лев, Пт, Мс).

Подбърква ми са *гл. безл.* 3 л., **подбърка ми са** *св.* Става ми лошо в стомашната област и ми се ще да повърна (Ав).

Подвàл'а са *гл. нсв.* Отслабва. *Ни хрàниш ли хайвàнете кàкто трѐва, подвàл'ат са и зỳмат да кàп'ат* (Чп, Бг, Зц, Пг, Мм, Слв, Пт, Ус).

Пòдвеска *ж.* Връв, с която се връзва чорап да не се смъква (Лн).

Подвъ̀рзвам *гл. нсв.*, **пòдварзва** *св.* 1. Подвързвам. 2. *Прен.* Прикрепям. *Агà умрѐ нѐква мàйка и йàгнето остàне сирàче, подвъ̀рзват го на дрỳга дфца, дèто хи йе ум'рàло йàгнето* (Мм, Пг, Чп, Бг, Слв).

'Пòдграда *ж.* Подпорна стена на стръмно място (Мм, Сок, Сок, Ус, Рво, Слв, Пт).

Подгỳцвам са *гл. нсв.* Задавям се с храна (Девеци).

Подèйка *ж.* Вълнена горна мъжка дреха (Рвн).

Подѐфка *ж.* По-малка сестра девойка. *Ти л'ỳбиш, бàйо, бàш мдми, аз л'ỳб'а, бàйо, подѐфки* (н. п. — Дед).

Подзѐмен бръмбар Кафяв бръмбар, който през коситбата хвърчи ниско над ливадите (Юг).

Пòдзимашен *прил.* Есенен. *Мàле, мàле, стàра мàле, та ѝзлѐзи, дтвори ми, чи ти вòд'а пòдзимашна, пòдзимашна гỳргурушка* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Мм, Сок, Бс, Пис, Дун, Слв, Пт, Ор, Мр, Тик).

Подкъд'àвам *гл. нсв.*, **пòдкад'а** *св.* Опушвам, прекадявам (Пв, Хв).

Подлекàч *м.* 1. Износени, направени на чехли обуща. 2. *Прен.* Човек, който тича подир другите, за да чуе и разнася клюки (Ох, Мл).

Подлѝвам *гл. нсв.*, **пòдлейа** *св.* 1. Поливам. 2. *Прен.* Хвърлям три пъти вода пред младоженката, преди да влезе в новия дом (Ав, Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Цр).

Подмазỳлка *ж.* Неискрен, лицемерен човек, подмазвач. *Не слỳшай подмазỳлката* (Ав).

Подмѐтам *гл. нсв.*, **пòдметна** *св.* 1. Подхвърлям нависоко и отново улавям. 2. *Прен.* Подигравам някого (Чп, Пг, Мм, Сок, Ус, Рво, Тн, Кр, Слв, Пт).

Поднѝш *нарч.* Някога, понякога (Гб).

Поддòлк *м.* Мързеливец, готованец (Ох, Мл).

Пòдор *м.* Стръмно място или бряг, необхванат от ралото, който трябва да се прекопае на ръка (Зб).

Подрѝпкам *гл. нсв.*, **пòдрипна** *св.* Подскачам. *Йелчѝе рѝпна, подрѝпна, раскỳца т'ỳшко шижѝме и Стойàмнуму вѝкаше* (н. п. — Мм, Слв, Ус, Рво, Чок, Пт, Тн, Кр, Смл, Сф. Лев, Дун).

Подсòвам *гл. нсв.*, **пòдсовам** *св.* Оседлавам добитък (Зл, Дл, Нд, Стр, Мър).

Позапỳскам *гл. нсв.*, **пòзапусна** *св.* Отпускам се и давам на кредит (Слв, Пт, Ус, Рво).

Поздѝга са *гл. нсв.*, **поздѝгне са** *св.* Повдига се, повишава се. *Кръ̀вното са поздѝга когà не пàзиш диèта* (Шш).

Позлàтски кàмен' Място с варовит камък, кварц (Шм, Сол, Кир, Жер, Цр, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Пòзно *прил.* Известно, познато (Вв, Кт).

Пойма *гл. нсв.* **пойѐме** *св.* Събира, съдържа. *Кàцата пойма педесѐ килà мàсло* (Чп, Мм, Ус, Рво, Смл, Рд, СмнР, Слв, Пт, Бн, Ор).

Пòйас на д'àда гòспод'а. Небесна дъга (Мар).

Пòйас на Богорòдица Небесна дъга (Ус, Рво, Лев, Смл).

Пойлѝф, пойлѝфка *прил.* Която обича да пее и слуша песен. *Фсѐ кòл'киш мѝна, Росѝце, фсѐ та пойлѝфка намѝрам, пойлѝфка дште шенлѝфка* (н. п. — Зб, Юг, Пв, Хв).

Пòкарак *нарч.* Без връхна дреха. *Сѐ дди пòкарак и ни мỳ йе студѐно* (Хк).

Полàгане *с.* Дажба храна, която се дава на едно хранене. *Пол'вѝна килогрàм на дфца за аднò полàгане стѝга* (Пв, Хв).

Пол'àнес *прил.* Равен. *Пол'àнеста ливàда. Цѐлото м'ѐсто йе пол'àнесто* (Пв, Хв).

Полв'àк *м.* Котел за пет литра вода (Брн, Бщ).

Полѐдам са *гл. нсв.*, **пòлед'а са** *св.* 1. Замръзвам от студ. 2. *Прен.* Много се изплашвам (Мм, Сок, Чп, Слв, Ус, Рво, Пт, Вв, Кт).

Пòмазак *м.* Съвсем малко. *Дà ти штим, алà и нѝе нèмаме за пòмазак* (Чп, Пг, Бг, Зц, Мм, Сок).

Помàйчима *ж.* Жена на побащима, която заедно с мъжа си се грижи и отговаря за всичко необходимо около сватбата (Брн).

Пòмарза *ж.* Скреж и необикновен студ (Зл, Стр, Нд, Мър).

Помà са *гл. нсв.* Спря се (Зл, Стр, Нд, Мър, Дл).

Пòметак *м.* Прът, на който е прикрепен парцал за почистване на пещта (Шш).

Пометàло *с.* Прът, на който е прикрепен парцал за почистване на пещта (Шм,

Сол, Жер, Кир, Зв, Дм, Дж, Дци, Ч..., ДК, ГК, Цр).

Помочу̀к *м.* Мъжка срамна част (Сч, Лн).

По̀мпичка *ж.* 1. Помпа. 2. *Прен.* Вид жаба, която издава особен звук (Брн).

По̀мрака *нарч.* По тъмно. *Сдс по̂т' ти йдам по̀мрака* (н. п. — Мог).

Понага̀р *м.* Момче, което изкарва овце от кошара за доене (Дб).

По̀ница[1] *ж.* Пръстена подложка, върху която се слага връшник за печене на пита (Мар, Дб).

По̀ница[2] *ж.* 1. Кръгла пръстена плоча, на която пекат разни тестени изделия (Ав). 2. Пръстен връшник. 3. Пръстена тава, върху която пекат пита и други тестени изделия (Девеци).

Поно̀штем *нарч.* През нощта. *До̀йде си понд̀штем ф сѐло* (Лл, Сит).

Попа̀ди *с.* Градинско есенно цвете, димитровче (КирР).

По папу̀це *нарч.* На бос крак. *Лѐтно врѐме, когàто йе тд̀пло, дд'а по папу̀це* (Ав).

Попа̀ра[1] *ж.* Железно рало, което обръща земята само надясно (Ав).

Попа̀ра[2] *ж.* 1. Дробен хляб и сирене, заляти с вряла вода. 2. Кърма от трици и ситна слама, заляти с топла вода (Ав).

Попа̀рвам *гл. нсв.*, **по̀пар'а** *св.* 1. Правя попара. 2. *Прен.* Нанасям силен удар на някого с дърво. *Стѝгнах го и го попа̀рих с тойа̀гата* (Девеци).

По̀парница *ж.* Зеле нарязано, посолено и залято с вода, което за 2—3 дни става кисело (Шш).

По̀пници *мн.* Три или четири глинени поставки, с които се подпира подницата (Рк, Дор, Кос).

Попрѐлка *ж.* Жена, която преде на тлака или в къщи. *Дѐвер си Вѐли говдри: Нев'а̀сто Вѐло, нев'а̀сто, сѝчки попрѐлки дд̀йдоха, сѐстра ти Пѐнка не дд̀йде* (н. п. — Ох, Мл).

Попу̀скам *гл. нсв.*, **по̀пусна** *св.* Изоставям, напущам, отделям се. *Нѝкога ни попу̀скаше ѝглата* (Слв, Пт, Дв, Мм, Ус, Рво).

Поргу̀т' *м.* Пепел от вълнени парцали. *Поргу̀т' от вд̂лнени парца̀ле помàга за цѝн* (Сч, Слв).

По̂ржа *гл. нсв.* 1. Пържа, правя запръжка. 2. *Прен.* Реже от студ. *Одвд̂н по̂ржи, ни мдживм са показа* (Слв, Пт, Дв, Мс, Вв, Кт).

Порсенѝк *м.* Качамак, разстлан в тава и полят с масло (Ав).

По̂рстеник *м.* Пръстен (Девеци).

Посаканѝсвам са *гл. нсв.*, **по̀саканисам са** *св.* Засрамвам се, изпадам в неудобно положение. *Врѝт' жѐните, дѐто са имѐ̂ха за къшници са посаканѝсаха* (Хв, Пв).

По сѐбе си *нарч.* По голяма нужда. *У̂чѝтѐ̂л'у, да ѝда по сѐбе си* (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво).

Посед'а̀лка *ж.* Седянка, на която хората работят седнали (КирР).

Посѐ̂лчу̀к *м.* Човек, който скита из село без работа (Ох, Мл).

По̀слетка *ж.* Плацента (Юг).

По̂снък *м.* Дървено рало (ШлР).

Пост *м.* Кожена постелка (Ав, Девеци).

Поста цѝйче *с.* Лице, което определя пространството, което всяка жетварка трябва да ожъне. *Никдла, Никдла, мла̀до постацѝйче, не ширѝ по̀стата дълга та ширдка, не морѝ йарга̀тки за дѐн, за два̀ днѝ* (н. п. — Вг, Чн).

По̂стар *прил.* Шарен (Девеци).

По̂судрѝвам *гл. нсв.* Удрям слабо. *Амѝ ма ста̀ни по̀судри, тога̀ва да ти уминѐ* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Вв, Ор, Бн, Жъл).

Посу̀рка *ж.* Пързалка (Жер, Кир).

По̂тайник *м.* Мълчалив, скрит човек (КирР).

По̀така *нарч.* Повече, по-много (Гб).

По̀текни са *гл. св. пов.* Отдръпни се, измести се (Лн).

Потетѐнквам са *гл. нсв.*, **по̀тетенкам са** *св.* Треперя от студ или страх (Лл, Сит, Пв, Хв, Ох, Мл).

Потква̀са *ж.* 1. Подквасa. 2. *Прен.* Причина за раздор (Слв, Мм, Ус, Рво, Пт).

Пра̂метче *с.* Съвсем малко вълна, памук, лен (Ав).

Пра̂нга *ж.* 1. Железни окови за ръце или крака. 2. *Прен.* Тежък физически труд. *Вѝдеф такѝва пра̀нги каквѝто не са̀м вѝд'увал* (КирР).

Пранга̀ло, прангалд̀ *с.* 1. Капан за птици. 2. Детска играчка — лък със стрели (Брн). 3. Играчка с оловена въртележка (Бщ).

Пранжѝк *м.* Кесийка с огниво, кремък и прахан (Лв).

Пранцѐ *с.* Пране. *Ам си ми бѐ̂х отишла̀ла дд̀лу, дд̀лу нах рѐ̂кана да си пѐра бѐ̂ло пранцѐ* (н. п. — Зл, Стр, Нд, Лл, Мър).

Прапаса̀л'ник *м.* Престилка (Лл).

Прат *м.* 1. Прът. 2. *Прен.* Наниз, гердан. *Да̀ли си нѐмаш, Зла̀те, пра̀т ми жълтѝци* (н. п. — Вг, Чн).

Пра̂ф ста̀н Стан, на който се тъкат козиняви халища, китеници, кебета и др. (Чп, Пг, Слв, Бг, Зц, Мм, Сок, Ус, Лев, Рво, Чок, Тн, Кр).

Прац *м.* Дървена подпора на воището (Девеци).

Прашѝдба, прашѝдбе *ж.* Първо окопаване на посеви (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дци, Дж, Чак, Гк, ДК, ГК ДК, Цр), (Сч, Лн).

Прашо̀лка *ж.* 1. Малка мотичка. 2. *Прен.* Парченце вълнен плат за хващане на нагорещени съдове (КирР).

Пра̀шка *ж.* 1. Прашка. 2. *Прен.* Връв от разноцветни конци, която опасва девойката, за да се хващат играчите на хорото (Кв, Сем).

Пребр̀отковам *гл. нсв.*, **пр̂еброткам** *св.* Прегазвам река, дол, вода (Зв, Дм, Дж, Дци, ДК, ГК, Чак, Шм, Сол, Кир, Жер).

Пр̂еварвиште *с.* Място, през което най-много минават овцете (Дб, Кво).

Пр̂еварн'а *жс.* Вършина с отсечен връх и с няколко неотсечени клона при основата, забита на върха на копата, за да я крепи (Дб, Кво, Лл).

Пр̂еварник *м.* 1. Състезател, който изпреварва всички ездачи (Дм, Дж, Дци, Шм). 2. Ездач, който пръв пристига при конното надбягване на Тодоровден (Сч).

Пр̀евеке *нарч.* Предимно, най-много (Сч).

Прев̀офка *жс.* Конопено въже, с което се обхваща сеното при товаренето му на самар (Ст, ШлР).

Пр̀егне *жс.* Дупка за копче, илик (Девеци).

Пр̀егол *м.* Минаване през река, дол по поставени камъни (Ег, Лм).

Прегр̀аквам, прегр̀ахвам *гл. нсв.*, **пр̂егракна, пр̂еграхна** *св.* Изгубвам гласа си (Ав).

Пре$з$̀ипвам *гл. нсв.*, **пр̀е$з$ипна** *св.* Настъпвам. *Сас н̀оги си пре$з$̀ипвала сас ѝдчи си нам̀ѝгвала* (н. п. — СП).

Прекак̀ул'вам са *гл. нсв.*, **пр̂екакул'а са** *св.* Прегърбям се (Ох).

Пр̀екачка *жс.* Място за минаване през плет, зид, прелез (Девеци).

Пр̂екол *м.* Зелев сок (КирР).

Пр̂екрифка *жс.* Дълъг бял плат, подобен на пояс, с който младоженецът покрива главата си и го спуска надолу по раменете (Ох, Мл).

Прек̀утнувам *гл. нсв.*, **пр̀екутна** *св.* 1. Минавам по пряк път. 2. Потърсвам (Сч).

Прелаз'ам *гл. нсв.*, **пр̀илеза** *св.* От време навреме посещавам тайно къща или скривалище. *Хайд̀утете прел̀аз'али к̀ата в̀ечер ф п̀ештур'ата* (Ус, Рво, Смл, Чок, Сф, Слв, Лев, Пт).

Прел̀ивам *гл. нсв.*, **прел̀ейа** *св.* Хвърлям вода пред младоженката, когато напуща бащиния си дом (Сч).

Прелц̀а *мн.* Нишки, жички. *Исфр̀ъкнаха, потфр̀ъкнаха от зем'̀ата до небѐто, растърсиха зл̀атни крилц̀а, зл̀атни крилц̀а, тънки прелц̀а* (н. п. — Дрб, Гуг).

Прем'̀ата са *гл. нсв.*, **премѐтне са** *св.* Обръща се и пада — за самар с товар (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, ДК, ГК).

Премл̀ат'вам *гл. нсв.*, **пр̂емлат'а** *св.* Лакомо изяждам (Чп, Пг, Зц, Бг).

Преп̀ада ми *гл. нсв.* 3 л. *безл.*, **преп̀адне ми** *св.* Става ми лошо от преяждане на тлъсто и сладко (Шм, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Пр̀епинка *жс.* Спънка (Плт).

Пр̂епор *м.* 1. Знаме. 2. *Прен.* Дълга елова вейка с малко клони на върха, закрепена между два кола на оградата, където доят овцете, за да не бъдат урочасани (Мм, Чп, Пг, Зц, Бг).

Преск̀утник *м.* Престилка (Бат).

Прест̀ел'ка *жс.* Предна престилка (Ав).

Претов̀ар'а са *гл. нсв.*, **претов̀аре са** *св.* Обръща се — за самар заедно с товара (Девеци, Ег).

Префърл'ам *гл. нсв.*, **префърл'а** *св.* 1. Хвърлям над нещо. 2. *Прен.* Пръскам над младоженците пшеница. *М̀айката на млад̀оженеца изл̀ѝза и ги префърл'а с пчин̀ица от п̀орстен с̀от* (Ох, Мл).

Пречѐпен *прил.* Разглезен (Сч).

Пр̀ешен к̀аш Предната дъска на самара (КирР).

Прибѐл'ва са *гл. нсв.*, **прибѐле са** *св.* 3 л. Разсъмва се (Шш).

Пр̀ибир *м.* Окончателно прибиране на някаква земеделска култура (Лев, Ус, Рво, Смл, Мм, Сок, Чок).

Пр̀ибира *жс.* Различни мандренски принадлежности (Бг, Мм, Зц, Чп, Пг).

Приботот̀евам *гл. нсв.*, **пр̀ибобот'а** *св.* Преминавам със светкавична бързина и с голям шум (Слв, Пт, Мм, Сок, Кт, Вв).

Прибор'̀авам *гл. нсв.*, **пр̀ибор'а** *св.* Забравям. *Ск̀оро ли ма штиш забор̀и, Р̀адо, прибор̀и* (н. п. — ШлР, Гла, Ст).

Прибр̀исвам *гл. нсв.*, **пр̀ибрисам** *св.* Прибирам с метла паднали класове върху отвято вече жито (Дб, Кво).

Привр̀ата са *гл. нсв.*, 3 л. Обръща се и пада — за самар с товар (Кво, Дб).

Приг̀ашта *жс.* Шепа с две ръце. *Д̀ай ми адн̀а приг̀ашта бр̀ашно* (КирР).

Пр̀игоди *мн.* Удобства. *Т̀ува ѝма п̀о мл̀ого пр̀игоди* (Ус, Рво, Рд).

Пригор'̀авам *гл. нсв.*, **пр̀игор'а** *св.* 1. Прегорявам. 2. *Прен.* Засрамвам се много (Рво, Ус, Лев, Дун).

Пригр̀изва ма *гл. нсв. безл.*, **пригр̀изе ма** *св.* Наболява ме. *Пригр̀изва ма кор̀ем* (Дб, Кво, Пв, Хв, Ох, Мл).

Пр̀идаф *м.* 1. Предаване от един на друг. 2. *Прен.* Зараза (ШлР).

Приделѐнко *с.* Една от фигурите на чертежа при играта „Куц крак". *Т̀иклицата куткашт̀им и куцашт̀им фк̀арват ф к̀ата приделѐнко* (Ус, Рво).

Прид̂офква *гл. нсв.*, **прид̂офче** *св.* 3 л. Преживя — за преживно животно (Кво, Дб, Слв, Зб, Чп, Пг, Мм, Пт).

Прийу̀чвам *гл. нсв.*, **пр̀ийуча** *св.* Прочитам, разбирам. *Прийу̀чиха ле, причѐтиха, х̀ем си йуч̀от, х̀ем са чу̀д'ат* (н. п. — Вг, Чн).

Прик̀азвам са *гл. нсв.*, **пр̀икажа са** *св.* 1. Представям се. 2. *Прен.* Представям се такъв, какъвто не съм — лъжа, мамя. *Прик̀азвали са ѝеца от делѐче, та ц̀арен хми в̀ервал* (Чп, Пг, Мм, Сок, Ус, Рво, Тн, Кр, Чок, Слв, Пт, Мс).

Прикалду̀пчвам са, прикалду̀пчвам са

гл. нсв., **прика̀лдупча са** *св.* Премятам се презглава (Шлр).

Прикална̀вам са *гл. нсв.*, **прѝкална са** *св.* Заклевам се (Чп, Пг, Зц, Бг, Мм, Сок, Слв, Пт, Кт, Вв, Мс, Дв, Ус, Рво, Лев, Чок, Сф, Кр, Тн).

Прика̀рвам *гл. нсв.*, **прѝкарам** *св.* 1. Записвам. *Йѐ ще да прѝкарам дѐтето ф тефтѐра* (Чп, Сок, Мм, Слв, Тик, Кт, Вв, Пт, Ус, Рво, Сф, Лев). 2. *Прен.* Повеждам стадо през голяма река. *Й йѐ ти ста̀до прика̀рах прис рѐка А̀рда голѐма* (н. п. — ДХ).

Прикарнѐн *прил.* Пресечен по средата. *Врѝт' ѐлите о̀коло ма̀ндрата са прикарнѐни да растѐт наширо̀ко* (Мм, Сок, Чп, Бг, Зц, Слв, Ус, Рво).

Прика̀ршени *прил.* Дълги, увиснали — за уши на човек или животно (КирР).

Прикѝпрен *прил.* Хубав, напет (Тп).

Приктѐ *с.* Прикя, чеиз *Йди хи, ма̀йчо, рѐчи хи да ста̀не да си забѝра, да си забѝра приктѐто и от пѐнжурине пердѐне* (н. п. — Чц).

Прику̀тлене *с.* Връзване дълга кърпа на врата от девойки и жени (Ус, Рво, Сф, Лев, Дун, Чок, Тн, Кр).

Прѝмга *ж.* Капан за ловене на дивеч, примка (Шм, Сол, Кир, Жер, ДК, ГК, Чак).

Примъ̀кнувам *гл. нсв.*, **прѝмъкна** *св.* Разреждам засятото, за да стане по-рядко и да даде по-добър плод (Ав).

Припѐва *гл. нсв.*, **припѐе** *св.* Чете молитва, освещава. *Гро̀здето съ едѐ като съ припѐе от по̀пат* (Гб, Кп, Ав, Чер).

Припеклѝф *прил.* Изложен на припек (Лл, Зц, Бг).

Припѝтеници *мн.* Тесто от омесения хляб, разточено малко и сложено да се опече за по-бързо отпред в пещта (Дб, Кво, Ох).

Прѝпус *м.* Бързо препускане с кон, кола. *Вас'о̀днала йе нѐгова ма̀йка ку̀цу петлѐко, та прѝпус, прѝпус фаф Ва̀н'ови два̀ре* (н. п. — Чп).

Припу̀скам са *гл. нсв.*, **прѝпусна са** *св.* Много се хваля. *Нимо̀й са мло̀го припу̀ска* (Смл, Рво, Ус, Пт, Слв).

Припу̀снат *прил.* Който приказва глупости (Брн).

Приса̀ване *с.* Обичай при венчаване — кръстницата хвърля пшеница, бонбони и пари над младоженците (Гб, Кп).

Прѝсадница *ж.* Облагородено овощно дърво (Хв, Пв, Ох, Мл).

Присидѐвам *гл. нсв.*, **прѝсид'а** *св.* Престоявам, оставам на това място (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм, Сок, Чп, Мс, Ус, Рво).

Прискаку̀л'ка *ж.* Игра прескочи-кобила (Дб, Кво, Пв, Хв).

Приставу̀лка *ж.* Отделно бродирана пола и след това пришита към дрехата (Дб).

Пристѐл'ка *ж.* Престилка за млади жени и девойки с тъмночервен цвят и много широка тантела (Ав, Чер).

Пристойа̀л *прил.* Стоял повече, отколкото трябва в пещ и изгубил някои от качествата си — за хляб, картофи и др. (Слв, Пт, Мм, Кт, Вв).

Присто̀ргвам *гл. нсв.*, **прѝстаржа, прѝстаргам** *св.* Прерязвам. *Борѝката присто̀ргаха на срадо̀та* (Слв, Чп, Мм, Сок, Ус, Рво, Пт, Кт, Вв).

Прийу̀чвам *гл. нсв.*, **прѝйуча** *св.* Чета, прочитам. *Прогалчѐ йа, мѝла ма̀йко, прийу̀чи йа, хѐм си йу̀чи, мѝла ма̀йко, хѐм си пла̀че* (н. п. — Чн, Вг).

Прифтро̀нквам, прифтро̀нкувам *гл. нсв.*, **прѝфтранкам** *св.* Повтарям едно и също нещо до втръсване (Ус, Рво).

Прихто̀ *прил.* Пъргав, припрян. *Прѝхта ба̀ба и прѝхто бу̀лче* (Ав).

Прицо̀рквам, прицо̀ркувам *гл. нсв.*, **прѝцаркам** *св.* Втори или трети път доя едни и същи овце за проверка при откриване на мандра (Чп, Пг, Зц, Бг, Мм, Сок, Ус, Рво, Чок, Сф, Пт, Слв).

Причу̀квам *гл. нсв.*, **прѝчукам** *св.* 1. Чукам. 2. *Прен.* Кастрирам добитък (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Прова̀дане кома̀т' Изпращане на цял домашен хляб — на годеницата от годеника върху поднос заедно с други подаръци за големите празници (Гб, Кп).

Проварв'а̀ват са *гл. нсв. мн.* Спохождат, отиват на гости. *Вру са проварв'а̀ха у дома̀ му да му ка̀жат „Добрѐ дошо̀л"* (Мм, Сок, Бс, Ус, Лев, Рво, Чок, Сф, Дун, Кр, Тн, Слв, Пт).

Прока̀звам *гл. нсв.*, **про̀кажа** *св.* Издавам тайна. *Со чѝчовите сѝнове, тѝе нѐ штат на прока̀жат* (н. п. — Бат).

Прол'а̀ка *ж.* Цяр. *Вѐке н'а̀ма л'а̀ка, л'а̀ка и прол'а̀ка* (н. п. — СК).

Про̀лемка *ж.* Сутрешно ядене. *Тѐм бѐше, ма̀йчо, вѐчерка мо̀исе чо̀рни очѝнки, пак хми бѐ, ма̀йчо, про̀лемка мо̀исе бѐли бу̀хчици* (н. п. — СмнР).

Про̀макница *ж.* Тесто, взето от омесения хляб и изпечено в пещта преди хляба (Юг, Нр, Дн).

Про̀рапка *ж.* Място, дето се закопчава мъжки панталон (Чн, Вг, Кам).

Про̀сек *м.* Изсечена ивица гора (Мар).

Про̀секи *мн.* Пролуки, прозорци (Сч).

Прослъ̀нчва са *гл. нсв.*, **прослъ̀нче са** *св.* Проветрява се. *Като ста̀ним от сън, простѝраме чѐргите да са прослъ̀нчат* (Дб).

Про̀сорник *м.* Дървен печат с религиозни сцени, който се слага върху пита вечерта срещу Богоявление (Дб, Кво, Лл, Сит, Пв, Хв, Ох, Мл).

Про̀сто *прил.* Простено. *Йди си със здра̀ве, да ти е про̀сто* (Слв, Пт, Ус, Рво, Мм).

Про̀стор *м.* 1. Завеса за прозорец. 2. Вълнена покривка без кичилки, но украсена с цветни ивици (Дб, Кво). 3. Изобщо нещо простряно да съхне. *Ште летѝ пак ѝмаме*

прѐстор (Ав).

Прѐстори *мн.* Постелки (Лл, Сит).

Прѐт, прът *м.* Притка за фасул (Девеци), (Ав, ДК, ГК).

Прѐцуфки *мн.* Цепнатини, пролуки (Гб).

Прочерв'ѐвам са *гл. нсв.*, **прѐчерв'а са** *св.* 1. Зачервявам се. 2. *Прен.* Засрамвам се. *Девѐйката са прочервѝла ѐтсрама* (Ус, Рво, Лев, Слв, Мм, Пт).

Прѐшка *ж.* Посещение на другия ден след сватбата на младоженеца у родителите на младоженката, свидетелствува за целомъдрието ѝ и им целува ръка (КирР).

Презнѐлка *ж.* Пързалка (КирР).

Прѐнкам *гл. нсв.* Разчепквам вълна, памук и др. с лък (КирР).

Прѐчка *ж.* 1. Пръчка. 2. *Прен.* Наниз, огърлица. *Йа̀ щте Тѐдора да зѐма, че Тѐдор щте ми нанѝже трѝ прѐчки жълти алтъне, пѐ-мѐлко бѐли грѐшове* (н. п. — Дрб).

Пугѐно *прил.* Палаво, игриво — за дете (Девеци).

Пугѐнче *с.* Малко момченце по ризка (ДК, ГК, Чак).

Пукѐвец *м.* Дърво, което при горене пука (Слв, Вв, Кт, Дв, Мс).

Пѐкале *мн.* Пуканки (Ав).

Пѐкла *ж.* Царевица, която изцяло се разпуква, без да остават непукнати зърна в съда (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Пѐле *мн.* Малки лъскави кръгчета за украса на кърпи, дрехи и челото на девойки, млади жени и невести (Кир, Сол, Шм, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК).

Пѐмпал *м.* 1. Детска играчка въртележка, пумпал. 2. *Прен.* Вид жаба, която издава особен звук „пум, пум!" (Брн).

Пѐнда *ж.* Женска срамна част (Зв, Дм, Дж, Кир, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Сол, Жер).

П'урдѐ *ж.* Дълга черна забрадка (Кир, Зв, Дм, Дж, Жер, Шм).

П'урчѐк *м.* Влакно на царевица (Ег).

Пѐса *ж.* Място, дето ловецът чака да мине дивеч, засада (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм).

Пускѐчка *ж.* Каче, в което се носи грозде, за да се изсипе в постав (Брн, Бщ).

П'устрѐ *с.*, **прѐст'а** *ж.* Пирустия, саджак (Ав, Чер), (Тп).

Пухѐло *с.* Духало на гайда от осеново дърво (Дб).

Пушѐ *с.* Нощна птица, чийто писък се чува като „тюх" (Зв, Дм, Дж, Кир, Чак, ДК)

Пѐшка *ж.* Запушалка, тапа (Ег, Девеци).

Пѐшкам *гл. нсв.*, **пѐшна** *св.* Бода (Девеци).

Пѐшка ма *гл. безл.* Имам бодеж (Девеци).

Пуштанѐсвам са *гл. нсв.*, **пуштанѐсам са** *св.* Умълчавам се, спотайвам се. *Следѝл са ѐтстраха и са пуштанѐсал* (Ус, Рво, Смл, СмнР).

Пѐжол *м.* Охлюв с черупка (Юг).

Пължѐк *м.* Охлюв (Сч).

Пѐпка *ж.* 1. Пъпка. 2. *Прен.* Цвят на лук, който ще даде семе (Ав).

Пъпки *мн.* 1. Пъпки на растение. 2. *Прен.* Фигурки при украса на женска празнична дреха (Ав, Чер).

Първенка *нарч.* Преди малко (Сч).

Пърдѐйа *ж.* Чаталати клони, които се връзват на върлината на копата, за да я предпазват от вятъра (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Пързалѐтка *ж.* Пързалка (Мар).

Пѐстърко *с.* Ястие от спанак, зеле, лук, праз, ориз и др. (Гб).

Пътештѝм *нарч.* Пътувайки, движейки се. *Пътештѝм йа удрѝли с трѝ крушѐма* (Лл, Сит).

Пътлигѐш *м.* 1. Пролетно луковично полско цвете, кукуряк (Дб, Кво). 2. Цвете, подобно на игликата със син, червен или смесен цвят (Дб, Кво).

Пѐхал *м.* Плъх (Шш).

Пъшѝкам *гл. нсв.* Едва дишам (Дб, Кво).

Пцувѝсвам *гл. нсв.*, **пцувѝсам** *св.* Псувам. *Пцувѝсвам го на анѐйка* (Чц).

Р

Рабошѝнка *ж.* Рибици, филета, по протежение на гръбнака. *Сѐ крѐвици рабошѝнки* (н. п. — Чер, Ав).

Рѐвно *прил.* 1. Полегато, хоризонтално. 2. *Прен.* Хубаво, приятно, светло. *Сѝчко ми йе рѐвно в живѐт'ас* (Чп, Пг, Мм, Пт, Ус, Слв).

Равѐнен *прил.* Годежен. *Прѐстен ми пѐдна, прѐстен равѐнен в дълбѐка грѐда* (н. п. — Пер).

Разѐ *ж.* Моминска чест. *Че ми йа вѐди Реджѐп трѝ мѐсеца в гѐра зелѐна, разѐ да ми платѝ* (н. п. — Чн, Вг).

Разбадѐшвам са *гл. нсв.*, **рѐзбадаша са** *св.* Разкрачвам се пред огън (Ав).

Рѐзбор *м.* Разбрана дума. *Ѐти млозѝна дѐмаха, та ни б'ѐ рѐзбор кинѐ галчѐт* (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм, Сок, Чп, Ус, Рво, Лев, Мс, Дв).

Разв'ѐвам *гл. нсв.*, **рѐзвейа** *св.* Разнасям думи по хората, като прибавям и от себе си. *Разв'ѐва и принѐс'а дѐми по л'удѐте* (Ав).

Развлекѐнин *м.* Небрежен, изоставил се човек (Дб, Кво).

Разврѐтен *прил.* 1. Разчепнат. *Разврѐтена дѐска нахвѐн ни вѐрши за нѝшто* (Чп, Бг, Зц, Пг, Сок, Мм). 2. *Прен.* Морално паднал. *Разврѐтен чилѐк ни йѐ за домовнѝк* (Слв, Пт, Мм, Сок, Ус, Кт, Вв).

Рѐзглека *ж.* Развлечение. *Отѝваме на рѐзглека* (Жъл, Псп).

Разградѐн *прил.* 1. Без ограда. *Разградѐна дин'ѐ ни мѐжиш да упрѐвиш* 2. *Прен.* Развратен, без морал (Рво, Ус, Лев, Смл

Чок, Тн, Кр, Сф, Слв, Пт, Мм).

Раздава̀лка *ж.* Раздаване нещо за ядене, помен за покойник (Ав).

Раздава̀нѐс *прил.* Щедър, с широка ръка *Раздава̀нѐсто мо̀мчѐ* (Слв, Пт, Вв, Кт).

Разжо̀брувам са *гл. нсв.,* **ра̀зжабр'а са** *св.* Карам се, сърдя се. *О̀ти са си разжо̀брил, брѐ* (Ус, Рво, Лев, Смл, СмнР, Слв).

Разигра̀н *прил.* Размекнал се от водата. *Лѐсно са потъ̀нва ф такова разигра̀но от вода̀та мѐсто* (Ав).

Разкру̀ква са *гл. нсв.,* **разкру̀че са** *св.* Разквачва се, готова да мъти — за кокошка (Девеци).

Разла̀гам *гл. нсв.,* **Ра̀зложа** *св.* Правя усилия да забавям работа (Лл, Сит, Слв).

Разло̀гвам *гл. нсв.,* **ра̀злажа** *св.* Премествам мандрата (Чп, Бг, Зц, Пг, Мм).

Разма̀йвам *гл. нсв.,* **ра̀змайа** *св.* Разпръсквам (Бг, Зц, Пг, Чп).

Размал'а̀ва ми са *гл. нсв.,* **размалѐе ми са** *св. безл.* Не ми се работи (КирР).

Разма̀т'ва са *гл. нсв.,* **разма̀те са** *св.* Проявява инстинкт да мъти (Кв, Сем).

Размр'а̀згав'ава са *гл. нсв.,* **размр'а̀зга-вѐе са** *св.* Развиделява се, разсъмва се. *Брѐй, размр'а̀згав'ава са, ха̀те да тва̀рим* (Слв, Вв, Кт, Ус, Рво, Лев, Мм, Сок, Бс).

Разнѐсен *прил.* Пръснат. *На̀шесо сѐло йе разнѐсано на мло̀го места̀* (Зб).

Разу̀м'ам *гл. нсв.* Разбирам, проумявам (Др).

Ра̀ки-пора̀ки *израз* Поръчки. *Ра̀ки-пора̀ки пѐйка за Омѐр да до̀йде, Омѐр бербѐр да до̀йде, кара̀ севда̀ за тѐп сам мѐтнало* (н. п. — СП).

Рампу̀л' *м.* Птица, подобна на кос, която прави гнездото си на високи дървета (Жер, Цр, Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Чак, ГК).

Ранипо̀ле *с.* Обичай за дъжд при суша на другия ден след Гергьовден: група девойки в пъстроцветна местна носия с песни и хора̀ посещават всяка къща, където окъпват пеперудата — сираче, даряват ги, докато обходят и последната къща, след което се отправят на площада. Там веселието продължава с цялото село. Обичаят се среща във всички български селища в Родопите от Благоевградско на изток до Ивайловградско.

Ра̀пка, р'а̀пка *ж.* 1. Царевица (Ав, Пок, Девеци, Чер), (КирР). 2. Угощение с варена царевица, което всеки стопанин от селищата от долината на Кирковската река, завършил новата си къща, устройва почти за цялото село.

Ра̀пковина, р'а̀пковина *ж.* Царевичак (Ав, Пок), (Девеци, КирР).

Р'а̀пкова ка̀ша Царевична каша (КирР).

Ра̀пкоф писк'у̀л' *м.* Влакно на царевица (Девеци).

Раскру̀ква са *гл. нсв.,* **раскру̀че са** *св.* Добива инстинкт да мъти (Ав).

Расо̀ксел *м.* Смрадлика (Ав, Девеци).

Распа̀рчва са *гл. нсв.,* **распа̀рче са** *св.* Добива инстинкт да се оплодява — за кучка, вълчица и др. (Зв, Дм, Дж, Шм, Сол, Кир, Цр, Жер).

Ра̀сперки *мн.* Плетена преграда от пръти във форма на равнобедрени триъгълници, които отделят доячите един от друг (Чп, Бг, Зц).

Распин'а̀лка *ж.* Прашка, детска играчка за стреляне с камъчета (Кв).

Расплòд'вам *гл. нсв.,* **ра̀сплод'а** *св.* Наливам вода в гъста течност, за да се разреди и увеличи (Ав, Слв, Вв, Кт, Мм, Сок, Пт).

Распло̀ден *прил.* Размножен. *Села̀та са распло̀дени от село Дува̀н Хиса̀р* (ДХ).

Распра̀в'ам *гл. нсв.,* **ра̀справ'а** *св.* 1. Разказвам. 2. *Прен.* Разпореждам (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм, Сок, Ус, Рво, Лев).

Расправ'о̀ *ж.* Удобство. *Ага̀ си го ѝмаш ф ко̀штана да го ни тро̀сиш ту̀ф и та̀м, та йе ѝстинска расправ'о̀* (Слв, Вв, Кт, Пт, Мс).

Рассамар'а̀вам *гл. нсв.,* **ра̀ссамар'а** *св.* Свалям самар на товарен добитък (Вв, Кт).

Расседнѝца *ж.* Изсъхнало стъбло със семена. *Па оседла̀й, ра̀ко, ко̀н'а расседнѝца, зенгѝи му ту̀ри пасѝново пѐро* (н. п. — Рк).

Рассѝпан *прил.* Отслабнал. *Мо̀мчето йе рассѝпано* (Кир).

Растава̀р'ам са *гл. нсв.,* **ра̀стовар'а са** *св.* Освобождавам се от тежка работа (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, Гк, ДК).

Растехн'а̀ва са *гл. нсв.* Става тихо, безлюдно и спокойно. *Растехнѝ са до то̀лкова, че и пилцѐте мо̀л'кнаха* (Пт, Вв, Кт, Мм, Слв).

Растрѝвам *гл. нсв.,* **ра̀стрийа** *св.* 1. Трия, разтърквам. 2. *Прен.* Разбърквам. *Растрѝвам ка̀шата* (Ав).

Растръ̀свам *гл. нсв.,* **ра̀страс'а** *св.* Разчепквам чрез удряне с пръчка вълна, памук, дреб и др. (Брн).

Рафу̀с *м.* Начупени тютюневи листа при денкирането на тютюна (КирР, Гб).

Ра̀хкам *гл. нсв.,* **ра̀хна** *св.* Ръся пълнеж в баница — ориз, яйца и др. (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Чак, ГК, ДК).

Рачѝчка *ж.* Дървена плочка, която затяга и отпуска кросното (Юг).

Рашнѝцова воденѝца Хромел (Девеци).

Ребѝца *ж.* Яребица (Девеци).

Рѐбро *с.* 1. Ребро. 2. Страна. *Лежѝ на рѐбро, о̀ти са насѝти да лежѝ на чо̀ш* (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК, Цр).

Рева̀ло *с.* 1. Гръклян. 2. *Прен.* Едър възгруб висок човек, простак (Шм, Сол, Кир, Цр, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Режѝло *с.* Острие на сечиво (КирР).

Режлѝво *с.* Острие на сечиво (ГК, ДК, Чак, Дж, Дм, Дци, Зв, Кир, Жер, Сол, Шм).

Рѐсен *прил.* Гъст, буен. *Па си познàла, подàла нѐйна сѝна Стойàна по тѝйа рѐсни чомбѐсе, по тѝйа рỳси бойỳци* (н. п. — Дед, Бок).

Рѐхнувам *гл. нсв.*, **рѐхна** *св.* Ръся. *Рѐхнувам му и пупѐрчек* (Гб).

Рехỳлес *прил.* С ресни по края. *Бѐл арпалѝен д'ул'бѐн, жълта рехỳлеста кърпа* (н. п. — Ох, Мм).

Рибàрче *с.* Черна птичка с бели гърди, която се храни с риба (Юг, Нр, Пв, Хв).

Рѝза *ж.* 1. Женска копринена кенарена дреха, която се носи под горна дреха (Вв, Кт, Рд, СмнР, Рд, Бг, Зб). 2. Женска дреха от домашен плат с хубави червени, жълти, розови и сини цветове, която се носи под горна дреха (Девеци).

Рипкалѝф *прил.* Който много скача, скоклив (Дб, Кво, Кт, Вв, Слв, Рка, Тик).

Рòва *ж.* Яма, пропаст. *Чѐста горѝца с'àк н'àма, дълги път'ове хдт н'àмат, дълбòка рòва брот н'àма* (н. п. — Мца).

Рòвило *с.* Малка яма, направена от кокошки и други птици (Вв, Кт, Слв, Тик).

Рòви са *гл. нсв.* Събаря се, съсипва се. *Денѐ йа град'òт, наштѐ са рòви* (н. п. — Чн, Вг).

Роговàчка *ж.* Кука, направена от рог. *Чемшѝр пòрти зап'òнати с двѐ кỳки роговàчки* (н. п. — ШлР).

Рòжба *ж.* Родилка (Шм, Сол, Кир, Цр, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Рòйнувам *гл. нсв.*, **рòйна** *св.* Събарям, разваям. *Агàта кàзал да рòйнат бесѝлката* (ШлР).

Рѝка *ж.* 1. Ръка. 2. *Прен.* Шепа. *Дàй хми по йаднò рòка рòнки* (ШлР, Чп Слв, Пт, Пг, Бг, Зц, Мм, Сок, Ус, Рво).

Рòнгал *м.* Топка от изпражнения на овца, и коза, която виси засъхнала на опашката (Брн).

Рòн'чинка *ж.* Зрънце грозде (Гб).

Рòпа *ж.* 1. Яма. 2. *Прен.* Едър мързелив човек (Мг, Слв, Вв, Кт).

Роф *м.* Подобно на лещата фуражно растение, фий (Юг, Нр, Пв, Хв).

Рòшка *ж.* Чорльо, неугледен човек (Девеци).

Рошòглаф *прил.* Гологлав (Лл, Сит).

Рудàрка *ж.* Нов камион-самосвал, който превозва руда (Рд, Мд, Сг, Лки, Дн, Стр).

Рỳжа *ж.* 1. Ружа. 2. Див мак (Кв, Сем).

Р'ỳком, рỳком *нарч.* Викайки. *Та чъ са р'ỳком пръ'р'ỳка: ѝмам р'убѝнка за прòдан, алà хъ ѝ млòго пахнòна* (н. п. — ШлР, Чп, Рво, Ус, Слв).

Рỳнка *ж.* Фабрично бяло платно с розова ивица 4—5 см, което се носи като забрадка (Ав, Чер).

Рỳпове *мн.* Потури без гайтан. *И си Вàна над'àна Димѝтрови рỳпове, че си стàнали, тръгнали, та си, Вàно ле, отишилѝ на деспòтови конàци* (н. п. — СК, Дл).

Р'усàф' *прил.* Възрус (Гб, Кп).

Русѐе са *гл. нсв.* Белее се. *Пот носъ̀ му са русѐеше н'àкаф кòсам и по лѝцето му нòлкова* (Пв, Хв).

Ручòк *м.* Червей, който яде нежни растения и клончета (Сем, Кв).

Ръбам *гл. нсв.*, **ръбна** *св.* Късам със зъби (Тп).

Ръкàвници *мн.* Ръкави, които се пришиват под ръкавите на дълга горна дреха, за да ѝ предпазват ръкавите от замърсяване (Гб).

Ръп *м.* 1. Ръб на дреха. 2. *Прен.* Граница. *Пàси офцѐте по ръбà* (Дб, Кво).

Ръченѝк *м.* Копринена забрадка на младоженка със сребърни висулки (Ус, Рво).

С

Са *част.* Ще. *Са ѝскаме да варвѝм* (Шш).

С'àдане на бадàш *нарч.* Със скръстени крака (Зв, Дм, Дж, Шм, Сол, Кир, Жер, Чак, ДК, ГК, Цр).

Садàч *м.* Съдия. *Голѐмите децà са садàче ф игрàнката* (Ус, Рво, Лев, Сф, Слв, Мм, Сок, Смл, СмнР).

Сàйа, тàйа, нàйа, сòйа, тòйа, нòйа; сва, тва, нва; сѐе, т'ѐе, нѐе *мест.* Тази тук, тази, онази; този тук, този, онзи; това тук, това, онова; тези тук, тези, онези (Ав).

Сайò *ж.* Тъкана забрадка *Бѐга йугѝздена бѐла сайò нòси* (н. п. — Зл, Нд, Дл, Стр, Мър).

Сак *м.* 1. Чанта. 2. *Прен.* Наниз, огърлица (н. п. — СП).

Сакà *ж.* Задна тъпа част на брадва (Ав).

Сакатѝна *ж.* Хилав, пипкав, несръчен човек (Кв, Сем).

Сакатỳлник *м.* Хилав, недъгав човек (Чц).

Саквѝзикан, таквѝзикан, наквѝзикан *мест.* Такива, онакива (Кс, См, Мн, Зл).

Сакòвзикан, такòвзикан, накòвзикан *мест.* Такъв, онакъв (Кс, См, Мн, Зл).

Сакъска *ж.* Особен вид тиква за пържене (Брн, Бщ).

Сакъф, такъф, накъф *мест.* Такъв, онакъв (Дб, Кво).

Салапат'à *ж.* Разсеян, невнимателен във всяка работа човек (ДК, ГК, Чак, Дци, Дж, Дм, Зв, Кир, Шм).

Сàлги *мн.* Сълзи. *Невѐстата йàна кòн'ат и очѝте ѝ са напàлни ас сàлги* (Шм, Сол Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК, Цр).

Салзѝка *гл. нсв.* Бавно капе на сълзи — за смола (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм, Бс, Ус, Рво).

Салмà *ж.* Малка постройчица, пристройка (Девеци).

Сàло *с.* Носилка за носене мъртвец мохамеданин (Девеци).

Самàл *м.* Дойни овце (Шм, Сол, Жер, Кир).

Самала̀к *м.* Плевня (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Сама̀р *м.* 1. Самар. 2. *Прен.* Едно надиграване при детски игри. *Сто̀рих му дѐсет' сама̀ра и дѐсет по̀ти ма но̀си на гарбо̀* (Ус, Рво, Лев, Дун).

Сама̀рче *с.* Половин орехова ядка (Ав).

Самоздра̀жица *ж.* Валеж на сняг като зрънца (Кв, Сем).

Самолѐтче *с.* 1. Самолет. 2. *Прен.* Водно конче (Мар).

С'а̀нката *ж.* 1. Сянка. 2. *Прен.* Овчарско-мандраджийски часовник за определено времето за доене на овцете (Дб).

Сансо̀гал' *м.* Слънчоглед (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК, Шм, Кир).

Сансо̀галова пра̀чка Слънчогледово стъбло (КирР).

Сап *обикн. мн.* Пръчки в основата на тъканта в домашния стан (КирР).

Сарбѐшка *ж.* Място на тялото, където има постоянен сърбеж (КирР).

Сарѝе *м.* Кръст на товарен добитък (Шм, Ав, Чер).

Сарло̀свам *гл. нсв.,* **са̀рлосам** *св.* Гледжосвам (Девеци).

Сарпѝка *ж.* Дива остра ситна жилава трева по високи планински била. *Сарпѝкаса га̀л'ат офцу̀се, ага̀ йе дште зелѐна* (Мм, Слв, Вв, Кт, Пт, Ус, Рво, Чок).

Сарчѐнка *ж.* **сърчѐн** *м.* Ос на совалка (Сч), (Жъл).

Са̀чка *ж.* Кръгла пръстена плоча, на която се пекат тестени изделия (Ав, Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Са̀чкини кола̀ци Течно тесто с квас, печено на кръгла пръстена плоча и мазано с масло от двете страни (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак).

Сва, тва, нва *мест.* Това тук, това, онова (Ав, Дб, КирР).

Свадба̀рски байр'а̀к. Сватбено знаме, приготвено в момковата къща, което се носи от близък на момъка; в момината къща се приготвя друго: двете по време на сватбата се присъединяват в едно (Ав).

Свадба̀рска го̀зба. Сварено месо за сватбата, оставено без сок, поръсено с черен пипер (Гб, Кп).

Сварто̀к *м.* Водовъртеж във вир (Ус, Рво, Бс, Сок, Смл).

Сварштѝсвам *гл. нсв.,* **сво̀рштисам** *св.* Свършвам, изяждам. *Ма̀лко ли чевермѐ йе сварштѝсало ф йо̀зан* (Лл, Сит, Бок).

Светѐе *гл. нсв.* 3 л. Свети. *Ла̀мбите светѐйат* (Шш).

Свѐтка *ж.* Светулка (Жер, Шм, Сол, Кир).

Свешту̀лка *ж.* Многогодишно високо растение с мъхести елипсовидни листа и жълти цветове (Юг, Дб, Кво).

Свѝвом *нар.* Свивайки. *Въ̀рбата си са свѝвом свѝва ка̀йно мо̀ма от кичила̀ и невѐста от гиздила̀* (н. п. — Дед, Бок, Сит).

Свѝдом *нар.* Навеждайки се. *Вѐйкине са свѝдом свѝдат, свѝдом свѝдат и и развѝват* (н. п. — Зл, Стр, Нд, Мър, ЕР).

Свѝне *с.* 1. Прасе. 2. *Прен.* Оскърбителна дума, която предимно българите с мохамеданско вероизповедание разменят помежду си (Чп, Бг, Зц, Вв, Кт).

Свирештѐц *нарч.* Свирейки. *Опрѐш сва̀товете варвѝ га̀йдата свирештѐц* (Ох, Мл).

Свитѝца *ж.* 1. Светица. 2. Икона (Кп, Гб, См).

Свѝтом *нарч.* Свито. *Ага̀ прис сѐло да минѐш, свѝтом байр'а̀кан да но̀сиш!* (н. п. — Ст).

Свиторо̀к *прил.* С извити рога (Брн, Бщ).

Сврак'ѝн'а *ж.* Сврака (Девеци).

Свръска̀ло *с.* Тънка жилава пръчица (Девеци).

Свъ̀ртка *ж.* Въртоп (Юг).

Свъ̀свам са *гл. нсв.,* **свъ̀с'а са** *св.* Намръщвам се (Ав).

Сеѐ *гл. нсв.,* **сѐйне** *св.* 3 л. Бозае (Ав, Девеци).

Севдалѝнка *ж.* Любовница. *Че ми лѝбе бѝлки да̀ло, бѝлки да̀ло запойлки да напой ма̀лка мо̀ма, ма̀лка мо̀ма Катерѝнка, Катерѝнка, севдалѝнка* (н. п. — Рк).

Сег'а̀, сегѝ *нарч.* Сега. *Да ѝма ка̀ и сегѝ да са, сѝно, по гора̀та* (Сч).

Сега̀накона *нарч.* Сега. *Ама̀ сега̀накона, мо̀л'а ти со, ка̀жи му да ма пу̀сне да си ѝда до̀ма* (Чн, Вг).

Сегѐ *ж.* Горна женска дреха за девойки и млади жени от памучна прежда (Ав, Чер).

Сѐйка *нарч.* Така. *Мо̀мче ва̀кло черно̀ко, кадѐ си сѐйка тъ̀рнало* (н. п. — Зл, Стр, Нд, Мър).

Селѐн *м.* Специално дърво за разбъркване мляко в голямо каче (Шш).

Сем'а̀ *ж.* Болест въртоглавие у дребния добитък (Пв, Хв).

Сем'о̀ф *прил.* Въртоглав. *Сем'о̀во шѝле* (Вв, Кт).

Сѐндова бра̀да Вид висока с жилави стебла трева, която завършва с дребни класове със семенца (Слв, Кт, Вв).

Сѐне *с.* Бозаене (Девеци).

Сеннѐ *ж.* Софра, синия (КирР).

Сѐнник[1] *м.* Голяма копа сено (Дб).

Сѐнник[2] *м.* Навес на четири стълба на мандрата, където се доят овцете (Кво, Дб).

Сепъ̀т *м.* Кош за носене тютюн или храна на добитъка (Бз).

Сердѐк *м.* Затворена ниша за слагане на съдове с вода (Бз).

Сердѐсце *с.* Ос на совалка (Цв).

Серѐне *мн.* Ритли на кола за превозване на сено, слама (Ав).

Сефо̀вам *гл. нсв.* Живея на свобода и охолство. *Ште са гѝздиме, йадѐме, йадѐме и сефо̀ваме* (н. п. — Ус, Рво, Лев, Смл, Слв, Мм, Пт).

Сечѝм *м.* Отбиване на агнета от майките (Гб, Кп).

Сечимѐк *м.* Врата на кошара, където става отделяне на агнета от майките (Мм, Сок, Пг, Чп, Бг, Зц, Свл, Вв, Кт).

Сѝламка *нарч.* Едвам-едвам (СмнР, Рд, Сг, Мд).

Сѝлецен *прил.* Който извира около растението магарешки трън. *Пѝло ли си сѝлецена вòда* (н. п. — Чн, Вг).

Силингòс *м.* Спираловидно украшение от гайтан върху джобове на потури, крачоли и лакти на долама (Слв, Пт, Рво, Ус).

Симитчѝйче *с.* Насекомо, което хвърчи над застояла вода и мирише на симид (Брн, Бщ).

Син'à, синè, синѝйа *ж.* 1. Ниска кръгла софра. 2. Плитка медна тава, поставена върху четириножник, която служи за трапеза (Бщ), (Гб, Кп).

Син' бъкал 1. Синя бъклица. 2. *Прен.* Полско цвете-синчец (Кн).

Сѝн'а мѐтла Полско цвете синчец (Девеци, Ав).

Синàга *ж.* **сѝнек** *м.* **сѝнелек** *м.*, **сѝнец, сѝнигер** *м.* Зелен гущер (Ег), (Ав), (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК), (Сч), (Ав).

Синевỳтка *ж.* 1. Грозна руса мома. 2. Синина на тяло (Зл, Ер).

Синжѝр *м.* 1. Желязна верига. 2. *Прен.* Подаване материали от ръка на ръка *Наредѝхме са на синжѝр и подàвахме тỳхли и керемѝди на строѐжа* (Лл, Сит).

Синѝгар *м.* Вид врабче (Пок).

Сѝнка *ж.* Синя пъпка (Девеци).

Синтетѝна *ж.* 1. Син. 2. *Прен.* Прост, невежа човек (Ус, Рво, Лев, Бс).

Сѝпна *гл. нсв.*, **сѝпне** *св.* Изведнъж заваля *Сѝпна берекѐт'* (КирР).

Сѝрица *ж.* Дойна овца без агне. *Опустѐли ти сѝрици, га нѐма мòйата мàйка* (н. п. — Хв, Пв, Ох, Мл).

Сѝса *гл. нсв.* 3 л. **сѝсне** *св.* Бозае. *Дѐтето сѝса ли дште? — Сѝса, сѝса* (Шш).

Ситнòк *м.* Нещо съвсем дребно. *Борѝките са ситнòк, че скòро са садѐни* (Пв, Хв).

Ситòсвам *гл. нсв.*, **сѝтосам** *св.* Пресявам с гъсто сито. *Ситòсвам бѐло брàшно* (Вв, Кт, Слв, Пт).

Сѝàвам са *гл. нсв.* Заяждам се с хората (Ав).

Скàкале *мн.* Камъни, по които се минава река (КирР).

Скалапàтки *мн.* Стъпала, взидани в каменна стена (Брн).

Скàло *ж.* Подвижна дървена стълба (Девеци).

Скаплѝф *прил.* Скъп. *Пак бѐ годѝна скаплѝва, скаплѝва дште родлѝва* (н. п. — Ус, Рво, Смл, СмнР).

Скартòсвам *гл. нсв.*, **скартòсам** *св.* Правя зигзаг при движение (Ав).

Скàршвам *гл. нсв.*, **скàрша** *св.* Счупвам. *Скàрших ибрѝке* (Сол, Шм, Кир, ГК, ДК).

Скàтен *прил.* Сдиплен, сгънат. *Младожѐнецат нòси еднà скàтена на чѐтири кърпа, пришѝта на дѐсното му рàмо* (Ох, Мл).

Скѐл'а *ж.* 1. Скеля, при строеж. 2. Открито място, откъдето стадото се отправя на паша в различни посоки (Дб).

Скѐпърна *ж.* Тясна продълговата мотичка с малко острие, подобно на брадвичка отгоре, която служи за разкопаване на целина, а острието — за сечене на корени (Сч).

Скѐпърница *ж.* Обикновена тесла — из тайния дюлгерски говор (Лв).

Скечѐн *прил.* Объркан, сплъстен. *Рàсчеши му косàта, че му йе скечѐна* (Девеци).

Скивàл *м.* Отпадък от пресято жито (Ав).

Скивàле *мн.* Непотребни неща, отпадъци (Лв).

Склавàло *с.* Склад на крадени от разбойници предмети. *Пот кàменен са узунжòфските грàдове, врѝт' са хайдỳшко, збирàло, збирàло дште склавàло* (н. п. — ДЛ, ГЛ).

Склàдница *ж.* Старателно сгънати и наредени една върху друга постелки и покривки (Зл, Нд, Мър, Дл, ЕР).

Склòквам *гл. нсв.*, **склòкам** *св.* Подканвам, свиквам, както квачката събира пилетата си (Зл, Дл, Стр).

Скованं *прил.* Окован във вериги. *Йозѐха, кàраха двамѝна, вързани, вързани, сковани със синжѝре на шѝйа* (н. п. — Пп).

Скòкна ми *гл. св.* **скòкне ми** *гл. св. безл.* Приседна ми (Кв).

Скокодѝчкам *гл. нсв.*, **скокодѝчна** *св.* Гъделичкам (Кв, Сем).

Скокотлѝф *прил.* Който изпитва гъдел (Тп).

Скòктики *нарч.* Скачайки. *Водàта течѐ скòктики* (Шш).

Сколàчва са *гл. нсв.*, **сколàче са** *св.* Навива се около себе си като геврек *Змѝйштето са сколàчи на колàк* (Слв, Вв, Кт).

Сколопàт *м.* Стъпало от каменна стълба *Косòна му бѐ острѝгана като òфца на сколопàтки* (Пв, Хв, Ох, Мл).

Скòлцувам *гл. нсв.*, **скòлцам** *св.* 1. Правя на дребно, като кълцам с нож или брадва. 2. *Прен.* Лъжа, мамя. *Нимòй ма скòлцува, чи га вдѝгна сòпаса!* (Ус, Рво, Смл, Лев, Бс, Сок).

Скопàвам *гл. нсв.*, **скòпам** *св.* Кастрирам (Зв, Дм, Кир, Шм, Сол, Жер, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Скòпчен *прил.* Съединен. *Пòт'увете са скòпчени с пòштата* (Чп, Пг, Зц, Мм, Бг).

Скорафѝсване *с.* Бръснене (КирР, Гб, Сч).

Скорàфче *с.* Ножче за бръснене (Сч).

Скорѝе *ж.* Згур (Ав).

Скòрец *м.* Малка птичка, подобна на врабче, която се храни с грозде (Брн, Бщ).

Скофѐ *ж.* Шапчица, която жените носели вместо фесче (Кп, Гб).

Скрам *м.* 1. Запръжка на ястие (Дб, Кво, Лс). 2. Лой от варено или печено месо (Ох, Мл).

Скрàнгел *м.* Малко кафяво ракообразно животно, което плава по студените извори, мъмрец (Девеци).

Скриàло *с.* Игра на криеница (Гб).

Скрѝпалец *м.* 1. Вкусна билка в супа и баница. 2. *Прен.* Иглика (Девеци).

Скрѝшно *прил.* Тайно (Ав).

Скръ̀швам *гл. нсв.*, **скръ̀ша** *св.* Счупвам. *Крацѐто му са скръ̀шиле, ръцѐто му са пробѝле* (н. п. — Чн, Вг).

Скỳтник *м.* Престилка (Пок).

Скỳтница *ж.* Долна дълга предна част от женска риза на българка с мохамеданско вероизповедание (Яг, Дс).

Слабòк *м.* Човек, който обича вкусни ястия и лакомства (КирР).

Слàвек *м.* Славей. *На двѐ вѐйки трѝ йàбалки, на трѐтана слàвек пѐе, слàвек пѐе дорѝ дỳма* (н. п. — Бок, Дед, Сит).

Сладỳн *м.* Дърво и плод на сладка ябълка, която зрее по Петровден (Дб, Кво, Лс).

Слаймче *с.* Птичка жълтунка, която зимува по плевните (Тик, Рка, Трн).

Слàмник *м.* Плевня (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак).

Сламòк *м.* Дърво габър (Пв, Хв).

Сланѝф *прил.* С много слана. *Сланѝва прòлет* (Ав).

След'àвам са *гл. нсв.* Замръзвам, треперя от страх. *Следѝ са òтстраха, та че са пуштанòса да чỳе какво дỳма йỳдата* (Ус, Рво, Смл, Лев, Слв).

Слѐжа *ж.* Женско агне до две години (Девеци).

Слѐп миндѝл'. Родопска престилка на тесни раета в тъмночервен цвят, която се носела от вдовици и стари жени (Слв, Пт, Мм, Сок, Ус, Рво, Смл, Чок, Сф).

Слигòсан *прил.* Сгънат, свит на много места (Гб).

Слѝска са *гл. нсв.*, **слѝсне са** *св.* Разлиства се, зашумява. *Слѝсни са, слѝсни, горѝце, да си ми скрѝиш хайдỳте. Байрат ф Лòма са слѝсна* (н. п. — Вв, Кт, Слв, Пт, Дв, Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Як).

Слиталѝф *прил.* Който приказва глупости. *Слиталѝва женà не знàе да дỳма пòтно* (Слв, Мм, Вв, Пт).

Слѝфка[1] *ж.* Гънка на дреха, свивка (Гб).

Слѝфка[2] *ж.* Вид пъпка на лице, подобна на малка слива — според поверието майката по време на бременността си откраднала слива (КирР).

Слòгвам *гл. нсв.*, **слòжа** *св.* Поизлъгвам. *Рàда го слòга, чи йе на зàник.* (ШлР).

Служ *м.* Плацента. *Слỳжат трѐбва да са зарòви в блатѝсто м'àсто* (Ав).

Служѝ, слузѝ *гл. нсв.* Изпуща лигава течност слуз по време на оплодяването и преди отелването — за едър и дребен рогат добитък (Ав), (Зв, Дм, Кир, Шм, Сол, ДК, ГК, Цр).

Слънчòгер, слънчòгир *м.* Слънчоглед (ДолД), (Вак).

Слънчоглѐдовица *ж.* Стъбло на слънчоглед (Брн).

Смàт'квам *гл. нсв.*, **смàт'кам** *св.* Събирам, мамя — за пчели (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Смахмỳзвам *гл. нсв.*, **смàхмуз'а** *св.* Пришпорвам кон. *Смахмỳзих кòнището да са понатарчѝ, алà ни бѝ* (См, Ас).

Смѐрено *нарч.* Пропорционално. *Всѐкему са дàва смѐрено спорѐт офцѐте* (Слв, Чп, Мм, Кт, Вв, Пт, Бг, Зц, Ус, Лв).

Смѐтник *м.* Съд за събиране на смет (Кл).

Смѝва са *гл. нсв.*, **смиѐ са** *св.* 1. Сляга се, спада, намалява. *Лàната ша са смиѐ, да тỳрим òште* (Сем, Кв). 2. Свлича се надолу. *Мàслото са смѝва от стенѝте на кàцата и чурѝлката с водѝца* (Бг, Мм, Чп, Слв).

Смигàл' *м.* Понуда на третия ден след раждането у родилката — гощавка с пита, трошена и полята с масло (Ав).

Смѝгарца *ж.* Зелен гущер (Девеци).

Смидàр *м.* Натрошен хляб, полят с препържено масло (ДК, ГК, Чак, Дж, Дм, Кир, Зв).

Смижỳрен *прил.* Нагърчен. *Смижỳрен спанàк* (Кв, Сем).

Смѝсва са *гл. нсв.*, **смисѐ са** *св.* От продължително време неизползуване се поврежда. *Тестемѐл'ас ми са йе смѝсал от сидѐне ф сандòкан* (Слв, Вв, Кт, Пт).

Смѝсл'ам са *гл. нсв.* Размисля се. *Агà са смѝсал'ам, та стàнвам пишмàн* (Слв, Кт, Вв, Мм, Пт, Сок, Ус, Рво).

Смòкоф *прил.* Змийски. *Фчѐра билàре минòха, смòково бѝле нòсеха, нѝкой ми бѝле ни кỳпи* (н. п. — Пв, Хв, Ох, Мл).

См'òнвам *гл. нсв.*, **см'òна** *св.* Удрям до смазване. *См'òнах главѝштето на голѐмо змѝиште* (Сок, Мм, Вв, Кут, Слв, Пт, Ор, Бн, Ус, Рво, Лев).

Смòрчкул *м.* Вид много вкусна гъба, която се среща предимно в горите (ШлР, Слв, Вв, Кт, Пт, Чп, Бг, Пг, Зц).

Снеговѝнка *ж.* Снежинка. *Снеговѝнката са стàп'а штом вѝди слънцето да са покàже* (Б. Д.).

Снѝкнувам са *гл. нсв.*, **снѝкна са** *св.* Навеждам се, снишавам се. *Снѝкни са, снѝкни, плàнино, да си ми вѝд'ам сѐлото* (н. п. — Пв, Хв).

Снѝшнувам са *гл. нсв.*, **снѝшна са** *св.* Навеждам се. *Снѝшнах са да го пòл'уба* (н. п. — ШлР, Мд).

Снѝшт'ва са *гл. нсв.*, **снѝште са** *св.* Разрежда се, изтънява и прозира — за плат (Слв, Вв, Пт, Кт, Мм, Мр, Ор, Жъл, Ус, Рво, Лев).

Сòва *ж.* Горна женска дреха. *Момѝчета на голѐм пра̀зник нòс'ат зелѐна сòва* (Ег).

Съ̀дба *ж.* Съд, съдене. *Та го са съ̀дба съ̀дили, голѐма гла̀ба да платѝ.* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Лев, Сф, Слв, Мм).

Сòйна *мест.* Своя. *Ра̀боти Миха̀л дѐвет' годѝни, дѐвет' годѝни чу̀зда ра̀бота и дште дѐвет' сòйна ра̀бота* (н. п. — ДЛ).

Сола̀кна *прил.* Лява. (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Солта̀рник *м.* Съд, в който се държи сол (Ав).

Сòл'чинко *нарч.* Съвсем малко (Шм, Сол, Кир, Жер, Дм, Зв, Дж, Чак, ГК, ДК).

Сонгара̀ *ж.* Лекоумен, глупав човек (Ст, Шлр).

Соп'а̀ва са *гл. нсв.* Оплодява се — за кобила и магаре (Девеци, Ег).

Сòпичка *ж.* Тънка дълга жилава пръчица за подкарване на добитък (Девеци).

Сос *нарч.* Сам. *Сос ми Фатмѝнка оста̀на бѐлоно пла̀тно да бѐли* (н. п. — Бн).

Съ̀ссет *м.* Седло (н. п. — Рд, СмнР, Сг, Мд).

Софра̀ *ж.* Престилка (Рб).

Съ̀шт *прил.* Истински. *Сту̀нини стрѝци, съ̀шти дѐвере, ка̀мен' по ка̀мен', дъ̀рво по дъ̀рво, та си вградѝха Сту̀на нивѐста...* (н. п. —Ус, Рво, Лев, Бс, Сок, Мм, Сф, Дун, Пис, Слв, Пт, Чп).

Спа̀ретини *мн.* Пъпки по устни след болест (Бн, Ор).

Спат *м.* Място, което е спаднало, снишило се е (Дс).

Спѐтен *прил.* Смачкан, спитен (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Спетла̀вам са *гл. нсв.*, **спетла̀йа са** *св.* Обърквам (се). *Ни можѝх да са сѐт'а, ка̀к са спетла̀х и па̀днах* (Ус, Рво, Смл, Мм, Сок, Слв, Пт, Вв, Кт, Мр, Ор).

Спѝца *ж.* Нарезче на пъпки на вретено където минава жичката (Ав).

Спѝшкувам са *гл. нсв.*, **спѝшкам са** *св.* Убождам се на много места. *Акò шѝйат на света̀ Пѐтка, спѝшкуват хмѝ са очѝте* (ШлР).

Спòвада *ж.* Клюка, клевета (Слв, Кт, Вв, Пт).

Спòмен *м.* Помен за покойник на 50 ден от смъртта (Ав).

Спр'а̀га *ж.* Колективно обработване на земя с добитък (Юг).

Спрѝн'чувам *гл. нсв.*, **спрѝнча** *св.* 1. Завързвам. 2. *Прен.* Обърквам работа.

Срѐбаран бръ̀мбар Майски бръмбар (Мар).

Срѐбаран кола̀н Метални сгъваем посребрен колан, който носели в миналото девойки и млади жени (Ус, Рво, Смл).

Сред'а̀ване *с.* Равномерно разпределение. *Д'ука̀т'ат са мѐсти за сред'а̀ване на гибрòта* (Рво, Лев, Сок, Мм).

Средча̀вам *гл. нсв.*, **срѐдча** *св.* Разреждам, за да се развива по-добре — за растение (Ав).

Срѐха *ж.* 1. Стряха, покрив. 2. *Прен.* Подмол, където се крие рибата (Шш).

Срѝпвам *гл. нсв.*, **срѝпна** *св.* Скоквам. *Салѝх си срѝпна от кòн'а* (н. п. — Бн, Ор, Жъл, Псп).

Срòсвам *гл. нсв.*, **срòсам** *св.* Остро се скарвам на някого (Ав, Девеци).

Сру̀нка *ж.* Бяло фабрично платно с розова ивица по края, което носели жени и девойки като забрадка (Ав, Чер, Шш).

Сръ̀чквъм *гл. нсв.*, **сръ̀чкъм** *св.* Сбутвам, блъскам. *Сръ̀чкъх го да млъ̀кне* (Гб).

Ста̀вер *м.* Месец септември (Гб, Кп).

Ст'а̀ги *мн.* Дървени или железни куки, чрез които се закрепя и затяга домашният стан (Юг).

Ст'ак *м.* Сватбено знаме (Дб, Пв, Хв, Мл, Ох, Кво, Яв, Лс, Лл, Бок, Сит).

Сталбѝ *гл. нсв.* Пускам стебла. *Посадѝла сам калѝнка, та йе сталбѝла от дъ̀но* (н. п. — Ст).

Станòкал *м.* Твърда животинка от рода на червеите, която, като я докосне някой, се свива и добива червеникав цвят (Девеци).

Ста̀пки *мн.* Взидани в каменна стена стъпала, които стърчат напред (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, Кир, Шм, ДК).

Ста̀ра мѐсечина Пълнолуние (Девеци).

Старгòсвам *гл. нсв.*, **ста̀ргосам** *св.* Рендосвам, изглаждам. *Цѐлото д'ушемѐ старгòсахме, оста̀ва да старгòсаме и грѐдите* (Шш).

Старѐйко *м.* Стар баща, дядо. *На кра̀й сѐлото старѐйко, старѐйко орѐ и пла̀че* (н. п. — Пер).

Старшина̀ *ж.* Жената на по-големия брат за тази на по-малкия, буля (Ав).

Стат' *м.* Стан, на който се тъкат козиняви халища за покривки и постелки (Слв, Пт, Мр, Ор, Бн, Вв, Кт, Мм, Сок, Ус, Рво).

Сташтѝда *ж.* Стол в черква за стари хора (Мм, Сок, Бс, Ус, Рво, Лев).

Стевн'а̀ва са *гл. нсв.*, **стѐвне са** *св.* Мръква се. *Стевн'а̀ва ми са ф очѝте* (Чп, Слв, Вв, Кт, Мм, Пт).

Стѐкали *прич.* Родили. *Че си са стѐкали мъ̀шко дѐтенце* (н. п. — ДЛ).

Стѐклен *прил.* Невтасал изпечен хляб (Ав, Девеци).

Стѐлчица *ж.* Малка тънка постелчица (Чп, Пг, Бг, Зц).

Стѐт'ове *мн.* Стан, на който се тъкат козиняви халища за постелки и покривки (Лн, Сч).

Стиваcу̀рка *ж.* Пръчка, с която се разбива, разчепква вълна, памук, козина (Ав).

Стидò *с.* Зъл дух, въплътен в малък, дребен човек. *Мъ̀лчи, че щте та зѐме стидòто* (Брн).

Стокма̀чен *прил.* Възсуров — за хляб (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм, Сок, Ус, Лев, Смл).

Стопа̀нова го̀зба Жертвоприношение в събота вечер за стопанина покровител на семейството: заколва се голяма черна кокошка, чиято кръв изцяло трябва да изтече в приготвената отдясно на огнището дупка (Лн, Ос, Осн).

Стопѐн *прил.* Прогнил, станал на пръст (Ус, Рво, Смл, Бс, Сок, Мм, Чп, Бг, Слв, Пт).

Сто̂пенки *мн.* Взидани в стена каменни стъпала (Девеци).

Стор *м.* Праг на врата. *Не слѝзай, Ру̀со, от ко̀нен, не стѝпай, Ру̀со, на сто̀ран, додѐ ти, Ру̀со, не дадо̂т темничѐ̂рските кл'у̀чове* (н. п. — Мр, Бн, Ор, Вн).

Сто̀рено *с.* 1. Извършено. 2. *Прен.* Магия (Девеци, Ав, Лм).

Сто̂рно *прил.* 1. Стръмно. 2. *Прен.* Трудно, мъчно (Чп, Пг, Бг, Зц, Мм, Слв).

Стража̀рница *ж.* Полицейски участък (Пт, Слв, Рво, Ус).

Стра̀ни *мн.* Двете тежести, които се слагат на двете страни на самар на товарен добитък (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Стро̂га *ж.*, **стро̀к** *м.* Забито в земята дърво с леко окастрени клони за качване при складиране на шума, сено (Девеци, Ав), (КирР).

Стро̂ги *мн.* Малки вратички, през които минават издоени овци (Бг, Зц, Чп, Мм, Сок, Ус, Рво, Чок, Пт, Слв).

Стрелу̀шка *ж.* Лък за стреляне *Донесѐте, бра̀т'а, стрѐла и стрелу̀шка, да престрѐ̂л'ам, бра̀т'а, два̀ сѝви гълаба* (н. п. — СК).

Струна̀к *м.* Гъсто сито (Лн).

Стру̀̂шкам *гл. нсв.*, **стру̀̂шна** *св.* Насъсквам куче (Лл, Сит, Бок).

Студѐн *прил.* 1. Студен. 2. *Прен.* Мълчалив, неразположен (Девеци).

Сту̀твам, шту̀твам *гл. нсв.*, **сту̀тна, шту̀тна** *св.* Насъсквам куче *До̂ли шту̀тна ку̀четаса, брѐ!* (Пт, Слв).

Сту̀шкам са *гл. нсв.*, **сту̀шна са** *св.* Пързалям се (Брн).

Сту̀шлек, сту̀шник *м.* Детска шейна (Брн), (Бщ).

Стълбо̀т *прил.* Кичест, клонест. *Стълбо̀ти во̂рби* (Слв, Пт, Мм, Кт, Пг, Чп, Ус, Бг).

Стъпенка *ж.* Стъпало (Пв, Хв).

Стършел *м.* Дълга дебела оса (Дб).

Су̀а, ту̀а, ну̀а *мест.* Този тук, този онзи (Др).

суварга̀ *ж.* Дървена вила (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Сува̀т' *м.* Извор и корита, в които овцете пият пресол и вода (Бг, Зц, Чп, Пг, Мм, Ус, Рво, Чок, Пт, Слв, КирР).

С'узѐк *м.* Чучурка като душ (Бз).

Суѝш *м.* Варено месо, оставено без сок и поръсено с черен пипер (Гб, Кп).

Су̀ишко, ту̀ишко, ну̀ишко *нарч.* Съвсем малко. *Дай ми су̀ишко л'а̀пче* (Лн).

Сука̀лка *ж.* Малка непрелетна пъстра птичка (КирР).

Су̀каница *ж.* Пързалка (Лв).

Су̀кери *мн.* Върви, направени от козина чрез пресукване (Тп).

Сулѐндар *м.* Ледена висулка (Кв, Сем).

Султа̀нина *ж.* Място, чието име е свързано с името на турския султан *Че йе Ра̀да изма̀мена, изма̀мена, извѐдена на пла̀нина султа̀нина, шѝбна ко̀н'а зат надѝре* (н. п. — Бок, Сит, Лл, Дед).

Сулу̀к *м.* Голям нож с ножница (Кор).

Сум'а̀свам са *гл. нсв.*, **сум'а̀сам са** *св.* Съобразявам се, идва ми на ум (Сч).

Су̀нка *ж.* Пързалка (Пок).

Су̀рвакова вичѐрна Тържествена вечер срещу празника Василовден (Гб, Кл).

Сургу̀н *м.* Върлина. *Та̀ бѐ̂ше сургу̀нвисо̀ка, ко̀калеста, йа̀ка испѐкана* (Пв, Хв).

Сурлелѐга *ж.* Пързалка (Девеци, Ав).

Су̀рлес *прил.* С дълго лице (Ав).

Сурналѐга, сурна̀лка *ж.* Пързалка (Ав, Девеци), (Дк, ГК, Чак, Кир).

Су̀рне са *гл. нсв.* Свлича се (КирР).

Сурнѝч *м.* Неспретнат, небрежен към облеклото си човек (Зл, ЕР, Стр, Нд, Мър).

Суро̀ф *прил.* 1. Несварен. 2. *Прен.* Невъзпитан, глупав. *Суро̀ф чилѐ̂к суро̀во ду̀ма* (Слв, Пт, Вв, Кт, Мм, Ус, Рво, Лев).

С'утчѝйа *м.* Отговорник на мандра в миналото (Мм, Пг, Чп, Бг, Зц).

Су̀ф ша̀п Кръвопикаене на едър рогат добитък (Бщ).

Су̀ха жа̀ба Сухоземна жаба колкото малка костенурка, пакости на хората, като избозава млякото на добитъка (Девеци, Ав).

Сухана̀ф *прил.* Възсух, слаб. *Сухана̀ф чове̂к са раса̀рди и ру̀кна: не сечѐте гора̀та, дѐто не трѐ̂ва!* (Пв, Хв, Ох, Мл).

Су̀ха трѐ̂а Сено. *Мно̀го су̀ха трѐ̂а збра̀хме* (Шш).

Сухо̀тен *прил.* Който се храни предимно със суха храна. *Сухо̀тните жетва̀рки са пѐтимни за офчѐ̂рско млѐ̂чице* (Ус, Рво, Лев, Бс, Сок, Мм, Чп, Зц).

Съпѝнам *гл. нсв.*, **съпѐна** *св.* Препъвам (Сч).

Сърма *ж.* 1. Сърма за везма. 2. *Прен.* Сърп (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Сърменик *м.* Горна женска дреха, извезана само с гайтан по полите и пазвите (Ус, Рво, Бс, Лев, Сок, Мм).

Сърп *м.* 1. Сърп. 2. Коса за косене (Ав).

Сърпа̀ *ж.* Личен данък, събиран от турците (Гб, Кп).

Сър-сапа̀т *нарч.* Със земята равно направен, унижено (Дб, Кво).

Съ̀следица *ж.* Поледица от замръзнала влага (Брн, Бщ).

Схо̀д'вам *гл. нсв.*, **схо̀д'а** *св.* Стъпквам. *Патѐрото сте схо̀дили, затва̀ ни йо̀ родѝло* (Вв, Кт).

Схо̀ждане *с.* Срещане, връзка, свиждане. *Разбра̀хме, чи ѝма схо̀ждане с партиза̀не* (Мм, Сок, Ус).

Схо̀квам *гл. нсв.*, **схо̀кам** *св.* Събирам. *Малѝните схо̀кват бера̀чки от блѝските села̀* (Пв, Хв).

Т

Тава̀н *м.* 1. Таван на сграда. 2. *Прен.* Небце в уста (Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК, Дци, Жер, Кир, Шм, Сол).

Тавла̀ *ж.* Бяла правоъгълна дълга покривка, която се постила при хранене на много хора (Гб, Кп).

Та̀жове *мн.* Тъга, скръб. *Допа̀дна Стойа̀н, допа̀ дна, грѝжове Стойа̀н та̀жове* (н. п. — Ус, Рво, Лев, Бс, Сок).

Та̀йчи са *гл. нсв.* Ражда конче или муленце (Шш).

Таквѐзи, таквѐзика, таквѐзикана *мест.* Такова. *Таквѐзи ми е лѝцето, таквѐзи ми е сърцето...* (н. п. — Чн, Вг).

Такрафа̀ти *мн.* Различни предмети (См, Сч).

Тал'амбѐк *м.* Хлопатар, звънец (Рвн).

Тал'чо̀кник *м.* Дърво, с което се чука в чутура, хаван или тлъчник (Брн).

Тангарѝсвам *гл. нсв.*, **та̀нгарисна** *св.* Забавлявам дете, като го друсам на ръце или на скута (Ох, Мл).

Тангарѝ̀ушам са *гл. нсв.*, **тангарѝ̀ушна са** *св.* Люлея се заедно с друг, седнали на греда с опора в средата (КирР).

Тарала̀ *ж.* Граблива птица от рода на соколите (Жер, Шм, Сол, Кир, Дм, ДК).

Таралѝга *ж.* Върбова свирка от върбов клон (Лн, Плт).

Тарана̀ *ж.* Супа от брашно и квас (Бз).

Тараша̀к *м.* Събиране на баберка (Ав, Чер).

Тараша̀кам *гл. нсв.* Събирам баберка (Ав, Чер, Ег).

Таркула̀к *м.* 1. Колело. 2. *Прен.* Геврек (Гб, Кп).

Тарнѝ̀л'ка *ж.* Дърво и плод на глог (Лв).

Тарсла̀к-марсла̀к *нарч.* Залитайки от пиянство. *Варвѝ тарсла̀к-марсла̀к* (Шш).

Тата̀кам са *гл. нсв.* Треперя от студ (КирР).

Татнѝ *гл. нсв.*, 3 л. Чува се тътен, бучене. *Морѐто татнѝ, ще летѝ дѐш или снѐк* (Девеци).

Татрѝ̀з'а *гл. нсв.*, **татрѝ̀зна** *св.* Друсам, тръскам (Ох, Мл).

Та̀хталийа *ж.* Вид сив гълъб (Девеци).

Тварѝца, тварѝчка *ж.* Дървена подпорка за товарене на добитък (Ав), (Пок).

Тѐбека, тѐбекана *мест.* Тебе. *Дано̀ до̀йде, ста̀ра ма̀йко, чо̀рна чу̀ма да йода̀ри, ста̀ра ма̀йко, мѐнекана, мѐнекана, ста̀ра ма̀йко, тѐбекана* (н. п. — Чн, Вг).

Теглештѝк *нарч.* Теглейки, мъчейки се. *Ка̀к са йе лѐто минѐло с мо̀йно ба̀лно теглештѝк* (н. п. — Псп, Жъл).

Тѐйзи *мн.* 1. Лели. 2. *Прен.* Определените от момкова страна жени, които придружават сватовете, за да вземат невестата (Бг, Зц, Чп, Пг).

Текерлѐк *м.* 1. Колело. 2. *Прен.* Пасталирани тютюневи листа, наредени на кръгове (Кп, Гб).

Тел'о̀сан *прил.* Украсен с лъскави телчета. *С тел'о̀сани плѝчици и варакдо̀сани йучѝци* (н. п. — Дс).

Темѐл' *м.* 1. Основа на сграда. 2. Граница между два имота (Ав).

Темерѐпсан *прил.* Спретнат, стегнат (Сч).

Тилидѝсвъм *гл. нсв.*, **тѝлидисъм** *св.* Гладя дрехи с ютия. *Тилидѝсъх си дрѝпите* (Гб, Кп).

Тойа̀шки *мн.* Пръчки, които делят основата в домашния стан (Юг).

Т'о̀к *м.* Нощна птица, чийто писък се чува като „тюх" (КирР).

Токма̀к *м.* 1. Дърво с дебелина на крак, което се поставя на буйно животно, за да го спъва (Ав). 2. Дървена чукалка за чукане на жито или царевица 3. Буталка (Девеци).

Токсу̀н *м.* Мъжко теле на две години (Ав).

Токуржу̀м *м.* 1. Кръстец от 18 снопа. 2. Голяма купчина старателно наредени снопи с класовете навътре (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ГК, ДК).

Топ *м.* 1. Кълбо прежда (КирР). 2. Юмрук (Ав).

То̀пале *мн.* Топчета от тесто при точене на баница на ръце (Ав).

То̀палес *прил.* Обл. *То̀палес ка̀мен' от рѐката* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, ДК).

То̀пче *с.* 1. Копче, от гайтан за мъжка дреха (Дб, Кво). 2. Връзка, снопче. 3. Катинар (Зв, Дм, Дж, Шм, Сол, Кир).

То̀рл'ам *гл. нсв.* Заравям семена с мотика, рало или влачка от клони (Чп, Пг, Мм).

Т'о̀рле *мн.* Соколи (Жер, Шм, Сол, Кир, Зв, Дм).

Тормакѝн'а *ж.* Биволица до две години (Кв, Сем).

Торп *м.* Преспа (Шм, Сол, Кир, Жер, Цр, Зв, Дм, Чак, Дци, ГК, ДК).

Траано̀ *ж.* Рядка царевична каша (Кам, Вг, Чн).

Тра̀ка *ж.* 1. Особен вид старо, местно оръжие (Лл, Дрм). 2. Малък меден звънец (ГД).

Трангу̀шкам са *гл. нсв.*, **трангу̀шна са** *св.* Люлея се заедно с друг, седнали на греда с опора в средата (КирР).

Трану̀шка *ж.* Дърво и плод на глог (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Тра̀пен *прил.* Стръмен. *По тра̀пно мѐсто мо̀чно са хо̀ди* (СмнР).

Тра̀урница *ж.* Черно жалейно облекло (Пв, Хв).

Тревнино̀ *ж.* Откуп за пасбище. *Стой, по̀чакай, сѝлна йу̀до, да ти платѝм планино̀на, планино̀на, тревнино̀на.*

Трейл'о̀ *с.* Яка на дреха (Лн).

Трѐп *м.* Стръмно място, трап (Дб, Кво).

Трѐпен *прил.* Стръмен. *По̀т'ат йе трѐпен и мо̀чно са варвѝ по нѐго* (Гла).

Трет'а̀к *м.* 1. Едно от трите близначета. 2. Рояк от трето роене на пчелно семейство (Чп, Пг).

Третѝна *ж.* Три снопа, събрани един до друг, като третият покрива двата (Дб, Кво).

Трѐтиш *нарч.* Трети път. *Трѐтиш са ка̀жъ, ма̀леле, кехайо̀ва сам до̀штер'а* (ШлР).

Триекѝзе *мн.* Три близнака (Девеци).

Трихо̀р *м.* Приспособление за почистване на жито от плевелни семена (Ав).

Тро̀т'вам са *гл. нсв.*, **тро̀тна са** *св.* Падам внезапно (Слв, Вв, Кт, Пт, Чп, Пг).

Трошѐн *прил.* Направен на пюре — за картофи (КирР).

Тру̀пе *мн.* Преспи (КирР).

Тръбен *прил.* Навит на тръба (Кво, Дб).

Тръсанѝгам *гл. нсв.*, **тръсанѝгна** *св.* Тръскам друсам (Пт, Слв, Рво, Ус).

Тръснопа̀шка *ж.* Птица стърчиопашка (Гм).

Тудо̀рка *ж.* Вид стара пушка. *Пу̀шкине да си на̀палн'а, пу̀шкине и тудо̀ркине* (н. п. — Ус, Рво, Бс, Сок, Чп, Бг).

Т'у̀лек *м.* Мълчалив, потаен човек (Кт, Вв, Слв, Пт).

Ту̀мка *гл. нсв.*, **ту̀мне** *св.* Думка — за тъпан. *Ту̀мка то̀пан* (Кам, Чн, Девеци).

Ту̀пес, т'у̀пл'ас *прил.* Заоблен, валчест. *Ту̀пес ка̀мен'* (Дор), (Рво, Ус, Слв, Пт).

Турколо̀ *с.* Колело на кола (КирР).

Ту̀рла *ж.* Място, където се кърми дребен добитък (Лл, Сит).

Ту̀рчене *с.* Обрязване на момчета (КирР).

Турчѝгалец *м.* Планинско цвете иглика (КирР).

Турчинглѝч *м.* Планинско цвете иглика (Чак, ДК, ГК, Дци).

Ту̀так *м.* Объркване, бъркотия. *Ф ту̀такат, ага̀ бѐгаха, та му оста̀нала чалмо̀та* (Чп, Зц, Пг, Бг).

Ту̀тал *прил.* Недохранен, недоразвит (Ох, Мл).

Т'ут'у̀лек *м.* Дива лобода, която вирее между лозовите корени и се яде в баница и супа (Брн).

Т'ут'уна̀рка *ж.* Тютюнево стъбло със съцветие (Бз).

Ту̀шник *м.* Ядивна билка за супа или баница (Девеци).

Търдушѝф *прил.* Болен от задух (Дб, Кво).

У

Уббо̀дница *ж.* Дума, която причинява мъка, болка. *Стой, не ду̀май та̀зи ду̀ма, та̀зи ду̀ма уббо̀дница* (н. п. — Вг, Чн).

Ув'а̀дам са *гл. нсв.*, **о̀веда са** *св.* Заминавам някъде. *Минѐше ли Велѝден то̀й са ув'а̀даше за по̀-дълго врѐме, чак до Димѝтровден* (Пв, Хв).

Увѝца *ж.* Зелен клон, забит в ливада, градина, като знак да не влиза добитък (Ав).

Угал'ча̀вам *гл. нсв.*, **о̀гал'ча** *св.* Уговарям. *У̀шки угал'чѐли и курдѝсали да го гл'о̀дат по р'о̀т пак то̀ чил'а̀кан си глад'о̀вал* (Рд, Ус, Сф, Рво, Смл, Слв, Пт).

Углу̀тка *ж.* Недоразвито, изостанало в развитието си дете (Чп, Пг, Мм, Сок).

Угрѐбали *прич.* Прегърнали. *Врѝт' л'удѐте са распла̀кали, ага̀ вѝдели ка̀к са угрѐбали ма̀йкана и ко̀нен* (Чп, Пг, Бг, Зц).

Удго̀лвам *гл. нсв.*, **о̀дгол'а** *св.* Продумвам. *Пѝтахме го, ала̀ ду̀ма ни удго̀ли* (Слв, Вв, Кт, Пт, Ус, Рво).

Удлойа̀вам са *гл. нсв.*, **о̀длуйа са** *св.* Избягвам да извърша някаква работа (Гб).

Удро̀внувам *гл. нсв.*, **о̀дровна** *св.* Отронвам. *У̀дро̀вна му двѐ трѝ зърнца̀ , двѐ-трѝ зърнца̀ бѐло гро̀зде* (н. п. — Чн, Вг).

Уду̀прешен *прил.* Отсрещен. *Твдо̀йана си йе прѝлика ф уду̀прешнана махало̀* (Ус, Рво, Смл, Смн, Чок, Сф, Лев, Слв, Пт, Мм).

Уздѐвам са *гл. нсв.*, **о̀зд'а са** *св.* Спирам се, застоявам се (Чп, Пг, Зц, Бг).

Узу̀нка *ж.* Небесна дъга (КирР).

Узу̀ница *ж.* Дива ягода (КирР).

Уйгунлу̀цъ *мн.* Удобства. *Та̀м ѝма фсѐкаквъ уйгунлу̀цъ* (ШлР).

У̀йди *гл. пов.* Махни (Гб, Кп).

Ука̀шквам *гл. нсв.*, **о̀кашкам** *св.* Изпадам в неудобно положение (Мм, Вв, Кт, Чп, Бг, Зц, Пг, Ус).

Укладѝсвам *гл. нсв.*, **о̀кладисам** *св.* Махам се (Чп, Пг).

Укрѐквам *гл. нсв.*, **о̀крекам** *св.* Свършвам някаква голяма работа (ШлР).

Укрепа̀л'ке *ж.* Приспособление, чрез което се стяга и разпуща кросното на домашния стан (Дб, Кво).

У̀л'а *ж.* Гребен на петел (КирР).

Ул'а̀гам *гл. нсв.*, **о̀легна** *св.* Успокоявам, утихвам. *У̀лѐгнаха ста̀рите кра̀моли* (Лл, Сит, Бок).

У̀ле *ж.* Кожена торба. *Ф у̀лета сла̀гат бра̀шно* (Гб).

У̀лет-за̀лет *нарч.* Залитайки. *Варвѝ, ама̀ у̀лет-за̀лет* (Дб).

Улѝтка *ж.* Кокиче. *Цъфне ли улѝтката и про̀лет наближа̀ва* (Мар).

У̀лица[1] *ж.* Улица (Ав).

У̀лица[2] *ж.* Ухловица, нощна птица (Ав).

Улу̀пвам *гл. нсв.,* **о̀луп'а** *св.* Почиствам зърна на фасул от шушулки (Ав).

Улу̀чин *м.* 1. Лаком, с голям апетит човек. 2. Турчин от Източните и Югоизточните Родопи (Чп, Пг), (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм, Мр, Ор, Бн).

Умàхувам *гл. нсв.,* **о̀махам** *св.* Изяждам. *У̀махаха цàл брàф и дòште ѝштат* (Чп, Пг, Мм, Сок, Ус, Рво, Слв, Пт, Ор, Бн).

Умил'àвам са *гл. нсв.,* **о̀мил'а са** *св.* Съжалявам някого. *У̀милѝ са и му дàде дрѝпи да не йè гол* (Пв, Хв, Нр).

У̀мор *м.* 1. Умора. 2. *прен.* Труд. *Стòрил си гол'àм у̀мор, та си го донèл* (Слв, Вв, Кт, Пт).

Умòт' *м.* Имот, имущество. *Ѝмаме байà умòт, амѝ нèма кòй да го рàботи* (Вв, Кт).

Умрел'àвам *гл. нсв.,* **о̀мрел'а** *св.* Умъртвявам, убивам (Вв, Кт, Мр, Ор, Бн, Слв).

Унлу̀к *м.* Сандък, в който пада смляното брашно във воденица (Ав).

Унò *мест.* То, онова (Вк).

Упашѝна *ж.* Ситна слама, която остава на хармана след отвяване на житото (Лв).

Упиштàрувам *гл. нсв.,* **о̀пиштар'а** *св.* Удрям шумно (Чп, Пг, Мм, Сок).

Упòрница *ж.* Твърда дума. *Тàзи ду̀ма убòдница, убòдница, упòрница* (н. п. — Вг, Чн).

Упрàв'ам *гл. нсв.,* **о̀прав'а** *св.* Казвам истината. *Тòй знàеше сѝчко каквò штè̂ше да стàне с нèго, затвà не упрàв'аше нѝшто* (Ус, Рво, Лев, Смл, Слв, Кр.Тн).

Упу̀скам *гл. нсв.* **о̀пусна** *св.* Изтървавам. *Дòштеру мòйа мàйчина, нимòй си севд'ò̂ упу̀ска, чи му мàйка му ни дàва* (н. п. — Мр, Сц, Дв, Мс, Пг, Чп, Слв, Мм, Ус, Рво, Смл, Чок).

У̀резници, у̀рески, урузàл'ки, у̀рузулки *мн.* Отрязаните последни неизтъкани жички от основата (Ав), (Сив, Ел, Рд), (Дб, Кво), (Зв, Дм, Дж, Цр, Дци, Шм, Сол, Кир, Жер).

Урѝес *м.* Шум, глъчка, бъркотия (Сив, Рд, Ел).

Уркузу̀н *м.* Връв за връзване на потури (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Уру̀ж'е *с.* 1. Оръжие. 2. *Прен.* Хубава празнична премяна. 3. *Прен.* Накит, украшение. *Че си ми лèл'а устрой и двàмтам еднà прем'àна и двàмтам еднò уру̀ж'е* (н. п. — ДЛ).

Урчу̀ци *мн.* Пъпки по устни след болест. *Йè̂ фчèра бè̂ бòлна, та ми излè̂зва урчу̀ци* (КирР).

Усвойàвам *гл. нсв.,* **о̀свойа** *св.* Укротявам, налагам се. *У̀свдих тòзи шту̀р кон* (Кор).

Усòйка *ж.* 1. Усойно място. 2. *Прен.* Змия усойница. *Дè са нàйде пу̀ста змѝйа усòйка, та ухàпа мàлка мòма за ръ̀ка* (н. п. — Рк, Дор).

У̀стрел *м.* 1. Устрел. 2. *Прен.* Неприветлив, грозен човек (Ох, Мл).

Усу̀квам *гл. нсв.,* **о̀суча** *св.* Извивам. *У̀су̀ках му ракò̂та, та го забол'à* (Лн).

Ут'àгам са *гл. нсв.,* **о̀тегна са** *св.* Отбягвам от работа, гледам друг да я свърши (Ус, Рво, Смл, Лев, Бс).

Утаманѐн *прил.* Подреден, натъкмен (Ус, Рво, Лев, Смл, Кр, Тн, Чок, Сф).

Утò̂н'вам *гл. нсв.,* **утò̂н'а** *св.* Потъвам (Чп, Пг, Мм, Слв, Ус, Рво, Чок, Сф).

У̀тре дру̀ге дѐн' *нарч.* Не утре, а другия ден (Ег).

Утройàвам *гл. нсв.,* **о̀труйа** *св.* Правя на дребни частички, стривам. *Майò̂та на сѝренето са утройàва и са сѝпва ф праснѝка* (Чп, Бг, Зц, Пг, Мм, Слв, Ус, Рво, Лев, Пт).

У̀труш *м.* Желязна пръчка, дълга, около 30 см и 2—3 см дебела, която служи за свързване на хомота с процепа на волска кола (Сч, Лн).

У̀т'ур *м.* Сутрин. *Ту̀рчин допàдна, мàлка мòме, у̀т'ур рàно на мòмини, мàлка мòме, на мòмини рàвни двòри* (н. п. — Зл, Стр, Нд, Дл, Мър).

У̀фа *част.* За потвърждение (Гла).

Уфàк *м.* Капан за птици и мишки (Бщ).

Ухò *с.* Дървен ъгъл, който се поставя над палешника на домашно рало (Девеци).

У̀чка *ж.* Последни листа на тютюнево растение (КирР).

Учу̀квам *гл.* нсв., **о̀чукам** *св.* 1. Обчуквам. 2. *Прен.* Изяждам. *Врѝт' хлè̂бас са учу̀кали* (Чп, Пг, Слв, Мм, Сок, Ус, Сф).

Ушàфки *мн.* Сушени плодове (Дб, Кво).

Ушѝ *мн.* Дръжки на казан (Дб, Кво).

Ушникàт *прил.* С перца около ушите — за кокошка (Ав).

У̀шнички *мн.* 1. Две червени черешки със съединени дръжчици, които децата носят на ушите си (КирР). 2. Приспособления, в които стоят скрипците на домашния стан (КирР).

Ушорà *ж.* Вариво, което на Гергьовден всяко семейство сварява заедно по малко от всички плодове — фасул, царевица, леща, леблебии, грах, картофи, и всеки е длъжен да вкуси и благослови трапезата (КирР).

Уштъ̀рпване *с.* Изтръпване на зъби от кисели плодове (Юг).

Ф

Ф'àда са *гл. нсв.,* **ф'адè са** *св.* Силно лае и е готово да се хвърли. *Ку̀четата са ф'àдат, агà усèт'ат вò̂л'к, мèчка и лòш чилè̂к* (Мм, Сок, Чп, Сф, Ус, Рво, Кр, Тн, Чок, Слв,, Пт, Вв, Кт, Мс).

Факѐл *м.* Пуканка (Дб, Кво).

Фàкел'ки *мн.* 1. Едри, овални сиви сладки тикви. 2. Пуканки (Девеци).

Фара̀ш *м.* Съд за събиране на смет. *Та па зѐми фара̀ш мѐтла, та ма смѐти фаф фара̀шо, та ма фъ̀рли зат ка̀штата* (н. п. — Вг, Чн).

Фарка̀та *ж.* Хвърчило (Ав).

Фарту̀л'ва *гл. нсв.*, **фарту̀л'не** *св.* Пламва. *Ага̀ фарту̀л'не фо̀йнана огрѐва сѝчка свѐта* (Вв, Кт).

Фаршти̇̀ *гл. нсв.* Шуми при пържене (Чп, Пг, Мм, Сок).

Фасла̀ *ж.* Сушено говеждо месо (Цв).

Фа̀там *гл. нсв.*, **фа̀тна** *св.* 1. Хващам. 2. *Прен.* Отивам, заминавам. *Стрѝко, да си вѝдел на̀шите л'у̀де кадѐ фа̀тиха* (Ус, Рво, Лев, Мм, Слв, Пт, Вв).

Фа̀тане ма̀йс Празнуване 1 май на открито вън от селото в ливади и градини между зеленина и цветя и с пиене на прясно мляко (Ус, Сф, Чок, Рво, Смл, СмнР, ШлР, Слв, Мм, Чп, Бг).

Фатмѝнка *ж.* Небесна дъга (Шм, Сол, Жер, Кир, Дм, Зв, Дж).

Фекѐл' *м.* Бяла сладка тиква (Жер, Шм, Сол, Кир, ГК, ДК).

Фенѐр-борнѝца Запалена борина. *Ду̀хнал йе фенѐр-борнѝца, та фа̀нал Пѐна за ръка* (н. п. — Ав, Чер).

Филѝза *ж.* Особен вид стара пушка. *Ф та̀йа Мурга̀ш пла̀нина той вдѝгна пу̀шка филѝза, та си йуда̀ри, йуда̀ри Никола сѐлски векѝлин, та си зѐ мо̀ма Елѐна* (н. п. — Дед, Бок).

Филѝйа *ж.* 1. Порязаница хляб 2. Порязаница бито сирене (Чп, Зц, Пг, Бг).

Филѝнта *ж.* Стара дълга пушка бойлия. *Филѝнтата днѐс нѝшто ни стру̀ва при сига̀шното оръжие* (См, Ас, Дев).

Филѝс *м.* Покарали нови листа на тютюнево растение (Кир, Шм, Сол, Жер, Цр, Зв, Чак).

Фѝнен *прил.* Тънък, хубав. *Скро̀и ми ру̀ба фѝнена, фѝнена и копрѝнена* (н. п. — Ус, Рво, Смл, Лев).

Фѝркам *гл. нсв.*, **фѝрна** *св.* Гоня. *Фѝркам го и то̀й бѐга ли бѐга* (Хк).

Фѝтнувам са *гл. нсв.*, **фѝтна са** *св.* Разсърдвам се, намръщвам се. *О̀ти на мѐне са фитнѝш* (Слв, Вв, Кт, Пт, Мм).

Фката̀рва ми са *гл. безл.* 3 л. **фката̀ре ми са** *св.* Вгълпява ми се дълбоко в съзнанието някаква мисъл или впечатление, от които не мога да се освободя. *Фката̀ри ми са, та ца̀ла но̀ш ни можѝх да за̀сп'а* (Слв, Вв, Кт, Пт).

Фка̀чват са *гл. нсв.*, **фка̀чат са** *св.* Оплодяват се — за животни: куче, вълк, лисица, заек и др. (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чка, ГК, ДК).

Фкѝсва *гл. нсв.*, **Фкѝсне** *св.* Втасва — за хляб (КирР).

Фкѝсва ми са *гл. нсв.*, **фкѝсне ми са** *гб. безл.* Ядосвам се, сърдя се (Слв, Пт, Чп, Мм, Сок, Ус, Рво, Лев, Смл, СмнР).

Фкова̀вам са *гл. нсв.*, **фко̀вам са** *св.* Вцепенявам се, вдървявам се. *Фкова̀х са о̀тстраха и от у̀плаха* (Слв, Мм, Пт, Вв, Кт, Чп, Пг).

Фкопа̀вам *гл. нсв.*, **фкопа̀йа** *св.* Копая надълбоко с цел да вместя нещо в изкопаното място. *В го̀рната стра̀на на колѝбата фкопа̀х дво̀ра да са изравнѝ во̀тре* (Чп, Бг, Зц, Мм, Слв, Сок).

Фкра̀ства са *гл. нсв.*, **фкра̀сте са** *св.* Втръсва се. *Фкра̀ства са от много пофта̀р'ане* (Зл, Стр, Нд, Мър, ЕР).

Фойнала̀к, фойна̀к *м.* Местност, обрасла с хвойна (Дб, Кво), (Ав).

Фо̀йноф пѝшкал' Хвойнов бодил, трън (Ег.)

Фо̀рнена *прил.* Паднала — за боя на плат (Девеци).

Фпетла̀вам *гл. нсв.*, **фпѐтлам** *св.* Оплитам си краката в нещо и не мога да ходя свободно (Слв, Пт, Дв, Мр, Ор, Бн).

Фпѝвам *гл. нсв.*, **фпѝйа** *св.* Подарявам нещо на младоженката в новия ѝ дом. *Дорѝ ми д'а̀до не фпѝеш тевничѐрските кл'у̀чове, от ко̀н'а нѐма да слѐза* (н. п. — Чп, Пг, Зц, Бг, Мм, Ус, Рво, Слв, Пт).

Фр'а̀дичко *нарч.* Всред, по средата. *Че си йа на̀йде ма̀йка хи фр'а̀дичко го̀ра зелѐна сас адно̀ ва̀кло офчѐрче* (н. п. — Чц, Ел, Рд, Ср).

Фрачѝ *гл. нсв.* 3 л. Тръпчи в устата — за нещо кисело, стипчиво: дива круша, о̀скруша и други (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак).

Фрашлѝф *прил.* Стипчив. *Фрашлѝва о̀скруша* (КирР).

Фсадѐн *прил.* Затънал в блатисто място (Слв, Вв, Пт, Мс, Чп, Мм, Ус).

Фсѝчам *гл. нсв.*, **фсѐкна** *св.* Врязвам. *Дарвѐто са фсѝчат от двѐте стра̀ни по ма̀лачко* (Чп, Бг, Зц, Мм, Сок, Ус, Лев, Слв, Кт, Пт).

Фту̀рм'ам *гл. нсв.* Убивам с огнестрелно оръжие (ШлР).

Фу̀лица *ж.* Мехур, рана (Дб, Кво, Рн).

Фу̀нда *ж.* Влакно на царевица. *Ра̀нкина фу̀нда* (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж).

Фу̀ндичка *ж.* Малко кълбце от разноцветни, разнищени конци, което служи като пискюл за украса (КирР).

Фу̀ндулес *прил.* Много разклонен (Лв).

Фу̀нца ми, фъ̀нца ми *гл. нсв. безл.* Страх ме е. *Фу̀нца ти, затва̀ ни йштиш да до̀йдиш да са побо̀рим* (Слв, Вв, Кт).

Фурда̀ *ж.* Отпадък от тютюн (Лн, Гм, Вак, Сч).

Фу̀рна *ж.* Три четвъртити здрави плочи, забити в земята така, че да образуват буквата *П* отпред отворена, за да се пали огън; а отгоре се поставя казан с прясно мляко на някогашните мандри (Дб, Кво).

Фуру̀н' *м.* Пещ, обикновено за един хляб, сложен в тава (КирР).

Фу̀та *ж.* Работна дреха от до̀к (Ав).

Фучѝйка *ж.* Каченце за сирене, туршия и др. (КирР).

Фча̀квам *гл. нсв.*, **фча̀кън** *св.* Заклещвам (Гб).

Фчѐра напрѐшнêт дѐн *нарч.* Завчера (Ег).

Фчѝка съ *гл. нсв.*, **фчѝкне съ** *св.* Задълбочава се — за трън, влязъл под кожата (Гб).

Фшта̀пчувам *гл. нсв.*, **фшта̀пча** *св.* Мушкам между разцепена дъска. *Фшта̀пчих ф цѐпката на про̀чката лойчѝца и ма̀жа чеверм' о̂та* (Чп, Пг, Зц, Бг).

Фъ̀нда *ж.* Влакно на царевица (КирР).

Х

Хаваландѝсвам са *гл. нсв.*, **хаваландѝсам са** *св.* Разколебавам се *Хо̀ да та мо̀лим, нимо̀й са хаваландѝсва* (Слв, Вв, Кт).

Хайдѝмо, адѝмо *с.* Олтар в черквата. *По̀пат ту флѝза, ту излѝза от хайдѝмото* (Ус, Рво, Смл, Лев, Пис, Дун), (Слв, Пт).

Халвѐна съ̀пта Събота преди сирни заговезни, когато се раздава халва (Гб, Кп).

Халѝйа *ж.* Банска кърпа. *Ко̀га нах мѐне до̀йдите, мло̀го сва̀тове йа̀лате, мло̀го сам да̀ре го̀твила, с'а̀куму сва̀та по да̀ра, ко̀му ша̀рена халѝйа, кỳмехи д'ул'бѐн' махрама̀* (н. п. — Бок, Сит, Дед).

Халка̀ *ж.* 1. Халка. 2. *Прен.* Геврек (Гб, Кп).

Халкаладѝсвам *гл. нсв.*, **хо̀лкаладѝсам** *св.* Обикалям в кръг, правя кръгове (Пг, Чп, Мм, Бг, Зц, Сок).

Халт *м.* Пръстена тава, която се поставя под връшника за печене на пита (Девеци).

Хана̀й *м.* Килер (Ав).

Ха̀пка *ж.* Огризка от плод (Ав).

Ха̀ра *ж.* Стар недъгав човек. *Йамѝ си ма да̀де на ста̀ра ми ха̀ра и с длѐга ми бра̀да* (н. п. — Рк, Дор).

Харѐмска мѐтла Дворна метла, направена от клони (КирР).

Ха̀ркмичка *ж.* Малък котел, в който се готви (Ав).

Харманджѝцка мѐтла Метла, с която се премита харман (Дб, Мар).

Харо̀мел *м.* Ръчна мелница с два камъка (Ав).

Харчѝло *с.* Пари за харчене, харчлък (Лл, Сит).

Хасо̂л *м.* Зимен посев от гъсто засят ечемик, където пускат да пасат овцете, които в близко време ще се агнят (Чок, Мм, Рво, Ус, Чп).

Хатал'а̀свам *гл. нсв.*, **хо̀тал'асам** *св.* Удрям безогледно с всички сили (Чп, Ел, СмнР, Рд, Ср, Мд).

Хѝнте *ж.* Вид шарена кокошка, която носи редовно едри яйца (Гб, Кп).

Хѝтра трѐва Висока нежна с тънки стъбълца трева, която изпреваря другите треви, но бързо изсъхва (Слв, Вв, Кт).

Хихѝкам са *гл. нсв.*, **хихѝкна са** *св.* Смея се с глас, кикотя се (Сив, Чц).

Хлеба̀рница *ж.* Войнишка торба за хляб (Пг, Чр).

Хлѐбница *ж.* Месал за разнемане на хляб (Дб, Кво).

Хло̀пнат *прил.* Хлътнал, пропаднал. *Хло̀пнати дчи сас сѐнки* (Слив, Мм, Пт, Вв).

Хло̀пнувам *гл. нсв.*, **хло̀пна** *св.* Пропадам надълбоко. *Ага̀ ни фѐла, та му хло̀пнуват очѝте* (Слв, Вв, Кт, Мм, Пт).

Хо̀ве сам Добре съм (Девеци).

Хол *м.* Кошара за дребен добитък (Девеци).

Хо̀ндал' *м.* 1. Небрежен, неспретнат човек. 2. Куче с провиснала козина (Пг, Чп, Мм, Сок, Слв, Пт, Вв, Кт).

Хо̀нкам *гл. нсв.* Плача, хленча. *Избѐгаха дрỳгите пак мѐне оста̀виха — хо̀нкал кѐл'ат* (Ус, Рво, Смл).

Хорѝште *с.* 1. Място, където се играе хоро. 2. *Прен.* Място около зимна колиба, където се разхвърля сено (Чп, Пг, Бг, Зц).

Хоролѝка *ж.* Пищялка (Ав).

Хо̀ртка *ж.* 1. Изоставено куче с провиснала козина. 2. *Прен.* Дрипав човек (Чп, Пг, Бг, Зц, Мм, Сок, Слв, Пт).

Хо̀у *част.* За потвърждение (Рб).

Хрѝпе ми *гл. безл.*, **хрѝпне ми** *св.* 3 л. Имам хрипове в белите дробове (Ус, Рво, Смл, Слв, Мм, ШлР, Пв, Хв).

Хрỳскаф *прил.* Който хрущи, скърцащ. *Хрỳскаф сн'а̀к* (Пв, Хв).

Хỳкам *гл. нсв.*, **хỳкна** *св.* Духам с уста, за да извърша магия да оздравее някой болен (Зб, Кос, Дор).

Хỳна *ж.* Сушен зелен фасул. *Зимо̀с да сварѝш хỳна йе хỳбаво* (Вр).

Хỳрна *ж.* Малко хлебче (Сч).

Хъ̀мате, хо̀матê Израз, който се употребява в разговор, когато някой е забравил нещо, припомня си и го добавя, като казва: *Хъ̀мате и Ива̀н бѐше ф кафен'о̀та* (Чп, Пв, Хв, Слв, Мм, Сок).

Хъ̀ндалиф *прил.* Окъсан, одърпан (Ох, Мл).

Хъч, хъч, хъч *межд.* За пъдене на магаре и муле (Девеци).

Ц

Цадѝло *с.* 1. Цедка. 2. *Прен.* Хубава торба, в която кръстницата носи подарък — хляб в тава и други неща на младоженката (Гб).

Цадѝлка *ж.* 1. Цедка за прецеждане на прясно мляко. 2. Цедка за прецеждане на извара (Ав).

Ца̀ла ко̂шта Семейство, в което няма умрял човек (Ус, Рво, Лев, Тн, Кр, Сф, Пис, Дун, Мм, Сок, Чп, Пв, Хв, ШлР).

Цалѝване *с.* Целуване. *Ох, та да вѝдиш, Йанке, бѐло, вàкло, лêле лѐко цалѝване* (н. п. — СП).

Цангарàк *м.* Звънец на стадо (Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК, Шм, Сол, Кир, Жер).

Цанцàрка *ж.* 1. Малко шишенце, от което се пие по малко ракия (Лн). 2. Кратунка (Брн).

Царвѐна прѐкрифка Червено було на младоженка българка с мохамеданско вероизповедание (Сч).

Цàревични сармѝ *мн.* Сарми от пържено царевично брашно и лозови листа или зеле (Бз).

Цàркам *гл. нсв.,* **цàркна** *св.* Доя (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Цàтка, цо̀тка, цъ̀тка *ж.* Пъпка (КирР), (См, Девеци, Ег), (Ав, Пок).

Цацàрка *ж.* Хвойново плодче (Мар, Юг).

Цвѐтен *м.* Месец април (Сф, Ус, Рво, Лев, Смл).

Цедѝлка *ж.* Цедка, направена от глина за прецеждане на прясно мляко (Девеци).

Целенѝк *м.* Голям домашен хляб (Девеци).

Цềпве *мн.* Пръчки, които разделят основата на тъканта (КирР).

Цềпка *ж.* Малко отворче на дъно на потури за ходене по малка нужда (Шм, Сол, Кир, Жер, Цр, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Цѝганка *ж.* Малка черна рибка, която се въди в Кирковската река (КирР).

Цинѝгар *м.* Врабче (Ег, ДолД).

Цѝрик, циро̀к *м.* Писък, плач (Слв, Вв, Кт, Пт), (Ох).

Цѝфка му са *гл. нсв. безл.* Иска му се. *Цѝфка му са да едѐ* (Гб).

Цѝфка *ж.* Втулка на пищялка или друг духов инструмент (Дб, Кво).

Цѝцо *с.* Малко месо — из детския говор. *Ше ти ѝспеча мàлко цѝцо* (Девеци).

Цо̀ка *гл. нсв.,* **цо̀кне** *св.* Бозае. *Бѐбето цо̀ка* (Ав, Чер).

Цръст *прил.* Твърд. *Цръ̀ста пѝта* (Кл).

Църнѝца *ж.* Боровинка (Вак, Рвн).

Цъ̀ткам *гл. нсв.,* **цъ̀тна** *св.* Удрям със средния си пръст на ръката някого, който е паднал в играта (Дб, Кво).

Ч

Чакàл *м.* 1. Чакал. 2. *Прен.* Ловджийско куче (Брн). 3. Язовец (Ег).

Чакалдàк *м.* Кречетало на воденица (КирР).

Чал'мѝнка *ж.* Кърпичка, с която се връзва безформената още глава на новороденото (Гб).

Чалъ̀м *м.* Похват (КирР).

Чамбàс *м.* Влакно на царевица (Юг).

Чангàл *м.* 1. Овца, чието агне е взето или умряло. 2. *Прен.* Леко облечен човек (КирР), (Сч).

Чàпес *прил.* С много ъгли и ръбове. *Чàпес кàмен'* (КирР).

Чàпла *ж.* Птица от рода на щъркелите (Сем, Кв).

Чапчàк *м.* Голяма чаша. *За кѝтка ти злàтен чапчàк ѝма* (н. п. — Чн, Вг).

Чардàк *м.* 1. Навес на четири кола за прибиране на тютюна, когато вали (Ав, Чер). 2. Открита тераса на втория етаж (Брн, Бщ). 3. Издигнато място с греди и дъски сред градина, ливада за наблюдение и пазене (Чн, Вг).

Чардаклъ̀ *прил.* Кичест, разклонен (КирР).

Чатàл *м.* Соха, обикновено две, забити в земята, на които се поставя трето дърво с котле над огъня (КирР).

Чаталѝф *прил.* Клонест, кичест (Ав).

Чатàлче *с.* Тясна дървена раздвоена плочка, която затяга и отпуска кросното на домашния стан (Ав).

Чатарàк *м.* Закелавяло безформено дърво (Девеци).

Чàтка *ж.* Удàрник на огнестрелно оръжие (КирР).

Чàткам *гл. нсв.,* **чàтна** *св.* Разбирам, досещам се (Ав, Девеци).

Чàтко *с.* Чеденце (Дб, Кво).

Чатлàк *м.* Въженце за връзване и водене на добитък (Сч, Гм).

Чвàрста *прил.* Гъста — за царевична каша със сирене и много масло, „бял мъж" (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Чеврѝца *ж.* Кърпичка за нос. *Варх рѝзана му агло̀чек, варх агло̀чекан чеврѝца* (н. п. — Бн, Ор, Мр, Рд, Ел, Мд).

Чейнедѝсва *гл. нсв.,* **чейнедѝса** *св.* Опасва, изяжда. *Агà са пасѐ на адно̀ мềсто, офцѐте бо̀рже чейнедѝсват трево̀та* (Бг, Чп, Зц, Мм, Слв, ШлР, Пт).

Чекѝйа *ж.* Лозарски нож (Ав).

Чекмаклъ̀к *м.* Прибори за запалване на огън — огниво, прахан и кремък (Девеци).

Чềко̀р *м.* Отрязано стъбло на царевица, слънчоглед и др. (Мар).

Чекъ̀ръ̀к *м.* Уред за почистване на памук от семена (Девеци).

Чекръкчѝйа *м.* Човек, който шинира счупени кости (КирР).

Чилềк *м.* Рогато животно със счупени един или два рога (Тп, КирР).

Челѝци *мн.* Тънки греди в покрив на сграда (Девеци).

Чембѐр *м.* Цветна забрадка (Девеци).

Чеменàк *м.* Цирейче на клепач (Кир, Шм, Сол, Цр, Жер, Зв, Дм, Дци).

Чѐнка *ж.* Млада вълшка (Ав, Девеци, КирР).

Чѐпалес *прил.* Кичест (Ад).

Чепа̀т *прил.* 1. С много чепове. 2. *Прен.* Мъчен, труден за разрешение (Лл, Слв).

Чепер'а̀га *ж.* Подпора за товарене на добитък (Гм).

Чѐперец *м.* Мярка за дължина—разстоянието между разтворени палец и показалец. *Карѝш и два̀ чѐпереца* (Мм, Сок, Слв).

Чепѝво *прил.* Нецепливо. *Чепѝво да̀рво* (КирР).

Чепѝшка *ж.* Женско яре на две години (Гъл, Бщ).

Чѐпкам *гл. нсв.* 1. Чистя фасул, грах, боб (КирР). 2. Разчепквам вълна, памук, дреб (Ав).

Чѐпка *ж.* Чупен клон за огрев (Кир, Шм, Жер, Цр, Дм, Зв, Дж).

Чепорѝнка *ж.* Малко клонче за подпалка (Девеци).

Червена̀к *м.* Червена слаба почва (Тп).

Червѐн кукума̀р Гъба червенушка (Ав).

Червенѝкаф *прил.* Възчервен (Рво, Ус, Смл, Мм, Сок, Чок, Смн, Сф, Слв, Пт).

Червѐн кочѐн Алабаш (Дб, Кво).

Червѐна фа̀тмичка Насекомо калинка-малинка (Шм, Сол, Кир, Жер, Цр, Зв, Дм, Дж).

Червеношѝйка *ж.* Непрелетна птичка, подобна на врабчето, която пее хубаво и има червена шийка (Девеци).

Червенѝс *прил.* Възчервен. *Червену̀с пдас* (Ег).

Червену̀шка *ж.* Полско цвете див мак (Ег).

Чѐрга *ж.* 1. Черга. 2. *Прен.* Навес на четири ко̀ла за сушене на тютюн (Девеци).

Чѐрел'ник *м.* Билка с приятен аромат — маточина, която привлича пчелите (Ав).

Чѐрен вѐтер Студен северен вятър (Ав).

Чѐрен гу̀штер *м.* Дъждовник (Брн, Бщ).

Черепѝна *ж.* Къс от счупена стомна или гърне (Ав).

Черѐшка *ж.* 1. Черешка. 2. *Прен.* Тъмна пъпка по лице или тяло, наподобяваща черешка или друг плод, за които съществуват разни легенди (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, Дци, ГК, ДК).

Черѐшна *ж.* Черясло (Ав).

Чернѝкаф *прил.* Възчервен (Рво, Ус, Лев).

Черного̀р *прил.* Който е с черен гръб и червени крака. *Черного̀ра ко̀за* (Девеци).

Чѐрно гро̀зде Боровинки (КирР).

Чѐрен патлажа̀н Син домат (Шм, Кир, Зв, Дм, Жер, Дж, Чак).

Черпѝйа *ж.* Счупени клони от разни дървета за горене (Ав).

Чѐсто, чъ̀сто *прил.* Гъсто. *Чѐсто млѐко са размѝва с во̀да* (Юг, Пв, Хв, Нр).

Чѐтвъртник *м.* Дървена паница, която събира 300 грама мляко и служи за мярка в мандрата (Мм, Сок, Ус, Чп, Бг, Зц, ШлР, Чок, Пт, Слв).

Чѐтина *ж.* 1. Козина на свиня. 2. *Прен.* Коса (КирР).

Чѐтка *ж.* 1. Четка. 2. *Прен.* Козина между двата рога на животно (Девеци).

Чѐткам *гл. нсв.*, **чѐтна** *св.* 1. Четкам дреха. 2. *Прен.* Удрям. *Чѐткат с то̀йа̀ги б'а̀л ко̀кален то̀п* (Дб, ШлР).

Четово̀дец *м.* Командир на чета (Дед, Бок, Лл).

Четро̀к *м.* 1. Куче, което над очите си има черно или жълто петно. 2. Овен с четири рога (Дб, Кво).

Чету̀на *ж.* 1. Клони от иглолистно дърво. 2. *Прен.* Козина на гърба на свиня (Девеци).

Чѐша *гл. нсв.* Чепкам вълна, памук, ярина (Девеци).

Чизгѝйа *ж.* Пътека между тютюневи лехи (Ав).

Чимѐнто *с.* Цимент (Зб).

Чинба̀ре *мн.* Зъбци на домашен стан (Девеци).

Чѝнгал' *м.* Птичка, която се храни с грозде (Ав).

Чѝнка *ж.* Непрелетна птичка, подобна на синигерче (Ав).

Чѝнче[1] *с.* Детска шейна (Вк).

Чѝнче[2] *с.* Врабче (КирР).

Чипа̀ре *с.* Яре на една година (Вк).

Чѝсти понедѐлник Понеделникът след великденски заговезни (Сч).

Чифто̀свам *гл. нсв.*, **чифто̀сам** *св.* Впрягам с друго животно — вол и муле (Сч).

Чоба̀н-алдъ̀ Вид нощна птица (Мар).

Чоба̀н-качама̀к Качамак на топки (Ав, Чер).

Чова̀рст, чиво̀рст *прил.* Гъст. *Чова̀рста ка̀ша. Чиво̀рсто млѐко* (Шм, Сол, Кир, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК), (Девеци).

Чога̀ *нарч.* Като че ли. *Чога̀ ша валѝ да̀ш* (Кв).

Чога̀толи *нар.* Като че ли. *Чога̀толи ша валѝ снѐк* (Кв).

Чо̀йка *нарч.* Изправено — за дете, което прохожда (Девеци).

Чо̀кал *м.* Дръжка на тиква (Ав).

Чо̀клеф га̀бер Чепат габер с неправилно развити стебло и клони (Пв, Хв).

Чоко̀ровица *ж.* Стъбло от царевица и слънчоглед, което се използува за плет (Мар).

Чол *м.* Тъкана черга за покривка и постелка (КирР).

Чолѐк *м.* Крава, вол, коза и други с един рог (Девеци).

Чо̀лка *ж.* 1. Вълнена черга. 2. Дълга и широка домашнотъкана постеля, която се постила при много гости на трапезата (КирР).

Чоп *м.* 1. Дървен пирон, който се поставя в готова дупка, за да затегне два кола (Девеци). 2. Две на брой клечки, които разтварят ушите на ралото, за да се образува

по-широка бразда (Бщ). 3. Дял. *И йа ѝмам чо̀п* (Чп, Пг, Мм, Сок, Бс, Лев, Ус, Рво, Смл, Слв, Пт).

Чо̀пѐн *прил.* Некачествен — за вълна, памук и др. (Девеци).

Чо̀пче *с.* Съвсем малко вълна, памук, лен (Кир, Шм, Зв, Жер, Цр, Дм, Дж).

Чо̂рф *м.* Гъсеница (Девеци).

Чо̀хан хуста̀н Чохена фуста (Гб).

Чуврѐ *с.* Носна кърпичка (Дб, Кво).

Чука̀т *м.* Чукче (КирР).

Чукма̀т' *м.* Оскърбително име на лакомо дете (Кт, Вв).

Чуко̀л' *м.* Нощна птица, чийто писък се чува като „тюх" (Девеци).

Чул *м.* 1. Домашнотъкан памучен или конопен плат за постилане при много гости. 2. Подобен плат, но по-тънък за сушене на жито, фасул и други варива (Девеци, Ав, Чер).

Чул'а̀стро *с.* Черясло (Брн, Бщ).

Чуле̂чка *ж.* Човече (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Чу̀л'че *с.* Малък козиняв четвъртит плат, който служи за покриване самара на товарен добитък или на вещи, закачени около мандрата (Чп, Бг, Зц, Мм).

Чумбѐр *м.* 1. Обръч на каче, бъчва и др. 2. Кърпа, забрадка (Дб, Кво).

Чу̂мова сѐстра Невестулка (Ус, Рво, Лев, Пис, Дун).

Чу̂нни *гл. пов.* Седни — към дете (Кир, Шм, Жер, Зв).

Чу̂пки *мн.* Ъгли на сграда (Слв, Мм, Пт, Кт, Вв).

Ч'у̂ркал' *м.* Борина от клони, а не от дънер (Лв).

Чу̂ркул' *м.*, **чу̂ркал'** *м.* Щурец (Мар), (Шм, Сол, Кир, Жер, Цр, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Чуру̂ло *с.* Бутало (Ав, Пок).

Чуру̂пка *ж.* Шушулка на зелен фасул, грах (Пок, Ав).

Чу̂хал, чу̂хкал *м.* Нощна птица, чийто писък се чува като „тюх" (Мар), (Вн).

Чу̂хка *гл. нсв.* 3 л. **чу̂хне** *св.* Издава тайнствен писък нощно време. *Чу̂халат, ако̀ чу̂хка нашѐ гѐч, жде ста̀не су̂ша* (ШлР, Чп, Мм).

Чу̂челка *ж.* Кука за хващане на клони и скубане на сено (Девеци).

Чу̂чка *ж.* Малка дървена поличка за хляб (Кор).

Чучу̂р *м.* Ледена висулка (Пок).

Чу̂чуре *мн.* Двата отвора на бъкел, от които се налива и пие вода (Дб, Юг).

Чучу̂рка *ж.* Канелка на каче (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ДК, ГК).

Чучу̂рка, чучурѝ *гл. нсв.*, **чучу̂рне** *св.* 1. Силно вали. *По̀гледни как чучу̂рка* (Слв, Пт, Вв, Мм, Мр, Ор, Ус, Рво, Лев, Тик). 2. Тече с тънка струйка (Ав). 3. Пада от високо и се чува шум (Девеци).

Чу̂шкам *гл. нсв.*, **чу̂шна** *св.* Ровя. *Чу̂шкам пръстта̀ с пръ̀чката* (Пв, Хв).

Ш

Ша̂лен *прил.* Шарен. *Ша̂лена га̀йда свѝреше, ща̂лена анфезѝена, пра̀во на Чата̀к по̀йдоха* (н. п. — Зл, Стр, Нд, Дл, Мър).

Шардѐн *м.* Втори стомах у преживно животно (Брн, Бщ).

Ша̂рено варѝво Разни зеленчуци, сварени с ориз (Гб).

Шахо̂н *м.* Сокол (Мм, Сок, Лев).

Шелѐк *м.* Оронен царевичен кочан (Ав, Девеци).

Шелѝен миндѝл' Родопска престилка с тесни раета и цветове, в които преобладава тъмночервеният (Смл, Рво, Ус, Лев, Мм).

Шемшѝрка *ж.* Градинско цвете с разни багри и дребни листа, достига до 50 см. височина (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, ГК, ДК).

Шепелдѝсане *с.* Шум, стържене (Сч).

Ше̂пчинка *ж.* Басмена шапчица, върху която била заиглена голяма бяла забрадка, носена от девойки и млади жени в миналото (Кп, Гб).

Ше̂рка *ж.* Лодка. *Йѐ тъ сам, Су̀л'у, нагодѝл до трѝста ше̂рки гимѝи.* (н. п. — ШлР).

Шерко̂на *прил. неизм.* Шарена. *С шерко̂на свѝрка свѝреше, еднò ми ду̂ма ду̂маше: голѐм ште золу̂м да ста̀не* (н. п. — Чп, Бг, Зц, Мм, Ус, Рво).

Шеста̀к *м.* Шиле с шест рога (Брн, Бщ).

Ше̂там *гл. нсв.* Търся. *Ходѝл сам, ходѝл, пътнико, на Чѝлан на планина̀на Вълка вайво̀да да ше̂там, не можѝх да го наме̂ра* (н. п. — Чер).

Шик Марѝйка *прил.* 1. Хубава Марийка. 2. *Прен.* Вид фасул, чието зърно наполовина е бяло, а другата половина с друг цвят (Слв, Вв, Кт, Пт).

Шѝкалка *ж.* Изроден плод на овощно дърво или зеленчук (Девеци).

Шѝло *с.* 1. Шило. 2. *Прен.* Връх на височина. *Шѝло на бо̂рдо* (Девеци). 3. Жило на пчела и оса (Шм, Сол, Кир, Жер, Цр, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Шѝнкам *гл. нсв.* Търся, тършувам (Плт, Лн).

Широколъ̀шки два̀р Каменна стена дебела 70 см., характерна за зидарите от Широка лъка. (Лл, Сит, Бок).

Широ̀нка *ж.* Вид вкусна риба, която се въди в Кирковската река, приток на р. Върбица (КирР).

Шишѝнка *ж.* Малко стъкло, шишенце (Нд, Бк, Мър, Стр).

Шко̀дри *мн.* Кърджалии от албански произход (Девеци).

Шо̀л'мен, шо̀мбол *м.* Охлюв с черупка (Девеци), (Пок).

Шо̀мпул *м.* Отвес, който се използува от строителите. *Бис шдмпул не сѐ зѝда двàр* (Лн).

Штенàк *м.* 1. Куче на една или две години (Мм, Сок, ШлР, Чок, Сф, Слв, Дб). 2. Току-що родено куче, вълче, зайче, лисиче, мече (Девеци).

Штѐне *с.* Току-що родено бебе, агне, яре, теле, малаче, магаренце (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Дци, Чак, ДК, ГК).

Штѐни са *гл. нсв.* Ражда малко — за животно (Девеци).

Штѝпци *мн.* Стипца (Девеци).

Што̀нум *нарч.* Защото. *Йа̀ йа не гàл'ам, што̀нум йе хỳбава, ам си йа гàл'ам, што̀нум бе блѝзна, блѝзна комшѝйка* (н. п. — Кш).

Штракàло *с.* 1. Лък (Гъл). 2. Запалка на кибрит (Брн, Бщ).

Штрàкам *гл. нсв.*, **штрàкна** *св.* Паля огън с огниво, прахан и кремък (Ав).

Штрѐкал' *м.* Муха щръклица (Девеци).

Штрѐнга *ж.* Птица колкото свраката, която напада царевицата (Девеци).

Штрѝпкам *гл. нсв.*, **штрѝпна** *св.* Хващам. *Штрѝпна го за дрѝпите* (Лл, Сит).

Штръкл'àвица *ж.* Стършел. *Акò не сà засмѐвала штръкл'àвицата, шт'àла да накàра вòла да са качѝ на дъ̀рво* (Мар).

Штръмнàк *м.* Стръмно място (Ав).

Штỳлци *мн.* Кокили (Кв, Сем).

Штỳраф *прил.* Ненормален, луд (Кч, Вак).

Штỳркал' *м.* Щурец (АвЧ).

Шỳдраф *прил.* Окъсан, дрипав (Шм, Сол, Кир, Жер, Зв, Дм, Дж, Чак, Цр, ДК, ГК).

Шỳле *с.* Малко гърне (Плт).

Шумнàк *м.* Горичка с неокапали листа (Ав).

Шỳмнувам са *гл. нсв.*, **шỳмна са** *св.* Изчезвам, изгубвам се в гората. *Шỳмнах са в байран, та нѝкутро ма ни вѝд'а* (Слв, Мм, Сок, Пт, Чп, Ус, Мс).

Ш'умутрàк *м.* Разни вещи. *Агà са минòли тринàдесте годѝни, тòй з'òл ш'умутрàка си и си отишòл* (Ус, Рво, Лев, Смл).

Шупарлàк *м.* Дребно, но набито животно или човек (Ав).

Шỳпка *ж.* Люспа (Юг).

Шурỳпка[1] *ж.* Люспа на орех, лешник, кромид (Девеци).

Шурỳпка[2] *ж.* Кух орех или лешник и др. (Ав).

Шутàк *м.* Къса горна мъжка вълнена дреха без ръкави (Мм, Сок, Бс).

Шỳто ми йе *гл. безл.* Изпитвам особено чувство на самотност и тайнственост (Слв, Пт, Мм, Ус, Рво, Лев, Вв, Тик).

Ш'уфò *ж.* Силна отрова, с която лекували червясали рани на овце и тровели вълци. *Черв'àсалите рàни на офцѐте насѝпват с ш'уфò* (Чп, Бг, Зц, Мм, Сок, Ус, Рво, Чок, ШлР).

Шушлѝф *прил.* Кух, изяден вътре от червей — за орех, лешник и др. (Гб, Кп).

Шỳш'о *гл. нсв.* Суша. *Тѝ ма шушѝ, ишушѝ ма, направѝ ма сỳхо дъ̀рво* (н. п. — Вг, Чн).

Шỳштаф *прил.* Нечист, несметен. *Кàта вỳтирна мѐтени, сàва вỳтирна шỳштеви* (н. п. — Зл, Стр, Нд, Дл, Мър).

Ъ

Ъл'б'а *гл. нсв.*, **ъл'бн'а** *св.* Смее се (Сч).

Ъркà *ж.* Фередже (Ав, КирР).

СЪКРАЩЕНИЯ НА СЕЛИЩНИ ИМЕНА И ОКОЛИИ

Ав — Аврен, Крумовградско
Ад — Арда, Смолянско
Ар — Ардинско
Ас — Асеновградско
Бат — Батак, Пещерско
Бб — Бабяк, Разложко
Бв — Боровина, Ардинско
Бво — Борово, Асеновградско
Бг — Богутево, Асеновградско
Бд — Беден, Девинско
Бз — Безводно, Ардинско
БзМ — Бозова махала, Велинградско
Бк — Буково, Маданско
БМ — Биркова махала, Велинградско
Бн — Бани (Лъджа) Ардинско
Бок — Бойково, Пловдивско
БП — Букова поляна, Ардинско
Бр — Брезе, Девинско
Брн — Брестник, Пловдивско
Брц — Брацигово, Пещерско
Бс — Бостина, Смолянско
Бт — Барутин, Девинско
Бч — Бачково, Асеновградско
Бщ — Белащица, Пловдивско
Вак — Ваклиново, Гоцеделчевско
Вв — Виево, Смолянски
Вг — Велинград, Пазарджишки
Вд — Вълчандол, Ардинско
Вел — Велинградско
Вк — Вълкосел, Гоцеделчевско
Вл — Влахово, Смолянско
Влд — Владиково, Асеновградско
Вн — Винево, Ардинско
ВП — Водни пад, Девинско
Вр — Върбина, Ардинско
Вс — Високите, Ардинско

Вх — Вехтино, Ардинско
Гб — Габрово, Ксантийско
ГД — Гоцеделчевско
Гд — Годешево, Гоцеделчевско
ГДр — Горно Дряново, Гоцеделчевско
ГДер — Голям Дервент, Софлийско
ГК — Горно Капиново, Кърджалийско
ГЛ — Горно Луково, Ивайловградско
Гла — Гела, Девинско
Гм — Гърмен, Гоцеделчевско
Гуг — Гугутка, Ивайловградско
Гх — Грохотно, Девинско
Гщ — Гращица, Девинско
Гюм — Гюмюрджинско
Даг — Дедеагачко
Дб — Добралък, Асеновградско
Дбс — Добростан, Асеновградско
Дв — Давидково, Ардинско
Двн — Девин
Дев — Девинско
Девеци — Голям Девесил, Девесилово, Девесилица и Малък Девесил
ДД — Дилев дол, Ардинско
Дед — Дедево, Пловдивско
Дек — Дерекьой, Гюмюрджинско
Дер — Дервент, Дедеагачко
Дж — Джарово, Момчилградско
Дим — Димотишко
Дк — Дрянка, Ардинско
ДК — Долно Капиново, Момчилградско
Дл — Долен, Момчилградско
ДЛ — Долно Луково, Ивайловградско
Длс — Долнослав, Асеновградско
Дм — Домище, Кърджалийско
Дн — Дряново, Асеновградско
Доб — Добърско, Разложко
ДолД — Долно Дряново, Гоцеделчевско
Дор — Дорково, Велинградско
Др — Дрангово, Момчилградско
Дрб — Драбишна, Ивайловградско
Дрм — Дормушево, Пловдивско
Дс — Доспат, Девинско
ДТ — Две Тополи, Ардинско
Дун — Дунево, Смолянско
ДХ — Доганхисар, Дедеагачко
Дци — Дружинци, Момчилградско
Ег — Егрек, Крумовградско
Ел — Елховец, Смолянско
ЕР — Ерма река, Маданско
Жер — Жерка, Момчилградско
Жл — Железино, Ивайловградско
Жр — Жребово, Девинско
Жъл — Жълтуша, Ардинско
Зб — Забърдо, Асеновградско
Зв — Завоя, Момчилградско
Зг — Загражден, Ардинско
Зд — Заграде, Гоцеделчевско
Зл — Златоград, Маданско
Зм — Змеица, Девинско
Змв — Змиево, Смолянско
Зц — Зорница, Асеновградско
Ив — Ивайловградско
Изв — Извор, Пловдивско
Кам — Каменица, Велинградско
Кат — Катраница, Смолянско
Кв — Ковачево, Пазарджишко
Кво — Косово, Асеновградско
Кг — Крумовградско
Кес — Кестен, Девинско
Кж — Кожари, Девинско
Кир — Кирково, Момчилградско
КирР — Кирковски район, Момчилградско, който съдържа следните села и махали: Кирково, Солука, Шумнатица, Жерка, Царино,Завоя, Домище, Дружинци, Джарово, Чакаларово, Долно Капинево, Горно Капинево
Кл — Кралево, Хасковско
КлД — Калайджидере, Гюмюрджинско
Кн — Книжовник, Хасковско
Ков — Ковачевица, Гоцеделчевско
Кок — Кокорево, Смолянско
Кор — Корово (Драгиново), Велинградско
Кос — Костандово, Велинградско
Кош — Кошница, Смолянско
Кп — Кръстополе, Ксантийско
Кр — Кремене, Смолянско
Крб — Крибул, Гоцеделчевско
Кс — Ксантийско
Кт — Кутела, Смолянско
Куз — Кузлукьой, Гюмюрджинско
Кук — Кукувица, Девинско
Кц — Кръстатица, Ардинско
Кч — Кочан, Гоцеделчевско
Кш — Кушла, Смолянски
Лв — Лясково, Девинско
Лев — Левочево, Смолянско
Лки — Лъки, Асеновградско
Лл — Лилково, Пловдивско
Лм — Лимец, Крумовградско
Лн — Лещен, Гоцеделчевско
Лс — Лесково, Асеновградско
Лц — Лъкавица, Асеновградско
Мам — Момарско, Смолянско
Мар — Марково, Пловдивско
Мг — Момчилград
Мд — Мадан, Смолянско
Мл — Малево, Асеновградско
Мм — Момчиловци, Смолянско
Мог — Могилица, Смолянско
Мос — Мостово, Асеновградско
Мр — Малка Арда, Ардинско
Мс — Манастир, Асеновградско
Муг — Мугла, Девинско
Мус — Муставчево, Ксантийско
Мх — Михалково, Девинско
Мц — Махмутица, Девинско
Мца — Мандрица, Ивайловградско
Мър — Мързян, Маданско
Нд — Неделино, Маданско
НМ — Нова махала, Велинградско
Нр — Наречен, Асеновградско
Нс — Настан, Девинско
Ог — Огняново, Гоцеделчевско
Ор — Ореховец, Ардинско
Ос — Осиково, Девинско
Осн — Осеново, Гоцеделчевско
Ох — Орехово, Асеновградско

Пв — Павелско, Асеновградско
Пг — Проглед, Асеновградско
Пз — Пазарджишко
Пис — Писаница, Смолянско
Плт — Плетена, Гоцеделчевско
Пок — Покрован, Ивайловградско
Пп — Попско, Ивайловградско
Пер — Перущица, Пловдивско
Пс — Пловдивско
Рб — Рибново, Гоцеделчевско
Рвн — Равногор, Пещерско
Рво — Райково, Смолянско
Рд — Рудозем, Смолянско
Рк — Ракитово, Велинградско
Рка — Река, Смолянско
Рко — Разложко
Рн — Руен, Асеновградско
Сб — Скребатно, Гоцеделчевско
Сг — Средногорци, Маданско
Сел — Селча, Девинско
Сем — Семчиново, Пазарджишко
Сив — Сивино, Смолянско
Сит — Ситово, Пловдивско
СК — Сив кладенец, Ивайловгр.
Слв — Славеино, Смолянско
Смл — Смолян
Смн — Смилян, Смолянско
СмнР — Смилянски район: Арда, Кошница, Могилица, Смилян и съответните махали.
Сок — Соколовци, Смолянско
Сол — Солука, Момчилградско
Сощ — Солища, Девинско
СП — Света Петка, Велинградско
Ср — Страшимир, Маданско
Срб — Среброто, Асеновградско
Ст — Стойките, Девинско
Стр — Старцево, Маданско
Сф — Полковник Серафимово, Смолянско
Сц — Стърница, Ардинско
Сщ — Слащен, Гоцеделчевско
Съч — Съчанли, Гюмюрджинско
Сч — Сатовча, Девинско
Тг — Триград, Девинско
Тик — Тикале, Смолянско
Тн — Турян, Смолянски
Тп — Тополово, Асеновградско
Тх — Тихомир, Крумовградско
Тър — Търън, Смолянско
Тш — Тешел, Девинско
Ус — Устово, Смолянско
Хв — Хвойна, Асеновградско
Хк — Хасково
Цв — Цветино, Велинградско
Цр — Царино, Момчилградско
Чак — Чакаларово, Момчилградско
Чд — Чадърли, Гюмюрджинско
Чер — Черничево, Крумовградско
Чн — Чепино, квартал на Велинград
Чок — Чокманово, Смолянско
Чп — Чепеларе, Асеновградско
Чр — Чурен, Пловдивско
Чуч — Чучура, Смолянски
Чц — Чепинци, Маданско
ШЛ — Широка лъка, Девинско
ШлР — Широкольшки район: Широка лъка, Върбово, Гела, Кукувица, Грацица, Махмутица, Стойките.
Шм — Шумнатица, Момчилградско
Шш — Шапши, Гюмюрджинско
Юг — Югово, Асеновградско
Яв — Яворово, Асеновградско
Яг — Ягодина, Девинско
Як — Яковица, Момчилградско

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

Проблемна комисия за изучаване миналото,
бита и културата на населението в Родопите

РОДОПСКИ СБОРНИК

ТОМ V

Под ред. на акад. ХР. ХРИСТОВ, проф. П. ПЕТРОВ
и проф. СТР. ДИМИТРОВ

София . 1983

ИЗДАТЕЛСТВО НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ